

મીલાવડો
OR
THE MISCELLANY.

પુસ્તક ૧ લું.

જુન સને ૧૮૭૩ થી તે મે સને ૧૮૭૪ સુધી.

મુંબઈ:

ક્રિસ્ટીયન મિસનરી પબ્લિકેશન સોસાયટી પ્રા.મો.ન.

૧૮૭૪.

મીઠાવણનું સાંકળિયું.

[illegible][illegible]

મુંબઈમાં કુલિડર્જીઝ ઓસપીટાલની	સફે.	કાનપોરના કેદીઓ.....	સફે.
જરૂરીયાત.....	૧૩૮	હાંત.....	૧૬૩
ખલ્લસામાજની તવારીખનો ટુંક અહે-		શુધી શુધી જાતના ખોરાકો તથા તે-	
વાલ.....	૧૪૦, ૧૫૭, ૧૭૦, ૧૮૧	એને તઈયાર કરવાની રીત.....	૧૬૫
પોતાની મેળે સીખીને તઈયાર ચણી		ગ્રાંટ કલિલમાં શુભરાતી વર્ગની શું	
કાવ્ય રચનારી.....	૧૪૧	જરૂર હોય.....	૧૭૩
ચરખી.....	૧૪૨	પટેરા.....	૧૭૪
હાડકાં પાંચળાં બાગેલાં થી રીતે સં-		જાત.....	૧૭૫
પાયછે.....	૧૫૧	શુભમામલાના કામ કરી રોકે એવી સ્ત્રીઓ	
કુનીયામાં કઈ ચીજ નિરકડીયોગી		આગળ હિંદુઓમાં પણ હતી.....	૧૮૪
તથી.....	૧૫૨	સરકેશીઆ દરાના એક એકિતે આ-	
ખોખારા ચેહેરનો ટુંક અહેવાલ ..	૧૫૫, ૧૭૧	પેસા અહેવાલ ..	૧૮૬
વશીકડાનું રાજ.....	૧૫૬	તાંબકુળ.....	૧૮૯
સેહિલથી અને મરજીમાં આવે ત્યારે		બચ્ચાંમાં કમનાનો આગર અને વેહેમી	
તઈયાર ચઈ શકે એવા મ્યાતના સંધિ.....	૧૫૮	વાઈ.....	૧૯૦
હિંદુઓના છઠ વેદમાં મુનામકીની		ઈંડાંની પરીક્ષા.....	૧૯૧
વારીફ.....	૧૬૦	સરવેનજીન કાંકસીતનું ટાઈમટેબલ.....	૧૯૨

મીલાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧.

મુંબઈ, માસ જુન, સને ૧૮૭૩.

કિં ૨૫ના ૨.

શાહનામું.

શાહનામું એકલે પારશાહએની તખતેખ.
આ કીલાબ ફરશીએ આસરે ૯૦૦ થી વ-
ધારે વરા ઉપર ફીરકીએ નામના સાસરે બ-
જીની હતી. ફીરકીએ ૬૦ સં ૬૪૫ નાં
વરામાં જુગસાતના તાળાનો લુસ તાલુકામાં
જનમ્યો હતો. એનો આપ આદ, તુરા પ્ર-
બજાના સાર નામના ફોફરનો એક ગિલ્દાબ-
દાર બનીશાર હતો. ફીરકીએનું અસલ નામ
અબ્દુલ કાસમ ગાસુર હતું. શાહબીએ તેને
ફીરકીએની ખીતાબ મળ્યાં હતો. એ રાખસ
આસરે ૭૪ વરાની ઉમરનો થયા આદ ૬૦
સં ૯૦૦ માં ગજનીનો પારશાહ સમુદત-
ગીનનો ઉલ્કો મદમદ રાજ કરતો હતો તેની
પાસે ગયો. પારશાહ તેની કાબેલીયત જા-
ણી પુરા થયે અને શાહનામું લખાવે
તેને દુકમ આપ્યો. તે લખાવ સરક કંઠલી
એક તખતેખની કીલાબ અને બીજા તેને
લગતા લેખો આપી ફીરકીએને પારશાહએ
ફરમાયું કે એ કીલાબ તાલિયર ગયેથી તને
ભારી હિનામ આપવામાં આવશે. ફીરકીએ
આસરે ૩૦ વરા મુખી મિલતત કર્યો, એ
સાહનામની કીલાબ તાલિયર કીધી અને

મદમદ પારશાહ પાસે તાલિયર ગયો. મદમદ
પારશાહએ પુરા થઈ તેને ભારી હિનામ આપ-
વાનું ફરમાયું. મુખ તેના તાલિયર તેનું મન
ફરવો તાલિયરથી ફીરકીએને આપેથી ઉમેદ
મુજબનું હિનામ મળ્યું નહીં, તેમો ફીરકીએ
અને મદમદ પારશાહ વચ્ચે નાઈતિહાકી થઈ
હતી. ફીરકીએ ૬૦ સં ૧૦૬૧ માં ૭૫
વરા ને ૧૦ મહીતની ઉમરનો. પાંચ મુજબી
મળે. એના કલિમ અને અફઝલી ખુબી
અજર મુખી ફુનીઆમાં નહીં છે.

ખુશની તાલીફ. કે તે પાંચ વરાનીમા,
આ ફુનીઆનો પેટ કરનાર રાવે જગે આપીક,
સાખાએનો નીચિયાન, અને સમજું નાજુનાર
એકર છે. તેની તાલીફ કરવાને કાલે લગાઈ
નથી. સાખાએને તેનો આકરીમાં અને તેના
ફુકોને ઉતપવામાં મરાયુલ રહેલું.

ફુનીઆમાં અફઝ સમયો મારી ગયે છે.
એને કે ખુશએ તેને બારીછ તેને બલે જા-
હાનમાં મુખ મળે છે. વારને અફઝથીજ
સમજું કામ કરવું. તેની સામે ફરાગની શ-
ખી નહીં.

આ ફુનીઆ ખુશએ પેટા દીપી તે વખત
અજર આગ, પાણી, હવા, અને પાક આ
આટ મીજો પેટા કીધી અને આ તે સૂટીની
બનાવરને મુખ મળે.

ઈનસાનને પણ ખુલાશિય પેદા કીધુંછે. પણ, પછી પણ તેણેજ બનાવ્યોછે. તે બેમાં તમાવત બેજ કે ઈનસાનને મહાજાગૃત બનાવ્યુંછે અને વાત્તા આપીછે. એ બંને બોલે પેદા કરનારે જાનવરોને ખસી નથી.

સૂર્ય અને ચંદ્ર પણ ખુલાશિય પેદા કીધાછે. તેઓ સ્વયંથી દુનીયાને રોશની આપેછે. તેઓથી રોશન અને રાતનાં ઝળકાંઠો આવેછે.

પેર્ગણોને પણ ખુલાશિય પેદા કીધાછે. તેઓના કોમપર રહીને નેક સહુથી આજવાથી તે તારો મહેરબાન થયો અને આ લોક નથા પર લોકમાં તારું બેઠતર થયો.

એક બાબદીએ પેદેશજન જુની વાતોના તાલુનાર અને તપાસીએના માહીતગાર હોય. તે હુમિયો મને કપાનીની કિસ્મત અને નામના પેદેશજાની બીજો યુગપ કરતો હતો તેથી ન આ કીતાબ તાર્કિક કરવાનું કીલ કીધું; પણ એક આદમીથી આ કામ બની શકે નહીં એવા અરિશામાં હતો. પણ તે અરેશો કુર કરવા સારૂ મારા એક મોને મને એક પેદેશરી બારાની કીતાબ આપીને કહ્યું કે એ ઉપરથી તું ખાદશાહએનિ હેઝાસ સખ કે લેથી તારું મોકું નામ થયો.

કેઝમામરસ પાદશાહ.

ઈસાનમાં મેહલો પાદશાહ કયાખુરે થયો. એણે ત્રીય વરસ સુધી રજા કીધું. એને સીયામક નામનો એક ખુબસુરત છોકરો હતો. તેણે ઉપર તેણે મણે આજ હતો. કેટલી એક મુલત જીવરયા પછી અંધરે તે બેઠી ઉખાસતો થયો ત્યારે એક દેવનો છોકરો લસકર લઈને કયાખુરનાં ઝુલક ઉપર ચઢી આવ્યો. કયાખુરનાં છોકરા રતોષમકને ખાખર

ચાલ્યો તે એક બારી બરાકર લઈને તેની સામાં ગયો. એનેને સામસાંગી લાઈઈ થઈ તેમાં દેવનક છોકરાએ સીયામકને તરવારથી કેતલ કીધો. આ નાતની ખખર કયાખુરને ચાલ્યો તે મણે નાખુરા થયો અને એ મંખને ત્રીધે રસોર લલ પહાડ ઉપર ગયો અને ખુરાની બેઠેથી રસ્તે લાગ્યો. આખરે એક વરસ જીવરયા પછી તેને ખુરા નરકથી બેવો હાથે મણે કે તારે હવે મંમ હોરી દેવો અને બરાકર ઉરું કરી તે દેવની સામાં લાવા જાવું. તમે કૃતેક મળશે.

કયાખુરે ખાદશાહના છોકરા સીયામકને એક છોકરી હતી. તેનું નામ હુસમ હતું. કયાખુરે તેને પાળી પોરી મણે કીધી હતી. તે મણે તેજ અંકલોના હતો. કયાખુરે તેને બાબાની બરાકર લાઈઈ, કરવાની સુખના કીધી. હુસમે તે કુળખ બરાકર લાઈઈ કીધું અને દેવની સમાં લાવા ગયો. એને બરાકરની સામસાંગી લાઈઈ બારી થઈ તેમાં હુસમે દેવને માથે અને કદકી કૃતેક જગલી બહર કયાખુરે આ કૃના દુનીયાને લખ્યું કીધો અને હુસમે તખાતનશીન થયો.

હુસમ પાદશાહ.

હુસમે પાદશાહએ આવીયા બરસ શુધી રજા કીધું. એના વખતમાં લોકું પરખર થયો રેઠાંથી કાલવામાં આવ્યું. લોકાના એવાસે બનીવાતની રીતજાત પ્રગમ તેણે કીધી હતી. તરીએકમાંથી નેહરો સુકીને પાણી લખવાનો તખાતીય તેણેજ પેદેશજાની કીધો. આજવા પાકવણની સમજ તેણેને પેદેશજાની તેણે પાડી. આગો સુલક રીતજાતના આવાદ થતેગયો અને મલ શુખ પ્રગમ લાગી.

એક શેઠ હુમંગ પોતાના મીત્રો સાથે પાં-
દરાદ તરફ દુરવા ગયો. તેણે તે જગે એક
ભગંકર સાપ દરથી કીધો. તેણે એક પથ્થર
માર્યો; પણ તે તેને બાગ્યો નહીં અને જતો
રહ્યો. તે કુદરતી જગતે પોતે પથ્થર સાથે
જાણી ખુદાના હકમાં જવા માગી તે જગે જા-
તરા સત્તાગાની મોઢું જુદાના કોઢું; સત્તાજ કે
અપર આતરા કોઈના જોવામાં આવ્યો નોતો,
આ પેઢીનીજ વખત જોવામાં આવ્યો હતો.
હુમંગ પાણીનાતનાં જાનવરો એકઠાં કીધાં.
તે જે કામગી જાનવરો આગે તે તે કામમાં
તેઓને અપમાં લીધાં હતાં. સાચં અને
નરજ માલકાર જાનવરોના આગમાંજ કપડાં
પહેવાની આજ પેઢીએજી તેણે કાઢી હતી.

તેહુમરો દીવબંદ.

હુમંગ પાંદરાદના શુભપા પછી તેનો
દીકરો તેહુમરો દીવબંદ તખ્તપર બેઠો. તેણે
મોઢાં કોરે જાનવરોના જાલના કપડાં વ-
ણવાની જાલ પેઢીએજી કાઢી. રીઝખરજ
તાગતે તેનો એક વજર હતો. પા-
દરાદને તે હમેશા સારી રજાદ આપતો હતો,
તે પોતે મહી નેક આગથી આવતો હતો.
પાંદરાદને તેની જગર પછી બચેસો હતો.
એ પાંદરાદ દેવકોઈ ઉપર મણિ નાચાણ હતો.
તેમો તે તેઓને પકડી પોતા ઉપર વગારી કરે
તેમ તેના પર રજાર ચતો હતો. આ
ઉપરથી તમામ દેવોએ એકરૂપ ચર્ચ પાંદ-
રાદને સામેં ચકાને મનહુમેર કીધી. પા-
દરાદને અગર ચકાથી તેણે તેઓઆના કેસા
એકને ગાળી લાખ્યા અને કેટલાએકને લખતો
પકડ્યા. તેઓએ પાંદરાદને અગર જ-

કેટિ બગોને જાન બધે તે બગે એક કુમ-
લાની ગીજ તમેને ખતલાવીએ. પાંદરાદે
તેઓની માગણી કેવુત સખતથી દેવાએ
તેને લખવાને હુમર રીખવ્યો.

તેહુમરો દીવબંદ પાંદરાદ તીરા વજર
સજ કરી ગુજરી ગયો.

જમશેદ પાંદરાદ.

આ પાંદરાદ પોતાના બાપ તેહુમરો તે-
વબંદના શુભપછી ગાદીપર બેઠો. તોલાના
તરેહ તરેહના હથેલાઓ એ પાંદરાદને પેઢીએ-
પેલાં બનાવી પેઢીએજીને આપ્યાં. તેણે
એક મીજલજા મળતી કેટલાએક રોકિને જ-
તીનું, ગજુવાનું, સીપસનું, અને બીજા જુદી
જુદી જાતની કારીગરી તથા ધણી કરવાનું
કામ પેઢીએ આપ્યું. દેશાએકને સીપાઈ
બનાવ્યા અને તેણે એક ભરાડર તૈયાર કીધું.
તેણે જાગમાં જોડેને કુસાફરી કીધી. અને
સાખી નાતેમી વધેકે મધ દુનીઆસોના લ-
ખામ કારભારની રચના એણે કરી. આથી રીત
એ કામમાં તેણે પચાસ વરસ શુભરૂપો હતાં.
વર્ષનું કામ પેઢીએજી એણે કાઠું હતું. એણે
૩૦૦ વરસ શુખી સાની રીતે સજ કીધું.
પાંદ તેને મગરૂરી આપી કે માસ દેવેના દુની-
આમાં કોઈ નથી. આગરે તે એણે મગ-
ર ચકે કે તે પોતે ખુદાઈ લાવે કરવા
લાગ્યે તેથી તેણે સજ પડી ભાગવાપર આપ્યું.

ઈસલતની પાંદરાદ જમશેદ પોતેજા ખુદા
હે અને તેણું જાન સખતું પોતાને મગરૂ જો-
ઈએ એવી તકબ્બરી કરવાથી તેની રજીયા તથા
લખામ ભરાડર તેના પર નાસજ પડ્યું, અને
તેને પાંદરાદતથી દુર કરવા સાજ તે લોકો
અરવાસેજાન તરફ ગયા. અને કોહુક પાંદરાદ-

હને ઇરાનમાં લાવ્યા. તેણે પિતાના લશ્કર-
ની જમશેદનો મુશ્ક ઉપર મેલે લાખો
એ જમશેદને એક કાળ લાખી મોકલ્યા કે
તું બુદાઈ દાવો રાખેછે તે આપણે જાણે
એજાલા એજાલી લડીએ કે જે ઉપરથી તું
બુદાઈ કે તેના બંધાછે તેની તને સમજ પડે.
જમશેદ આ કાળજી વાંચી એણેને જવાબ
લાખ્યા કે તારા જેવા એક લાખ ડોહાકે મારા
હોસાબમાં નથી, માટે મેહલર આવડે તે ખાંચો
જન, એણે આ જવાબ વાંચી પિતાનાં લ-
શ્કરનો જવાબ કીધો. જમશેદ પણ લશ્ક-
રે લઈ તેની સાથે આવ્યો. અને ખાંચુ
વાળાઓને સામ સામી સારી પડેમ લશ્કર
દાઈ. આ લશ્કર આલીશ રીવસ સુધી ચાલી
હતી. આખરે જમશેદ અને કોહાક જતા
જાત મધુ દીવસ સુધી લડ્યા. તેમણે છેલ્લો
વાર નેહાઈ જમશેદને તલાશી જમાવે કરી.
તેના તે નહાઈને પિતાનાં લશ્કરમાં જતા
રહ્યો. તેણે પિતાનાં ઊંડાને ગાદાથી જ-
વાની સલાહ આપી અને પિતે રીતેઈ ના-
હામી ગયા. કોહાકને તે ખબર થવાથી તે
તખત ઉપર આવી બેઠો. તેના વખતમાં
સામવત નીકળી ગઈ, અને સપાળે જુદાજુદા
અને ફરેણે પ્રવેશ કીધો.

જમશેદ પાદશાહ રીતદીવસ ખાદાઈ તથા
જંગલમાં ગામડાંમાં અપહારો ફરેજ પાદ-
શાહનાં આયુધસંતાન રોહરે લશ્કર આવી જો-
છેલ્યા. રોહરની પાહાવ એક વાળમાં આડ
નીચે આસાએસ રીવા સાડ બેઠો. એ પાદ-
શાહને સમનતાજ નામની એક સાહુજતી
હતી. તે મધુ પ્રુપ્તરત અને આદાહર
હતી તે ઉપરથી તેના બધે એકે રહ્યા
કર્યો હતો કે ફરાતીમાં જે ચલે એ સાહુ-
જતીને સંતિ અને તેને સાહુજતી પસંદ કરે

તો તેને તેની રાખે રાહી કરી આપતી. વળી
સાહુજતીને, અલ્લમી આદેતો બેંખને વગર
મુઠે રાહી ફરવાની પરવાનગી મળી હતી.

જમશેદ જે વખતમાં આવી ઉતારે કીધો
હતો તે વખતમાં આ સાહુજતીનો પ્રુકાગ
હતો. તેની એક પાદશાહી નજર જમશેદના
પ્રુપ્તરત ચેલેસમા પડાથી તે તેની નજ-
રીકે ચાઈ અને તેને તે જોયાર આવવાનો
સમય મુજબો. જમશેદ જવાબ દીધો કે હું
મુસાફર છું અને હું તો પલકથી આ જોયાર
આવી મજા અને ચાક; બુખ, અને તોસથી
દેશન છું. માટે મેમણુ નદમ સામ્ય
અને મેહલખની કરોને આપ. હરશીએ આ
વાત સમનતાજને જાઈ કહી. સારા ખબર-
દાનજણે મરદખાલ પીનાનું મંત્રિ નહીં. એણે
ફક્ત સમજાવ્યું માગ્યો, તેથી કોઈ સાચી છુ-
નીપાદને નર ફરો. આ રીતની પરીક્ષા ઉપ-
રથી સમનતાજ તેના ઉપર ફરશી નજર કીધી.
અને તેની પ્રુપ્તરતની નોઈ તેના ઉપર આ-
ચક થઈ. તેણે જમશેદનું નામ ઠાગ અને
આચક આવનાનું કાણુ પ્રુપ્તરત અને રામ્ય
પીવા રાહ મેહલમાં આવવાનું ઈજાન દીધું.

જમશેદ એકલો કે જે પરીક્ષાની અંગત
તું કોણુને તે અને ખરેખર કેલે તેણે જવાબ
દીધું કે હું જાણુસતાનના પાદશાહ ફરે-
ગની મેહી છું. માટે નદમ સમનતાજે.
જમશેદ તેના મેહલમાં ગયા. સાહુજતીએ
તેને ખાનું અને શરાબ રજુ કર્યો. જમશેદ
ની રીતજાતનેવામીસમનતાજની ખાતરી થઈ
કે કોઈ પાદશાહી અસતતનો મરદ છે. મણી
તેણે તેના બાગ લેવા સાડ તેની સાથે વાત-
ચીત કરી. તે ઉપરથી તેની ખાતરી થઈ
કે કોહાક પાદશાહને જમશેદની છાપે મો-
કલી તેને પકડવાના નહોતવાનું મોકલ્યું

તે જમરોડ જિજ્ઞાસુ છે; પણ તેણે આ વાત
પ્રજ્ઞાનના પાઠમાં મનમાં સખી.

જમરોડ ખાતું પાઠ પઢ્યા પછી તેમાં
નાચરેજ નરી થયું. આ દમામ નેહને જા-
મરોડને પાતાની આત્મીય શાસ્ત્ર શિક્ષકની વાતો
ડિવાદ આવી. તે પાછી તેણે જોઈ હૂમ મરી
જેથી મુલત તેના મેહુરતું હુર ઉતરી ગયું. આ
પતાવ નેહ સાદાબતરીએ જમરોડને નમસ્તી-
થતથી, તેને હજારીય મનાને સ્વપ્ન પ્રજ્ઞાને,
તેણે જાગ્યા દિવે કે જામરોડ પાદશાહને
દમામ નેહાં છે. તે સરખા ના આકૃતિની
માર્યા સધને હવતમ છેડી કુકીર થયે અને
જાગેને જાગતા બાકવા લાગે; આવી તેના
ચીત્તાવાની મરોડની વાત ડિવાદ આવવાથી
હું તેને શરૂ અધુરોસા આવી હતી. શાદ-
બતરી બદ વાત સાંભળી નાખુરા થઈને મોજા-
બસ મરખારત થય પછી જમરોડને પ્રજ્ઞા
લાગી કે એ નેક અથ તારે નેક ગરી આ-
ગમ મેહુરોસા બિલ. હું આણું છું કે
જમરોડ તે કુંજાં અને મરૂ હીલ તારી ઉપર
હીલ છે, માટે અને તારી પત્નિમાં લેવાનું
કણુત કરે. મરૂ મહી મરખામાં આરુ
લાવી, તારે જમરોડે કહું કે એ નાજનીન,
મુજરોડેએ કહું કે મારત નત અજમ
બસ મોહવાથી નતનું બોજમ બાજે. વળી
તારે બાપ, અને જમરોડે નાણુસે તો મુલત
પકલેને જાહાક પાદશાહ પાસે મોકલી દેસે.
શાદબતરીએ કહું કે સામી મોલત સરખી
નાથી. તું મારી ઉપર બરોસા સખ અને પુરો
બાણુસીથી મરી પછી રહે. ગણે મનનાર્તા
મુખી હું નને આકૃતમાં મરવા દેતાર નથી.

આદ જમરોડ અને શાદબતરી જમ્મે કોજ
કરાર થયું, અને મીજલસ કરોને પેતાની
મોતની રીત મુજબ મેહી નજુસથી શારી

કીધી. મોટી કુદતમાં શાદબતરીને ધમક
રખ તેથી તેણે પાતાની બાપ પાસે મળવા
જવાનું કમ કીધું; પાદશાહને આ ઉપરથી
અરેરેજ અધારે તેથી મેક હસી મોકલી
સાદબતરીએ તપસ કરાવી મંગાવી, ...

બીજી હીલરી શાદબતરી પાતાના વાપને
મળવા ચાઈ અને તેને મુજાસાને મેહી મોતની
વાતે કરત લાગી. તેના બાપે તેની વાતે
સાંભળી કહું કે મને તારા મુજબ લેકેની સારી
પરેમ મ્ખરે. તે મેહુરજાને મુજબ હો-
ગે. આવાપના નામને મિજ લાગી છે.
તું મેહનમે મેહનરી તે હાલ પરામાં મેહન
થાં છે. દુનીઆમાં કોઈને બરબત મેહી
મુજા બાપે નહીં મેહું મુજાને તું મોલવું
તે જાકું. શાદબતરી આ વાતે સાંભળી
ચાંખમાં આરુ લાવી નમનનાર્થી મોલી કે
મારા બાપ બાપ, મે કંઈ મરવાનું કમ
કીધું નથી, તરી અને મનમગેને બરમાર
કરણું અવજ કરમાનું થવું, તે મુજબ-
ગે બરી મીજલસમાં આપણી રીત પ્રમાણે ધવા-
નત શાદા જમરોડ સાથે શારી કીધી. પા-
દશાહ મુજા ચાઈ મેહમ કે એ સમનનાર્ત તે
મે કમ નેક અને મારી મોહનરી કીધું.
અને સવારે જમરોડને મુરકે બાંધીને જાહાક
પાદશાહ પાસે મોકલી; કેનકે જાહાકે જમ-
રોડને પદરબારને મુજબ અને તાજ આવાપની
કણુલત કીધો. શાદબતરી પાદશાહના
આવી રીતના મુખને સાંભળતાં મેક કમ
રવી થવી અને મરૂ કદવા લાગી. તે મોહી
કે એ પાદશાહ નામર કરની લાકવને શરૂ
મુલને મુનેથર મવા નધિર થયો તે
કમમને તકાઈ તેની હરમામાં મુ જાગ્યા
દેસે. ખરે આવજ અને કલ-કર-પછી
જમરોડને ઉપર હાથ કરવા ના-માદશાહને

સાહ્યભાદીના પોતાના ઉપાયથી હજી, આવી અને
સાહ્યભાદીને દીકાસા આપી કહ્યું કે મારી તર-
ફથી જમરોદને કોઈ દીવસ તું કેસાન પોલિખાક-
વામાં આવશે નહીં. તું મેં કીકર રહે, તું કાલે
જમરોદની મુદ્રાકાત લેવા અપરીક્ષિત, એવું કહી
પાદસાધ્યને સાહ્યભાદીને રજા આપી. રાહ-
કાદો પુરા થતી થતી જમરોદ પાસે આવી
અને તેમાં મુજબેલી લકીકત તેને કરી.

૧. કુરં પાદસાધ્ય બીજા દીવસે જમરોદને
મળવા સાદું જાગમી આપ્યો. જમરોદે તેને
હાથેને તાણમ આપી. અને બેસીને વાત
ચીત કરવા લાગ્યા. પાદસાધ્યે જમરોદને
કુરં દીધી, તે વખત તે બેઠકે કે સાધ-
નથી એક સુર બીર બંદેને જનમ આપ્યો.
અને તેની ક્ષમાદ અને આદલ ઇનસાફી
તારી પાદસાધ્યમતમાં દેખાસે. પણ તારૂં
મન પાકમથી મારી પોલિખતને મુખી જરો
અને લેખને ખાતર તું મને કોણે પાદસા-
ધ્યને રજાધીન કર્યો. પાદસાધ્યે કીમન
પ્રશ્નને કાલ આપ્યો કે મારી તરફથી એવી
પેષકાઈ કરી કરવામાં આવશે નહીં. તારા
મતમાંથી એ વાતને જાણ કરાવી લાખા અને
પ્રુદાને ઇલાદ કર. તે તારે મયસે હમામ
પાછો આવશે. આવી રીતે જમરોદને દી-
કાસે આપી પાદસાધ્યે કીમના રજાકરમાં
વેયો. ને જમરોદ અને સાહ્યભાદી પુરુષીયા
પુરુષીથી પાણં ઓળ કરવા લાગ્યાં.

સાહ્યભાદીને નવ મારા પુત્ર ચણ પાસે તેને
એક ઇકરો પેટા થયો. તે મળે પુત્ર-
સુરત હતો. તેને કોરેકે આકુતાખની મીસાલે
મનકરતો હતો. સાહ્યભાદીને ઇકરો પેટાથણની
પુત્રા ખખારી સાંભળી જમરોદ તેને પાદસાધ્ય
પણા પુરા થવા. તેઓએ એ ઇકરનું નામ
નુર સાખીક. બપોરે તે ઇકરેદી ઉત્તરને થયો

ત્યારે જમરોદનાં ભેલો કેપાતેને હતો. આ
ખખારથી સખણા રોડરમાં જમરોદની ચક્રમાર
ચણાલગી અને લોકામા જરો પમરાટ થયો.
કુરં પાદસાધ્ય પણ જમરોદની વાત જાહેર
પડવાથી ખતરાયો. તેણે જમરોદને મિલાવી
કહ્યું કે તારા લેદની વાત રાખે જાહેર થઈ.
આમરે જોણકે આવાતને નાસી ખખણ પોલિ-
ખરોતો તે મારા મુલક ઉપર લરાકર મોકલસે
અને મરી પાદસાધ્ય મુખ મેળવશે અને તારો
નન દેરો. મારે મેહતર મિજાકે કે તું એ
ઇકરને મારી પાસે મુકી જાવાથી બીજા
માન તરફ રહેતો પકડ કે અર્પા તારો પત્નો
હાથેને લાગે નહીં. જમરોદને આ વાત જાણ-
વી આમી તેથી બરા વરસાદની અંધારી વાતે
તેણે જંગલ તરફ જવાનો રસતો અખખી-
યાર કોયો.

જમરોદને જવાની ખખણ સાંભળી રાહ-
બીડીએ અટકાવ્યો અને કહ્યું તારા મતમાં તું
મીસતની આપી કે એક હમ પાદસાધ્ય તે મને
મિલવવાનો કરતો રહે. તે જમરોદે રાજી
એ વાતચીત થઈ હતી તે કહ્યો. સાહ્યભાદીને
સચુરી સાખજાની નરહિત આપી અને બેઠકો
કે, એ હેતવના પ્યારી, આરામના દેર સદા
કરતો રહે. કોઈ વખત ગમ અને કોઈ
વખત પુત્રી પેટા કરે. આટલું કહી જમ-
રોદ રવાને થયો. તે કરતો કરતો જીનદેશમાં
આવ્યો. હમ નસોયાથી તે કોણકે પાદસાધ્યના
હાથમાં આવ્યો અને તેણે તેને હવતથી મેહરો
લખાવી નાન લીધો.

જમરોદના મરણનો મોટો અકુસાસ બંદ-
લી અને પાદસાધ્યે જણા કર્યો રીકતે કહી
લાખે એવો ખખણ સાહ્યભાદીને પોલિખાકા તે
એણ દીવાની બની ગઈ એને સોર જમીન
સાથે પંકડો લખખું. ને બેલો કે તોખા હાસાદો.

આ શુભાશિષ્ય થયો. એ કાળે કોણાવનના પાતાકુદ નર તે મારો ઉપર મોટા શત્રુતા સ્વરૂપામાં બેઠો બેઠો મોટો પાતા તથા અન્યનાઈ કોણી. ને મોવાસતે અત્યારે જિજ્ઞાસી સુધી મુલાકાતનાં એકરતે આવી મારાં આ કુનીકુનીકમેથી કુપ કરી ગયાં! અત્યારે આ કુનીકુનીકમે! એ પ્રુદા તું અને આ કુનીકુનીકમે એવાથી જાણવાની પેટા કર.

તુર તથા શીલગ્રામ

અમરોદના ઇલાકે તુર લાયક ઉપરને મળે. કુરંગ પાદરાજ્યે પોતાના રણારને સમયે કારભાર તેને કોણે. અને પોતાના ખાનદાનનાં એકે ઇલાકે સમયે તેની રાહ કીધી. તુર પાદરાજ્યને કારભાર થયું ઇલાકાની મોલાવતે હતો. તેથી તેની તાલેક કરતાં થતાં. કેટલીકે કુલત શુભરથ પ્રુદ તુરને ત્યાં એકે ઇલાકે અનમ લીધે. તેનું નામ સંસ્કારાય લખ્યું. તે મોટી કુલમરતે મળે ત્યારે તેના આપ તુર સંસ્કારિક શુભરથી ગયા. સંસ્કારિક પોતાના આપને સમયે કારભાર પોતાના કાળમાં લીધે. હાલેકે એવા બન્યાં કે કુરંગ પાદરાજ્યની અનલ આવી પોતાની, અને તે એકલાત ન થીન થયો. શીલગ્રામને હાલ તેનું તાપન અન્યું. શીલ કુલત અદ તેને એકે મોટો થયો. તેનું નામ તુર તાપનમાં આપ્યું.

રાહગ્રામનો તુરક:

આ રાહગ્રામનો તુરક રૂપ રંગ અને અર્વાં મરહીમાં પોતાનાં આપ કરતાં વધારે વખ-ખુટાં હતો. તે લાયક ઉપરને મળે ત્યારે તેણે તેના આપ પાસે જઈ અનજ કરી કે

અને પોતાની કરી લાકર આપ કે હું મુલકના રૂપ ઉપર આપણું મુલકનું વેર લેવારૂં બાંધે. તેના આપે અર્વાં લીધે કે તું હોવે અને તારાં હુલિયાં કાંત મુલકની તે મુલક નથી. ગાટે જેમ કેરુ લાયકને થકને લીધે છે. તુરકે અર્વાં લીધે કે હું અર્વાં હાથે એ વાત અમીલે. પછી મારો દમામ લાઈના મેલાનમાં તારાં અર્વાંમાં આપને તે વખત આવી આહુતી લીધે તારી અતરંગતા થયે.

પાદરાજ્યે તુરને લાકર આપ્યું. તે વાતે તેણે અનુક ઉપર જઈ મેરી તાજી. કાણુના રાહને ઇલાકે સારે સવારે લઈ રાંધે આપ્યે. અને લાકરને મુલાકાતે મુલાકાતે મારે લાકર થઈ તેમાં તુરકે કુલત પાંખી. ને કાણુના રાહનાં સારેને પુકડીને પોતાના ખાપ પાસે લાધી. કાણુના રાહને આપે દરસાસ મોલાઈ આપવાની કણુ કીધો તેથી લાઈનું કાપ ખાંદ થયું.

કેટલી એકે કુલત પાડી, સોલંગર અપરાજી શુભર મળે અને સારકુ તુરકે તપાતનસોલ થયો. તે રૂકાના ઉપર થયું રેકે રાખતે હતો. તેની હોલ. તેના નેક નામની હુલેરી તારીક કરતાં હતો. એ તુરકે સમ નામને પુત્ર થયો. તે અમરોદના સેવા મુલકનું, મુલકનું અને પ્રતાપી ક્રમાતે હતો. તે ઈલામ અને દુલરમાં મુખલ થયો. આદ તેને એકે પુત્ર થયો તેનું નામ અતરંગ રાખ્યું. તે હોમરે લાયક મળે તે વખત તુરક અને સમ એ બંનેને એકાએક મરણ થયું. ને તપાત અતરંગના સમયે અન્યું.

અને મરણ પામ્યાં. આ બનાવ બતલી-વ-
ખતે તેની સ્થિતિ હાજર હતી. પણ તેને
કઈ પણ સાધારણ વેદક વોરોનું જ્ઞાન ન હો-
વાથી તે પોતાના પછીને લોકો જુનું અટકા-
વાને ઉપાય કરી શકી નહીં; અને પોતાના
ખાનાનુપાણને લીધે જે મહાભારત દુષ્ટનું વેદર્થ
પાડ્યાં—એક તે કોઈ કે, તેના પચાસ પછીની
બાન જ્યાં અને બીજું એ કે, તેના ઉપર શકે,
જ્યાંથી પુનઃનું તોલ્લામત આપ્યું, જ્યાં સદ-
રુદ્ધ બનાવ કેવી જગ્યામાં બન્યો કે બાઈ હજારો
માણસોની વસ્તી હતી, અને જ્યાં હાસપીઠાલો
અને મિઠાં મિઠાં દવાખાના હતાં. આવા
મોટા બનાવ થયો વખતે બને છે. પણ જો
ધર્મનાં માણસોને ધોરો સ્થિતિ વેદકને બનુ-
ભવ હોય તો તેઓ મળી વખતે આ બનાવને
અટકાવ કરી શકે છે. માટે અમે સોલેમિક
સુબનદમી તેઓને શરૂ કરવાને ઈશ્વર કેટ-
લેમિક ગાંઠે લખી જણાવીએ છાએ.

હરેક મુશ્કેલ આનર આપણુ ઉપર
આવી હુમલો કરે છે તે વખત ડાકડા આપણી
પાસે હોતા નથી; અને તેઓને વિચાર જમ
મિથથી વાજમાં આપણે રૂંડેલાંને કરવા
નોંધમાં કોરે વખતે પહેલવેળાં કમતો
એ કે આપણા કુદરતના લોકોએ. હિમ્મત
રાખવી; પણ મળી વખતે આપણા લોકો
મહારાટમાં પડી જઈ, અને બાજે વખતે
તેઓનું દુષ્ટન નોંધે એટલા સદ બપે છે.
જ્યાં જે વખતે કે પેશ આજનીને મદદ
કરવાનો છે, તે વખતે તેઓ નડામાં ચંઈ
પડે છે. આપણે સદ કોઈને અપ્પર છે કે
સાધ્ય હિમ્મતજન હોતા નથી; કેટલાકે તે
એક લોકોનું હોય નોંધે નહિમ્મત થઈ જાય છે.
નિશ્ચયનમાં કેટલીક વખતે આપણે સ્થિતિ
તેઓ જુલો જુલો હાસપીઠાલમાં જુલો જુલો

વખતે જ્યાંને હરદોષોની સેવા કરવાનું કામ
મથે લીધું છે. તેઓ ગરીબ હરદોની પાસે પો-
તાને પાસે જઈ, તેઓની આરતા વારના ક-
રે છે એટલું જ નહીં; પણ પોતાના જતનના પેશા
અપવી તેઓને કબાઈ કરે છે તથા તેઓના
અપનેને જાણે વખતે પોતાને હાથે સાફ ક-
રે છે, કાઈ વખત પોતે કુખમાં હાથર સ્ત્રી બી-
અને હાથે સાફ કેસવે છે. આપણા લોકોમાં
મરદ લોકો આવી પારસીયત ધરાવતા નથી તે
સ્થિતિ લોકો તે જોઈ કામ ક્યારે કરશે તે
આપણીની વસ્તી ચકાહ નથી.

જુલો ઉપર લખી વિવામતની દયાળુ
સ્થિતિ પોતાની હુમખત અને ગરીબ લોકો
ઉપર કેવી માયા રાખે છે; મિઠા મિઠા સા-
ચાચી રાસેવત અત્યવ બેખામાય છે, તથા
સરીર આગમી બગે છે અને તેમાંથી બહુ
નીકળે છે તેને તેઓ અમાવશ કરવાની ટેવ
પાડે છે. આ પ્રમાણે તેઓ તેઓને મુશ્કેલી ય-
કે છે. તેઓ પોતાની તખીમત બીગડોરે કરી રીતે
તેના પછી વિચાર રાખતાં નથી, અને આજની
રીત મદત આપે છે. બપોરે કે આપણા પા-
દુષ્ટ આવી પડે છે ત્યારે તેઓ આપણને મદદ
કરે છે તેથી આપણને કેટલો આરસો મળે છે
તે તથે નતજોઈ. તેમજ તેના દુષ્ટના વ-
ખતમાં મદદ કરવાથી તેઓનાં મનમાં કેટલી
હિમ્મત આવશે શરૂ, તેના નીચર તખીએ
મનમાં કરવે. આજનીની સેવા કરવામાં
જ્યાં સુધાય છે તેઓ બીજા કરવામાં નથી.
મદદ આપણુ દેસના લોકોને રાખવર છે કે
આજનીનીને મદદ કરવાને દયાળુ વિચાર
મનમાં સદા ડાકવે.

દુષ્ટ દુષ્ટમાં પ્રેરે તેમજ તે જુલો
જુલો જાણસને આપણું વર્ત જાણાય છે, જે
દુષ્ટ એક; આપણા સોલેમીની અપો પ્રેરે છે

બાને જુલે આ કરતા નથી તેમજ અને તેટલાંજ દુઃખથી બીજો માણસ કુમેયુમ ખરે છે. એક ખાતરી અથવા જિહ્વા જેને છુદ્ધ રાજાનાં મહેનત કરવાની ડેવ છે, અને તેમણે બીજા-શ્વેને ભીષે અદ્યત્તમાં બીજાં સુચનો વખત આવેતો તેનાથી સ્વિકાર મેળવી રહેલાં નથી. બીજે માણસ જેને આગમુપણે મરતો એકી સેદુવાની ડેવ છે તે તેને અત્યંત જિહ્વાને અત્યંત મેર તેજી મેર કરવાને અથવા આત્માના પાતું કરવાને નાપરંક પડે છે. આ-ત્મા કરવા સાર ને રિવતદાયે, સમાચાર ઈલાતો પુત્રાર બાપીને તેમણે સમાચારીની બાકથી કરવા સખ્યા દુષ્ટ તેમજે આ વાતથી વીકે થતું કે તેથી કરી તેમજ આત્મથી તરફ અંશીક અથવા અધુ નહીં થાય.

દેહાવધિક લોકો દુઃખને ભરતી રહે છે. એક સીપાઈના પગ કચ્છાઈ ગયે. તેને દારાપીકલમિ લઈ ગયા. પગે કાપવા સી-વાય બીજે ઈલાત રાકેલેના વીચારમાં આવી નહીં. બીજાદાર તેમજે આત્મરિને બી વાત રાજાથી ત્યારે તેણે જવાબ દીધ કે લગતી નાજરમે આવે છે તો તેમ કરે. પાછળથી લોકાંતર પગથી હું કામ મળતી લ-ઈલા તે વખતમાં દુઃખ ન જણાય જેથી કું-પગની ડગ કોથી કદાઈ મેલી. રાકેરે સીપાઈ રાયે રાત કરી કે તરફ પગ કપતાં હું આપો મળજીત આદરો કેમ જળવાઈ રાકેરે તેણે જવાબ દીધ કે અને હાઈ પકડે નહીં. અને હું બીજાક કામ હું જવા હું નહીં અથવા જવા અથવા પગ કાઢું નહીં. રાકેરે તેને પગ કાપે, અને તેણે બેલાવે બેસેલા બેસે પાગવા. બાદ રાકેરે પકડે વંદી, તે ખસી નહીં જવા તેને સારુ મેવે કાંચી બેસવા ગયે. તે મેવે સીપાઈની

આમરીમાં લાગાઈયો તે મિટયો પાકાર માવવા લાગ્યે. રાકેરે તેને કહું કે, આ વાત ધણી તાજુબની છે કે સંજો પગ કાપી લાગ્યો ત્યારે હું જવા બોલ્યો ત્યારે, અને જવા કાંચી ભેકતી ચીરે પડે છે. સીપાઈએ કહું કે અરે રાત કઈ કાંચી ભેકવાની મેલી. મે આરું મન પગ કાપી લાગ્યાને મારું હતું. કાંચી ભેકવાને સારું મે કઈ મન મારું મેતું. બાહુર સીપાઈએ બેહું મિટીને ક-વીથી રાકેરને કહું કે હું જવાબ કે કે મે કરી ખરી રાત ભેકી છે ?

આ ઉપાંગી તમે બોલો કે કેમજી-કને ખમાવવા કરવાની ડેવ હોય છે. તે સારને કાઈમાં હેલી નથી. એક બીજે રાખમે તમને લખી જણાવું હજી-તે એકે, એક બી-લની બગથમાં તોર વાણું લેથી તેના હાથ ખજામી જુલે કરવા મારે, અને તેમ કર-તી વખતે તેણે ઘણી ખમાવણી બજાવત-હીતું. તેને હજી મુંપાંતી બેસેલા કર-વાની ઈલાત કરવા આવી તે તેણે ના પસંદ દીધ. આત્મરિની રાંજાલ લેનાં બેસે આ બાવત હજી બાંન રાખવાનું છે કે, હાઈ ખામી રોકે તે કાઈ નહીં. આટલે કાઈની સાથે એકજ સીતે વસતું નહીં.

પણ સાધારણ રીતે મિટીયે તો ધણું તેકો દુઃખ ખમી રાકતા નથી. વળી રિવાજ સખાવું કે, જેમ રાશીને ભાગ પ્રક્રિયે લાંબો મિલેબે જેખાંમિય તો તેથી બીજું દુઃખ થતું નથી. રાશીને જેમ વધારે ભાગ વધી નય તેમ તેવ પ્રમાણમાં દુઃખ બેસાવું જાણ-વે છે, અને તે કોઈથી પાછું દુઃખ થાય છે તે જેમ મારું મુત્ય કરનાર નથી.

દુઃખ જે છે તે રાશી અથવા મનને કાઈ પગુ જાતું હુકાત થાય છે તેનું પરીણમ

છે, અમરને દુઃખ ખમતું મુશકેલછે તેપણુ તે એક રીતે ચેરકાયછે કરતું નથી. એજ ભયમાં નહીં આવી જવાય તેને શાકે દુઃખ આપણને સુખના કરેછે. આપણે કંઈ ભુલ કરતા હોઈએ તો દુઃખ આપણને મેલવેછે. એક પાત્રું ફાંચી જાણ આમળ આંગળી લાવેછે તે તેથી તેના આંગળાને જ્યાં દુઃખ ચલાથી વધારે નોખમથી આવવાને તે આંગળી તુરત ખાણી ખેંચી લેછે. આથી શું સમજવું કે જ્યાં જેટલું દુઃખ જાણાયછે તે દુઃખ વધારે ભયમાં નહીં જવાની સુખના કીધે. એક માણસનો આંગળી છરીથી કપાયેય તો તે તુરત છરીને પાતી ખુદેછે. જો દુઃખ આપણને સુખના નહીં કરતું હોયતો આપણુ ફેરથી ખસાથી થાય તે આ લાખલા પાથી જુઓ. કોઈ ઘણી છુટો અગવ નીરખત માણસ કપડાં મેલેછેને એકાંત એકે હોય અથવા સુઈ ગયે હોય, અને હોડા પીતાં વાલમમથી અણુગાથી કપડાંગર પહાણી સાલશે લગાવી ને તેને દુઃખ થાયતો તે કાઢેથી પેઠાથી ફેરવી મઠત મેળવી રહે; પણ જો દુઃખ જેવી સીજ હોત નહીંતો પેઠા સાખસ ભગીને ખાક થાઈ જતે ત્યાંસુધી પણ તેની અવરવાની કોઈને અખર યાત નહીં. તેમજ કેટલાએક લોકો પાપ કરેછે તેથી જ દલગીરી અને દુઃખ તેનાપર આવી પડેછે તે પણ તેઓને ફરીને વધારે પાપ ન કરતાની સુખના કરેછે.

અસત્તના હિંદુઓમાં નાટક.

નાટકના પટ્ટા નાચ કરવામાં આજાએ-
વેણિક, નટખર્તા, અને નીરખરિલ.
સાધળી પ્રત્યક્ષમાં પાંતપાસના નાટકો
હોયછે. અને તેના અસત્ત સોપા પ્રકાર

દેવતાઓ છે. હિંદુઓના પણ પોતાના નાટક છે, અને તેઓ પ્રજાથી ઉત્પાન થય્યા છે એવું કાંદાજીઓથી સાબીત થાયછે. પ્રજાએ દેવતાઓને પ્રસન્ન કરવાસારે પોતાના એક-સાચાનાં એક ભારત નામનાને એ હુંતર લિખાયા. હિંદુઓએ કંઈ પ્રાચીન અથવા અર્વાચીન વખતમાં, બીજા પ્રત્યક્ષમાંથી નાટક નકલ કરીને પોતાઓમાં દાખલ કર્યાં નથી, પણ તેઓના પેદા કરનાર તેઓ પા-તેછે. સ્વીદગી અથવા પંદરમી સદીની આજ ભરેય યુરોપની પ્રત્યક્ષમાં નાટકો બીલકલ નોતાર. એ સદીમાં હિંદુના નાટકોના પડતો વખત આવ્યો. મુસલમાન લોકોમાં નાટક વિશે કંઈપણ લખાણ નથી. તેઓ કુદત ચેંગલને માની જાણીછે. તેઓ પાસે જે નહોતે તે બીજાને આપી રહે એ વાત અ-સાધ્યછે. તેઓમાં નાટક વિશેના લખણ નોતાં તો તેઓએ જ્યારે હિંદુસ્થાનનું રાજ્ય ચેંગલ તે વખતમાં હિંદુઓને તેઓની 'તર' કરી નાટક, નકલ કરી લેવાનું બની આવતું નથી એ વાત સપડેછે. જુના ઇસાનીઓમાં અથવા અરબ લોકોમાં અથવા કાલિપુના લોકોમાં નાટકો હતાં એવું કંઈ ઉપરથી મા-લુમ પડતું નથી. મારે હિંદુઓએ પોતાના નાટક કોઈપણ પ્રગત પાસેથી નકલ કરી લેવાં હોય એમ જણાતું નથી.

સાલ્વી ખરાડની પ્રત્યક્ષમાં નાટકો પ-
ખેન લખતે કથાઓમાંથી, ધર્મઉપદેશીઓએ
બનાવ્યાંછે. ત્રોતપમાં પણ સાહુઓએ ના-
ટકો રચ્યાંછે.

હિંદુઓમાં ગુપ્ત નાટકો મળે એક શાસ-
ત્રે. સરામાં પસરે અથવા બાહાદુરી કરીઓ
હોયછે. હિંદુ નાટકોમાં તે ઘણી જાગ
જાગ્યાં હોયછે. યહા કલિપત વિચારે પ-

અર્થ શામળાઆમાં આપ્યાછે. ચલુનું કસીને નાઠકમાં મરદો સંસ્કૃતમાં બોલતા અને એમરતો પાઠકમાં બોલતો હતો. આ ઉપરથી સમજાવામાં આવે છે કે પત્રીક જાણ બોલવાનાં અધીકાર એમરતોને નોતો. વધારેને મળુ સંસ્કૃતમાં બોલવાનાં અધીકાર નોતો. તે વખતની એમરતોમાં આ કાળની એમરત કરતાં અગરમે છુટ વર્તની હતી તેમજ તે એમરત અંદરની બેઠકીમાં દાખલ થવાની છુટ નોતી.

હિંદુઓમાં દુષપરિણામી ધર્મને કલ્પના કે તરીકે લેવું એક વળુ નાઠક મળી આવતું નથી. સમજા નાઠકો જગેર અંત પુરોગમાં થાય એવાં નાઠકો એવામાં આવેછે. જુદા જુદા રોજકાશને લગતાં, રાજ્યઓના સભ્ય-ભિષિક વિરોધ, વગર વિરોધ, નવા રત્તમે પ્રવેશ કરતી વખતના, પ્રવત જગમ વિરોધ ઇત્યાદી નાઠકો એવામાં આવેછે.

હિંદુઓ કે નાઠકનાં વિરોધ એક વખતે કરી બતાવતા તે કરી કરતા નોતા તે ઉપરથી તેઓમાં નાઠક છુટાં વધી ગયાંછે. મુસ્લમાનોના હાથમાં હિંદુઓનું સવ્ય ગણાવી શિ-દુઓના નાઠકને બાધી થઈ શકેલાં છે. હિંદુઓનાં કેટલાંએક રજાંને સભ્યમાં શોર થઈ રહ્યો ગણાં છે તે છલુ કાળ છે.

આ પછી નાગીઓ લીબીંગ સુપનો

અનોવનાર મરણ પામ્યો.

અઠર લીબીંગ એ એક એક "અર્મી" રાખી વિદ્યન હતો. તે તા. ૧૮ એવ સને ૧૮૭૩ ને રોજ મરણ પામ્યો. તે વખતે તેની ઉંમર ૭૦ વરસની હતી. આ

વિદ્યાને "ગેન" ની "યુનીવર્સીટી" માં કેલવણી લીધી હતી. આ એ પેરોસમાં મળી. આં પોતાના લખાણથી શ્રેષ્ઠ બન પામ્યો. સને ૧૮૭૩ માં તે વિદ્યાવતમાં આવ્યો ત્યાં તેણે વિદ્યા વિશે પ્રણા ઉત્તમ લખાણો કરી થણે વખણાવા લાગ્યો. એ નામીનાં મુરમે રસાયન શાસ્ત્ર વિશે તથા પાણી મળુ મર્મ શાસ્ત્ર વિશે અતીશ અંતે ઉત્તમ પ્રશસ્તિ લખાણ કીધું છે. એણે ઉત્તમ એકે રચ્યાંછે.

એડુતને એની બનાવેલી એડુતના કામ વિશેની "કેમરી" નાં લખ વાંચને અર્મીનાની પેરાર વધારવાને સરમર્મે બંધાયેલ કીધાં. એડુતે તેમ કરવામાં શરમે થઈ શામા થયાં. તેનાં નામને તેઓએ હાલના જોગ અર્થ કીધો હતો. "લીબીંગ" નામને "સાઈપીંગ" નામમાં ફેરવ્યું. તેનો અર્થ—“લાઈ” એ-લમે જુદું અને “મીંગ” એકલે શ્રેષ્ઠ.

સને ૧૮૪૫માં હાન્સના રાજ બીજા "લુઈ" એ સરને બીલાજી "લીબીંગ" ને મળ્યો. તે મળી અને થોડી નખાંડેલ સભ્યઓમાં દાખલ થયો હતો. સને ૧૮૫૦માં "લીબીંગ" ની "યુનીવર્સીટીમાં" કેમરી સિપાઈની એડુતની જગ્યા તેને આપવા થઈ પણ તે એણે લેવાની નાપાવી. સાર-આદ એ વરા પછી તેણે તે જગ્યા કમુલ કીધી. પણ તે અુનીગની "યુનીવર્સીટીમાં" અધ્યક્ષ થયો અને તેનું કામ બેરન લીબીંગ એટના બીજાનાં સુતાના થોડે વખત આ-વધેલ મુધી કીધું.

વાલખી બાલ, તથા સાચું ક્રેહવાને હિમ્મત લીક.

એક દિવસે ઉકરંચી નિરાળની પાછળ
વાડીમાં રમતાં હતાં. સપાળાં માડકાંની ઈ-
ટને ગોઠી એક ચિત્તાએ તમિષાર કરવામાં
કુલામાં હતાં, ચારવામાં પાછાં નિરાળમાં
જવાના પેર ચાલે.

પ્રેરના આવાજ સાંભળતાંજ તેણે સ-
પાળાંએ એકમત મથને ધેવા નિરાળને બાંધી
પાડ્યો, કેમકે તે ક્રૂર કરવાને તેમને વખત
નોહો.

નિરાળ પાડી બાળવાની કારણદરમાં
એક બરફન નામના માતાં ઉકરંચના હાથ-
માંથી એક પેસા પડી ગયો. આજન નામના
એક ઉકરંચને તેને જામળી બધી ચીત્તાના
ગળામાં દુકો.

નિરાળમાં ચાપળી ઉકરંચી પેસાં તે વ-
ખતે બરફનની બાળખમાં બાંધી મેંચામાં
આપ્યાં. તેના માતરે તેને કરવાનું કારણ
પ્રગટું. તેણે કહે કે તેના પેસાં બાળખ નથી.
બાળે એક ઉકરંચ બધામાંથી કોને ચાલક
કે માથા પાડ્યામાં તે પેસાં બાળન પાડેલે.
મેં તેને જામળી થતાં લેપેલે.

બાળેન પછી અમર અને મહિ ઉકરંચ
હતે. ભયારે તેને પેસા માળે પ્રગટામાં આપ્યું.
ભયારે તેણે તેની પાસે પેસાં નથી ક્યાર કહ્યું.
તેનામાં કહ્યમ કરવાની હિમ્મત નોહી. ભયારે
તેણે પેસાં જામળી થીયા ભયારે તેની મનભજ
તે ચારવાની હતી ક્યારે હું ખારતો નથી. તે
અચળ ઉકરંચે ક્યારે હું ખારતો નથી. ખજ
તે એક વખતે ના કહેલે તે પછી ના કહેલે
નથી. તે ચીત્તાની બધ કહ્યલ કરવાને ધણી
મગરર છે.

માતરે તેને ધણી મગતપી નોહી ધણી
વખત સુધી તેની બજ હતી બેર અવાજને
નોહી મહાનત લીધી પણ તે સપાળી ફાકર
ગાળ. બાળેન ચીત્તાની હર કાળી ગોઠી

કે પેસાં તેણે લીધા નથી તથા તેની પાસે
જણ નથી.

માતરે વિચાર કાધા કે ઉકરંચીની
એ વાતને નિચિત બાલકાં લેઈએ, તેણે
કે ઉકરંચ અને કે ઉકરંચીની જુરી
કાધી. તેમને કેસ રમભજાયા. કે ઉકરં-
ચીએ કે બાળેને પેસાં થતાં લેઈયા હતા
તેણેએ ભયું ભયું હતું તેણે કહ્યું. જુરી
વિચાર કરવાને એક ચારવાને મથ. ચોરી
કારમાં જુરીના મિત્રનાશ બાહર આપ્યા,
અને ચીત્તાના મત આપ્યો કે બાળેન અ-
પાધીલે.

બાળેન ચીત્તાના માતરના માગણ બેસાની
સામી થયો હતો તેમજ ચીત્તાના નિરાળના
મંદુચીને કહ્યો અમા કહ્યો નહી. ધણે
ધણે થયો થયો જાળમાં બાળેને પેસાં પેસાં
તેણે માતરના હાથમાં આપ્યો અને મા-
કારના આવાજો પડીને સમજે રાજલ કાધું.
અપાળે લેઈએ બાળે ઉકરંચીને મથ
ભયારે. ભયારે હું બાળેને સાલ કાધી
નહી કેમકે તેણે ને કાધું હતું તેને વાજ
સે ધણી વજારી દેખાશે. બધી ચીત્તાના
બાળેનના તથા બરફનના થયુ ચીત્તા બ-
વાજમાં ચારવાની ક્યારે વધારે બાળ્યું.

આ બાળેને કે મહિના લીધી થયા બાજ
એ બાળેન ચીત્તાની મિલાઈ બનેરું સાંભળીને
ચીત્તા બાળેને રાજ. હજીની કાળ રિયસ
જણ જુરું મોઢવાના લીચ ઉપાથે કાજ
જવાડતાં એ બેવામાં આપ્યા નથી. ભયારે કાળ
વખત તેનીથી હું બાળે થયું તો તેને તે
માની રવાની હિમ્મત આપી. ભયારે કે ઉકરંચ
ચાહ્યું કાળ કહેલે ભયારે તે છુપાવને જુરું મેલેલે.
અને તેમ કરવામાં તે માત્ર પાપ કહેલે ક્યાર-
જુરું નહી ખજ તે પછી હીગડાં રેખાપડે.
મહિ હેમસ કાચું માલવને તાપર મેરું.

મીલાવડો

■ 311

THE MISCELLANY.

2045 2

સુભાષિ, માસિક જુલાઈ, સને ૧૯૭૩.

ક્રીંઠ અમાના ર.

દાક્ટર આલે ત્યાં સુધી શું કરવું?

(ଅଧ୍ୟାୟ ୧୩ର ୧୪ ଶ୍ଳୋ.)

உ.த.க.சி.பி. பொ.உ.தி.

જો તુમને કોઈ આગળની સંજ્ઞાના કો-
લો પસંદ કરવાનું હોય તો તમારે કોલો કો-
લો પસંદ કરવો જોઈએ કે અર્ધ તરફ બેઠ-
કાર નહિય. તેમાં અગળવાનું સાચીપરે અગળવું
જોઈએ. તમારે કોલોમાં અગળી રીડ જુરની
સાચ અને કોલોમાં પડે કોલો તે હોવા જોઈએ.

પણ તેને બીજાથી તાવની અવધવા હંફ
મગજની કે અંધારની અવધવા એવી તરેની કે
તેમાં સમિતિ મિત્રાઈ કે શોર દુર કરવો હોય
તો હુંએને બેસવા બેઠવાની જગ્યાથી ધલાવેલો
પાણુ પાવે. એક એવરો પસંદ કરવો; કેમકે
એવા રોગના અવધારીને પોઈને નેવાની અ-
વધા કેઈની સાથે પાણી જલ કરવાની જરૂર
નાથી. પણ તેને બીજાક આસામનીજ અવધ.

જો આત્મવિત્તે કાંઈ જાણનાર થયાને ધા
લાગ્યો હોયતો તેને ત્યાં સમજી કુટુંબ જે
હોય તે જગેષ્ઠ રાખવાથી તે યાજ્ઞો પુરા
રહેતો અને પરીવર યજ્ઞોનો મહત્ત્વ જાણ
ગણવી રાકેતો, તથો આરાધનામ આત્મ દેવ-
તાને એવાઈ આજ્ઞાના દ્વારાતો નોખી તે પા-

નામું દુઃખ વીરારસી અતિ ક્ષેપક બાહ્યને તેના
ઉપર જરૂરી ચિકિત્સા કરવાની જરૂર પડેલી નથી.
જે ચિકિત્સામાં કે ગરજતી ગંભીર પરીસ્થિતિ
કેઈ રીતની યદ્યપિ અપાતી હોય તેની જગ્યાએ
અન્યનીતિ આકર્ષક કરવી નહીં.

ચિત્રાલયની બાજી કિનારી રીતની નહીં હોય કે
 તેને ઉપાલોત મિલનક પડે અથવા તે ઉપાલોત
 વચ્ચે માપ. ચિત્રાલયમાં જરૂરીયાત કરતાં વધુ
 કારે આમોગ સરંજામ વગેરે ફરનીયર નહોતો
 હય. ખુલ્લુમાન કરીને આમોગ ઉઠતો ધ્યાને
 લેવો હોયતો સ્થાપત મહેલો નોંધવજ નહીં.
 ઉપર રાખજું કે કેક પાસુ જાતની ગાંધી દુલિ
 બનેલા કેપડામાં જોડાવાર પોંધાઈ રહી રા-
 કિ તેના કરતાં ઉતનાં બનેલાં કેપડામાં વ-
 ધારે વખતસુધી મોંધાઇ રોકે. આઠે ચિત્ર-
 ડાખર ઉતનાં પડદા હોવા નહોતહય. નો ચિત્ર-
 રહી હીર રેખાતો નહીં હોય અને લુખી હુલે
 રેખાતો હોયતો તેને ખુરજુમા રેખાલવા સાટ
 પડદાની જરૂર પડેતો તે પડદા બારોક મજ-
 લીન અથવા જીલ્લ ચિત્રોજ જાતનાં કેપડાની
 ખાલવા કે તે રોકડથી પોંધઈ રાખવ.

કિલ્લા ઉપકાંથી બહારના કામ ચલાવવા
કુસીન દોષા બેઠેલ. નેતરના બહારના કામ
ચલાવવા પાટીયા જાહેરી કરવા પરાંદ કરવી
બેઠેલ અને જોરવાની જમીન પણ રાહ પા-

હીમાંની હોયી નોંઘયે અને તેપણુ પુણ્યી-તે ઉપર ફરતી કરતો ન જોઈયું; પણ બાબુપર એક રીતરંઘનેા સીસે બાબુપર કે તે ઉપરથી જતાં આવતાં કંઈ આવજા શય નહી. જાખમાયતા આબરીનું બીજાનું જે જગીપર તેને મુખ્ય મળે તે જગીપર કરી આવતું અને તે જગે મિત્રી જોઈયે કે જ્યાં સરી રીતે જાજવાનું આવતું હોય, તેથી કરીને જાખમ રીટિયથી જોઈ શકાય તથા ધોઈ શકાય પણ આબરી તાવથી અથવા સહીએથી લિંગ પતો હોયતો તેને જોવે જગીપર મુલાકાતે કે જ્યાં બાબુપરની નજરીકે રીતરંઘ આવે હોય, એમ કરવાનું કાણુ આવજા છે કે જ્યાં આવતા બજતો હોય તે કંઈ દુષાને અપાય તથા પાતરી નહી અને જ્યાં આવતા પળેકે ત્યાંની દુષા ગરમ થઈ તથા વજનમે દુષકી થઈ હુમાલીમાં તરફ જાયછે અને તેને બાજે પેતા દરજાત તથા બાલીમાંથી તાલ દુષા લખાય થતી જાયછે. આ રીતે હુમાલીનું વજનને બાબુપર કરવાને મોટું શાધન થઈ પડેછે અને તેથી થળી મોરણ બાહીને એટલી દુષા ફર થાયછે અને તેમ જવાથી પેતા કેમી રીતને બાબુપરમાં મોટી મરત મળેછે, આ વત લાકર ખીજાને કયા મે મલીનામાં પેતાના બાબુપરમાં થયી લંબાવીને સખતની હતી તે થળુપરને મમ્મદ હરો.

આ ઉપરથી કાદરીતે રાખારો કે નોંઘઈ પણ રાખાર આબરીના બીજાના અને જે જગીપર કે ગરતે સખતો હોય તેની વખતે ઉભી દેહતો તેના દખતે આબરીપર થઈને જતી મેપી દયા આવરી; પણ ને તે બીજા બાબુ તરફ બીજાના અને બરીની વચમાં હિમ રહેશે તે તેને જે સ્વચ્છ હેવા કે તેમાં થઈને પેતા ગરમ થઈને નીકળી જાય એટલી દુષાની

જગેા પુરી થાતા આવેછે તેના ઉપરોગ તેનીથી થઈ શકશે. પણ ને આવે સખતી જોગપર મળી આવે એના એટલે મળી નહી રહેતો આબરીનું. બીજાનું મુકતું હોય તેનો અને જે બાસીથી પ્રવત આવેછે તેની વચમાંનું અંતર થયું હોય નોંઘઈ, તેથી આસપાસના થાપુરો નીવડાયપણથી ઉર્ધ્વ રહી તેની વત-દારત લઈ શકશે.

જે મોરણે કે લાંબી મુકત મુત્રી વપરાય નહીં હોય તે તેમાં આબરીને મુલાકાતે નહીં, પહેલવેળાં તે મોરણમાં વરતેય રાખાયેલા અને જોય કે તેથી થતી ગરમ, દુષા હુમા-લીમાં થઈને નીકળી જાયછે, આ પ્ર-ગણે કરવા બાદ તેમાં આબરીને લઈ જાયે, થળી જોતું કે તેમાં સરી નહીં હોય. આ-પણુ લેઈને પાયાં દુષાને આવ જાવ થાય એવે રીતનેા નોચાર નકરનાં થશે બાધેછે તે આબરીના કોલર થઈ પડેછે. એક વખતે એક આબરીને તેના સગાએએ એક મોરણમાં લઈ જઈ મુલાકાતે, તે ત્યાં પછી વખ રાખ લાયછે, તેને પેતા વખતમાં કાંતીનું દરક થયું, તરફરને જોગપરો તે આબરી જુલેછે તેા મોરણમાં દુષાને અંતરમાં જવાની મોટવણમાં તેને વાંધે લાયછે. તે ઉપરથી તેણે તપારા કીધે તે મુલાકાતમાં એક પડેછે પાતાને મળી બાંધીને મોટું પુરી લાખનું હતું. તેણે તે મળેલ ત્યાંથી ખસેડી નાખ્યો અને મુલા-લીનું સાફ કીધું. બાદ તેમાં એક નીકુસ પેપર સખતાનોને રાખ્યું તેથી કરીને તે મોરણી હલ ગરમ થઈ હાથે બધો થઈ અને પછે પુણીને અથવા જાવ થવા લાયછે અને તેમ થવાથી પેતા આબરીને કચચક દુષાનેા ઉપરોગ મળવા લાયછે અને મોટ રાહારમાં તે સારી થઈ; બીજાનું અંતરો લઈતું હોય જોતું મળી

આને તે સ્વાદ, પણ તે ધાતુ મિશ્રિતું થયે છે તેથી તે મળી આવેલા તે ખાદ્યમાં લક્ષણું. પણ ખીલાંથી બદિતું ખીલાનું કંઈ અવસ્થાની જરૂર પડ્યા રીતિય વાપરતું નહો; કેમકે એવું ખીલાનું ધાતુ મુજબમ હોય છે તેથી આજ્ઞાનીય ભારથી તેમાં પેદાઈ થયે અથવા અને તેમાં આજ્ઞાની યોગ દરાર્થ ગણિત ગણ્યમ થયે છે. આ પ્રમાણે ગણ્યમી તેના સ્વરૂપ પરના માફ અવસ્થા કંઈ દાઝેલા હોય તે જગ્યા નોઈ શકતી નથી. વળી ભારે ખીલાં જાગ્યાં છે ત્યારે તેને રીક કયે શકાતાં નથી. આમાં ખીલાના કરતાં તે સ્વાદ સ્વભાવ પરાગથી ભરેલું હોયતે તે ખીલાનું વધારે સ્વાદ. તે કવચમાં ખરાબ પણ એકાદ ભાગે છે અને તેથી સુખ્ય વધારે મળે છે અને સ્વાદરૂપી વધારે સારી રીતે સમાવાય છે. વળી એમાં ખીલાનામાં એક બીજે કાર્યકરે એક છે કારણ તે ખરાબ થાયતે તેની અંદરનું પરાગ કાઢી લખાય છે અને કવચને બિયારી લખાય છે અને તેમાં ભરા પણ બીજાંય થાય વધારે રીકે ખરાબ નહું પરાગ કાઢી લખાય કયે કવચમાં આવે છે. જોવાનું ધાતુ પદાર્થ ન હોતું નોંધવું; કેમકે તેમાં એક માત્ર એક કાર્યકર છે તે એકે ને આજ્ઞારો બીજાનાના મધ્ય ભાગમાં થયેલા હોય અને કાંઈ તેને હિસાબને ચલ કરવા અથવા તેને ખીલાના ઉપર મુકાયેલાં જાણેને લાંબા હાય કયે કંઈગી રીતે ચલત અથવાથી તેના દ્વારની "અસામ્ય" હયાને સ્વભાવ ઉપર એક આવવાથી તે રીકે રીકે થાય છે.

અર્થે તેમ બીજાના ગરની આદર પદ-ભાગ માટે અને તે ઉપર મુકેલા અથવા ઉપર શકતા નહીં હોય ત્યારે તેની વેદાવસ્થા આ પ્રમાણે કરવી. પાંચરેલી આદરનો એક બાજુથી બીજાર માણસના જમણા હાથ સુધી

વીંટી કરવા અને પાંચરવાની નવી આદરને આદરેલી વીંટી કરીને તેના બાજુ ઉપરની જુની આદરના વીંટી પાસે મુકવે અને જુની આદર આજ્ઞારોને નીચેથી પાસેની લેતી વખત તેની સ્થાને નવી આદરને કરેલા વીંટી મળ-ગવી રીકે એકરે એકી વખતે જુની આદર નીકળી નવી આદર પાંચરવામાં આવે અને આજ્ઞારોને હિસાબે પાંચરવાની અવસ્થા તેને વધારે વખત મુકી હોયતે શાખાની ગરજ પડે નહીં.

આજ્ઞારોને પાંચરવા જરૂરી જમીનના એક-રકમ બાની સુગંધના હોયતે તેને લખતાં પેદેમાં તે પાંચરવા ગરમ પાણીથી થાઈ લા-ખવાં અને તેની સાથે કળી જુનાથી પુરતી કોઈકે તેમાંથી લખવાનું અને વાળેલા અગાર હોયતે તેમાં પણ નારા થાય અને એવને ભારત દેશવાની જગ્યા મુક નહીં. [અહીં]

—૮૮૮—

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગવરનર લેનરસ.

વારન હેરિંગસન.

વારન હેરિંગસન એ એક અભિયાનના નામ વિષા કુળનો હતો. એના તુલેા ડેનમાર્કના રાજાનાં વંશના હતા. એ રાજાએના પાટા એવેનાથી પરી મળે હતો કે વિશિષ્ટ ચેતનમાં તેઓનાં વાહાણ નામને પડતાંજ ત્યાંના લો-હોના જગતમાં નરમ થતાં જતાં હતા. આસને આસને વર્ષ ઉપર તેનું કુટુંબ મળી સાદી હાલતમાં હતું; પણ પછી તેમાંમાં મળે મળે સ્વસ્થ કલ્યાણને લીધે મારી દાનમાં અથવા મળું. આખરે એકબીજા લાચાર હાલતમાં અથવા મળું કે, તેઓને પાસના જુઓને સ્વાદ તેઓને તેમજાઈ નામની જગ્યામાંની જગ્યા નિરાશવાના કાંઈ એક વેપારને વેચવી પડી. તેના કુળમાંથી હોલ હેરિંગસન ત્યાં પડતી

કામ કર્યા હામ્યો. પોતાના કમળમાંથી જાગીર ગયા પછી, આ સુદ્ધાસી પાદરીની હાલત ખરે ત્યાં ઉગ્રાન્તવવા લાગ્યું. પછી તેના પાદરી તરીકેના લવાજમમાં કામ વાંચી પકવાયી, તેને કોઠામાં ફરીપાદી ગઈતી થઈ અને તેમાંને તેમાં પાતે પાપમાલ વડે ગઈ. તેને તેં છોકરા હતા. પછે છોકરો કરકમ ખાતામાં નોકર હતા, અને તેનું નામ હાવડ હતું. બીજો પિન્સાન, નામનો રાકશે પછી આગમુ હતો, અને તે રાજ્ય વર્ષની વચ્ચે નહીં થયો હતો એટલામાં પાછો હતો. સાલો કીધા બાદ એ વર્ષમાં પોતાની કમાલત એક ન્હાનો છોકરો સુખને મરી ગઈ અને પાતે ધણુ પછી થોડી બુલતમાં રહે ચુકો. આ લગ્નમાર આ બાપ વગરના છોકરો તે આપણે વખણાયો હિંદુસ્તાનનો પિયરો જવતાર નેનાર, અને તે પોતાના દાદાના હાથ નીચે ઉછરી મોટો થયો.

હોલિંગસ ઈ. અને રાકર ના દીસેબર ગણિનાની તારીખ ૧ દીને રોજી જનમ્યો. ન્હાનપણમાં આમાંની નિશાળે ગેરો, અને ચિતુરોના કોલસાની શાખામાં શિખર અને રમવા લાગ્યો. તેના કોલસાપાસી એક નહીં વર્તાવું હતું કે આગળ જતાં થોડાં મોટી શાકમતને પોલોંગરો. તેને પોતાની કોપરી પર મણી હાલ આપતો નેઈ, તેના લોહીકીયા હોસતદારો થણા અન્યથા થતા હતા, તેઓ તેને મણુ દિવસ વિસરી નહીં ગયા. તેને પોતાના આપાદાની રોક્ક અને આલેખ-ભાસી ઈવાને પકકમ, તથા તેઓની મણુ તારીફ લાગ્યું એટલાનદારી, વધુદારી અને આહાદુરો વિશે પાતે રાજાગણને મણી રોકે હતા. ન્હાનપણથી આવી આવો પોતાની કુટુંબની મોટાઈ વિશે રાજાગણને પાતે મંનમાં

તરેકર તરક ઉઠવતો હતો. પોતાની જ આગળના પાસે થઈને એક ન્હાનો નદી વેદતો હતો ત્યાં કીનારાપર પાતે કમોરે સાત વર્ષનો હતો ત્યારે એક દિવસ એકો હતો અને પોતાના પાદર વગની મથલી જાગીર તરફ નેઈને બાલે નખતો પોતાની સુદ્ધાસીમાં તે મોટા અભિ-ગનથી મોક્કતા હતા કે હિંદુગ નામ પડ્યું ક્યારે કે તે પોતાની હોલસાગેરોની જાગીર પાછી ત-સાચે ત્યારે. આ વાત તેના મંન ઉપર એવી તો મજબૂત રહી હતી કે તે કહી પોતાના આ-ગળ જતાં મોટા નેખમ ભરેલાં અને બો-લેલાં કાગળ મણુ વિસરી નેઈરો; અને જેમ જેમ તેની બુદ્ધિ વધતી ગઈ, તથા કામત સુધરતી ગઈ, તેમ તેમ તેની આતર જતમ થતી ગઈ કે તેના પાદરો ઈસરો પાર પકરો. હિંદુસ્તાનમાં મોટી મોટી લાઈકેમો કરવાની, તથા ત્યાંની પાંચ કરોડ રૂપિયાપર દુકમ વલા-વવાની ફીરકમાં, એ હોલસાગેરોની જાગીરની વાત જરા ભુકી નહીં મયો, કુળવાલ મોકશે તે પેલામાં કે જે પોતાના આપાપતા રણુ કાપે, અને તેઓના ગ્રામમાં ભુખ પાછાં મિળે. હોલિંગસ પોતાની જાગીર આખરે મિળતો અને પાતે ત્યાંજ રહે ચુકો.

ક્યારે હોલિંગસ આઠ વર્ષનો થયો ત્યારે તેના કાકા હાવડે તેને પોતાની પાસે લાંડનમાં મોકલ્યો, અને ત્યાં તેને નિતીમતનમાં એક નિશાળમાં લાલુણ ચુક્યો. ત્યાં તે સારી પડે શિખરો; પણ તેને પેટ પૂરતો ખિરાક નમળાયાથી તેનું રાજોર સુધર્યું નહીં. આંધો ઉઠડીને રસમે વળે તેને કકકર નિકોલસની વેકર મી-નોસાર અટ્ટેલી નિશાળે ચુક્યો. તેમ પોતાનો આવતાર મણી આહતો હતો. આબીલ, કે-ગલંડ, અને કુપર એવા વખણામલા મહાં વિરગો તેની રાજી શિખતા હતા. કુપર

અને હેરિંગમરાની કોબી તે બિચારી બેઠક
હતી કે તેઓને નિરાશમાંથી હટી ગયા તથા
જુદાજુદા વંશમાં ભાગ પડી જવાને ધણું
વર્ષો નીકળી ગયાં તે પછી તેમાં જ્યાં કેમ પેરા
થયા નહોતા. નિરાશ હોય્યા પછી તેઓને
એક બોલને આપી દુહવીયા સમાગમ થઈ
હય કે નહીં તે બાલુવાને આપણી પાસે કહી
પણ અભાર નથી; પણ આલીસ વર્ષ વીતી
ગયાં બહુ વયે મહા વિષ્ણુવત બર્ડ અને
રોડીડત જેવાં વસ્તુ ઈશને મુંદર બાચાણ કે-
નારાળા પેલા તેના હિંદુસ્થાન પર જુલમ
અન્યાયને દોસ્તના ઉપર વેર ભાવે તુડી પડેલા
શાંભળી, પેરા શરખાળ અને એકે જોશમાં
પડી રહેલા કુપરે હેરિંગમરાને ઈષ્ટ કીધા
અને આમાં જેવાં ભાગ્ય કે તેઓને લંગે-
લીમ્બી ન્યાનપણુને ધણુ રક્ષા અભાવને
સાથે ને એની સાથે ટેમસ નદીના કિનારા
અને થોડાં ભાકતે હતા, તે કહી આ
કામ કરે એવા તોના મનને આવી ભાવી નહીં.

હેરિંગમરાને મિત્રે નિરાશાને સારી ઈ-
લાઈન ઈમ્પી નામનો હતો અને તે તેને
એક વખત ધણી કામ લાગી હતી તે વિશે
આગળ કહેવામાં આવશે.

હેરિંગમરા તેના સમગ્ર સારીઓમાં સારી
વિદ્યાન તથા સસ્તમાં સાસ તરતાર તરિક
વખતપણે હતો. નીલ વર્ણનો વખતે રા-
ખામાં પરીક્ષામાં પેટરો નંબરે પાસ થઈ.
છાત્ર આગળના રિપબ્લિકાં હોકાઓને માનુ
એલિ આરી દાખ્યા; અને તે ફોરમે સાફ
બચુ કુખી નિરાશ આંદોશ હોકાઓને સાફ
કરેલાં છુવાના આગળની એક રોજાખત તેનું
નામ કુનેરી હરે બેજીનું નોનામાં આવેલે.
એ રાખામાં બે વર્ષ વધારે રહ્યો, અને પછી
અંદર કાર્ટમાં વિધાથી ચલાવે વિચારમાં હતો.

એકલામાં તેનો સુરખી કોષ્ટે હાવડ હેરિંગમરા
જેના સાફ નીચે રહેતા હતા તે તેને પોતાના
દુન્ય વિસર્ગે નામના સખને કોપી મરણ
પામ્યો. આ મુદ્દસથી તેને પોતાની પાસે
સંખવાને એકાએક નાતો નહીં ગયો; પણ
પોતાનું દિલ નહીં એકે જમ અને તેમ તા-
કીદથી તે એનામાંથી છુટા થવાને ધણી આ-
કર્ષણિકો ગય રહ્યો હતો. હેરિંગમરાને એ
અંદર નિરાશ, આ નામ કરે એવા સારા
ઉપસાને આગળના નિર્ણય ભરીથી રીતે વિસ-
રિંગે અટકાવતા એક ધણી નાખુરા થયા;
અને તેને નિરાશમાં વધારે સખવા સાફ
નહોતી તકાર કીધી તે સખી નિષ્કળ ગઈ.
તકાર નિર્ણયે એક અર્થમાં ભગી કહ્યું કે
તે પોતાના વાહાના નિરાશીઓને અહાર-
દુર્મમાં જવાને ને ખાસ ભાગરો તે પોતે
આપરો; પણ વિસર્ગે તે અંત હરગીજ
ધાનમાં લીધી નહીં. તેણે વિચાર્યું કે નિ-
રાશના વિચારણિત અને મીઠાગણિતમાં
વધારે વખત કહાવેથી તે વિચારના શુક
વાર વળતાર નથી. વિચારિતના હાથમાં તેને
અંદર ઈન્દિયા રખાની આકરીમાં રાઈટની
જોડે આથી રાઈટએ એકલી સત્તા હતી.
તેણે નેરું કે એક વખત તેને વાહાણમાં બે-
સાવી પડા કીધો કે પછી એકથી ધત એવની
રેલતમંદ આપ કે, કેસનામાં રસથી મરી
ભય. ગમે તે ચાઓ; પણ એક વખત નો-
કરીમાં દુર પડેથી હોના આંદોશીઓ તે નહો
રહ્યો. આને વિચારે ગિમર્ગે વાતને હેરિંગ-
મરાને નેરક ચિત્તરહની વડામાંથી હાડીને
નાકું ધણું સિખવાને ચોડા મહિના એક
બીજા નિરાશે મુઠે. સત્તર વર્ષની વય
નિત્રી વળાવેલો વોડા હાકારા ઉપર ગયા નહીં
એકલામાં તેને એકાએક તરફ ઈ- ૨૦

૧૭૫૦ ના જનમુખારી મહિનામાં વાહાણમાં
રવાને કીધા અને તે અઢતોણર મહિનામાં
ત્યાં આવી પોહ્યાંઓ. કલકત્તામાં સેક્રેટરી
બ્રાહ્મીસમાં તેને કાગ સાધું અને ત્યાં તેણે
બે વર્ષ તાકલી કીધી. ફોર્ટ વિલિયમમાં આ
વખતે ફક્ત નેપાસ્ટન કામ આવતુ હતું કે
મહાસિંદુર માનની ફરીયાદમાં કુપરેલી પુનઃતિબ્બે
કંપનીના તોડશેને તેજાની ચરણ ઉપરત
જનમુનિભિ તથા સેનાપતિ બનાવવાની કુચ
પાટી હતી. કરનારકમાં તે ચારીપર બેસવાને
હક કોહોનોછ તે બાબે બહાઈ આસતી હતી;
અને તેમાં કલકત્તા ઈન્ડિયન રબ્બની રીયા
હતા. પણ બંબામાં તે કુચીપીથનાને પોત-
પોતામાં તથા ફરીયાદી રામે રામહ હતી;
અને તેઓ મેપાસના કાગમાં બીજા તેવ રેલા
માખતની તથા રેલામીગની ખરપરમાં રાસ
મશાહસ વૈષ્ણા. (અધ્યક)

રાહાનામું.

(પાને ૬ થી સાંધણ.)

ઝોહક પાદરાહ.

આ પાદરાહ એક દીવસે ઘોડે સ્થાપ
પાને કુચા નીકળ્યો હતો. તેને રસ્તામાં
એક રોહતાન મળ્યો, તેણે તેને કહું કે તું
તારા બાપ માદાસ પાદરાહને માતી લાખી
તખન ઉપર બેસ. ઝોહકે જવાબ દીધો કે
મારીથી એવું મેકુરવતી કામ અને નહીં.
ત્યારે રોહતાને કહું કે તું તેને ખરી લાખવાનો
ફિલાજ કરીશ. પછી તેણે પાદરાહને આગમાં
એક કુચો જાદયા, અને તેમ-ઝોહકા ઉપર
ઘોડે કચ્છો લાખ્યો, કે એથી તે જગે કુચો
આરેમોછે એવું મામમ પડે નહીં. પાદરાહ
તે આગમાં હંમેશે ખુશની કબીલત કરત

પાછલી રાતમાં ઉઠીને જોખતો હતો હતો.
તે સુજળ તે તે પાદરાહ ગળે, અને પેસા
કુચમાં પદવાથી મરણ પામ્યો. બાદ તેને
ઝોહકે ઝોહક તખત ઉપર બેસે.

એક દીવસે રોહતાને બપુરથીને નેરા
ધારણ કરીને ઝોહક પાદરાહ પાસે આવી
નોકરી માંગી. ઝોહકે તેને બપુરથીને નો-
કરી આપી. તેણે તરેહ તરેહના જનમવેતા
જોયાની કામથી બનવીને પાદરાહને ખાલી,
બનવતે મારીને ખાવાનો આલત્યાંકુમી મેતો.
જોશ ખાવાની પેણમેથી રીકખાત, રોહતાન
જે બપુરથી માર્ બપુરથી હતો તેણે નતરી
કીધી. ઝોહકે પાદરાહ તેના ખાના ઉપર
પ્રાસ થયો અને કહું કે તું જે મગી તે બપુર-
વાને કું રાણ છર્જ. ત્યારે રોહતાને પાદ-
રાહનાં બે ખજાપર કુંબા લેવાતી બપુર
કીધી. પાદરાહ તેની મતમખને કંઈ સમ-
ભ્યો નહીં, અને તેની માગણી કબુલ કીધી.
રોહતાન પાદરાહના બને ખાના કુંમી કીજ
મર્જ ગયા. પાદરાહને બજે ખજી સુમીથી
જોખાર બે માથ પેસ થતા. પાદરાહ તે
એક માખુરા થયો, અને તે નાગોને ખંજ-
રથી કાપી લાખ્યા. પણ તે તુરત પાછા
જ્યા. પાદરાહએ મધુજ કુકીગિને બિરાખ્યા,
તેઓએ આગોને મધુજ તરેહની હીકગતો લન
બાધી, પણ એક તરેહને કબીજ કરમત લ-
એ નહી. રોહતાન તે વખત પાછો વેસ
બદલીને આપ્યો અને ઝોહકે પાદરાહને કહું
કે, મે નાગોને માણસના કલેઓને જોરાક
આપશે તો તારા ઘડને તણત થશે.

ઝોહકે પાદરાહ તખત ઉપર બેસ પાછી
ઈન્સાફ કુચી ગયો અને તાલકમો વરસાદ
વરસાદ લાખ્યો. તે જમરોહ પાદરાહની
મેહન રોહનગજ તથા બરનગજ ઉપર

આશય થયો તેણે એ બંનેને પકડી મંગાવી અને પોતાની આસપાસ તરફે જવાન આનમાં લાગ્યો કોઈ તે દરજોજ એ આદર્શને પકડી મંગાવતો હતો અને તેમને ખરી લાખી તેના કલેખને ખોલક પોતાના બળા ઉપર નાંખીને ખરાઈતો હતો. એક દીવસે એવો બનાવ બનેલો પાદશાહી આનવાનમાં એ નુબાન નામે અસહાય તથા કષ્ટમાર્ગ રસ્તામાં મુખ્ય, તે બંનેને ઝાલક પાદશાહીના નુબાન બળત લુકતેગે હોધી અને એવો દસક કીધો કે ઝાલક પાદશાહીના બળવાળી નોકરી પકડતી, તેમણે એકદમ પાદશાહ પાસે ગયા અને તેને આજ કષ્ટથી તેણે તેમને બચાવતી નોકરી આપી. તે જાણે પાદશાહને હીજતદર ખાતું ખાતરી તેની કોઈજાનથી મેળવી. આદ તેમણે દરજોજ એ ગરબને ગરબ આરબ બહાર તેમણે કહેને નંગા તરફ નોકરી મુકી તેના કલેખને ખાલે બહાર નાંખી કલેખ બીજા આનવાન કલેખ સાથે મુકી પાદશાહ પાસે ઘેરબાની તખવીજ કીધી. આ રીતે દર માસે ત્રીસ માલુસીને આન બચાવકને સગવડ તેમણે લીધી.

ઝાલક પાદશાહનો એક બીજો કાંટો નુબાન એ હતો કે તે દરજોજ કોઈજાની એક નવી યુગ્યમુત ક-યાને ચાલત પોતાના મેહજમાં પકડી મંગાવી તેની સ્થાયે એકા કરતો હતો. આવી હિવાનોવત-બરીની આજ હિવાનના આજાડાઈ પણ પાદશાહમાં એકમાં આવી મેલી તેની ચલ ઝાલક પાદશાહની નેહને તેમણે કોઈજાનથી યથા અને તેના કીજા કરવા લાગ્યા.

એક દીવસે ઝાલક પાદશાહ આનવાન અને બાગમાં લાઈ મુકે હતો. અપહરે

તેને એક રવળું. અવળું નેમાં તેણે બોલું કે નહુ લખક-નુબાને દીગમાં કુરબ લખને તેની સમયે અવળા અને તેને આર આરિને મુકકે બીજો અને કમારક નીમની ખાલક તરફ મરજત લાઈ ગયા. આવા બનાવથી પાદશાહ એકદમ હાથમાંથી આનકી હાથે અને યુગ્ય આરી. તે સંતબળતાંજ આનવાન નામી રીતે અને પાદશાહને હીજાસે આવી યુગ્ય આરબને સગવડ મુકાયે. તેણે અવળમાં કુરબેલો દેવલ તેને કહ્યો. અનવાન બીજાંકે એ ખાદશાહ રાજામત હું આપણું કોઈજાન અપહરક, લાનવ, નેમી અને પંડી-તેને લગાવમાં કિલ્લન અને લાઈ મીત કિલ્લથી છી તેની તપાસ કરી તે ઉપર તારી આજબ રોગવ. નહક વેદેખમાં લાઈ ખન લાખીને પરીજાન નેમક. પાદશાહને આ વાત પરાંબ આપી અને તેણે આસામની રાત યુગ્ય.

બીજો દીવસે પાદશાહને નહુમી કોઈ કોઈને ખાદશાની મંગાવત અને પોતાના અપહરની ચાત તેમણે કહી સંભાળી અને કહ્યું કે આરી પાદશાહતની તખામીપત કપારે થશે અને દેખા લખત ઉપર મેસકો તેની તખાલ કરી અને ખસે પકીકલ અહીં કો નહીતો તમેને ખરી લખજમાં આવશે. સમજા અપહરમોએ વીચાર કરી કે ખરી વાત કહીશું તેમણે પાદશાહ ગરમ થાઈ ખરી લાખશે અને કો નવાન નહી આપશે તો પણ ખરી લાખશે. આ રીતે વીચાર કરતાંજ નહુ દીવસે યુગ્યી ગયા. એવે દીવસે જાદશાહને સુપરે રાઈ કહ્યું કે આને જવાબ નહીં મજરોતો સમજાને સુપરે અપહરમાં આવશે. આ નુબાને એક રાખસ મળે કાગેજ અને હીમનવાન હતા. તેણે પાદ-

શાહની સાથે આવેલી જાનના ટીકાં ફરેહન નામનો નાર પેલા ઘરો તે તને જુલમ મારી ખાકમાં લાખશે અને તખ્ત પોતાને વચામીન લેશે.

આ વાત શાહની ઝાઝાક પાદશાહને તેને પુછ્યું કે તેણે આ ઉપર શેવેલા જુલમ સવારને જુલમરો નોંધે, તેણે જવાબ દીધો કે તારા હાથથી તેના બાપ મારેલા જશે અને તેણે મેર લેવાસાથ ફરેહન નારીસથે જંગ કરશે. એ ફરેહન પુરમાયા નામની ગાયનું કુધ પીને ઉધરો અને તે ગાયને ધાત મણુ તારીજ સુધે પરી અને તે કારણથી ફરેહન ગાયની સીકલને જુલમ ખાતવી તેવડે તરિખ જાન લેશે. આ વાત શાહની ઝાઝાકની જુલમ અને આશય જતો વધારે અને શત દીવસ ફરેહનની તપાસમાં મરાણ મળે.

(અ.પ્ર.)

ખરે ખાર તે સું?

જે મહાબાહુ જુનખાર સવાઈ હાસ મેઘ રખત ઉપર ફોંસ અને પુષીઆ વચે થઈ અને જેમાં હનરી આવડાને પાણુ થયો ગયો તે સહ કાંઈ શીરાન છે. આ ગુલુની ટીપમાં એક મણેજ દુખદાયક અને દયા ઉપત્તિ એકદુજ નહીં પણ ખર્ચ ખર્ચે અંતકરણની ખાર દરશાને એવો એક બનાવ બન્યો હતો જે મુખ્યત્વેસમાં નીચે લખી જાણવો.

જુલેરેક નામની જગ્યા આગળ એક ઘરનો અંદર એક નાહાતું કુટુંબ વસતું હતું. આ ઘર નાહાતું પણ વચક અને હાથસર હતું અને તેમાં તરુ ખોરલે ફેરતી હતી. આ મણુ ખોરલ મોઢેની સહિયો મોઢેની જુવાનીનો વખત અસર થવા આજ્ઞા ઉપરથી

તેનો બિદલે ઉતરી ગયો તે જખતો હતો અને બીજાનીયો મુરત થઈને એક દેવ પર આસન લેતી હતી તેની પાસે એક જુવાન જુલમજુલ ખોરલ થઈ હતી. તેની ધારેલી ટેપો અને પાસાક ઉપરથી તે બીધવા માગમ થઈતી હતી અને દુખાવા દરીઆમાં ગોરુ તાર થઈ ગયેલી દેખાતી હતી. નીચે ખોરલ તે એક જુવાન વાલેસ વરાની છાકરી હતી અને ખોરલમાં પારી પાસે ઉભી થઈ આણી-મર તેણેશિર જોતી હતી બિદલામાં તારનો સુધેસા હાથે મિત્ર માણસને તેણે મેર તાક ઉતાવળે આવતાં જોયો, અને તેણે દરવાજો ટેકેક દે બાગવાળ મોકલેલે તે ઉપાદી તાર-જાળને ધરમાં લીધો. આ રીતે તે તા. ૧૫ મી જુલમ સને ૧૮૭૦ નો હતો. એ તાર મોસોસ ફેમનહીકના નામનો હતો, તારજાળ ખરેખરી પાકીક હાથે પરી જુવાન સંટિલે ખોરલ બાકી કે એમાં ગુર તે લખકું લેપ તેમજુ એને ઉતાવળેથી ઉપાદીને વાંધે. એકલે તેણે લાગણુ પડખીરું જાણ્યું અને એ થોડા યોરો તેમાં લખેલા હતા તે જાંચા અને વાંચતાં વાંચતાં કાગલ નય-મથી જાગેનપર પડે મથે તે નેઈ પેલી ખારી આગળ ઉભેલી જુવાન કાકરી એકદમ સજેત પુણીસિની થઈ ગઈ. થોડી વાર થઈ પેલી વીધવા, આ જુવાન કાકરી, જેણું નય કસેર હતું તેની તરફ જોઈને, જાણતા લગી કે એ મારી ખારી મેલેન તારમાં તારાઈતું મંજુલ થવાના સમાચાર આજ્ઞા છે. આ બાદ સાંજીને પેલી કોનપર સુતેલી નાન-જાન અને આજ્ઞાની ખોરલ અમડી લેકી અને એક મોઢેલી જુલમ ખારીને કહ્યું કે એ મેલન, તું સું મોલેક? આજ્ઞા બાકી તે મેલેસ થઈ ગઈ. અંતે એક દેરામાં આજ્ઞાના પાકી

બોલી કે એવો ઉપાસિલ, હું આત્મની હતી તેથી સ્વપ્નવાત મારા કાતપર નહીં થઈ તેમ આપવિશે કરવાનો મહુ તને વીધાર નહીં કર્યો? આ ખખરે ખર્સા નહતપણ દીક્ષાપર દેખીતો ખરાબ ખરાર કોમીંડ કે મારામાં હમણા બેઠાવને મહુ મુશી હોવા નહીં, આ-ટલું બોલી તે કુચી નીચા થઈ ગઈ અને હુમકા ભાગ લાગી. મીચીસ ક્રીમ્મલોકર સ્વિકૃત્ય અપયો છીને, તેની માના કષાળ પર મણીના ત્રસ વગ્યા હતા તે રૂઝાવથી છુછી ભાખી બોલી કે બિા મારી પધારી માં હું મણી રલમીર છા. બાર પોતી છુછી જસ દેવામાં આવતાંજ કુચી બોલી છો કે આ ભયંકર ખખરે પધારી કોર વિદેની કીર મારા દીલમાં વાહી મુખી, પાડી તેની મેળને જ-મીનપર પડેલો તારનો સંચિસ દાયમ, લઈને બધી લોકી સંભળાયા. બિ તાર તેના પીત-રાઈની તરફથી આવેલો હતો અને તેમાં ક્રીમ્સ અને પુશીઆ વચ્ચે લડાઈ થવાને ત્રસ થઈ છુછી તે બીના લખી હતી. આ તાર આપિ સંભાળ રહ્યા બર પોતી જુવાન છોકરી હજવે રહીને કોવણની બીજી વજાતુ તેરફ ગઈ. લડાઈની ખખર મેરા વખતમાં આખા રોહમાં દેવાઈ ગઈ અને બધા લો-હોના રજવ જંગ થઈ ગયા.

આ ખખર સંભાળીને કમરે આટલી બધી નાખુરા અને નીચાર થઈ ગઈ તેને સખ્ય બે હતો કે મિસ રૂડીસીમ નામના જુવાન રાખ્યા જે પુશીઆન મેકેંચારની રેલમીંડને કેપટન હતો તેનો સમયે તો-૨ કોંગલરને ટીને તે પવજુવાની હતી. જસ લડાઈનું મેરાણુ ચળના રાખાવાર બખરથી તેણે સં-ભળ્યા ત્યારથી તેના મનમાં પટપટ મારો કે આ હંમમને જીમિ રાહી કરવાની મહુ આંખ

વખલની બાંધેથી દેમેડ બર આવવાર નથી. આ વીચારથી તે મણીના નાઉમેડ અને રજ-ગીર થઈ ગઈ.

આમરે બે વરસા ઉપર કોરની મા કોર-ને લઈને હાથ દેને રાફ જિગરા ગઈ હતી. ત્યાં આ કેપટનની મુગકાત કોરને પેટા રહેલી થઈ હતી. બે જુવાન છોક-સેનું લીલ કેપટન તરફ વધું થવું તેમ તે જુવાન મરદ કંઈ કોરને મેરી બાદતો ના-હેતો. તેણે પોતાના ખ્યારનો સખ્ય પા-ળના કેને છોકરીને અરપણ કીધો હતો કે રખાત ભરની કરાને રેલવારી હતો અને મણા જાબજદાર અને મીચનસાર કુંડળમાં તેણે જગમ લીધો હતો. તેના આપણું તામ મારૂ હવું અને તેના બીજા હાઈબામાં તે ધણેજ માપણુ અને રાણી હતો. તેને મોકે મુશ તમતી મેળન હતી. આ જુવાન મેકેની રાહી કોરની વરે મણા લીલા આ-મમિય માત મણુ વચમાં કેટલીકેક અટવાણુ આનો મટવાથી તે પારેલો બનામ ખાની શકેલ નહી.

કેપટનનો આપ રાફ ઉમરે જઈ રહી હતો અને અરપથી મણા સાથે કુંડળમાં ઉપરથો હતો. અમરને તેની ખરી મણી રોલત નહીં હતી તેમણે અમમાં તેની મણી રહી આજરું અને રાખ હતી. મેસુ પોતે પર-ણોને મુખોલ્લિય રવાની મોઠવણમાં ડુંગપથી હતો તે વખતે કોરને કોર મુશોની બેચી બધી પતી હતી કે તેના રો હાથ કરવા તે તેને મુખનું મેળનું-તેની વુમ અને અરકલ મકની બરદારત લેવાને તેના રીવાય બીજું કોઈ નહીં હતું કેમકે તેની બીજી મિચન મિસમેક્ નીમે-મુખર કરીને હતી તે તો તેના મણી સમયે રિદુરવાનમાં હતી અને પોતાના

મુખને ખાતર આવી હાલતની અંદર પિતાની નીચાણ માને લીખીને જતું એ તેને કુસ્ત્ર લાગ્યું તહીં તેમો રાત્રીનો રીવર હાલ તુરત સુલતલી રાખ્યો, અગરનો અમર કરવામાં બને જાણીના મને થઈયાં. કુખમાં. હતાં. આખરે તે બનેમિ આશા અને ઉમેદમાં રાત્રીનો રાજાએ મોઢો વેઢેલ થયું આખરે મિતું થાવી રીના સુલતે કીર.

એક દાહાએ કલેર પેલા કેપડાનાં આપા-પને મણાને ગાઈ. ત્યાં મેકરાની મેઢેન તુલ જેતી ઉમર આસરે સતર વરસની હતી તે કલેરને નેકરને અતીરો આનંદ પામી અને મોઢામાં હુમમાં તેની કોઢે નીચાઈ પડી. આસરે એ વરસ હામી બને કુખમાં એક બીજાને ત્યાં આપવા જાણે વિહવાર જાતી રહ્યો અને એ આસરમાં પેલાં નેકરને ખર-જીવે નેકરની અગરી અંતરજાણી આમેસા અમલમાં આજુબામાં એ કંઈ ઘોડી ઘેણી હર-હત રહી હતી તે એક વાઘાની ગીસાને રહે રહે થઈ બાઈ. મેકરાને પણ કેલેબ્રેટ ખાતેલી વાંસ હાથ આગી બાઈ. જાતી હાથમેલ ગીમ-નહીં આ પિતાનો ધાણી હિંદુસ્તાનમાં મરણ પામવાથી પિતાની આ પાસે આવીને રહી. હાથમેલને કંઈ કુખમાં નહીં હતું તેથી તેણે તેની બીજાર અને આસકત આની આકરીમાં પિતાનો વખત ગણવાનો કસપ કીધો હતો. આમ થવાથી કલેરની અને કણ તેની કિંક-રોને રાત્રી કરવાને સોડ રજા અપવામાં કંઈ અગમ્યજ નેતું રેલું. કોઈ : પણ એક મણીનું દુઃખદાયક બનાવ એ બનેથી કે મેક-રાની મેઢેન તુલ ઘોડા વખતની બીજારમાં મેકરાએ જાણ પામી. આગી કરી મેકરાના આપાપ મણી ગમીમાં અને અપસેસમાં અપાવી મણમાં પછું તે તેણેને બીજારનું કે ને

મેકરા, કલેરની સાથે રાત્રી કરશે તે કોઈ રીત મરણથી એ આપાપ પડી તે એ નેકરને જુ-રી આ મણીમાં નેકરને કોઢે કરજને મેકરા કરો. તેમના આવા વિચારથી મેકરાને પિ-તાની મુશક વર લાવવાને તક મળી. અગર. સપળી તિયારી થઈ રહી હતી મેકરામાં એકાએક લાટા ઉડાળાને તુલેને ખરણ ની-કળી અગર. તારની ખાતર વાંચી કલેર એક ગરજની મીસાએ રતળ થઈ મેકરાને બીજાર કરવા લાગી કે આ હું અગર. તો ૦ ૧ આગરને રીતે અર કલેરની રીતની મુશક વર આપત તે કોઈ મોઢા આનંદ રહે. એક મુખરગ માપાણ રેકર મેકરાને મણે, પડેલ નેકર કલેરને મણે પડેલ આગર હતો તે નેકરા કરતો હતો કે કલેરની રાત્રીના વખત કેવારે આવે. તેની સ્થાઈતિમાં હાગ-નેક પાપાક દેવાર અગરમાં રાંધાપણી હતી તે નાઉમેલ થઈ બાઈ. ગામની બીજ ના-હાની કોઈ રીતે નેકર કુસીના નાપાના હાથે તિયાર હોવા લગત તે મેકરાની પાસે રહી મણ, અગર ! આ રણાં હું મણ મણ ! કલેર નિંદા બીજારમાં ગરજ મેકરાની મોટી કે હવે અગર તે રીવરા આવશે ત્યારે લાઈના અમઆણ મેકરામાં તેના કીલદાર પડેલ હતો અને તે હાથત છે કે મરણ પામી તેની પણ તેને ખખર પડનાર નથી ! પણ નહીં, ગુરસ લાઈમાં આપ તેની અગમ્ય હું તેને મણીસ. આમ અગરની ગરજાતી મેકરામાં એક બળુગી બીજા આજુ તરફ કરવા લાગી અને તેના રીતમાં એકે લાગી આજુ કે ને કલેર તેનું આરિ તે તે મેકરાને જાણે મણ. તેણે કસપ કીધો કે મેકરા પણ પ્રકરે એ આગે મેકરા કાણ નાણે પડાવ ફરીની નેકરામાં તહીં અને જાહે એક અગર તેને

નોખો નોહાવે, આ લોખાણે ગોપા પેટા ને-
કરને કુરસી રીતે પેટિંગી વળા દેખ્ય એવું
ખરું. બીજા સદગુણે ઉત્તર વારનેજ એકસની
તરફથી તારને સંધેરે આખો નેત્રો તપ્તું
હવું કે હું કરાકરમાં જવાની પેશાનર તારી
સાથે રાહી કરીશ અને કપાલ કાચબી.

ગીરીસ કોકડેન તે કલેરની મા અને ગી-
રીસ તેમનહીઆર તેની પેટન તેમજ પેટા
તાવનો સંધેરે એકસ તરફથી આવેણે વાંચી
મોહોલ લોખાણમાં પરી ગયાં. તેઓએ
ગોપાનું કે આ લખાણે એવો વચન કોઈ
છે કે એકસ ઉપમંડ તરફ આવી રાહો નહી
અને કોકડેની રાખેણે વાંચી દાલ એકે કેક-
લિંગ રહી જશે. એક આ સપડું સંભળે
શુષ શુષ ગેસી રહી અને એક ગિય પલુ
પિયી નહી અને તેને આખા જે પેટિંગીએથી
ખચાથી ઝાંખી થી વાઈ હતી અને એકડું
કરમાઈ ગયું હતું તે સપડું જળા ખરડું અને
તેનો એકસ આરણી બરપર લીધા સામી.
તે પોતી કે માહોર તદન ગેસી એકસમાં છે
અને તેણે જે વચન આપેલું છે તે કહીપલુ
તોરો એવું અને વાચતું નથી. માહોર તે
તેના પિયણમાં શુભળ તેની તરફ જાયું, આ-
વાર લાગતો હતીકુક નહી જાયો તે તે વાલ
એકે કોસણે રહી પલુ ખાઈનાં તરફથી આવ
જે પ્રાણી ગણેરો તે ખરડું તેનું મન એકસને
આગળ સાર એકલોતો આતુર થયું હતું કે
આગળ હું કુલ્ય પદનારો તેમને તેને જલ
પલુ ખચાલ રહ્યો નહી. [અંતર]

કાંઈ નામે ત્યાં છે શું કરવું?—એ રાજ
આરાગાતથી રાજ જગત નો ગીતર કાચલ
ઉપાગો મહી અને તેકમાં સંધ્યા બાજ ઉપર
નરમ ગીતું નેમ મેળાવીરેકાધી કાજ કરાવજો.

પાંચમ ક્રિયા.

ગોરાકનો નર-આપણને પેદાકનો
નર સાવરતો!

મનુષ્યો સારીને સારી કદ જડ અને
સામણાતી વગતો નથી. તેમાં મનુ-
ષ્યની અંતર રહેલી છે. જે પ્રાણમાં કે
આ હિન્દી પોતાનું કામ અંતરમાંથી કરે
તે પ્રાણમાં હંમેશ તેઓમાં પસાવે સાચો,
અને ઘરવાને કુરસ કરવાને નથી તાજ
વસ્તુ પુરી પડે.

સારી એ જે "ગીરુ" તું બનેલું છે તે તે
"ગીરુ"માં થતા મરણને પાછા નથી અને
તાજ વસ્તુઓને બનાવી રાખવામાં હિન્દી
સાચ મારણ રહેલું. સારીના વાણા છૂટા
ખાણવાને તથા કૂટી જાણવાની રીત થી રીત
માટે, તથા તેથી કદવા કદવા પસાવે ઉત-
પન સાચો તે આપણ સમજવામાં હવે પડી
અવરો. હવે તે તે ક્રિયા સંધ્યા જાણે
તે તથા સારીના તાજુરત "ગીરુ"માં હં-
ગો સાંખ થતા જાયો તથા નિર્ભર પોતાનું
કામ કરવાને તતપર રહેલું એવું બાણું
ખચો.

જ્યોત્ષ્ણજાણ્યા ઉપરાંત નાનાં અર્ચ્યા-
ઓમાં તેઓના ઉગ્યા તથા ખોલવામાં કદ
એકલોની નરકે. નર્મ તુરત જ જાણે
અર્ચ્યાનું વાજ ૧ થી તે ૭ તત્ત હોયો.
એક વચને છે તેનું વાજ વર્ષો ૨૦
તત્ત થાયો; અને ૨૫ વર્ષની ઉંમરે તેનું
વાજ ૩૪૦ તત્ત થાયો. આ અર્ચ્યામાં
સરોઈ નવી વસ્તુઓને સંલદ થતો જાયો.
જ્યો સારીમાં સરોઈ મસાઈ માયો તેકલોજ
નવી વસ્તુ પુરી પડે એમ નથી. પલુ તે
ઉપરાંત, તેજ કદને વધારત રાજ વધારે પુરી

પડે છે. આ નવી વસ્તુ ખોરાક સમિતિ દ્વારા
માં આવે છે, અને તે આખાં શરીરમાં તથા
“દીરગ્ધ”ના પેટમાં મેલેબાઈ ફેલાઈ જાય છે.

પાનના કીડીઓને સ્વભાવ-જે ખોરાક
કે આપણે પેટમાં લઈએ છઈએ તે તુરત શરીર
માં પોષણ કરનારાં બાહ્ય પદાર્થો નથી.
પેટે પચે તેવાં તે, જે જે વસ્તુને જે ખોરાક
બને છે, અને તેઓમાંની કયો કયો તેના ન-
બર શક્તિમાં હોય છે, તેઓ તેથી સાથે રા-
ખીય થઈ ફેલાયેલાં તથા “ગેમ્બો”માં સુસા-
વાની આગમ્ય પ્રવાહી આવરણમાં બદલાયેલી
બને છે, બીજું એક ખોરાકની વસ્તુમાં છ-
વડી (અથવા અને “વિશ્વબુધન”) અથવા
વનસ્પતીઓ (“ફેરો”) દ્વારા પદાર્થો કઈ
શરીર જે જે વસ્તુને બને છે તે તે વસ્તુમાં
સાથે સરખાવતાં “મેકેસર” જે જેમ ર-
ખાતું નથી. આ પદાર્થો પોષણ કરતાં જે
અરા પછી તેઓ બદલાઈને બીજા આકારમાં
ગોળાકાર ત્યાં સુધી શરીર માટેની રહેતી ઈ-
ન્ડ્રિયોના અપર્કમાં આવતા નથી. માટે ખો-
રાકની શક્તિની વસ્તુમાં પેટે પડેલાં પ્રાણ
ફેરકારોને ત્યાં સુધી પડે છે. ગ્રેસ, ફાઈબર,
ફળ, બાલ્કાણ, વગેરે ખોરાકની વસ્તુમાં
શરીરને પોષણ આપવાને લાગત આપ તેથી
અગાઉ તેમાં નવી આવરણમાં બદલાયેલું
જરૂર છે, અને તેઓ બદલાયા પછી શરી-
રના “દીરગ્ધ”માં સુસ્થાઈને પચી જવા
લાગે છે તે આપણે.

આ પ્રમાણે ખોરાકની વસ્તુમાં બીજા
પ્રકારમાં બદલાઈ જાય તથા તેનું પ્રવાહી આ-
કારમાં સુધી જે જે ક્રિયા તેને જાળવવામાં
છે.

પાચન યંત્રની બનાવટ તથા ગો-
ળાકાર-શરીરમાંની એક લાંબી નળી જેને કે

“કેસીમિન્ટરી કેનાલ” કહે છે તેમાં ખોરાકનું
પાચન થતું થાય છે. આ નળી એકાંધી તે
સહજ સુધી લાંબી છે. જે આપણે તેના બહાર
જુદા બાજી તપાસીશું તે આપણને માત્ર
પછી કે તેમાં એકબીજાની કદમાં, આકૃ-
તિમાં અને બનાવટમાં નિરતીયતા હોય છે,
તથા તેઓ જુદા જુદા નામથી ઓળખાય
છે—દાખલા તરીકે “ફેરો” “ગ્રેસ” “ફેર”
અને અંતમાં જુદી જુદી રસના પાચન-
રસ, “કેસીમિન્ટરી કેનાલ”ની જુદી
જુદી જગ્યાએ અતી પેટિંગિયા ખોરાકની
વસ્તુમાં સંયોગમાં આવે છે. આ રસોમાં
ખોરાક પર અસર કરવાની તથા તેને ધીમ-
જાવી લાખવાની તથા તે જે જે વસ્તુના અ-
નેકો છે તેનું રૂપ બદલી લાખવાની શક્તિ છે.

જે રીતે કે આ રીતે પોતાનું કામ કરે છે
તે રીત યાં અનન્ય તરીકે, “ફેર”
પાચન કરે એવા રસોમાં એક અંતર પદાર્થ
“વિશ્વબુધન” નામનો રહેલો છે. તેની
આસપાસ ફેર રસમાં જુદી હોય છે, અને
તેમાં ખોરાકને બદલાવી આપવા સજ્જતાની
શક્તિ રહેલી છે. આ પદાર્થ, અથવા કે કે-
લીએક ખોરાકની વસ્તુમાં સંયોગમાં આવ-
યે છે ત્યારે તે એકદમ તેઓની હાલતમાં
ફેરફાર કરી, તેમાંનું રૂપ બદલી લાવે છે, તથા
તેઓને શરીરનાં પોષણસાધક અપર્કમાં આપવાને
શક્તિમાન કરે છે. આ પ્રમાણે “કેસીમિન-
ટરી કેનાલ” જુદા જુદા બાજીમાં ખોરા-
કની જુદી જુદી વસ્તુમાં પર જુદા જુદા
પાચનરતો રસથી અસર થાય છે. જેમ
જેમ ખોરાક ઉપરથી નીચે ઉતરતો જાય છે
તેમ તેમ તેઓના નાના પ્રકારના તરવારો રૂપ
બદલાયે છે તથા તેઓ સજ્જતાનું પાચન થઈ
સંપૂર્ણ થાય છે.

મનેસીચિનકરી દેનાલ "મેસરે" પિયલુ ન-
વીની રીક્રમાત આપણું પેદું છે. મેદાની
પેદીની આગળ હોય છે. પાછળ વચાની તરફ
"મસાપુસર કાઈયર"ની બેનેસી દેસર છે જેને
"મુદીકસ" કહે છે. તેને આપણી કબિર
પ્રમાણે બંધ કરી રાકાય છે, તથા ખોસકને
પાછળ જતાં આપણી મુરો હોયંકા આકાની
રાકાય છે. "મુદીકસ"ની પેરી તરફ બિંક
લાંબી અને સાંકડી નજીક તેને "બેસેક" ક-
હે છે. તે ગરદનના તથા છાતીના પાછળ
લાગાય કોપી નીચી જાનિ "મોળકુમન"
માં પાંદોંબો છે. આ જગ્યા પર તે પેદામાં
મુછી થાય છે. પેદા બિંક મરાનાં આકારનું
છે. તે "મોળકુમન"માં આવું અને છાતીના
હારકાની નીચલા ઉપર આગળ મુસાધેનું છે.
મેદાની પરીખ તેને પણ બિંક ઉપર રેસા આ-
વેલા છે જેથી તેનું જોડાં બંધ થાય છે તથા
ખોસક તેમાં આવે છે તે જગત હોય છે. પે-
દની બંધે બાજુ પર મોઢે છે તેમાંનું બિંક
દાબી બાજુ ઉપર જે કે "મોઢે" કાઈ રો-
બંધ રાખે છે તેને "કાઈયા" કહે છે, અને
બીજું મોઢા જે કે જમણી બાજુએ આવેલું
છે તેને "પાવપારસ" કહે છે.

"પાઈકારસ"ની પેરી તરફ પછેર સાંકડો
અને આસરે હેઠ ઇંચ પાંદોંબો તથા અન-
સરે રચ કુંડ લાંબાં કોંગા જે પિયલુ નવીને
ભાગ તે નાનાં આંતરડાંને નામે કોળકુમન
છે. નાનું આંતરડું ઝુંડણું વગીને રહેલું છે,
અને તે "મોળકુમન"ના મોઢા ભાગ મેસે છે.
આ નાનાં આંતરડાંના ઉપર ભાગ તરફ
અથવા "પાવપારસ"ની ઉપરની નીચે મોઢે
જમને તકુપતે બે નાનુંક નવીએ તેમાં ઉ-
પડે છે. આ નવીએમાંની એક હીતર હીપને
કેસનં તરફથી આવે છે તેને "મ્વીકીચરી હકર"

કહે છે અને બીજી "મેનકીવાસ"માંથી આવે છે
તેને "મેનીકીવાસીક હકર" કહે છે. તેને
પેતામ્બીની આંતરડાંમાં બે અમત્યનર રસ
દાખલ કરે છે—તમાના મેડાને. પેત કહે છે
અને બીજાને મેનીકીવાસીક રસ" કહે છે.
નાનાં આંતરડાંનું આચ્છાદન પેતાના જુદા
જુદા ભાગમાં એક રાખ્યું નથી. નાનું
આંતરડું "મોળકુમન"ના નીચલા ભાગ
તરફ જમણી બાજુએ એક સાંકડા મોઢા વડે
પિયલુ નવીમાં હોય છે. આ પેપલુ નવીનો
ઉછો ભાગ છે, અને તેને મોઢા આંતરડાં
શિયાને નજ કહે છે.

આ મોઢું આંતરડું નાનાં આંતરડાં કરનાં
પાંદોંબું છે, અને તેમાં ખોસક મોઢેથી પા-
પલુ કરતા પદાર્થ ઝુંસાઈ ગયા બાદ જે ન-
કરે તપચી રાંધે જેનો જે ગળ રહે છે તેને
રેડિકાની જગ્યા છે. એ "મોળકુમન"ની જ-
મણી બાજુ તરફ હાથે બંધે, પછી આવું
દાબી બાજુ પર લાય છે, અને જ્યાંથી તે દાબી
બાજુ ઉપર નીચે ઉતરે છે, અને આપણે તે
પેદામાં લખાયે, અને ત્યાં તેના ઉછો આવે છે,
તેને અવજર એ નામ આપેલું છે.

શામ્લા કિયાને ખરાબર રાખવાના રાક
પિયલુ નવીના જુદા જુદા ભાગમાં જે જે
કેસર તે મોઢેથી ખોસકમાં થાય છે તે, "મ-
પલુ" તપાસાય જોઈએ.

પિયલુ નવીને પેદેથી જે ભાગ તે પેદું છે.
અસર કે ખોસક આવેલું મોઢામાં લાગે છે-
હાથે, ત્યારે તેને બે મણી સારી પણ પછી
અગત્યની કિયાને તાપે થવું પડે છે, અને
તે તે ખોસકનું આવેલું તથા તેનું ઝુંડ સાથે
મળી જાય.

ખોસકને મોઢામાં હીતર બાદ તેને હીત
વડે આવેલો મોઢે છે. મોઢા વગર મળે ત-

હમિ તે તે પેદમાં તથા અતિરક્તમાં અથા બ્રહ્મ
પાત્યતરોઁ દુરત તેને ધોગળાનો શક્તા નથી,
મહંતે પિશાકને આવી રીતે બારીક કરવા પ-
ડેછે. ત્યારે કે આપણે શકેને પાણીમાં
વિરખને એમ લાગીમે ઇચ્છિ ત્યારે તેને ધોગ-
ળનાં જેમ વોલંચ સંગિછે તેમ વગર આવેલા
પિશાકને પેદમાં ધોગળનાં વોલંચ થાયછે.
પણ ત્યારે કે આપણે સકેને પાણપણીમાં
ખાંડિને પાણી સાથે મેળવેએ છલિયે તે તે
નાકદથી ધોગળી નાયછે. આજ પ્રમાણે
પિશાકની પણ આવકથા થાયછે.

આવતીર કનિદ્ર તે દાંત છે. તેઓ મજ્જુત
હાકકાં જેવા પદાર્થના બનેલાછે. અને જડ-
બામાં મજ્જુત રીતે ઝોટપાઈ રહેલાછે.

દાંત બીજીછે. જેણ ઉપસા જડબાંધે
અને જેણ નીચાઈ જડબાંધે. તેઓની બાહુતિ
તથા કદમાં તકાવત હોયછે. તેઓ જડ-
બાનાં જુદાં જુદાં ભાગમાં જુદાં જુદાં ઝમો
કરવને નીખાયછે. દરેક જડબાંધાં આગસા
થાર દાંતિનું કામ કાપકપાછે. કેટલાકે
હજી, ભાણ અને રસાળા છોડાળિઓની દાં-
તબાંધે એ દાંતપડે કપાયછે. તેઓ ભેદ-
શની, અડીશાંત, સસાગાત, અને બીજાં જેવાં
જાતનીનાં કડવાનાં દાંત સાથે મળત હોયછે.
આ જાતવરીનાં દાંત ધણા મજ્જુત અને
કઠણુમે કઠણુ પદાર્થને કાપી લાગવતની શક્તિ
ધરાવેછે.

આ દાંતોની આજુબાજુએ ઉપર તળેલા
જડબાંધાં "કેતકનિ" નામના દાંતે આવ્યાછે.
તેઓને પોલી કહેછે. તેઓ તીવ્ર હોયછે.
તેઓ ઝોશ મુઠી ખાનાર જાતવરીના દાંતને
મળતા આવેછે. પોલીની પેરી તરફ દરેક
જાજુએ અને દરેક જડબાંધાં પાંચ દાંત-
દના દાંત છે. તેમાં બે કાપકથા અને ચણુ

પાકકથા. તેઓ ધણા જલર અને મજ્જુત
હોયછે. વળી તેઓ મધાળે અપદા હોયછે
તથા શંકુ આકૃતિ વાળા ઉપરેલા ભાગથી
કંકાયતા હોયછે. તેઓમાંના ધણા અસાતાં
અજ ગેળી વધારે હોયછે અને તેઓ કરીને
તેઓ જડબાંધાં મજ્જુત રીતે ઝોટપાયાછે
તથા આજુબાજુનાં દબાણને અટકાવવને
તેઓ શક્તિ ધરાવેછે. આ દાંતે, આજ-
વામાં ધણુ અગત્યનાંછે. ત્યારે કે આપણે,
પિશાકને ઝાડમાં વઢમિ છલિયે ત્યારે તેને પા-
ચ્છત મજ્જુત દાંતકાના દાંતે જેક જડબાંધોની
આજુ ઉપર ઝુકાપસાછે તેની વળમાં હરે-
શીમે છલિયે. જડબાંધો જમણી તરફથી તે
શળી તરફ ધરીએ ધરીએ હલવાથી જેમ ધ-
રીમાં અનન્ય દબાયછે તે પ્રમાણે પિશાક ત્યાં
દબાઈ જાયછે, અને આપણે તેના અમગ
ભાગ બારીક અને એકમેકે ઘડી જાયછે.

જુડી જુડી જાતનાં પિશાકના ઉપર લ-
હાંતના દાંતને ઉપરોધિગ કરવાથી તેની શક્તિના
વિચાર આપણને થાયછે. આપણે સિદ્ધાથી
બારીક રોતને અથવા રસથી ભરેલી જાડપ-
તોને અગત્ય દાંત પડે કરવી પાડાં શકીએ જ-
ઈએ. પણ ત્યારે કે આપણને તેને આવવે
પડેછે ત્યારે સિદ્ધાંત પાછલા ભાગમાં રહેલા
દાંતકાના દાંતોની વળમાં વઢાં જમો પડેછે
અને ત્યાં તે જડબાંધોની આજુપર અજ્જુત
રજાજુઓની મદતથી રજાઈ જાયછે.

પિશાક આવતી વખતે નીચાં જડબાં
માથ હુકવા કરેછે. જેપણ જડબાંધે એકેક
જગેપર તેમજુ તેમ રહેછે અને તે આવતી
વખતે આપણી આંખથી જડબાંધેપર ઝુકવાથી
સમજ પડેછે.

જુકે પિશાકને આવવામાં ધણી મદત કે-
રેછે. તે ઝોશમાં તથા તેની જડબાંધમાં રહેલા

મીલાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૩

ગુપ્તધ, ગાંધી ગ્રંથાલય, સને ૧૮૭૪.

કિંમી આના ર.

મીલ પાદરશાહનું દરબાર.

મીલ પાદરશાહના દરબારમાં વસીરની ખુરશી ખાલી પડી. વસીર નેમજ સારૂ પાદરશાહને કોઈ મેદા અને મરાઠુર સરદાર લોકોને દરબારમાં હાજર થવાને હુકમો લખી મોકલ્યા. તેઓ સર્વ કુરખાવેલી વખતે દરબારમાં હાજર થયા અને વસીરની ખુરશી મેળવવાસાથે મીલ પોતાનો હક ખતાવવા લાગ્યા.

તાપીદાસ મોહ્યા કે પાદરશાહ સલામત થે મણુએને તાવથી તકુડાવીને તમામ કીધા; મારી મોખે મુખે. લકબ સેક ઉભા થઈને મોહ્યા કે મે મણુએને શર શર મુજાવીને શર મુજાવી છુટા કરી લાંબા કીધા. મુખથી ઉઠે મોખાં જળંધર મેલ્યા કે મે લાખે આદમીના પેટ તથા આંગળે કુની ગાંસડી નેવાં મોઢાં કુલાવી હાં રફતે રફતે કુલા કીધા. માટે પાદરશાહ સલામત, વસીરની ખુરશીને હક મારી છે. નીપાહ રાખજો. ગાઉટ સારૂએ મોહ્યા કે મે મણુએના સાંધાએમાં અબક કરીને ગળાવી રીધા. કોરમમા મોહ્યાકે મેલો હાઈ સેક છે રાખસોના મોઢાઈ બંધ કરી રફતે મુગા માર મળી મારી લાખ્યા. કોટીક મોહ્યા કે ખાતરડેંગેને વાહાક કામ કરી મરડી મચરડી લાખી મણુ લોકોને મલત તોલ

કીધા. કુમીડમ મોલી ઉઠ્યું કે મેલો મણુના સાંધા સાંધી હાં મોખતો સપાળો રીધા કે હાથી કે મોલી ન રોકે, જાને તેમ કરી સેકડે આદમીએને મે મુગ કીધા માટે સારૂના નીપાહ રાખજો, હક મારી છે. હોગ ઉઠે મરડીઆઈ મોલી ઉઠાડે, મેલો લકડર હીમુ-લેટ સારૂએના ગાકુ કરનારું કામ તથા ગરે સારૂ કરવાનું પણ કામ દીસીજાનથી બચાવજો. મે રોડરો અને દેશીના તમામ લોકોની વડે સારૂ થોઈ લાખી તેએને કમતાની મરફે ગાકડરી લાખ્યા છે ત્યારે હમરેત સલામત લાખી પેટકો હકતે મારી છે કેમકે રોડરો તથા દેશીને મે લખતના હક અરસામાં પામ્યાલ કીધા છે. કનસંપરાંન ઉઠે ખાઈ મેક છુ-લુઆં મેસે એકા ખાતી હતી તે તરાર થઈ મોહ્યા ઉઠી કે મે હળવે હળવે પણ પચીત હળવેના હાંજ નરમ કરી લાખી હુખાતી-મંચી બાતીક કીધા છે માટે હકતે મારી છે પછી નેમ પાદરશાહ સલામતની મરડા.

આ સમાજે શેખના સરદાર પાદરશાહના દરબારમાં પેલ પેલનો હક કામગીરની કોરમમા સારૂ લકડરો કરતા હતા એકલામાં એકએકે ત્યાં નાની મકરના નાંજોએને અપાજ સંજાળે. મોડી વારમાં તે પરી-એના નાખ વંચ સામે દરબારમાં એક તેજ-

મીલાવડો

On

* THE MISCELLANY.

ಎಸ್. ಎ.

મુંબઈ, સરકારી બાંધકામ, સુને ૧૮૭૩.

શ્રીમદ્માના રૂ

ଜ୍ଞାନ ପାଢ଼ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟା

મોટા ખાદ્યાશયો, દરબારમાં વચીતી
 ખુરશી પાસે પડી, વચીર મેખરા સહ
 ખાદ્યાશયો મોટા મોટા ખતો મરાઠુર સરદાર
 લોકોને દરબારમાં હાજર થવાને હુકમો લખી
 મોકલ્યા, તેઓ સહિ દરબારેસે વખતે
 દરબારમાં હાજર થયા અને વચીતી ખુરશી
 મેળવવાસર પોતા પોતાની હદ જતાવવા લાગ્યા.

લાખોમાંથી મિલકત કે પાંચસો સુધીના ભાગ
 ધરાવનાર લાખની વાર્ષિકીને તમામ કોષા ;
 ખાસે ધ્યાનપાત્ર જુઓ. લાખના સેક ઊભા થઈને
 મિલકત કે જે મંજૂર થાય તે વર વર મુજબનીને સહ
 સુબથી હસ્તાક્ષર કરી જોઈ શકાય. પાંચસો
 ઊંચે જોઈ શકાય પકડી, લગભગ અને જે લાખમાં
 નોંધ બદલાવવાર કમીશની દુકાનની માંડી
 પરીક્ષણ લેણી દિવાળી રીતે કમીશની કોષા,
 લગભગ ; અને તે ઉપરથી તેની રીતે લે
 જેમ નિર્ણય થયો કે મિલકત કે મિલકત, સાહેબ
 બધા ; ખાસે તેને લગભગમાં ખાસે લે
 કરી, ખાસેની લગભગ પકડી શકાય પકડી બધા
 કરી શકાય નવાબની ગારીને મેલકત, તે
 સુબની લગભગમાં લેઈ શકાય તે પકડી
 બધા કે પકડી.

મરહૂમ મુશ્વરજી જીરાદાખાદમાં ઈ.સ. ૧૭૧૭

કીધા. કેમકે જામ બેલી ઉઠ્યું કે મેં તો મહાતા
સાધા સંપત્તિ હઈ એવાતા રસપાત્રો દોષા કે
દાસી કે ગ્વણી ન રહિ. અને તેમ કરી રહેલો
આદર્શગીતને એ પુત્ર કીધા માટે રાહુલ
નોખદ સખજો, વૃક મારો છે, પલેગ ઉર
મરકીબાઈ બેલી ઉઠ્યવિ, મેં તો વઠકર હીક-
લેક સાહેબનું અફ કવનાનું કામ તથા ગરક
રાત્રી કરવાનું થયું કામ દીલોબનથી બાળવુંછે,
એ કોઈથી ન્હાને રહોતા તમામ કોઈકની વકરો
સાફ મોઈ લાખી તેમને કવાની માફક
બાદાસી લાખ્યાછે ત્યારે હજારત રાખમત ર-
ઉપી પિતેરે દુકતો મારો છે કેમકે શેહરે તથા
રેશોને મેં વખતના રૂક અવસામાં પાદમલ
કોપરે. કનસંપરાંન ઉરે અફ મિકે છુ-
ણામં બેરી કોમ ખાતી હતી તે તલાવ મઈ
બાલો ઉરે કે મેં હળવે હળવે થયું ખચીત
હળવેતા પર્વાન નરમ કરી લાખી પુવાતી-
મંથી અતીત કીખાલે માટે દુકતો મારો છે
પણી જેમ મારશાહ રાવમતની મરજ.

દેશીએ પાસેથી ગરો કુદરતી પાદરણના
બન્ને લેટલી લાકડાથી જે ના કાથળ કરવાનો
પેશ કરી આ દેશની ગણી દત્તા કૌશાભા
અન્ના શિવાજી ભુજા પંચાલ વાંછાને
એટલે નિશાપત રાજા ધોરી ગરમાં લો પરી-
વારનો રીકો સાથે દરબારમાં જોક લેખ-

કારનાણમાં સહેલો પડેલી મીનાવતી ખરીદ કરતા, તથા એક જેમરા સ્કેવર નામની જગ્યામાં બાલ અને જીવમકુતો ખાવતા હતા. આ સેફ્ટિની જાણપટોથી હેરિંગ્સન દૂર હતો. તેણે નામ કંઈ આપતું નહીં હતું. તેણે સેફ્ટિને લુટ્યા પછી નહીં, તેમ તેઓનો બચાવ પણ નહીં કીધો. આ વખતે મિરાઈ તે ગરીબ બચાવમાં હતો. ને તેણે તેના બિચર બાઈબિની પરીખ બાલમ અને દુઃખમનદગીથી રોમલમંદ થતાં બાઈબિની હાથ તે તે સેફ્ટિની ખતી રાકત. પણ તે બિં કામમાં જતા પછી બાઈબિની મોહિતો; અને કદાચ ને તે શાખીય હોતો તેના સેફ્ટિની તરફથી દુઃખમને તેની સજાની અને દુઃખના વખતમાં તેને કુરાગમને તથા બાઈબિની સાથે કરવાને કહી મુકત નહીં. બિચર બિં કંઈ ધર્મનિક રાજ મારનારી નહોતો. બિં દુઃખવારી હતો; તેપણ બિં રાજ કારનારી હતો. બિંનું નામ કંઈ વિશ્વસ્યમાં રૂપમદ થવા શક્ય નહોતું.

પ.સ. ૧૯૦૪માં હેરિંગ્સન વિદાયત મળે. તેણે કંઈ બાઈબિની નાહું તેણે કીધું નહોતું. થાઈ પછી ને તેની ખસી હતું તેમંતરી મળે જામ તથા બાઈબિની લાલમિ બંગાળમાં મુકી મળે; પણ મળે બાઈબિની તે બાઈબિની લાલમિમાં ઝુરત પણ ઝુગાવી બેઠો. ને નાહું વિશ્વસ્ય મળે જયા તેમંતરી કોઈક મળી તારીક કરવા લાવક સીતે પોનાતી સર્વ વાપરામિને મદદ કરવામાં અને એવાં બિંબ સારા કામમાં વાપરતું; અને બાઈબિની મળે કંઈ તરફે કંઈ નાખી શકે કીધું.

દુઃખમમાં તે બચાવ રહે. ત્યાં પિતાને વખત રાઈ તરફે ઝુગાવી તે બિં તપસીવાર ખાવર આપવાને આપણી માસે

કાં સાધન નથી; તેપણ સાંભળ્યા તેપરથી બેઠું બાઈબિનીમાં આપણું, તે ઉપરથી કહી રાખાઈ કે તેણે પિતાનો વખત વિશ્વસ્ય કરવામાં તપ વિશ્વસ્યની સાંભળમાં કાઢાયો. તે કાળના કંપનીના નોકરી, આ દેશના વળુ; કશે સાથે વેદવર બાઈબિની રાઈ તથા પિતાના લેણેજાની બાઈબિની કામ લાગે બેઠું આ દેશનો બાઈબિની જામ મળતા હતા. હેરિંગ્સનની પ્રકર અને નિબુલ બાઈબિની પિતામાં એક નવા સાંભળ લખાઈ કીધો. તેનું માન આ દેશનો બાઈબિની રીતમત, માસ અને રાજ્ય નહીં બાઈબિની આપણ લખાઈ. તેને બેનું મુજબ કે બે બાઈબિનીને ઉત્તમ કાળવળી આપે તેની રાખે દુરથી બાઈબિની પણ સાંભળવામાં આગે તે સારું. બાઈબિનીની મહા વિશ્વસ્યમાં આ દેશનો બાઈબિની બાઈબિની જામ નહીં આપણું હતું બિંબ નેહોતું. પણ તેમાં હેરિંગ્સનની દારી સાંભળવાની દુરમાસ બાઈબિનીમાં આવે બિંબી દેશની થની હતી. કંપની કંઈ બે બાઈબિની રાજ મદત આપવાની બાઈબિની બાઈબિની હતી. અને બાઈબિની "દારી" તથા "દારી" બે દારી બાઈબિની સીતે સમજતી રાઈ બિંબા સમર્થ માસ રાખર કરવાને બાઈબિની રાજ વિશ્વસ્ય બેનસનને બાઈબિની રાજ વિશ્વસ્ય સાથે મળું લામતું બાઈબિની હતું અને હેરિંગ્સન પિતાને બાઈબિની હાઈબાઈ ઉત્તમ અને બિંબ હાઈબાઈ તે તેને મળ્યા. બેનસન તેની મુજબત લેનારની બાઈબિની અને વિશ્વસ્ય બેહોર વિશ્વસ્ય રાખતો હતો. બાઈબિની પછી બાઈબિની હેરિંગ્સન પ્રિંસપાનામાં પિતાને બેર બાઈબિની હતો તેમાં મહા જાનો બેનસન તેને એક પચ મળતું હતું અને તેમાં પિતાની મુજબ કાલને લાગતી ઉત્તમીક થતો માદ દેવવારી હતી.

હૃદયમાં સુને નાણાની તાલુ પડે. તેણે
પાણી કિંકરુએ તરફ આગવાની તબવીજ
કીધી. તેના જુના ઉપરી દીરેકરોએ તેની
અચર કણુમ જાણી, મોટા આત્મી તેને મ-
દ્રાસની કાઢિનાસીકાગે ક્રિક મચ્છર દેખાડે.
પોતાની પાસે કુનાકુની કરવાના અચર્ય જે-
વળું પણ નાણું નાહોતું. તેણે પોતાની
કુળી સગામિત્રને આપેલાંમાંથી કંઈ પણ
જાણી તંત્રાસને વળતે પાણું લેત્ર નાકરવત
ધોયું. અને કુનાકુનીના અચર્ય જેવડી ર-
કમ કરતે કોહારી, પાતે છં. રા. ૧૭૫૬ મેં
“કુનાકુની ક્રિક” નામના વાણુકુનાં મિત્રો
આણી તરફ આવવા નિકળ્યા. [અધુરું.]

—C—

કાકડર આવે ત્યાં સુધી રૂં કરડું.

(સાંપણુ ખાતે ૫૫ પી.)

આગળનીની આગળત કરવાર.

કેહાલિક કોઈએ ક્રિક રામજેડે કે આગળ-
નીની આકરી કરવાતું કામ ક્રિક એવડાતું છે
પણ તે વિચાર જુન બેસે છે. કેહાલિક
સર્વે આરા નેગામાં આગળત કે તેમજ ક્રિક-
રોડી માકુર ગોકલ અને સંવલગી કામ
કરે છે. વળી તે મજબુત હોય છે તેથી આગળ-
તેને ક્રિક મેસ કરાકતી વખત આવેલ અચર્ય
તખા, આગળની મરત કરતાં તેજ પર
આગળની વચારે વિરવાસ રાખે છે. અચારે
મીઠાને કાચકનાર લાખી રોડી મિત્રો કાજ
માગે છે ત્યારે તે કાજ બીગારીને જાહરી કુર
કરવા વિરમ કરે છે.

આગળનીની આગળત કરવારમાં પાંચ જુજ
ક્રિક નેધિ-પલેજગારી, કુપડા, કાકડર-
ણું, નરગાર, અને મીઠા.

મહેજગારી— ને તમારી ચકી કેઈ

તરેની પણ લાગ્યને જાહરી રકાય નહીં
તે તમારે આગળનીની આગળત રહેતું લાગ્ય-
નથી; કેમકે તમારે આગળનીની તમા તેની
અચર્યકાનેનાર કાગળીને વિરવાસ કરે છે નહીં.

કુપડા— તમારે પાતે ક્રિક રામજેડે
રહેતું જાણી અને મિત્રાને પાણુ રકારે
રાખવે, જે રાખકે આગળતે તેની જુ-
ખને જાણ પણ ખામી કરેલી વસ્તુ ખાખડી
જાખી રહે છે, તેની કુપડામાં કંઈ પણ કુર-
ગંધીવાલી વસ્તુ રહેવા નાહી. લાખી પણ
સાકુ કંઈમાં બીજાં કાગળી રહેવા નાહી.
કરે વારણુ ખાખી મચેતું હોય તેને મિત્ર
લાખીને કાખી રાખી. ખાખીને મિત્રો ધ-
ડીએ કાખીને તાજ કાજ રાખાવ કરતા રહે.
કાખા રાખીએ ખાખી કાગળીને જાહરી
નુકરન અચર્યકાને મેજા અચર્યકા કાજ કાગળીની
ગીસાને રાખીને ક્રિક નેગી ચર્ક પડે છે. તા-
વતું ક્રિક પણું બચકે અને નેગ મજબુત
કારને ખાખી મેજાને નરમ પાડી રાકીએ છ-
ડી તેમ ક્રિક કાખી રાખીએ છર્ક મજબ
કાખી તે ક્રિકને નાખી કરી લાખી, જે
કાગળીને આગળનીની રાખી તેનાં કુખમાં લાખી
હો અને તે તે ન ખાખી નાખી ત્યાં પડી
રહેવા રહે નહીં. પોતાનું પાણી તેના ક્રિક-
રવમે ધણીનાર ઉપડું રાખીને નહીં. કેમકે
તેમ કરવાથી તે પાણી કાગળીમાં ક્રિક
કાખીને કુપડીએ, અને અચારે તે પાણી આ-
ગળી પીવામાં લે છે ત્યારે જે ક્રિક કે તેના
રકારમાંથી અચર્યકામાં રાખી નીકળી નાખી
તેજ પાણું તેજ પીવા રાખાવ ચર્ક આખા
ચકીમાં પસારી નાખી. તમારા ક્રિકમાં
નુકરન ક્રિકા ક્રિકમાં પાણીની કરેલાં
કુપડાને નેગામાં આવે છે તે ત્યાં સુકાવતું
કરણુ ક્રિકમાં ક્રિક પાણીએ તે ક્રિકને

કામન" તથા તેણે જે દેવારમાંથી છૂટું પડે છે તેને ઘુંચી મેળે.

ચોકસપાણું—આબરી માણસને પોતાને સાફ શું સાફ છે તે પોતે જાણતું જોઈએ એવી આદત તમે તાબી શકતા નથી, માટે બ્યારે તેઓને ખાંટે કંઈ પંચુ સારી ઝીંજ બનાવવાને કુશળ્યું હોય ત્યારે તે ખાખસુ-સાન અને ચેદુરખાની ભક્તી રીતે કરતી. તેને સાફ તે તુમરો પાણ્યથી ઉપકાર માનવાને સુકરો નથી.

નરમાસ—જે કંઈ તમે આબરીને ખાંટે કહે તે કરવામાં ઘણી નરમાસ વાપરો. બ્યારે કે તમે "કુમેડીઅમ" ઉપર રાંધી વાથો ભાગતા આબરીની બચવા હાથ પગ બાંનેશ આબરીની આવજત કરવામાં કામ લાગે તે વખતે તેના કપડાં બદલવામાં કુખ ન થાય તેવી રીતે તથા ઘણી નરમાસથી તે કામ કરો; પણ તેને પેતરેક ઈજા થાય તેમ ન કરવામાં ચિંતા રાખો. ઘણી નિધન તેને દેહ આપ ન દો.

ધીરજ—તમારી અને તેને તેની આવજત કરવાને કામ લાગ્યાં તેની ગરબાને ખાંતર શું છે તે જુઓ ન જાણ. બ્યારે તમે સ્થલ હોશો ત્યારે તમે કોઈ વખતે ઘણું બેસેલ અને ગીતસર્ગ આવી નથી જતા વા? તે આબરી માણસમાં ગીતસર અને બેસેલ પાણું દેખાય તેમાં શું નવાઈ છે. માટે તેના હૃદયમાં તમારે ખાખસા કરો અને મીઠી ખીમે તમારી ધીરજનું કુલ તમને મલશે.

આબરીની સારી રીતે આવજત કરવાની યુગીની શોધના લીધે ન અજાણે તેમજ સારી રીતે આવજત કરવાની યુગી લોકોની કીમતી જીવન બચાવ થાય છે તે વિશે નાંકે પણ ચોક્કસ છે. તેમજ નીતર કરેલી અને

બહુ લાભકરી રીતની 'ખામીને લીધે' ઘણા સારા માણસોની કીમત જીવનની યુવાની થઈ ગઈ તથા તેઓની સારા મવાની આદત બંધ થઈ ગઈ તે વિશે પણ જાણ લોકો નાંકે છે. ઘણી વખતે કાકડશી માઉમેદ થાય છે તથા ઘરેથી થાય છે તેનું કારણ એક આબરીની આસપાસ મદદ કરનાર આશા-પણને લીધે તેની આબરી તરફની રાધણી બેઠેલ બરબાદ નાગ છે. કોઈ વખતે તે આસપાસના મદદ કરનાર બેઠેલા બધા હુ-રીયા હોય છે કે તેની હાથો ધણાં મારાં પરી-ણમ નીપડે છે. કાકડશી હાથે આ બેસે છે કે જે આબરીની આવજત કરનાર વિરલાસથી તેના કુશળતા દુકામી હોય છે તે આબરીને બચાવી રહે છે અને તેમજ બીથા અને વિ-રલાસ કરવા લાગે આવજત રાખનાર સમજાયો.

સમજાઈ દોષે આબરીની આવજતને જાગડ લેતા નથી. ઘણા માનવત કરવાને આબરીના હાથો ધણાં સારાં હોય છે તે છતાં પણ તેઓ અનિચાંડે હોવાને લીધે આ રીત કરેલું કામ ઘણું રીતે કરી શકતા નથી. દુન્ય લોકોમાં એવી કહેવત છે કે "કડકા-એક લોકો સધળાં આંગળાં ને અંજુલન સમજે" અને એ કહેવતની મતલબ આપણા સમજામાં એવી આવજત કે તેઓ દર આંગળાં ને અંજુલમાં શું તપાસતે તે સમજતા નથી. એટલે જુદા જુદા આબરીએના સ્વભાવ અને આબરી ન સમજતાં સધળાં તેઓ એક સરખી રીતે ચલાવે છે. આબરીના સધળાં જે આબરી કે આવજત કરવામાં હુંચાય છે તે જાન બેચુક હોય છે. એસરના કાંઈ કરવાનું કે બીજું કંઈ પાળવાનું કહેલું હોય તે તે હાસથી તરબાર કરે છે તે ખબરું પણ આબરીની પાસે તે લાવવા લાગવાની

તલવોજ સમજતાં નથી. એ વાસણમાં ખાવની સીજ બનાવી હોય અને તે આમ હોયતો તે પોતાને લકૂટ લકૂટ મતે માણીને તથા કિનરે વચ્ચે લકૂટ લકૂટ ચેતી રહીયે કિંમતીને આનારીના કોરડામાં મળે-મળે આવી લઈ આવેછે તેથી વહેલે વખતેતો પોતાના કમવામાં આવી આવેતે પરી જાયછે અને હાથમાંનું સમજી પડી જાયછે એથી આનારીને કાયદે ચલાવે જાહેલે આજ આનારી કોરડામાં આવેછે અને કોરડામાં પરીણામ કુખ્યને લિંગરોછે. આથી કઈ કોરડામાં હોય અને કિંમતી લાવવાનું કદરું હોયતો રુપડું જાતીને કિંમતી લાવી કાળ લાગે જાહેલ આગળ લાવેછે તેથી આપણ આનારીના આ-શમાં કેટલા કલાક રુપી ખાતલ પિંછોછે, કેહ વખતે સળાડીમાં કુંકારતાં કંનગીની હોં પડુ જાગી જાય. કેહ વખતે તે ખાવાનું સંતાણું હોયતો તે ત્યાંજ સળાડીમાં કુંકારમાં પડી જાયછે તો ત્યાં કોરડામાં જાયછે. ખાતલ વખતે આનારી કઈ કંનગી કેહવા જાયતો તેના આલ-હોળેના નાં તેથી આનારીના મોઢા ઉપર ખાતે પડવાથી તેને કોરડામાં આવેછે, કેહ વખતે આનારી હાથે પર પંપાળવાનું કેદરોતે તાલી પર સોઢતી કરતાં આગળે જાયછે હોય અને તે ઉપર નીચડું લોટેડું હોય તે કાયદે હાથ ફેરવવાથી કોરડા તેને નાણુરી પેલ જાયછે. આનારી સોઢતી અને ચીં લાવવાનું કેહ તેથી ચીં જાળા વચ્ચેમાં ઘસણું કે કંડાની મેળવણી આનારીના નેપછે. પાસે સંપણી હોય અને તેમાં પડાવતા હોય તો તેના આગળ ઉપાડાં રહેવાથી આનારીને નગરે કિંમત વધારવી વાસે આનાના વગર હિજ નહીં. આવાં આવાં કારણોથી આનારીની નીં ઉમેલ

અને નાસીપાસી થઈ જાયછે અને તે કે-લેને કે તેને આતાં ઉપર આવેછે અને તેનાથી એક કોળીમાં પડુ ખાઈ શકાતો નથી. કેહ વખતે આનારી પાણી મળેછે ત્યારે માથા રુપી જાયછે ઉછીડું આપતા હોય તેમ જાણુ જાતી લાવેછે અને તેના મા-થા તથા જાતી હાથે મુકી માથુ ઉઠાવી તેને પી-વાનું કેદરે. તે વખતે ગરદન મરદાનને જાતી રુપી આવેછે અને પાણી પીવેને કો-લેસ કરેછે તે સમજી પાણી કોઈ અડકતાંજ કમર્ડ ઉપર લોળાયછે અને કંડાસ પાણી થા-ડું મોઢામાં મળું તો મળે અડકી મેરેછે અને તે યજમાયછે. નો કીચી ખાતી કરવાનું કુ-ખ્ય મળેછે તો તેથી મોટા તિજથી વળગાતો કાકડે કરી લાવેછે અને તેથી આનારીને ડુંગળાથી લાયછે. આનારી આવી તરિક્કા કહેછે અને મિલકત બાઈકિંગને નોમને પોતે કોરડા ખાયછે અને રાતે બાજવા આશમ લઈ શકતો નથી. આનારીમાં પાતાની મેરે મેરેની આવાતી શકતી હોયછે તે વખતે સ્તુતકર્તા પોતાના ખાતે ખતાવવાને કિંમતું મુકેને તેને હાથ પકડીને ઉઠાવવાને મ-લત કરેસ જાયછે અને કોરડામાં પેલા કો-લુને લાલ વાગી લોળાઈ નાં જાયતો મોઢાં લાવેછે, આવી કોરડાને ખરામતે કિંમત આ-પણે કેહવા માગતાં નથી; પણ તેને માવ-જત કદરવો સજા નથી કોમતો કહી શકોએ. [ખાણું.]

શાહુનામું

(પાને ૨૨ થી આપણું.)

કુરુકુનો જાન.

કુરુકુનો જાન પાને ૨૨ થી હાથમાં મી-લાવ કેદરે તે પશાવમાં વધે હશે. જે

વખત તે જગ્યાએ તે વખતથીજ આદરણીય નીસાત તેની ધરાવતી કિસ્મતી આયુષ્ય વડું હતું. તેની તેજ આદરણીય નીસાતે આગળ હતું. તેની રહસ્યનાક જગ્યાએના નીચી રેખાની હતી. એકાદ પાદરાહ આંતરક તેની વાસા કરાવતો હતો. ઈસોક્રોન ફેરફારને આજ આખરની એકાદના દુષ્ટતામાં આંતરે છે. તેને માત્રી વખતથી, ફેરફારની આ ફરક નકરે ચોતાના મધુને માત્રી લાખની અખર મળી તેથી તે અખરાદને માત્ર ફેરફારને લખને જગ્યાએ નહારતી મધ. એક જોવાનીથી પુરમાયા નામની માત્રને જગ્યામાં અખરાતો હતો તેને ફેરફારને સોંપી તેની માત્ર આજથી કહી કે આ માત્ર વખરના માત્ર કને એ માત્ર કહી પાછું ફેરફારને તે આજ તારા ઉપર મેંદરમાત્ર થયે. જોવાનીથી આ વાત કહાય કોપી અને ફેરફારને ચોતાની પાસે મળે. માત્ર વખર મુખી તેણે તેની ખાતરાત કરી પોતા મળે.

એકાદ પાદરાહ રાખાઈને ફેરફારની તથા સમાજ હતો. તેણે માત્રની તથા કરવાને કહ્યું આજ. જે વાતની અખર ફેરફારની માત્ર મધ તેની તે જોવાનીથી પાસે કોપી મધ અને તેને એ દુષ્ટતાત કરી અને ફેરફારને તેની પાસેથી મધ દેવ તરફ નાહતી મધ. સત્તામાં તેણે એક પાદરાહ ઉપર એક મરદને પોતા તેની પાસે જાતે તેને આજથી કહી કે ફેરફારના માત્ર આ જોવાને લખને આ જગ્યા આની કહી. ફેરફારનીની રહિ આ વખતે જોવાના નીચેના મધુને તેને પોતે, તેણે એ વાત કહાય કોપી અને ફેરફારને ચોતાની પાસે મળે.

એકાદ પાદરાહને માત્રને થયે માત્રનીથી તે કોપી ઉપર સ્વાર મધુને જે જગ્યાએ માત્ર હતી તે જગ્યાએ થયે અને તે માત્રને તથા નીચેના ઉપર અને જોવાનીથી માત્રી લાખના. માત્ર તે ફેરફારને મધ મળે. માત્ર તેના મધમાં એક તથાથી સત્તાને માત્ર તેને માત્રી કહી.

ફેરફારની વખતની ઉપરના થયે તથા જોવાની આ માત્ર એકાદ ફેરફારમાં આજ. જોવાની માત્ર તેણે જોવાની જગ્યાએ અને આજ નામ મુખી તેણે જગ્યાએ થયે કે ક્યાનીની જગ્યાએ અને તેણે જગ્યાની એકાદને આખરની નામને તથા આજ હતો. આજ તથા વખત થયે હતું. એકાદ પાદરાહને નજીકથી કહી કે તેને ફેરફાર માત્રી લાખની તથા ઉપર મેંદર તેથી તે તથા જોવાની હતો અને તથા માત્ર તેથી તથા જોવાને તેણે માત્રી લાખના. તથા જગ્યા આજ માત્ર ફેરફારને જેને જગ્યામાં એક જોવાની. માત્ર તેથી આજ હતી. તેણે તેને માત્ર કહી પાછું ફેરફારને, એકાદ તે જગ્યાએ જગ્યા તથા થયે. તેની અખર અને માત્રની ફેરફારને જેને જગ્યાએ મધને નાહતી અને પાદરાહ ઉપર લાખની થયે. એકાદ તે માત્ર અને જોવાનીમાં મધ જોવાના ફેરફાર માત્રી લાખના. આ વાત જોવાની ફેરફારના જગ્યાએ જોવા આજ અને એકાદ માત્ર તેજ વખત કહાય જગ્યાને તથા થયે. તેની માત્ર તેને ફેરફાર અને નીચેના કોપી કે એકાદ મરદને માત્ર. એકાદ સજાને જે એક કરી તેના જગ્યાને મરદ માત્ર. એકાદ પાદરાહ ફેરફારની ફેરફારની માત્ર જોવાને એકાદને ફેરફાર હતો. એક કોપી તેણે ફેરફાર કોપી અને આજ ઉપર માત્ર જોવાની કહી કે માત્ર એક જગ્યા કહાયને થયે થયે તેનાથી માત્ર નીચેના ફેરફાર થયે. ફેરફારને તથા તથા વખત વખતે કહી તેને કોપીમાં થયે. ફેરફાર કહી. કહી માત્ર માત્રની પોતે જગ્યાએ મધ એક માત્રને તથા કરે અને તેના ફેરફારમાં સત્તા અને જગ્યાએ થયે. ફેરફારને ફેરફાર થયે અને ફેરફાર થયે ફેરફાર માત્ર માત્રી થયે. પાદરાહ તે જગ્યાને માત્ર આજ થયે.

ચિત્રકામાં કવિદ્, ગામને ચિત્ર કુદર
રડતો પીઠતો દુર્ગાદ ગાળે અને તેણે
પાદચાહને તેના જુદામં નીચે મળ્યા સુખનો
કલા. તે કવિએ આપે છે આજ અદરે કોઈ-
કાના નાન લીધા અને કેવળ કોઈએથી
રહેલો તેને, પણ આજ આપણે, ચિત્રકો
પણ જુદામં માથા મળીયાપર જુદામં
જી કાણુયો, મરે મરેજાની કુદર તેને કોઈ
દ અને તેથી તથા ઝનસાજ કર અને આ-
દથી કરીને આવે.

પાદચાહને તેના કિરકરને કોઈ રવાનો
કુદમ આપે અને કુદરને આનંદપત્રમાં
સહી કરવાનું કુદરગર્વ. કવિએ તે ન-
ખેલે વાળી પોતર માલ્યો કે તેને આનંદ
લેલો મોહકના દરમી આ આજ સેખ ઉપર
સહી કરેલો તેથી તથા રવાનો કુદરગર્વમાં
જયો. કે જે ઉપર રહી કરવાર નથી. આર
મોહકની બીજીર કુદરગર્વ પદમા નથી. કોઈ
જિઆઈની બરેડ પોતી માનપત્ર કોઈ નાખે
અને જુદામં જુદામં ચિત્રી કુદર પાદચો કો-
કરને કુદરને પાદચો વરેડ જયો. તમામ બી-
જુદામં પછી પાદચાહને સંભાન કરી ઉઠી વરેડ.

કવિદ કુદરે ચિત્ર આપાપર પત્ર પેદરવાનું
ચિત્ર આપાનું પદકારી તેને જીવે માનવ્યો
અને પદકારમાં જઈ ઉઠ્યા. તેને તેમને
સોહનો તે જયો આઈ જુદામં વયો. કવિદ
જે રવાનો પોતેને કહી કે મોહક પાદચાહના
જુદામંની વચ્ચે કુદર કરવા પાદચો જે
તો ફરેકન પાસે આવે. આ પાદ ચણનને
પાદચો પડી. તેમજ ફરેકન વરેડ વચ્ચે ફરે
કના પોતેને કોઈ સામે આપેલો તેના
વાચકને તે નીચાણી કે મિત્ર સમજા તેને
ફરેકને કવડી અને કવડીએ સંભાનથી
અને તેને નામ માળીયાની રાજી.

ફરેકને આ વચ્ચે બેઠેને ચિત્ર લાવ
મળે ઉપર કુદર અને પોતાની મા પાસે
મળે અને મોહક પાદચાહ વચ્ચે વરેડા ન-
વાની કુદર માળી. તેની મળે તેને કુદર

પોતી કે તાજ હાથથી કુદરમંન ફના આપ.
ફરેકને પોતેને પાસે પાવના મોહા નીચે
કુદર પાસે પાવના આપે અને પોત-
નાથી મોહક ને માળીયા નામે કવડીયુર તથા
સાફકરને તથા તમામ વચ્ચે વરેડને રવાનો
વયો. નવર નામના માળીમાં વાન પદચાહ
તો કુદામ કવિદ જીવે કવડી પાસે ની-
કરો તે મેરવક નથી ઉતરીને કેમકે ના-
મના કિલે આનંદ આપે પોતેને. તે કવિ-
રમાં મોહક પાદચાહનો ચિત્ર મળે મળે
હતો. ફરેકને તે ઉપર કુદરમાં કવિદ અને
વચ્ચે તથા મોહકને વચ્ચેને કામ કરી
મેરવ કુદર પાદચાહનું વચ્ચે હવે તે ઉપર
નવર પડી અને કવડી વાન કીર ઉપર કુદર.

તે કવિદમાં જુદામં ચિત્રકો માળીયાની
રહેલી હતી. ફરેકને તેમને નામક ચિત્ર
કોઈ રઈ જુદામંની બેડગી કરવાની ચલાહ
આપી. જમકેલો અને મળે તે વચ્ચે
રહી પડી અને પોતાની હકીકત મળે કરી
ફરેકને આમીયર કવિદ કે પદમા તાજી
વચ્ચે વચ્ચે ફરે. નાદ જેણે તેની વચ્ચે
પડી. ફરેકને વચ્ચે પોતી કે જે કમાનીની
આપાવના આપાવીતો મોહકે છે. માથ
આપને મોહક પાદચાહ વચ્ચે કાલે આ-
વચ્ચે તેનું પેર પેર આપે છે. આ માથ
કુદર તેનું માથું વચ્ચે આજ કરી આપે.
નવર હવે વચ્ચે ઉપર પેરવાર કરી અને ફ-
વાની તાજ પેદરવાર છે.

મોહક પાદચાહ કવિદમાંથી આજ નવર
હવે વચ્ચે તેને કેકર માળેને ચિત્ર બીજ-
વચ્ચે મળેલા નીચાની સહ રહેલી
હવે તે નીચામળે ફરેકને વચ્ચે ઉપર
મળે અને વચ્ચેના વચ્ચે મળેના વચ્ચે
નવર વચ્ચેના વચ્ચેની નીચાની વચ્ચેની
આપાવના કવિદની બીજ અને કવિદ તમામ
વચ્ચેની બેડગી બેડગી. તેણે ફરેકની ચામી
આપી આપાવના વચ્ચેની અને પોતે તાજ
વચ્ચે કામ કરે મળે કુદા રઈ મોહકો કે

ગને છું હુકમકિ. ફરેદુને તેને સીલબસ ત-
ધારિ કરવાનો હુકમ આપ્યો. તે યુવક મી-
નબસ તથા રાજ અને કેમરિય બંધી થયા.

આ મનાજી શાહીરાજ યુવકના પુછી આ-
મદારમાં ખીરમતમાર કોરાર પોતા ઉપર સ્થાવર
સંપત્તિ અને મોહક પાસાણ પાસે જઈ સત્તાની
તમામ હકીકત બંધે કીધી. મોહક સા-
બગતનાં વારને બુલ્લી થઈ ખીરમતમારને
મરતરક કીધો. તે વખત તેણે કહ્યું કે મ્મ
મોહક પાસાણ હવે તારી આખરે અપી
કિ. માથ કવાખીનમાં મેં પડેલ પાકિ
કોપવાની વાચ વખત અપાસનાર નથી. તારી
નોકરીની હવે હું કમિ પરવા સખતો નથી.

મોહક પાસાણ આ સુખનો સાંભળી દુરગ
પોતા ઉપર સ્થાવર સંપત્તિ અને બરાકર બાંધને
કેમરાજ કોરાર તરફ આપ્યા અને પો તરફ
થેરા આપ્યો.

ફરેદુને મોહક આખાની ખબર પતાંજ
તેણે તેની સામાં પોતાનું લરાકર મોકલ્યું. મોક-
લના પોતે મોહક પાસાણના મુલમતી કિટ-
બતિ આજીજ હતકિ તેમણે તેના ઉપર
ખાલીએ ઉપરની પંખરને વરસાક વરસાપો.
ફરેદુને મોહકની સામાં આપ્યો અને તેમના
વધે મેલી ચખત લગાઈ થઈ કે મેલી પા-
હોડા ધુવવા લગતા આખરે ફરેદુને મોહક
પાસાણને કમરાજી પાસક કીધો અને તેને
પકડી મુરકિ બાંધી કિટ પહાક ઉપર કેક કીધો.

ફરેદુને તખત ઉપર બેસવાની તમામ સમ-
પત ખુદી થઈ. અમીર ઉમરાવે કુરેદુને
નમસ્કાર કીધું અને તેનું સખ્ય કાચક પેઠે
મેલી પુલ પાસે કવા ગામી.

મોહક પાસાણે પોતાની વરસ સખ્ય
કીધું અને આખરે જરા ફાગળી પહાક ઉપર
નંધી ખાનાનાં યુવતી ગયો. (અંતર.)

રત્ન ૪૮૫૭ માં બીજામાં પંડિત મુખ
કારણ.

દિદુરપાની સીપાઈ

અંગ્રેજ લોકો વિલાયતથી ખાસ અંગ્રેજ
સીપાઈને લાવે રાકતા નથી. થીડા આ દેશી
સીપાઈએને પછુ નોકરીમાં રાખ્યાકિ અને
તેમને કવાઈન વડે રીકલવામાં આવેકે.
તેમને કકે લરાકરના કપતાન અથવા જન-
સલ કેવલ નથી. તેમને માત્ર સીપાઈએ
તરફે નોકરી કરેકે. કણા કાળ સુધી
સીપાઈએ ઘણા મુખી રહ્યા. તેમને સામે
પરકર મળતે હતો અને તેમને ઉપરી તર-
ફથી થણી શરી વર્તણુક તેમને મળતી હતી.
તેમને કણો રહતે રીતે વર્તતા હતા અને તેમને
અંગ્રેજ કપતાનોના હુકમ ઉભાતા હતા. કે-
નદે કપતા સીપાઈએ લરાકરમાં સખવામાં
આપ્યા હતા. તેમને અંગ્રેજ સીપાઈએનાની
મીરાતે સતા રમકા અને સરક પાકહુત
પરકરતા, પછુ તેમને ત્રીસ આપ્યા કાળ.
અંગ્રેજ લોકો પછુ તેમને સામે રીતે સખતા
અને તેમને નાખતા નહીં કરવાની તેમને
કણી સમજતી સખતા. સીપાઈએને ખોરી
ધર્મે સખતવાને કોઈને હુકમ નોતો. આ
સીપાઈએમાંની કેશાએક મકમકને ગા-
નવાળ અને કેશાએક બદલાને 'મોનવારા'
હતા પછુ તેમાં કોઈ ખીસ્તી ધર્મે પાળનાર
દેશી સીપાઈ નથી. આ સીપાઈએના લી-
લામાં કિટાએક રીતાને ઘર પાહુ અને તેમને
સખવા અંગ્રેજ લોકોને મરજા ઉભા થયા.
તેમને એવા કાચ કીધો કે અંગ્રેજને
લાયો બેસે ત્યાંથી ખાસે પાછી તે મરક.
એવા, કે પાહુ લેવા. માં આજ કેશાનું
શું કારણ હતું તે અજાણ.

હિંદુસ્થાનમાં મણી રાખયે. નેપાલ સીપાઈ બીજાં બધાં રાજ્યને અંગેજી લાંબે કરી લીધાં. આદિવાસી રાજા પારસી તે-
એએ સમજાં અંગ્રેજીવાર સ્થાં લીધે નેતે. આખરે તેએએ તેના હક છીનવાવી લીધે અને તેને બીજે રસ માંડી લીધે. તેજું રાજા છીનવી લીધું તેના બદલામાં તેને કુંઈ પૈસા આપવાનું વચન આપ્યું. આ લેખકથી આદિવાસી રાજા પછે શુદ્ધિ થયા અને તે એકદમ દરબારે કે તેણે અંગેજી લેખિકા નાશ કરવાને ઠાવ દીધા. અને તેમ કરવામાં તેણે વિદોના જાનની મદદ મારી. તે રાજા પાસે અંગેજીની સારી નાપુલ હતી તેથી તે વાત કહ્યું કીધી. આ બધે જાન્યોએ એકદમ મળી રાજા કીધા કે સીપાઈએને હાલેની તેએની પાસે એક ખુદર દાઢાડે પીતાળા ઉપરી અંગેજી અગાલદારને મારી લખાવજ. તેએએ વુડી વુડી જાગે સીપાઈએને આ વાતની ખબરથી રીતે ખંખર કીધી. અંગેજી અમલદારને આ વાતની ખીડાવા ખબર મળી તે એકદમ ઠહીસા દેવા કે સીપાઈએ નીમક લાસર, ને તેએને આ લેખિકા નીમક લાગાના જરા પ્રભુ ઈલાએ માલુમ પડ્યે હવેતા તેએની પારીથી તરવાર અને બફે છોડવી લેતે. એવી જોડણી કરવામાં આવી હતી કે 'સાધી બોલોએ બેડકરનાર સીપાઈએએ એકલ ફાવેલે દાઢાડે ઉઠતું. પણ રસ નહીં તે દેખેજી લીજસ આપે તેની અંગ્રેજીએ એક લરાડરના સીપાઈએ ઉપર અને એમ થવાથી મણા એએએને નહીંસી જવાનું બની આવ્યું.

વૃદ્ધવતી તૃણાદિવિદ્યા.*

અંગેજી

આદ્યાનાની વિદ્યા.

"બોડની"ના અર્થે સ્વાધારાણી રીતે આદ્યાનાની વિદ્યા કરવામાં આવેલું. એ વિદ્યા મણી ખુદી ઉપવાસદારીએ, એએ આદ્યાસ સમજા વર્જના અને સાધી સ્થિતિના અને સાધી ઉમ્મરના લીધે કરી રાખે. એ વિદ્યા થી મણી સર્વે બાણાની જરૂર છે.

ખુદાનીપાને તે "બોડની" મણીજ પ્યારી બાનેલે. તેના થોડે પછે અલ્યાસ કરવાથી અને તથા શરીર ખિલેલે. વિદ્યાપતમાં એએ રતો, જરૂર, છાંરાએ તથા છાંરાએ "બોડની" વિશે બાણાની પ્રકૃતિ ઈતિહાસી રાખેલે. તેએ "બોડની" વિશેની વાતબોલ તથા કંઈ પછે સાંજાને તથા નકાસામાં આદ્યાના, વેલ, કુલ, કુળ, ઈલાદિ વસ્તુએ નોંધને તથા બાંધણીએમાં મસાર કરતી વખત આદ્યાનાને તેએની કંઈકાંઈ અવસ્થામાં નોંધને, ખુબ દિલે બાંધી અવધાસ કરવામાં થોડે અતંદ રાખેલે. એજું થોડું દર્શી કે, ને આદ્યાના કુલકુળથી ખુદી નહીં થાય. આપણા લેખકોમાં "બોડની" બાણાના રેખા ઉત્તરેન થયે નોંધએ. વિદ્યાપતમાં સાધી બોડની કેસણી સાથે "બોડની"નું જાન મણી કુખને વખતમાં અવાપનું બની થાયે. ગર વ્યાપ તે વિશે બાણીજા હોપેલે એકલે તેએ બાંધણીએમાં બાંધાએને બ્યારે સાથે બાંધે કુલ બાંધે રચારે તેએ દર્શી રમીને બાંધાએને એને રીતે મોડું મોડું "બોડની"નું જાન બાંધેલે કે, તેએ ખુદી ખુદી થાઈ

* વૃદ્ધવતી તૃણાદિવિદ્યા-૧૫૬ એએ આદ્યાના એકલે થોડા, તૃણા એએ તરણ અવધા થાય, આદિ એએ વેગે.

મને થું હુકમ છે. કહેને તેને નીચલસા લા-
ધાર કરવાનો હુકમ આપ્યો. તે સંજ્ઞા મી-
ધાનના વર્ણન પર અને સગરના ભરી થયા.

આ પ્રમાણે સારીસાત સુભક્ષ્ય પછી વા-
નપાદમાં ખીચતવાર કહેર પોતા ઉપર સ્થા-
ર થયા અને જોહાક પાસપાદ ખાતે સ્થા સતની
તમામ કલકલ ભરેર કીધી. જોહાક સા-
બળતાં વારને સુરથી થઈ અધનતમારને
ગરતર કીધા. તે અપ્પલ તેણે કવું કે જ્ય
જોહાક પાસપાદ હવે તારી આપવી આવી
છે. મારા સ્વાધીનમાં મિર મિરુમ પાડી
સોંપવાનો તારો વાપવ આપનાર નથી. તારી
નોકરીની હોઈ કે હોઈ થરવા સમ્પતેર નથી.

જોહાક પાસપાદ આ સુખને સોંપવી તુરત
પોતા ઉપર વાત થયા અને સરકેર ભરને
કેળસાઈ મહેર તરફ આપ્યા અને જો તરફ
મેરો આપ્યા.

કહેરને જોહાક આપ્યાની આપર ચર્ચા
તેણે તેની સાથે પોતાનું વરાકર મોકલ્યું. મેક-
રના પોતા જોહાક પાસપાદના સુભક્ષ્ય મિર-
કાતો આપ્યો હતો તેણે તેણે તેના ઉપર
આવીએ ઉપરથી થરારને ગરસા વરસાપો.
કહેરને જોહાકની સાથે આપ્યા અને તેણે
વધેર મિત્રી સમ્પત અઢારી થઈ કે મેરો પા-
દારે મેરવા આપ્યા. આપર કહેરને જોહાક
પાસપાદને સુરતની સામસ કીધી અને તેને
પછી સુરકે આવી મેક પાદાર ઉપર કેડ કીધી.

કહેરને સમ્પત ઉપર મિત્રવાળી તમામ રા-
વત આવી થઈ. આપર ઉપરનાં કહેરને
નવરતન કીધું અને તેની સમ્પત કાવચ મેક
મેરો આપ્યા પાસે કાવચ આપી.

જોહાક પાસપાદને વારેરો વરસા સમ્પત
કાવું અને આપરે આપ હાથથી પાદાર ઉપર
મંદી આપનાર્મ સુરતી થયા. (અપી.)

સને ૧૮૫૭ માં ઉડવાં બંધનું મૂળ
કારણ.

હિંદુસ્થાની સૌપાઈ.

અંગ્રેજ દેશ વિલાયતથી બધા અંગ્રેજ
સૌપાઈને વાલી રાકતા નથી. થાય આ દેશી
સૌપાઈએ પછી નોકરીમાં સમ્પાદ અને
તેણે કેવમેત વોરે લીકવતમાં આવેછે.
તેણે કેવ લસકરના કેપતાન અથવા જન-
રલ કરતા નથી. તેણે અન સૌપાઈએ
તરફને નોકરી કરેછે. યાજી કાળ સુધી
સૌપાઈએ યાજી મુખી થયા. તેણે સાથે
પગાર મળતે હતો અને તેણેના ઉપરી તર-
ફથી યાજી સાથે વર્તણુક તેણે મળતી હતી.
તેણે પછી વધરી રીતે વર્તેલા હતા અને તેણે
અંગ્રેજ કેપતાનેના હુકમ ઉપરતા હતા. હં-
નમે કાળ સૌપાઈએ લાકરમાં સમ્પાદમાં
આપ્યા હતા. તેણે અંગ્રેજ સૌપાઈએની
ખીસતે સત્તા હતા અને સમ્પેક પાસપાદ
પોરતમ, પછી તેણેના મિત્ર આપ્યા કાળ.
અંગ્રેજ સૌપાઈ પછી તેણેના સાથે રીતે સમ્પાદ
અને તેણેના નાણા નહીં કરવાની તેણે
મળી સમ્પત્તિ સમ્પાદ. સૌપાઈએના ખીસતી
ધર્મ સમ્પત્તિને કોઈને હુકમ નોતો. આ
સૌપાઈએનાં કેલકેવેક મળમળને ગા-
નવત અને કેલકેવેક અંગ્રેજને માનવાર
હતા મળુ તેમાં કોઈ ખીસતી ધર્મ માનવાર
દેશી સૌપાઈ નથી. આ સૌપાઈએના લી-
સમાં કેલકેવેક દેશને થર પાસપાદ અને તેણે
સમ્પાદ અંગ્રેજ દેશને મારવા ઉભા થયા.
તેણેએ કેવેત. હાવ કીધા કે અંગ્રેજને
કાંઈએ જ્ઞેતે દેશી મારવા પછી તે મરક,
મોરક, કે અન્ય દેશ. અને આમ કરવાનું
રુઠ કાંઈએ વડે તે જુલ્યા.

હિંદુસ્તાનમાં યાત્રા સભ્ય છે. નેપાલ
સીપાય બીજાં બધાં સભ્યને ઝગેલે તાત્તી
કરી લીધાં છે. આઉદય રાનન પાસેથી તે-
જાએ સમજાવે અપભ્રંશીયાર લઈ લીધાં નેતા.
આખરે તેજાએ તેને હુકમ લીધાવી લીધા
અને તેને બીજે દેશ ચાકરી લીધા, તેનું સજા
છીનકો લીધું તેના બદલામાં તેને કુંડ પેસા આ-
પવાનું વચન આપ્યું. આ ઉપરાથી અલ્લેનને
રાનન ધણી ગુસ્સો થયો અને તે કોટલી ફરકાવે
કે તેણે અંગ્રેજ લેશિને નાશ કરવાનો હવાલ
કીધો, અને તેમ કરવામાં તેણે દિલ્હીના સભ્યની
બંદક બાગી. તે રાત્ર પછુ અંગ્રેજની સાથે
નાણુરા હતો તેથી તેણે તે નાશ કરાવ્ય કીધો.
આ બંને રાજાઓએ એકલ મળે હસવ
કીધા કે સીપાયોએ ઉસકેશને તેજાની પાસે
એક મુકરર લાઠાડે પીતાનાં ઉપરી અંગ્રેજ
અમલદારોને ખરી લખાવવા, તેજાએ
જુદી જુદી જગેના સીપાયોને આ વાતની
ખબરો રીતે ખબર કીધી. અંગ્રેજ અમલ-
દારોને આ વાતની ખબરૂલ ખબર નેતી.
તે લેશિને બચેસો હતો કે સીપાયોએ નીમક
કુલકાલ છે. અને તેજાને આ કોંડીની નીમક
દુશમીને તરા પછુ ઈરાલે માણુમ પદ્યો
હોતે તેજાની પાસેથી તરાવર અને બંદક
છીનકો લેતો. એવી ગોઠવણ કરવામાં આવી
હતી કે સમગ્રી જગ્યાએ બંદકનાર સીપાયો-
ઓએ એકલ દેલેલે લાઠાડે ઉઠાડું. પછુ
સારા નસીમે તે રહેસો લીવસ આપે તેની
આગળે એક હાલકરના સીપાયોએ હિંદુ
અને એમ થવાથી મળા અંગ્રેજને નાહામી
જવાનું બની આપ્યું.

પૃથ્વીવતીતુણાદિવિદ્યા.

ઈપન

જાડપાનની વિદ્યા.

“પૃથ્વી”ના અર્થ સાધારણ રીતે જાડ

નની વિદ્યા કરવામે આપ્યો છે. ક્યુ વિદ્યા
મહી પુરી ઉપગવનરી છે. એનો અરથાસ
સામાજ તર્જના અને સમગ્રી રિપતિના અને
સામાજી ઉમ્મરના સોફો કરી રહે છે, એ વિદ્યા
પૃથ્વી મહી સર્વને જાણવાની જરૂર છે.

જુગનીયાને તો “પૃથ્વી” મહીજ ખરી
લગે છે. તેના કીરો ધણી અરથાસ કરવાથી
મન તથા શરીર ખિન્ન, વિભાગતામાં આ-
રતો, મરદો, ઉદાશીઓ તથા ઠાકરીઓ “પૃથ્વી-
” વિશે જાણવાની મહી કરે તેની રી-
તેજા “પૃથ્વી” વિશેની વાતબીલ તથા જા-
પણે રાજાઓને તથા નકશાઓમાં જાડપાન
વેલ, કુલ, રૂબ, ઈત્યાદિ વસ્તુઓ તેજાને
તથા આજમાગીઓમાં પસાર કરતો વખતે જા-
ડપાને તેજાની કલબાલિક અવસ્થામાં
મેળે, યુગ દિસોજાનથી અરથાસ કરવામાં
આડો આનંદ રાખેલો. એવું કોણુ હરી કે,
જે જાડપાન કુલકુળથી પુરી નહીં ચાવ. આ-
પણુ લેશિએ “પૃથ્વી” જાણવાનો શોખ
ઉત્પન્ન થવો નેહ્યું. વિભાગતામાં સમગ્રી
જાતની કિલકળી સાથે “પૃથ્વી”ને જાન પળ

ચિત્તદેવ પાસેથી મેળે તેમજ તેના જીવાન શીઠ તરફ એકાદે દરજ્જે હતો કે તેમાંથી તેના બેસે છે તેમાંથી સારું જાતનું પાણી પાડી નહીં શકે. એમનું દીલ કંઈક તરફ વળેલું હતું અને તેમણે તે જાણે છુટીથી દીવાનો બની ગયા હોય એમ વિચારે હતા. તેમ કહેર પણ ચિત્તદેવની નીચકેલ-લાઈ અને મળતવડાપણને સારું તેના પર શાંતી મળતા રાખતી નાતી. જે-એકાદેમાં ચિત્તદેવ કહેરની માં મેલું નથી સાથે વાતચીત કરતાં મેળે હતો તે એકાદેમાં કહેર નેથી દાખલ થઈ કે ચિત્તદેવે તેને ધણેજ આવર સત્કારથી માત્ર આપ્યું અને મેળેથી કે આ કામગીરી હું પ્રાપ્ત કરીશ. એમની પાસેથી લાગે છે અને તેને ખાતર જમાવે કે કહેર આવતીકાલે મેલવવાની કરીને મારી સારી વાતચીત કરી. આ મેળે સાંભળતાં જ કહેર દાખલ થઈ પાકેલ ઉપાદ્યું અને જુલિયે તે તેમાંથી જ કાગળ નીકળ્યા. તે બેમાં એક એકને લખેલું કહેરના ઉપર હતો અને બીજાને કાગળ લખેલો કહેરની માત્ર ઉપર હતો. અને તેને કાગળ દુકાલે દાખલ અને કહેર માત્ર વાતચીત એક મેળે-પર બેસીને મેળેના કાગળ વાંચવા સાંભળી, પણ મેળેને મળવાને તેનું દીલ એકાદે પાકું વળેલું અને તરફ થઈ રહ્યું હતું કે તે કાગળમાં કાગળમાં હું લખ્યું હતું તે પણ બેસેજ વંચાઈ શક્યું નહીં. મેળે ચિત્તદેવ પાસેથી હોવા હતો તે એકાદે લાગે, એક કમ-નસીબ મેળે આ લાગેલો લાગે છુટીથી વળતમાં મેળે મેળેથી પડેલો લાગેલો. મેળે લખ્યું હતું કે લાગેલો ખાતરની જાતનું દરજ્જે ન કરતાં અને મેળેની પણ પડેલ ન રાખતાં તેણે તે એકાદે નીચર દાખલ કીધો

કે લાગેલમાં દાખલ થવાની પેટાતર કહેર તેની અનુક્રમ થઈ એકાદે અને એ કીધેની જોડ-વળુ. કહેર કહ્યું રાખે તે તે વાતને જુલે કંઈ વેળેજ પડ્યું નથી. ચિત્તદેવ મેળેથી કે આ પરીસ્થિતી કહેર, હું ખાતરીથી મેળે છૂટકે કે હું મેળેનું લખેલું અમલમાં લાવવાને જાતનું વેળેજ કરશે નહીં. કહેર મેળેથી જે જાતનું હોય તે બંને પડ્યું તે એક-વાર એકાદે જાતને મળીશ. મેળે સાંકુ લખ્યું હતું કે એકાદે વાત કહેઈ કહી શક્યું નથી. કહેર લાગેલો મેળેનામાંથી હું પાડે-નહીં પણ હું, પણ તે સારું મારા ખર્ચા માં જાત તે મારી જોડે ઉપર મારીથી તેમના પડપણમાં મેળેના જાતનું સમાધાન કરી શકશે. મેળે આદર્શી પાસે અને રીઝકા કહેર, તે જાત વાંચતાં વાંચને મારી પાસે આવવાની તેવાથી કર. મેળે પાસે ખાતરીથી કે જાત મેળેની વખતમાં હું વેળે ચિત્તદેવની મેળેથી સાર્થકી અને બીજીકણ નહીં કરશે. તારા આવવાથી મેળે મારું આપેલું વળત માર પાડવાને બની આવશે અને તેને મારી કરવાને જે જે મેળેથી જાતનું કરી લખેલી છે.

મેળે જે જે બેસેલમાં કોમા. હતાં તે વિશે તેમજ સારીતર લખાણ કીધું હતું. તેને આવતા અમલમાં લાગેલો જાતમાં જાતમાં હું કમ અલો હતો અને જાત મેળેથી સારીતર નજરે જગે આવવા સતી અને જીવવાર તેના જાતમાં સાથે રહેવાની પરવાનગી મળી હતી. એમનાને લાગેલો તે નેકરીપર જવાને તે મેળેથી જાતમાં હોય. જાત જાતને લીધે તેણે શાંતીના લીધે જીવવાર રહેલો હતો કે તે લીધે લાગેલો કીધો તેના લેસેલમાં જાતમાં કીધું માં આ અને આ

હોઈ અવસાર જોઈ તેમજા પુત્ર સ્વપ્ન. એવી
 જીવંત્યેતને એકલા સાદુ મોકલ્યા હોતો કે
 ને તે જરો તે કહેતને તેની સહયે તેથી લાગે
 સંતોષ નામની જગેમાં લાખડીયા આવી પો-
 હીયરો, તેણે એવા મુગર બંધકો હોતે કે ને
 કોઈ પોતાનું પર પુત્રાગર સહયારે કોઈએ તે સ-
 નીયારે તે ત્યાં આવી પોહીઅરો અને બીજે લા-
 દાદે લગાનેની અવસાર થયો. એસે આ કાવળમાં
 બીજું એકહું પશું ખાર ભરેલું લખાણ કીધું-
 હું કે તે ખરું સહાયરું લખવાને પુરતો વગ-
 થણ નથી. આખર ખેડી ખરા અંતઃકરણની
 બાહ્યર મોકલીએ મોકલની સાથે રાહી કર-
 નામે નીલમ કોથે અને કરી આક્રતામ
 અને આક્રતામ કેમ તેની પર મુદી નથી
 પડતી તેપણ તેની દરકાર ન કરતાં તેણે
 આ નીલમ અમલમાં લાવવાનો કસવ કોથે
 અને એક કોથા પણ અનામાં અનવશની
 કોપાના તે એકદમ પોતાની આ પછરે ગઈ.
 આજે લગલગ તેના હાથમાં મુકની તરફથી
 આવેલો કાગળ યુદી કીધો. તે નાંચ
 ખાક કહેરે મોકલની સાથે લગલ કરવાની તેની
 આ પાસે આદા ખાગી. આજે તેને આદા
 અપવામાં આવશે. ખરોડે એકે તેના મનમાં
 જિગ લાગ્યું કે લગનનું કામ આક્રતામને
 એકેતો તે એકે ગમત હાથપર વહેતો છે કે
 બહું સામાનનીથી કરવાને માણી મુકોલો પડશે.
 તેની બિંદન ત્યાં હાજરહતી તેણે પણ ઝટ-
 ઢતને કહેતને હા કહી નહીં. આ જોઈ
 કહેર મેરી વર મુદી રહી બાદ તેની માની
 આગળ પુહણીએ પડી તેના હાથપર મુંબો
 લઈ થણીજ નમનતામાંથી તેને ખાજી કીધી
 કે એવા મારી ખારી મા, આ સમય હું તારા
 હેત ભરેલા હૃદય પુહી કરી, તારા અંતઃકરણમાં
 ખર ખાર ભરેલા સમયે તેની અંતઃકરણમાં

એકાદી અંતર હાથ એક આશીરવાદ અપવા
 અને હોતો મને જાને થવાની હું રમ આપ.
 કોઈના આર્થ ખાર ભરેલાં મહુર વચન
 સાંભળો તેની માનું હીજ પોગળી મનું અને
 તેનું હેતુ એકું તે ભારાઈ અમ્યું કે તેની
 અંતઃકરણની અંતઃકરણની ધાર એકદમ હુહા
 લાગી. તેની બિંદન હાથબિંદને પણ તેક-
 લેજ દરમિયા લાગ્યું. તે કહેતો હાથ પોતાના
 હાથમાં લઈ મુગરો મુગરો માલમ મનો કે
 એ કહી અને હાથથી બિંદન! એ ખાર
 અંતઃકરણ! તને વાર અગાડી હું મરો તેના
 ભરપણ અમલ છે ખરો વાર! કરી એમ
 એકે પારેલા અનન અપા તે હું તે ખમા-
 ના કરી મકરો હું! હવે તે હું તને પુહી
 કરીને કહું હાથ કે એક દાહાએ મોકલની પુહી-
 આણી મનું અને પાડી કરી તે આ પૂત્રીપણ
 પણ નહીં વરો એ અવાસ તને આવેલે ખરો!
 હું હું હાથી સાથે રહી આ તારી કેમળ
 આપને ખારનીમાં લાખની નહીં અકરો?
 ખારી બિંદન હું હાથી સાથે રહે અને ખારી
 તારે રહી લક મેળવવાને કેરવીસ કર. પો-
 તાની બિંદનના અંતમાં વચન સાંભળી કહેર
 નાસ એવા અગાડીને બોલી કે ખારી હાથબિંદ,
 તે થણીનાર એમ નથી કહું કે તારી સમજો
 ખાર હું પોલી દિહકપાનામાં થયી કરવામાં
 વકનની આવશે. હું અને હવે કેકેકે આ
 કુનીઆમાં વાણીમાં વાણીમાં ગણેલા જનને
 પોતાનો કરવાને કમલતત આગમ પછે એક
 હાથે તે હું પણ એક કલાકની ખમેલ
 પછે તે તેની અંતર તારે દીકા રીજે વાર?
 કહેતો આ બિંદન સાંભળી, તેની બિંદન પો-
 તાની બિંદને એ હાથથી દાંકી બોલી કે હા
 બિંદન હું કેકેકે તે પણ ખરું છે. કહેરે કહ્યું
 કે અરે હું મુગ યુદા હું છે તે સમય તો

આપ હવે મને મદદ કર અને મને સમજાવો અને રાત્રી સ્વપ્નમાં.

ખરેખર જાણી માની પાસે આ. આ કહે-
રતી તરફ જોઈને પોતાના લાગી કે મારાં
પાસાં ફરજત, મારી મરજી કંઈ તને ના પા-
ડવાની નથી. તારી નજરમાં જે રાહું છાઉ તે
તું જોશાક કર. પણ આ સંજ્ઞાને અને
જોવા દુઃખદાયક અને ઉદાસ લાગે છે તેના
આશયી પુરો ખ્યાલ પણ થઈ શકતો નથી.
હું તું જરમતોમાં જીવવાને શરૂ કરે પશુપત્ની
છે! હજી તો તું આદ્યો છે. તૈયારી તો
કંઈ પ્રીતી નથી. ફક્ત તારા પાણીનો
પોશાક તૈયાર થવાનેજ એક આકાશીયું જો-
ઈએ. આ રાત્રીની કોરે જતી ગદાકાળને
માને કહ્યું કે જો વાહાલી મા, આ ઉપરથી
હું જોમ સમજું છતાં કે તું પાસે મુકન બાપી
રતે કહ્યું કરે છે અને નો તેમજ છે તો તું
લગતને પોશાક વગી આડે આપવા છે.
માણે કહ્યું કે જા બેડી તું સુખી રહે! પણ
હું ખાતરીથી કહું છું કે નો હું તારી જાણે છે જો
તો એક દાહાકાળે સારૂ શાદી કરવી અને
બાપે દાહાકે થવું જોઈ અને આપામથી વીજો-
ગમાં રહેવું તેમાં હું તો કંઈ માથા નહીં મારું.
આ રાત્રી જોવાતાં તે વધુ આપવાનું મન
ભરાઈ આપવું આર કોરે તેના દાહાકાળે એક
હું જો વાહ કહ્યું કે મારાં પાસી આ એક દા-
હાકાળે મુખ તો મને ખસાઈ. આર તેની
જોઈથી જોઈને "જોવા" નામની રેલેનું જ-
ઈમ જોમ જોવા મગી અને તે ઉપરથી જ-
લુમ પાણું કે નો મારું સહવારે આવી જ-
લુમમાં કોરે મર છોડે તો રાત્રીવારને દાહાકે
ખાતી-રડાવાસ તામની જોઈમાં જઈ જોઈએ.
આ મુકર મનું કે કોરે લાગતી તૈયારી કરવા
માંથી અને બીજી તરફમાં જોઈને મેળવને તર

મુકર ગયા. કીમિયા હાથ મુકળ સહવારને
પોશાકમાં મુકળને કોરે જવાને તૈયાર થઈ ગઈ.
લગતના સમાચાર આપવા તેની પેરતર શાદી
કરવાનો લીધલ ત્યાં ર આગસ્ટ તેમજ હતો.
તે તૈયાર નો કામગીર રહેતે તો તે સમાગમે
કોરેના સેસત આપવાને બધાં જોઈ પાત,
પણ આ તકે તો તેની જીવાન બીધવા જોઈને
અને મુકર આ લીધલ બીધું જોઈપણ તેમજ
એક એકથી જોઈ પાતી હતી તે જોવાને
જાવર નોઈનું. [અધ્યક.]

આકાશીયનો કાકર કાકા વગર
કીમિયા રાહાલી આપવા ના પાડી
ધેર આપવાને થયો.

લીનમિતરની પાસીસ કોરમાં આ દાહ-
કાળે મેળવેકની રૂપ એક મારામારીના
મનમાં રાહાલી આપવાને "સપેના" મનમાં
હતો. માસ મુકળ તે કોરમાં દાહક
થયો. રીવાજ મુકળ સોગત આપવાને
જોઈએ. વગર કીમિયા ત્યાં રતાતા ખા-
રતો ખોલવરત થવાનો આગાઉ જોઈ સોગત
તેના તથા રાહાલી આપવાને ના પાડી.
મેળવેક અને તેની વચ્ચે દેહલીએક પાત-
મીત થય પછી કોઈ આપવી એ સવાલ
હયો અને તેના નીચે ન આપવાથી કાકર
રાહાલી કોર કોઈ ધેર તરફ રૂખરત લીધો.
તેની રાહાલી લીધા વગર કોરે મુનેજારને મુને
સામીત કરી તેને માસ ૬ ની કેદનો સજા
આપી.

લેનકીત લા. ૧૭ મે. ચ. ૧૮૭૧.

મીસાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૪.

ગુપ્ત, માસ સપ્ટેમ્બર, સને ૧૮૭૩.

ક્રીં ૦ આના ૨.

ગુપ્તમાં જોરાવરીથી સહીયડ

કાન્યાતું ધીસ.

Compulsory Vaccination Bill

જે જોરાવરી જિલ્લામાં પાસા કીધે છે
ખાતે કરતી જાય છે તે જોરામાં સરકાર વડેથી
સહીયડ ઉપર જાણવરીથી લાગુ પડે છે
કાપડે કાપડાની કંઈ પણ જરૂર જણાતો
નથી. 'ગુપ્ત' જેવી જોરા જે આજના વ-
ખતમાં સુધારાને મહેન્ટી કઈ પડતું છે
ખાતે જાણતા સેધિ પાતાના હાથે માનવાને
ખાતે તેને જાણવાને વાતોજાન થયા છે,
તેવી જોરામાં જે આવડા કાપડાની જીવનજીવ
જરૂર નથી. અહીંયાના વખતે વાંધાના તથા
ગરીબોલોકો પાસે કોઈલા બિ રામજી ખાતે બિજા
નથી કે, તેઓને સારૂ આપા કાપડાની જરૂર
પડે. બહારે જેવી કમિયના કાપડાની તે
જોરાથી લેણીમાં પણ એક વખતે જરૂર પડતી
નહી જોરામાં આ જીવ સરકારે હજી તોજા-
રપર જણેલું છે બિજું તો ૦ ૦ ૦ થી જુલાર
સને ૧૮૭૩ ના કાપડામાં જાણવરીમાં આ-
વુંછે, ખાતે તે પાસ કરવાની આજગ્યા આ-
પણી માપણ સરકારે તે આજત લાગેલ વીજાર
કાપડાની જરૂર છે.

ગુપ્ત જેવી જોરામાં તે કા, પણ આજના
હિંદુસ્તાનમાં કોઈ પણ નવા કાપડો જાણવરી-
નીથી લાગુ પાડવાની જરૂર નથી, આ
રજતા સેધિ કઈ જાણી નથી; તેઓ કઈ
જાણવરી વખતમાં કુશળતા સેધિ આજગ્યા
જેટલે, આજને તરફવાર રજોથી રજતા હતા
તેવી આજગ્યામાં નથી. તેઓ ખુસાસાની
સજગી પાપમાસ કઈ જા, હાંમત હાંમત ગયા
છે. હજી તેઓની ગાંધી હાંમત પાછી આજ-
વાતે વખત આજો નથી. પેસા, જમીન
તથા આપણાનો ગતકત જતી રહેવાથી તેઓ
જાન મેળવવાના સાધનો પણ ખાઈ બિાઈ.
તેઓ જીરણ કઈ ગયા છે ખાતે તે કોઈલો
લાગી કે સરકારના એક સીધાઈથી સરકાર તથા
કુશળતા કહે છે. આજે આપણી માપણ રાજ-
ના સજગીમાં કોણણીના કુશળતા રજતે રજતે
તે લેણીમાં પાછી હાંમત આજવા લાગી છે, તેવા
વખતમાં વળી આજ કાપડા સાખડા કાપડાથી
તેઓને હાંમત મેળવવામાં મોટાથી ખસેલ
પડશે. સરકાર સારો કાપડા એકે કે જાણી
સેધિમાં જેટલા કાપડાના કરતાં તેઓની
આખી સાસ કાપડાની ખુજ સજગ્યાને સારૂ
કેલણી આપી જાણવી. તેઓ હવે કોઈ
કોઈ કેલણીની ખુજ જાણવા તે લાગ્યા છે.
હિંદુસ્તાનમાં સને ૧૮૫૭ ના યંગની સમાપતી

થયા પછી કેળવણી સેનાર સામસીમાં સંજ્યા સને ૧૮૯૦-૯૧ માં ૪૯૬૫૪ હતી તે વર્ષીને સને ૧૮૭૦-૭૧ માં ૨૨૫૦૦૦ થઈછે; તથા છોકરીઓ આમલતા વરરામાં ૩૬૭ હતી તે હાલમાં વર્ષીને ૯૦૩૫ થઈ છે. મુંબઈમાં સને ૧૮૯૧ માં ૩૮૧૦૨ છોકરાઓએ કેળવણી લીધી હતી, તે સંજ્યા વર્ષીને સને ૧૮૯૬ માં ૧૪૧૬૦૫ થઈછે. આપણું મુખ્યમાં પણ હર વર્ષે કેળવણી સેનારની સાંજ્યામાં કેટલા બધા વધારે થયો બતાવે તે કેળવણી આસાન રીપોર્ટોએ પણ પચી માહુમ પડશે. વળી ખુશીની વાત એ છે કે, રાજા સાહુભાઈ પણ કેળવણીની છુજ આણુસ આપ્યા છે અને પોત પોતાના સંસ્થાઓમાં નીરવતા રવાનતા બાંધે છે.

મુંબઈમાં સહીયદ કાઢવાનું કામ લેલું આફ્રીસારની હસ્તકમાં કરવાની જરૂર બાબત થઈ. મુંબઈ જેવા મોટા શહેરમાં આણુસની વસ્તી વાળા કાપુર્માં, કોકલ મોટા હરમોટા વાળા નેટીવ આફ્રીસારથી કામ લેવું અથવા તેને કોમ્પ્રાઇઝને તે કામને સમ્પાદિત બનુલખ બેનવારમાં કુમરો આપવા, એ તદ્દન બેમુશાબીય છે. કોઈક કાઢવાનું કામ સારી રીતે થઈ શકે તેના ઉપાય આપણી યમુના દેવ આફ્રીસાર ટાકર હીબુલેટના હાથમાં છે. જનમ માણુ નેમ્પાને સખેલા રજવડોને જુદા જુદા પાર્ટોમાં નીમવા લેવાઈ તથા તેઓને લગીલીયા કાઢવાનું કામ વહેલી આપણું કોમ્પ્રાઇઝ, જેથી કલે એ કામ ધણી સારી રીતે, ધીમે સાંસ્કૃત, કુલેદ-મંદીથી પાર પડશે અને રોડીને સમજાવીને કામ લેવાથી જગતસ્તીથી સહીયદ કાઢવાનું કામની બીલકુલ જરૂર વહેલી નહીં. રજવડોને કોલેક્ટ પતાર મળે છે તેવા પ્રમાણમાં

તેઓને કંઈ બાબત કામ કરવાનું નથી; શહે તેઓને એ કામ સોંપવાથી પેસા તરફથી પણ સરકારને કેટલી એક તરફથી ખરચામાં ઝુલુ થશે.

આ વાત ધણી તાત્પર્ય બહેલી છે કે, મીયુ. સોપલ કમોરોસર તથા હેલય આફ્રીસાર પોતાના કોલેક્ટ રીપોર્ટમાં ખરી ઉપાય બુલેટને કોમ્પ્રાઇઝ કાઢવાનું કામ સમજાવતાં જગતસ્તીથી કરવાને સાર કાઢેલા હાથમાં કરવાની સરકારને બાબતનીથી જાણવણુ કરે છે.

ખરી પ્યાર તે શું ?

(ખાન ૪૮ ગાંધી સાંપણુ)

પુરાણી ધણી સેલેમથી પુરી થઈ; કેમ કે રસ્તામાં કોનકોને એક પાઠશાલુ બાંધી મીસાલે કહેલી ખીલમત કોમ્પ્રાઇઝ. તેઓ પુર ખુશીમાં સતીવારની રાત્રે વહેલોસ નામની જોડાએ લઈ ચોડીયાઈ. ત્યાં મોકલ એક ફેલક આગમમાં આવી ચોડીયાઈ હોઈ તેઓ મોટા અલસ સંજારથી કોસને પોતાની ખરી મેલકની જેમ કરી ફેલક ખગલમાં શાહી વાળ પાસે શું શું મેલતા ખમની પાસે તે બીસ જે લોચાલે યુમતા કતા તે બધા નીકળી બધા. કુંકળને તુલે આણુસ કાગલા સુલખ કોલેક્ટર કરવામાં યુમયો હતો અને તે ઉપર પાણુવાર કોલેક્ટની સહી કરાખા પેલત તે કલેસો આપણ તેઓને નાંચી રાંબળાયા; જ્યાં એકલો બધો વખત બધો, એ તેઓને વરખુવાની ગરજ નહીં હોત તો, કહી પણ તેઓ કોલેક્ટથી તેઓ તે સંજગત નહીં. બીલક કોલેક્ટથી તેઓ કરવામાં એકલો ગોલે સત ગઈ, કે કલેસો એક કોલેક્ટ પાણુ લેવાને તક મળી નહીં આવી. જેમ જેમ પુરાણમાં

સહવાસના પોઠોર ખીલતો અધિ તેમ તેમ જે પરી ચોરેની બાજુ ઉપર જિયર બધાં જુર અને તેજ આપવું ગણું. જ્યાં તેણે લગનની તૈયારી કરી. સારો મજાનીનો પિસાકે જે તે ધરમાં પહેલતી હતી તે આ વખતે પહેલતી ગયા તેની આ તેમ ચાલતા ગયા; પણ બાહારથી મોઢા મલકાઈ ગયું. મોઢાંનું બાલમાં એક સફેદ સુંદર ગુલાબનું ફુલ મોઢે મોકલ્યું હતું તે બાસીને પિતે તેમાર થઈ બાલ તેજી કુકમળા મોઢાં માલુસે સહીત કેવડ તરફ નકલમાં લાગ્યાં. છુજરમ સારે પિતાના હાથ કસરને બાસી અને મોઢાંનું મોઢાંનું ખાતો પર કોઈ રહીને બાલતી હતી. તેજી જેવમમાં રાખાલ મર્પા અને પાલોનિ અગનની કીયા કરાવી તે વખતે પયેસમ્ વસનાર પિતૃતો જેમો કાઢું નાખાવરદર કુકમળી સ્થાવી રીતે વોંદે કૂતા તેજી મણુવળ પુરી થયા. સમગી કીયા સમાલ સમજ અને મોઢોટી પુરી બાપુસીમાં થઈ રહ્યા બાદ, જાતીરી કરનાવનાં છુજરમ કાઢે વસતુર સુલખ પોતાનાં બંધે કુજરોને રીતોબનથી આધીરવદ આપ્યા. તેની સુખારકખટીમાં જે તાલીમિતો બાલજ મથે તે નહિ એક મોઢોટી વીજળીની ગળંગ અતી હોય તેમ સંભળાયો.

બીજે દાહાડે મોકસે અને કસેરે કાવ કરિ છે, આ પુરીના મોઢા વખરમાં જે માહબાલત આકૂતો અને પાત્રી આવી પનાર છે તેનો અચાલ ખીલકુલ મતમાં આલુચિત નહીં. પોઠો કરી બોલેગ, અચકેલ લાટાલ, અને જે કરતો કોગતી બન, જેને એક મા લાગવથી તેની લશ કયાં કયાં રવડી કરેલ, અને તેથી આ એક લાહાલની મોજ મજા કરી આપ્યા જગમો રંડપિ લેગવવા, એ બધા

બીચારો આ તો નહિ હોવી ગયા હતા. પરમ માકુ અને કાકુનિ એ જોડાને કહું કે, વાહાલ કુરવંલે, તમારી બેરહાજરીમાં હુમાં રાહાલ આ ગુલ અવરમાં કેમ નીકળ્યો, ખજુ તમરં સુખના કરતાં હમને હમારી લંડની બધા વાહાલી નથી અટે અમેક મુખી સેલે, હમે હમારે કોડી લઈશું. આકાકું સાંભળ્યા બાદ, એ મણી મણીઆણી અને રોલાશની બાસનાર એક જંગલ હતું ત્યાં ગયા અને ત્યાં થાશે વખત એકાંત એક બીજાં સાથે રહ્યાં. તેમજે બાહારથી એવો તેા ખુરાનુજ કેખાવ થાલુ કીધે હોલે કે, તેજીના એક એકથી છૂટ પડ્યા પાત્રી તેમને કેલો હલગીરી પ્રાપ્ત થશે તેમજ જગપણુ ખજાલ અલસપાસ જોનાર માલુસોને ત્યાં આવી રહે, બીજે દાહાડે લાગતા સહવાસના પોઠોરમાં મોઢાં પર છાડી લશપરમાં જવાને તેમાર થયે તે વખતે બધું મર નીચારમાં પડી ગયું. કસેરની લાકી કુ ગાયકે અલહથી ગુલ લાલમાં કુલ કીધાં પોઠોનાં મળાપને મળવા અથે. તેજીની શમે આસરે અરથો કલાક તેણે માતબીલ કીધી. પેરિ સીપાઈ ખજાલે મોનટોન જે એખમજના સુખખરી સોપાઈગીરી કરવાને લાકે નહીં હતો તે મોઢાની સાથે તેના એક વાકરની ખોસાલે જવાને તેમાર થયો. તેણે જસરને સજુ મોઢે તેમાર કરાવે અને પાતાના રોડને કહું કે, રાલેખ બધું રીકમિ; ખજુ લાકામાં જવાના દરને મારે મોઢા વધિય નહાસી ગયા.

કુખખજામાં બધારે મોઢાં પોતાના બંગવાના કાંમપાકિમાં મોઢાંપર સવાર થયા તે વખતે તેના છુજરમ આપ બાહાર મોઢાલા કિપર કિયા હતો. તેની નજર તેમથી કંઈ સફેદ વસતુ પાત્રી જગતી બાલમ પડી તે જોઈ તે ધણીજ

તાલુબ થયો કે, વળી કો બનાવ શું બન્યો? પાછું તે કંઈજ નહીં પાછું ક્ષેત્ર, મેક્સની પાસે સફિર પોતાકમાં, જારે ગૌરકૃત્તીમાં, ઉત્તરો ગયલા મેહરા સાથે ઉભી હતી તે પેલા બુઝને કેળીને ઉતાવળે પાછી વળી તે હતું.

મિનટોન કહેવને પાછું બાહર ચાલવાથી તમ્બો અને તેને દીલોનનથી રાખવાથી આપી અને તેની લાચકલ અને તામિદારીથી તે મેક્સની માને હુકમ અમલમાં લાગવાને તેજાર સ્પર્શ, તેમ હવે ક્ષેત્ર તુલ્યત શરીર થઈ તેથી તે શું કુશભવે છે તે બનવાને અદ્ય અસાધ્યથી ઉભા રહેશે. જરાવાર વીગ્ધર ક્ષેત્ર ક્ષેત્રે મિનટોનના બે હાથ પાતાના હાથમાં બાંધી તેને અપાળી નીચે મુલમ કહ્યું:

“મિનટોન હું શારી પેકે નહું છજ કે તું મેક્સને પછી બાહે છે. આ સંજોગી તે છોડો વચમાં બાંધી વધીકે એમાં શું શક છે. તે ક્ષેત્રે બધે હરજો તેને બાહ્યો છે કે, તે બીજાનીને કેળેબને તેની પાસે મુશ્કા સખે પશુ નથી. વળી ક્ષેત્ર મેક્સને, મેક્સને લીધે તારી ખાસ માત્ર ઉપર પાછું અપારો થઈ પડ્યો છે નહીં વાહ? મિનટોને જવાબ દીધો કે, પરીગ્રહેની મામાણુ બાહ, તારો આ સજાદ સંજોગી હું રહેલો લાલુબ ચાલ રહ્યો. ક્ષેત્રે કહ્યું કે, હું તારી ખાસે જ માણું તે જગતપણુ અપાર આધાવના જગતપણું હું અને વચન આપ. મિનટોને કહ્યું કે, મેક્સ કેળેકો એક લામાં ક્ષેત્રે તેને અસાધ્યથી, અને પાંચીકે, નાના હું તારી પાસે એકલુંજ માગી લઈ છજ કે, હું તને જે કુશભવે તે અમલમાં લાવજાઉં અને વચન આપ અને ખાસે મુખ્યત્વે કો ક-રીસ નહીં. ક્ષેત્રેના દગમણિ ક્ષેત્રેના તમા તેના કુમળા બરફ જેવા સફેદ હાથ જે હાથુ લગી મિનટોનના હાથમાં પતા તે મુખ્યત્વે લાગ્યા

તે કોઈ મિનટોનને હવા આગી અને કહ્યું કે જા હું મેક્સને રહે હું તે ક-રીસ. ક્ષેત્રે કહ્યું કે મેક્સ જગતપણ, પછી થોડો કે પછી, આ થવા તેના કીમતી જાનની લાચકલ મુખ્યત્વે થાય તે તે, જાતની—જા ઉદગા મેક્સ મેક્સની વખતે તેણે હાથ મેક્સને તે ભરાઈ બાહ્ય કે, તેની જગ્યા બંધો થઈ જાય અને થોડો વખત લગી ડોળા મલકી ગઈ, બાહ પાછી દિગત ધરીને તેણે મિનટોનને કહ્યું કે, હું અને વચન આપ કે, હવે બનાવની ખબર હું તાલ-હતોળ માત્ર ઉપરજ મેક્સને કેમકે ત્યાં લગ આપરના સમાચાર નહીં આવે ત્યાં લગ પેલાં બુઝમિને જમ બને તેમ કો લાચકલ ભાંધક સમાચારથી અણુવકિલ સાધવામાં શક છે. અને ખબર જાઓ કે, હું મેક્સને વીધેલો મુશ્કા નથી પાછું પેલા કુનસ નામને ગ્રાહ્ય જેને તમે સાથે મેક્સ તેની સાથે જ કંઈ ખબર દેહવાવની હાથ તે મેક્સનાની ક-રીસ તાલહતોળ કેળેકલવને. કો કોઈકે જેવા-પછી બાહક પાછું અંદરખાસે કોઈ બાહક છે કે, બારીખાસે સંપરિત લઈ આવી પાછો તમારી પાસે આવશે. હવે થાક જાજ મિનટોન, હું મારી સાથે વચનારી બંધાધો છે અંતો હું તારા મિલને પચીન બાહ્ય છજ.” મિનટોન મિન-તાની મુશ્કાળ બારા હાથમાં પકડી, મેક્સને લાગ્યા કે, મારો અકલમંદ બાહ્ય, હું તને શું વચન આપુ છજ તેની અને પાતાની સખજ નથી. શું મેક્સ એખમાય તે લાચકલ અખખાણ મેક્સના હું તેની પાસે આવવા આવે છે? મુશ્કા તે લાહરો મેક્સને નહીં કેળેકે? ક્ષેત્રે, મિનટોનની તરફ આજ-રજી મેક્સને કહ્યું કે, હા. મારા વાહલા મણીને કંઈ પાછું મેક્સના થાય તે હું અને ખબર કરજ કે હું ત્યાં લાગલી આવી પાંડોગીય

કેમકે એવે વખત તેની માફકો કરવાનો ધર્મ
તેની જિંદગી સીધાથી ચીનતે ધોરણે છે. આ
લાગે અને તે દુઝામની કાંઈ નાશા હોય
અથવા અપરજનો વખત આવી પોણેઓ
હોય તે તે વખતે તેને દોષાને અપરજનો
તેની જોરત સીધાથી પીજી કાણ હોય તેજી
આવડતું બાકમાં તેનું દુઝતું જાણ અપરજનો
અને તેનીથી અપરજનો પાસાં નહીં એવે
દેખતો અપરજનો પણ નહીં દેખતો ગણું
જાણું હાય તેથી જો અપરજનો દેખાએ અને
હુજાતાં હુજાતાં જવાબ દેવા આગે છે, આવી
જાણણી બાઈ, તારા જેવી જુવાન અને
નાજીકે, તેને હુજા પાસે નથી કે, અપરજનો
ખાણેના દેખાવ દેખેલા થઈ નવરે, દેખે
થાક અને અમ મેર્યા પડે. કશામ તાકી
પણ ત્યાં બોલ્યાવ રીતે અપરજનો નહીં લેવાઈ
પડાય. કોઈ જવાબ દીધો કે, એવે એવે
જો આજ પછીના દુઝની વખતે હું તેની
આગળ હુજા નહીં તે પછી આ પછીના વખતે
દુઝની હું જુ રીકાર કેરું છઠું? કહો આજ
વારના ધોરણે તેના દુઝની વખતમાં અમ
નહીં લાગેના મારીથી આ પછી જોર કહો
પણ આજામ કાઈ રીકાર મેરું નું ધારે?
પણ હવે આ ધોરણે વખત તારા તારામાં
જાણવો દુઝત નહીં. જ્યાં લગી આ લાયક
તારામાં આજે ત્યાં મુખી જો તારે મને એક
લગુ પણ મેરેનામાં મેર્યાવ દેખી હોય તે, આ
મામ અપરજનું પિતૃનાં લેતે, એવે એવે
કેવું પણ બતાવ મને તે જોતું અને વખત
તેજીને જાણવો તેજ હું અપરજનો લગી
સાધી. આ એવે એવે મેર્યાવ મેર્યાવ
એવે એવે કે, લાગી બાઈ ના, હું ના નહીં
પાડો. એવે એવેના અપરજનો અપરજનો
જાણે આજામ આવી, કપાળ લેવાયો પર

સેવાની જાણે દુઝના આવી અને દુઝના
અપરજનો આજામ આવી કે, નું એવે
તેમ હું કહીશ. કોઈ કહું કોઈ જો, એ વખત
એવે પડે કે આજામ એવે આજરને આવી
જોર જાણ કરે, આજામ મેર્યાવ તે
જાણે કોઈ અને આ કાંતાવ અપરજનો
જોરે જો, એવે એવે! એ એવે તે એક
આજામની મેર્યાવે કોઈ તેજીની પાસેથી
તે સદાને ગણે!

પણ એક દીવસ મુખી પુરીઆ તરફના
આજામ આજામની વાંસા નામની જોરે પર
અપરજનો આજર તે પણ આજામનાં આજામ
તેના, હુજા માફ અને આજીના પૂજા આજ
આજામે પોણેઓ એવે તેજી એક જો
સાપર મેર્યાવ તેજીના વખત અપરજનો કરવા
આજામ તે પણ તેજીની સાથે કોઈ રેજીની હતી
તે તે જુજામ કહી રાજી નહીં. તેજી એવે
અને આજામ તરફનાં આજામ પછીના પ
દીવે મેર્યાવ આજીના હુજા કરતું હતું અને
કેવું તરફના અપરજનો તેના આજામ હતા,
તે મેર્યાવ આજામની કપાળ સારી રીતે આ
કપાળ પછી હતી અને આજામની રીતે કરવી
જો પિતૃનાં ધર્મ સરજા જાણે દીવસ તેજીની
પને આજીનાં રેજીની હતી. હુજાએ અપરજનો
વખતે પિતૃનાં વખતે કાજામને કાઈ આજામની
જોર જોર પછી કરતાં હતાં તેમાં કોઈ બી
અપરજનો લેતી નહીં હતી; કેમકે તેજી મન
તે કહત એક આજામ આજામ રજી હતું.
તેને વખતે એવે પણ આજામ આજામ કે,
અપરજનો આજામ મેર્યાવ મેર્યાવ
મેર્યાવની રીતે જોરે! તેના મનામાં એક
આજામ એવે હતી કે, આજામ એવે એવે
તરફનાં તેના વખત આજામ આજામ મેર્યાવ
આજામ આજામ નહીં ત્યાં મુખી, તેજી મુખી

સંગમત કૌવે નોહ્યો. તેપણુ મન નહોતું
કપાલે હાંમી શખનું હોમ તેમ, કંઈ પણ રસિ-
સાની રાહ નેતરી મેઠી હોય તેમ કેળીતી
હતી. ધીમે ધીમે તેજાને લથઈતી ખખર
થોડી થોડી પડતા ભાગી અને તોરતોરમાં
તથા વોરેષ કમતી નજીક આગળ પુરોગાન
તોરેની ઝીંત થઈ તે સમાવ્યાર બ્રહ્મ સંભળીને
બહુ પુરો મેશી અને તેમ જુવાનીમાં લેણી
મેહોપર મરી આવે છે તેમ, આ પુરુષપ્રભ
રથી છુટનાં મેહોપર મુરખી આવે જઈ.
તેની આંખ પણ તેજવાર રેખામાં ભાગે અને
તેના બહારપર રાતો તરારી નિભામી રેખાવી.
જુલિયા પુરતો ભરેલી ખખરથી મણસમાં કેટલેક
મેહોટો ફેરફાર થઈ જાય છે. બાર ખખર
કેટલાંજીક આવેલી લેગાં થયાં હતાં તેમનાની
રૂપા મુઠ્ઠા બોલવા બોલે છે, બારે મિતરે થોડો
આવશે ત્યારે કહેસા જ્યોપર મેહોટો શેરાનો
કરીયા અને તે રાહોટો મેહોટો જતીખતને
સમજાયા. તે આવતો આવતો વાલ કરતા હતા તે
વખોતે થોડો બોલારી હોય શરયર કપાની હતી.
બહારની તે મહી રાત અને વધારા રે-
ખાતી હતી તેપણુ તેનું મન અંકરથી પહોળા
પ્રમથમાં પહોંતુ હતું. તેના મનમાં સમય
અસમયમાં લાગતું હતું. કેટલાંજીક લેગાં,
તેજાને બાર અને મિતરાર જે મણસ
બપર હોય છે. તેનું બનીરમાં મુ રાતરે છે. તેના
લીવાર તેજાને મનમાં બાજે વખતે આવે છે.
કેટલાં મનમાં મિતરાર પડે છે તેવો અલસજા
હતો; પણ પોતાના રાખની આ વાતને જરા-
પણ ધ્યાનથી જુજરગ સામુસભરની થયે છે
તેની જુલારી તેજાને જુજ સમયની થોડી
પણ હજારુખો મેહોટો રાખી. તેજાની ખરી
જાતો હતી અને પોતાની અને તેજાને કોણસ
કશેને તેજાને પુરતું સુખ આવતો હતો; તે

તેજાને તેજા મેહોટો આવતો પામતાં હતાં
અને, આવતો રાહોટી અને માથણુ પડેલી
કિરાય આવતો સાજ પુહાનાં મુકરનાં કરતાં હતાં.
આવો રીતે કેટલાંજીક આવતોઆ વધી
ગયાં અને આવતે તો ૧૬ મો આવતો પો-
તાંજી. તે રાહોટો ફોર પીલકુલ મેહોટો અને
દુખો રેખામાં તેનું મન કામપર બોલકુલ લાગતું
નહો. રાહોટોમાં વગરો છોડ અને મુજબ
લોકો, પણ જોમ થવાનો રું સમય હતો
તે રાહોટો તેનું નોંતું. મેહોટો પોતાની સામના
હોતી તેજાર અંકરથી રહતો હતો. પીલકુ
લીસી તેને જરા સાજુ બાજુ અને કેટલાં-
જીક કલાક ધીરજ અને રાત રીતે કલાકમાં,
૧૮ મો લાવીયા અને જીવાળો લાગી રાહોટો
હતા. રાહોટોમાં વખત રાતે રીતે કલાકમાં
અને કુલનાં મણસોને મેહોટો મુખ જવાની
ટેવ હતી તે વધારે મેહોટો મુખ સમામ
કીધો અને કોર થોડે પોતાને મિતરાર તરફ
ગઈ. મન કીરેમં મેહોટો થયોતે સાનીજ
આવે, તેમો બહાર આવતો હતો ત્યાં જઈને
હોતો અને અલસજા નોંતું તો, જેકે મેહોટો
મિતરાર અને તેમાં જુવાનામાં લીલાણુ અને
નુરોં બાજી રહેતાં તેની તરફ પડતાં. પણ
વખત આવે તેવાને લીધે આવેતું જેકે પહોંતું
મણુ લાલતું નોંતું. બહુ રાત રેખામાં હતું
અને કોઈના પણ રવા જે આવતો સંભળતો
નહો. પાણીમાં પણ મુગા થઈ આવતો
રેતાં હતાં. આ મેહોટો રેખાવ નોંતું કોરનું
મન થતું ભરતું આવતું. થોડો ગમત નહો
અને કેટલાંમાં, તેને જરા જેકે કુશી રાહ
આવતું રેખામાં અને તેની પાસે વર્ગને જુ-
લોટો તો, તે મેહોટો આવતો ફેરફાર આવતો પડતો.
કોર આવતી હતી કે તે મેહોટો આવતો તેમ
થાપતે તેની પાસે આવતો; પણ તેને પો-

રજા શરી નહીં તેથી અગારીમાં નીકળી તેને સાડા રાહા એવા કીમી. એવડેને એકલેણ સુધિસિ આવાનાને કહેવ પિતાના કિયરદામં લઈ ગઈ અને પિતાના હાથ પિણેણ કરીને પુછ્યું કે તું શું સમાચાર લાવ્યોછે. તેને એટલે થયો ઉનરી ગમડા કહો અને જવાબ ન કરતાં તેણે પિતાની દોષી જમીનપર પડકી. આ ઉપરથી શું બન્યું હશે તે કાંઈપણ જાણતો સિદ્ધિજી આડકળી શકે, પાછું કહેર તેને પુછ્યું કે જાઈ તું કંઈ કોમળ લાવ્યોછે. લાવ અને તે જાણ, એકદમ જાણ. કાનને જવાબ દાણે કે જાઈ માત્ર પાંચે કાગળ પરત કાઢ નથી. તે લખવાને લખતજ કાંતે હતો! કાર તાર જે બન્યું હોય તે કહે. બાક જસહી બાક અને તકાસિ વખત નો ડાહાદ. તે બાકવાં બાકો કે, મંગળાકારને કાકાડે જાન-લોલ નામની જાગીપર બાકાં થઈ, ત્યાં હવે ફોલકમંદ હતો. પણ મેકસ—આડલું પેલી તે વપકી ગયા. આ વપકવ થયો સમજી, ઉકલો કહો તેને કહેરે પુછ્યું કે, પછી શું થયું? તે બેકાકાકે છા શકુંને કાંઈ થાલાયકાં! કહેરે આડલા બધા દુખમાં ફરી હાંમત થીને પુછ્યું કે, વાડ તે હુલડ કયાલકે કે નહીં. કા-નો કહું કેહા. એવડેને મને તારી તરફ જા-વનાતું કરવાજી ત્યાં સુધીતે તે સહમત હતે. બરા જે બતનાર હતું તે બન્યું, પણ આ સખત દહજાની કાંપીલ અને સમજી બેકેજી ઉકેલીતું મન આ વખતે પિતાના બતથી પાશ આડુકને અણવાને અને મદદ કરવાને એકલું તો કહેવતરે થઈ રહ્યું હતું કે, કાન્સ જાગી રહ્યા પછી, એકે દાણ પછી રોક કરવામાં અણવા બાંધી પાડવામાં જાણ્યા રીવાજ, લાગ્યા ફોલસની સાથે જવાને કિયર થઈ ગઈ. તે દુરથી આવેલો અને લાગી ગયો

પિતાની સાથે આવવાનો તેકલા સડુ તેના ખજાપીવાનો બેકેજીસત કરી પોતે પુખ્ત સીવાવ કરીને એકે થયોજી નવમાસ બેકેજી કાગળ છુટું સમુસરસાને લખ્યાં; તેમાં લખી જણાવ્યું કે મેકસ બાકાંમાં થાજોડ થયો છે; પણ તે લખવાજીમાં એવો સાકેજીની રાખી હતો કે, તેમાંથી એમ અરથ નહીં નીકળે કે તેને કાતી થા લાગ્યોછે. લાગી લખ્યું હતું કે, હું તેમને પાસે જાણ છજી અને તેમ કરવાની તેજી પણ રત્ત જાપરો. પિતાથી અને તેકલું મહેને એવું લખવાજી કોણું કે, મેકસ કયાલ ફેલો એવો અરથ છે, પણ તેના જાગરમાં પાંચમા જગાંથી શું લખત હતો તે જુદા રીકમ બીજું કાંઈ જાણતું નહીં. (અધિક)

—૨૨૨—

કાકર આથે ત્યાં શુધી શું કરતું.

(માપણ પાને ૩૫ થી.)

આગરનીની માવજત કરનાર.

કેહી એકે માવજત કરનારને આપણે લખકારર મવજત કરનારો નામ અપીએ કહ્યો. તેનું દિલ બાંધું માપણું છે એમ તે બતાવેછે અને રાખવાની મેળવવાની પુરતી આજેસ ગળેછે. એવડામાં આજીસરે તંત્રી-સર તે જાવછે અને દવ પ્રકીએ જાનલોને કાંઈ આગળ લેવાતું. કહીને સતાવેછે. તેના સખત રાખવાને આજીસરો કા કહેતા તે કોડસો ગાઉ દુર જઈને પણ આજીસરે બાંઈ આવેછે. આવી કોડધામથી આજીસરે કાગળ થઈ જાગે છે અને એકેકે છે, આ કાજીની કયારે મકે જુદો થાયે, અને જરા પણ એકન વળે. કેહીએકે માવજત કરનારને આપણે કુલ અને એકરકાર માવજત કરનારી નામ

આપીએ છાંવિએ. એવી આવજત કરનારીથી તેા ડાકરની આવજતએ ચાલે છે, આગળ-
ચીને જેટલા મળતમાં દવાઈ આપવાની છે તે-
ટલા વળતરમાં તે દવાઈ આપનાર નથી. એક
વખત છુટી ગઈ તેા બીજી વખત તે એ
વખતની સામગ્રી આપે છે. જે વાસણમાં
દવાઈ આપે તે સાફ રૂક નહીં હોયતે એ
રકાર પછી આગલી લે છે. દવા વળતર
પ્રમાણમાં તે આપવી નથી. કેઈ વખતે
મળુ વખતની એક વખતે આપે છે તેા તે
ડાકરની ગરજ સારે છે. આગળની સાર આ-
ણિએ ખાસક તે ન પડાયેલા કલાકના કલાક
સુધી તેને ત્યાંજ લાગી બુકે છે. પાસે સમગ્રી
હોયતે તેમાં વસ્તેજ કરવાઈ નય ત્યાં સુધી
તે પારી પડી ફેરેલા રહે. ચોટી કે કઈ
બીજું ખાવાનું હોયતે બિછાનાની નોએ
ફાંતાડી બુકે છે અને તેથી સારી રાત ઓરડો
ગ્રાસ મારે છે. બજારમાં, યુદ્ધ કે પમેયની કરી
દેહીઆ નીએ પડી હોયતે તે ત્યાંજ પડી
રહેલા રહે છે અને જુગીતે તેની પાછળ
શ્વેતન કોળ તથા જીવર ખાખાને ભુસકા મારે છે
અને સારી રાત આવડા કરી બુકે છે. અને
વખતે આગળની બીજારી લાવાર હોયતે તેથી
તેએને હાંડી રૂકવાને અગત્ય બીજા લેકે
લાખતા હોય તેએને ઉઘાડવાને બની સારું
નથી, તેથી તેને કૂખ ચોસડું પહેલે.

બીજી ફેરલીએક આવજત રાખનારીને
આપણે કુટ આવજત રાખનારી નય આપીએ
છાંવિ, તે પોતાનું કામ હુકમસર કરે છે;
પણ કંઈ ખારગી કરતી નથી. તેણે ચુસ્ત
રેતે ડાકરના હુકમે ખરાબર બનાવે છે.
ડાકરે કંઈ હોય કે, ફગાણી દવા ફગાણીજ
વખતે આગળની આપવી તે તે તેજ વખતે
તેને આપે છે અને આગળની પણ તે તેજ

વખતે લેવાની ફરજ પાડે છે. કેઈ વખત તે
આગળની ફેરે છે, કપડાં બદલવા જોઈએ
ત્યારે આગળની ફેરે છે, તેમ કરનારી અને ઈજત
થરો. ત્યારે પેલી આવજત કરનારી જવાબ
દે છે કે, મને તોજ સાધી; પણ મારેના ડાકરે
જેમ હુકમ આપે છે હોય તેમ કરવાનું જોઈએ.
આરીથી તેના હુકમની સામ નહીં થાયએ,
ને પોતાનું કામ કરવામાં ચાલખી રહેતે બાકા-
નારી ગણાય અરી; પણ તેનું હોયું નય નહીં
તથા તેના મનમાં દવા નહીં અને વખત
નિખારી વંઈ કામ કરવાની સુધ્ધિ નહીં તેથી
તેને કુટ કરીએ તેા આવે.

ફેરલીએક આવજત કરનારી જોવી જો-
ય છે કે, તેને આગળની રકાર નહીં સાળનારી
આવજત કરનારી એવું નામ આપીએ તેા
આવે. તે એકી એકી રીતે પિષા કરે છે અને
આગળની સાફ ખાવાનું કરવું હોયતે તે એકી
એકી ખાવા કરે છે. ડાકર આવે છે તેની
આગળ આવી જાને ફેરે છે, મળું ખાવાનું
હામણ આગળની મળે છે તેવા ખાજીથી તેા
તે સારીથી ફેરોપાર થવા જોઈએ ખરો.
બીજી આગળની વારંવાર ખોસા આપવું પડે
તેને સારૂ તેને સાગળવાની મેડેનતના ફેરોપારને
બીએ વખતે વખતનું ખોસાઠ ગઠમાં પધરાયે છે.
ડાકર આગળી તરફ જોઈને આંકા ઉપરથી
સમજે છે કે, દવાઈતો ખરાબ આપાયે છે.

ફેરલીએક આગળની આવજત કરનારીએ
મેલકડ અને દમ વગરની ને નામે ઓળખાય છે,
કબી ખજાનું ભરને ઓપદામાં આવેલા કોવી
રેતે ચાલે છે. પાસે સેનરંછ હોયતે તેમાં
ખમ ભરવાઈને પડે અને ખાવાનું સાથ રૂકી
કઈ ખરાબે દુખ કરે છે. ડાકરો મેંધાં
હોયતે તેને લેતાં આંકાં નહીં. બરડું
જાગીમાં મુલું હોય અને અડીને સારી પડે

भावादिश कवचादी अन्तर्गत मन्त्रो अन्तर्गत मन्त्र
न्याय तथा यदी वस्तु लब्धं इत्येव मन्त्रो
मन्त्रो कर्तव्यं तदी वस्तुनेष्व् अन्तर्गत कवचादी
तेन अन्तर्गत मन्त्रो

મુખ્ય મંત્રી-જ્યેષ્ઠમાં કદી પણ
બદલી જાયતો તેનું નાક લગત તેને સોધી
કાઢી શકે તથા સોજની દવામાં કદી બીજા
વાસ જણાવતો તે ખાસગતે શકે. જેની આંખ
આવળત સાંખનાં દરદીની ખીજાવતમાં સ-
ખી ભેગવી.

સ્વાતંત્ર્ય ઇચ્છા-ને સમજાવે શકે કે, આ
સ્વાતંત્ર્ય સામે જે અણધારી આતંતરીની વાતો કરે
જે અંતે પોતે આતંતરીને ઝીંજી વાતો શકે કે,
તે આતંતરીને ઘડવામાં તથા તેને કંટાળા
ઉપર તથા નથી.

આ બધા શુભ આવજા સંબંધાર્થી દેવ-
પતે તે શક્યરતે મદદ કરવાને શક્તીમાન
થાયછે; પણ એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની
જરૂર છે અને તે એકે, શક્ય કરતાં તે દેવશી
પર છે એવું તે ફરી ન બતાવે. તેની નજરમાં
કઈ શક્યરતે મુશ્કેલીનું આવેતો તેને તેમ
કવાની જુદા છે; પણ તેણે તેમ જાણે, શક્ય
રની સામક્ષ લીધા ગર કરવું નહીં. તેણે
શક્યરતે વિચાર લઈ, તેના કેટલા મુશ્કેલી
કરવાનું પડતું જુદા, જોતાની આક્રમે તેના
દુરાવલંબની પામાં થઈ, કમ કરતાં તેને
સેવની જોઈએ; કેમકે શક્યરતે આશ્ચર્યજનક
અથવા એપીકી જાણે રચાઈ આપવાનું સમર્થ-
વાર છે. તેનું જોખમ જાણું કામ તેની મરણ
મુશ્કેલી થવા રેવું. (આપે)

(= 44)

અસાન જમાનાના પદોભોની
પડીયાત.

[illegible]

અમરેશ્વર તે લોકો મળુજા ખુલા રીલાના
દલા, મિહામિરા નીનાગેષ પેદુત, તેજી
કોરકમાં જાજની રૂપુ હોત રેલના; અમે
પોતાની તારામાં કુલ બેરેલુંજ દેલતા કે,
સામાજલો જો હેરો તે પાદુલિ; અમે ત્યા
જુકરદાતમાં મારા અમીલતા લાલમાં જુકમ-
નામું મનુ નેદામિ, અઠાડી સારખી તક-
સારમાં પાલુ તેજો ગળતે જિવા તપી જતા
કે, જાજની દેખલ બાવળ બર્ડ, તે ઉપર દાપ
અદુશી, મોહોડે પોતાર કરીને દેલના કે. ખાલી

આ રૂં ઈન્દ્રિયક્રીડાએ તેઓના ઇન્દ્રિયને બંધ કરી મુકતા ત્યારે જ્યારે સોપાન પાસે તેઓને જોવામાં આવે ત્યારે વ્યવસ્થા હાથ પકડી કોઈકની બાજુએ કંઈકાં મુકતા. મુજબત જાણી તરફથી, સંદેહ્ય એકાએક વાપરે એટલી લગી સીપાઈને હુકમ કરતા કે, જો વકીલકું અંધે તેમજિને નગરે નહીં પડે છતાંને ફર નોકાલ કે, હાલ જોઈ બાજુ પ્રતિક્રિયે; કેમકે, વકીલે જાત જાતને હક જાણવાને રાકતીમાત મયાઈ.

તેઓએ એવા અસહ જર્મનના આદર્શો દર્શાવે, કેસ પ્રેરે મર્ફ રાફ આદે, જરૂર જિતારું જરૂરિયે વાંચે. અંગ્રજાવતો, ત્યારે વાંચાવા પડી જતા કે, હુકમનાં જેના જાણમાં મરુ; અને તેઓ નોકાલ કરવાને કિરક ઉઠતી તે વખતે તેઓ જરૂરને પ્રાપ્ત કે, આદર્શ અમિસ ફો કોર્સે પા જરૂર પડી આ જગ્યા ઉપરથી તેઓ વાતતા કે, કેટલું જરૂર. આવી રીતને જાણીત મરુ જીવન મરુને બંધાયે. હાલ મોડી વખત ચર્ચાએ જે વેચાજ અમ પડયાઈ. તે વખતના રાજકોરી વકીલને વસમ કાપાઈ ફેર જીપીઆ મળતાં હતાં જેના કરતાં હાલના કોર્સ રીપોર્ટને પાછુ વધારે પડાર મળે.

ઉપર જણાવેલા જાણનાંક પિટરને કોરકના દેખાવને તેજ આજવાને જીવાએલા વકીલ સાહેબોની મોકક, આ પછી વખતજીવન આવીમાતર આનમતી સંદેહ્ય પારકી કોર્સમાં મુકો મોટ કોરકમાં જીવાએલા હતા તે જરૂરને આદર્શો બધી મેકનન પડત મરુ અને એક સંદેહ્યમાં ૪૮ કોર્સોના તેઓના આદર્શ અને જાણનાંક હુકમોની હુકમોને ચકત.

ઉપર કુકો જાણતી વખતે હુકમોને વપ-
પ્રામાં પાઝ જવા મોતે કે, મોરકર એનરલી,

આ કુના કુનીવામાંથી આદર્શો ઉતાગએ આને અમજાવેલા કુવ કરી જરી.

અકુરોસા! અકુરોસા! અકુર અકુરોસા!
વિદ્યાન એનરલીના મોતથી.

અમા.

અમા.

જે જાણમાં મોલો કમો તે જાણમાં બીજી જાણનાં મોલોનું જરૂરું જરૂર વગર તેને મુધારી તથા સમજારી રાકતી નથી. અમેજી જાણ અમરત એવો હતો કે, તેની અંધરથી પુરત જાણે દરમિયે આખત સમ-
જાણવાને મળી આખત તેના અને એ સમજ સર તેને અંધર લોડીન જાણનાં મોલો દાખલ કરીને તેને મુધારવામાં અકુરો હતી. અમાની જાણને પાછુ સંક્રુત વિદેશી કરીને અને કુરસો મોડેનર બાજુથી મુકતરવામાં આવીઈ. મરલી અને જીવનની જાણમાં પાછુ અંગ્રાજી અને આ રેશમાં મોલોની બીજી જાણમાંનો આકર સંક્રુત જાણની રીકરીએ મજાપઈ. મરાલી જાણમાં હીત પર હીન જાણથી સંક્રુત મોલો દાખલ કરીને, હાલ તે જાણને ધમ્મી મુધારી રીપી છે. મુજબતી જાણમાં હાલ તેઓને કેટલું દાખલ થયે નથી. જાણી થઈ જરૂરે મુતીવરસીકોમાંથી જી જાણમાંનેના જાણ નીકર જાણથી, તેઓના મુધારમાં જાણે અને વીકર પધરે આવી પડયાઈ. હમારા જાણમાં પ્રમાણે મુજબતી અને મરાલી જાણના વાપરમાં મુખ વધી સર એકાએક રાંકથી જાણેઈ. એ વાત હેક અઈ છે કે સી તરફ તેને વીચાર વાંચનારમાંથી આગરો એવો અમને ઉમેર છે.

અમજા લોમો કંઈ પાછુ વીકર જાણત વાંચે જાણવાને હુમેશ કોલો દેખાઈ. મોલોની જાણમાં જો પારકી જાણના રાજે

લખ્યક થયા હોય, તે બદલે વખતે હોઈને
પુણીને તેની મતઝમ સમજાવતી નરૂર પડે,
પણ તેટલી મહેનત લેવાને પણ તેઓ કોર
મરણ બતાવેછે, એનું આપણુ જોવામાં થયું
વખતે આશ્ચર્ય છે. અને આ કારણ સરજ
તેઓની બાબત આજી સગી આવી વસીલ રહી
ગઈ છે. તેઓને સમજવર છે કે, વીકેટ
બાબતે વાંચી સમજવાને રહુતે રહુતે કેવ
પડતી; અને જે કુશલિત શાખેનો અરુચ
નહીં સમજાય, તે હોઈને પુણી સમજવો
આપણા કુશલમશી કોહાડેલો. અભિષેખમાં
પરશમ કૃતિસાધી અને એવીજ કેટલોએક
કોહાણીની ઈલાસત એવી તો વોકેટ છે કે, તેનો
બંધનિતો અરુચ સમજવાને વિદ્વાનોને પણ
મશ્વો વખત લાગેછે. પણ એવ લખાણની
એક યુધ્ધી છે કે, તેવી કરીને તે બાબતે
અરુચ અને ગંભીરતા નથી. જે આપણુ
લેખી પોતીથી બાબતે મરણ વધારવ
મહાતા હોઈ તો, તેઓએ વીકેટ બાબતે
ઉપર લખાણ કરવાને અને વાંચકને મહાવરી
પાડવા નોંધ્યો. આ બાબતને સમજો
દેખાશે આપણા બાણીય અને કોમિલ
કાકેર મોરમવાને તેવળના કોર બરાબર
કીધે હોતો તે થયો. આમ આ પણ જોવ હતો.

દિલ્લીનો ધર્મીઓમાનો.

(સાંચમ્ પત્ર ૧૧ થી.)

ક્રમમાં અને તેના હેતુમાં પણ વિષય સુધે
ગીરખ લાગના મેઘમાં સેવાક રહ્યાં. સત
વીસ બેઠકોના આપણ અને કોર નકર
રસવામાં થતા મેળવણા. ત્રીજી રીતે સા-
નર ગીરમા હાજી કાલમાં આપણ વચ્ચે
પણા ઉતરી અગમ્ય મેલો સાથે, કેદવા આપણ
કે. હવે હું તમે વધારે વાર જાણી ગયો નથી.
અને તમે હું તેમ કરવા બાજી બંધ થયો તેમ

માસ પોલીસ જાનવી આપણી મળેછે. કેમકે
જોશ બધા એમ મેલેછે કે, જે કોઈ આપણી
ચલિતી લોકોને સંતાડી અગમ્ય તેને અમે
કરવામાં આપણે. આ વખત તમે તમે કુરા-
લખાણ સાથે લેવ નથી રહો. અને તેમ
થવાને તમે કહ્યું કરતા હોવો, કે તમને
માથા ધરમાં સમીપ અને વીસ રૂપિયા કા-
મીને વધારા કુશલનને રાહ આપી.
કાલમાએ ગીરમાં હાજી અગમ્ય પછી નમ-
તાઈથી ઉપકાર માંગે અને કહ્યું કે, હું કઈ
મથા લાવવાને કાઠનાર નથી. કે મહત્તવ
મજુરી કસી માથા વચ્ચાંનું મેળવ કહી
અને મથા જાનાવનારી વિચાર મરણ થયો
કે, મારે મરણ સે તેની રીતના વાર પડતી
નથી. પણ મીરમાં હાજીના મેકરે અગમ્ય
દવાઈ, ફાવતા અને તેના સાત હોઈને
આહાર થવા કસી રીપા, કરા પાકામાં લગીતો.
ફાવમાં થવાના બેઠકાને મરણ આપણી
અને તેણીમાં આકર્ષી. પણ તેને જમીન પર
માથું કુદી કુપાનું પણ પાની આપણું નહીં.
તેની ખસે થયા પણ હતા તેમાંથી તેણી પા-
વિષય પડતી કાણ. તેનીથી મેલેરની પા-
હર કાઈ કાઈ મેલું મેલું મેલું કરવામાં આ-
પણી કાઈ હતા અને આપણને પાંચી પચાઈ
થવાની પરાવાનગી નેથી. તે ખોલતી પર્મ
આપણી હતી, એનું પણ પાંચ મેલેર લગતો.
હવે તેણી તેને મારવાની કોઈ કોઈની કાઈ
નહીં. તેને પછી ગાયેલ કરવા જતો હતો
તેણ તેને કોઈ સારી પો પોતાવતા હતા
પણ એક ધરમાં રહેતી તેણી અને પોતે
આપણતા જોતા.

એક વળાટ સીપાનું મારું બરાબર દિલ્લીના
કરવામાંથી નીકળી નરૂર, તેની નાનરે પડ્યું
અને તેણી ગીરમાં રીપેલ, આના નેની નાનરી
જવાની બીજી સારી તક મળવાર નથી. તે
ગામમાં કુશમાં થવાના વચ્ચાંને લઈ આપણ
થઈ ગઈ અને મોઈની પણ નરૂર નહીં
પડતા આપણ કોર આહાર નીકળી ગઈ
કાલમાને અને તેના બાબતે આપણું કે, કો

સરસવિદ્યા.

સરસવિદ્યા પ્રિયકે વહાટ કાપનું કામ સર જમશેદજી જીવનાઈની હાસ્યોક્તિમાં મણી વખણાવ્યા હાથક રીતે ત્યાંના એ વિદ્યામાં પ્રવેશ્ય અને દશબુ સકટર મોકેનાજી સાહેબ કરેછે. આ હાકટર સાહેબે તા. ૧ મી આગસ્ટને રોજ એક હિન્દુના માથા પરની વરસોળી કાપી દુર ફેંપી. આ માથાજીની વય ૪૦ વરસની હતી અને તેના માથા ઉપર ઈંધાના આકારની વરસોળી ઘેરાવમાં ૧૩ ઈંચ, લંબાઈમાં ૮૫ ઈંચ તથા ચોડાજાઈમાં ૭ ઈંચ હતી. આ વરસોળીથી માથા જમળા કપાળનો તથા નાકનો તથા આંખનો ઢંકાઈ ગયો હતો અને તે આ વિદ્યાર્થીને બિન ઉપરથી ઈંજવામાં આવતો.

આ વરસોળી ચોડાજાઈને જે વાસ પર ચીલી શકે સુધી અને મણી રહેતે રહેતે વધવા લાગી, મણુ તેથી કંઈ દરદ થતું નહતું. કાપણ જીવદ મા દુઆઈમણે અને તા. ૨૧ મી મેએને રોજ જીવદુદા અસામ થઈ ગયા અને આજનીને હાકપીટમાંથી રજા આવ્યો.

પદાર્થો એ કસતાં વધારે તત્ત્વોના બનેલા હોય છે. તત્ત્વો કેને કહેછે કે, જેઓએ એકથી વધારે વસ્તુનાં બનેલું હોયું નથી તે. એકથી વધારે વસ્તુના બનેલા પદાર્થને “કોમ્પાઉન્ડ” કહેવાને શિષ્ટિનુ પદાર્થ કહેછે. એકું એક તત્ત્વ છે; પણ તેના કાઠ એ “કોમ્પાઉન્ડ” છે. હવામાં “ઓક્સીજન” તથા પાણી હોય છે. તેમાં સાથે તેના અન્યથાથી કાઠ થાય છે.

આશના એકી હવા તથા પાણીને તત્ત્વો સમજના હતા. હિંદુના શાસ્ત્રમાં પણ હવુ સુધી તેઓ તત્ત્વો એમ જાનેછે; પણ બીજીથી “વિદ્યા” અસતતા શાસ્ત્રોને પણ જુદાં પાઠ્યાં છે. પાણી એ અસતતા સંધિગથી બનેલું છે. તેમાંનું એક “ઓક્સીજન” અને બીજું “હાઈડ્રોજન.” હવા, એ કંઈ તત્ત્વ નથી. પણ તે “ઓક્સીજન” તથા “નાઈટ્રોજન” એ એ અસતતા ગણવાથી થયલી છે.

સપર્શ મળીને હવુ સુધીમાં ૧૪ તત્ત્વો શોધી કાઢ્યાં છે. આવાર પાણી વધારે પણ શોધી કાઢાય. જે તત્ત્વો કે શોધી કાઢનાં અન્યાં છે તેઓના નામ—

તત્ત્વો.

૧ અમ્લીયમ.	૧૧ કોપર (ચાંદ.)
૨ અમ્લોગી.	૧૦ કૅલ્શિયમ.
૩ આયોડીન.	૧૯ ક્રીમીયમ.
૪ અમ્લરત (સોડ.)	૧૯ ફોસ્ફોરમ.
૫ અમ્લોગીયમ.	૨૦ કોબાલ્ટમ.
૬ ઓક્સીજન.	૨૧ સ્ફરેકીયમ.
૭ ઇનડીયમ.	૨૨ મેગ્નેટ (સોડ.)
૮ ઇન્ડીયમ.	૨૩ ઝીંક (અસત.)
૯ ડીન્ટીયમ.	૨૪ નાઈટ્રોજન.
૧૦ ફ્લેકીયમ.	૨૫ લીન (અસત.)
૧૧ એલ્યુમીનમ.	૨૬ રેડીનીયમ.
૧૨ એન્ટીમની.	૨૭ રેનડેમ.
૧૩ કોપર.	૨૮ રેન્ડેમીયમ.
૧૪ કોસ્મીન.	૨૯ રૂબીડીયમ.
૧૫ કોનાપટ.	૩૦ ક્રીડીમીયમ.

૩૧ થેલીયમ.	૩૬ મુગનેશીયમ.
૩૨ થેલીયમ.	૩૭ મેગનીઝ.
૩૩ થેલીયમ.	૩૮ થેલીયમ.
૩૪ થેલીયમ.	૩૯ થેલીયમ.
૩૫ થેલીયમ.	૪૦ થેલીયમ.
૩૬ થેલીયમ.	૪૧ થેલીયમ.
૩૭ થેલીયમ.	૪૨ થેલીયમ.
૩૮ થેલીયમ.	૪૩ થેલીયમ.
૩૯ થેલીયમ.	૪૪ થેલીયમ.
૪૦ થેલીયમ.	૪૫ થેલીયમ.
૪૧ થેલીયમ.	૪૬ થેલીયમ.
૪૨ થેલીયમ.	૪૭ થેલીયમ.
૪૩ થેલીયમ.	૪૮ થેલીયમ.
૪૪ થેલીયમ.	૪૯ થેલીયમ.
૪૫ થેલીયમ.	૫૦ થેલીયમ.
૪૬ થેલીયમ.	૫૧ થેલીયમ.
૪૭ થેલીયમ.	૫૨ થેલીયમ.
૪૮ થેલીયમ.	૫૩ થેલીયમ.
૪૯ થેલીયમ.	૫૪ થેલીયમ.
૫૦ થેલીયમ.	૫૫ થેલીયમ.
૫૧ થેલીયમ.	૫૬ થેલીયમ.
૫૨ થેલીયમ.	૫૭ થેલીયમ.
૫૩ થેલીયમ.	૫૮ થેલીયમ.
૫૪ થેલીયમ.	૫૯ થેલીયમ.
૫૫ થેલીયમ.	૬૦ થેલીયમ.
૫૬ થેલીયમ.	૬૧ થેલીયમ.
૫૭ થેલીયમ.	૬૨ થેલીયમ.
૫૮ થેલીયમ.	૬૩ થેલીયમ.
૫૯ થેલીયમ.	૬૪ થેલીયમ.
૬૦ થેલીયમ.	૬૫ થેલીયમ.

કાશરપાનડોને અખર.

આસેડર્જેટ્ટા સ્ફુલ્લના કાશરના અખરની ઓખતતા લખાણની અમે જગી કરવા અમે પુરી નથી.

સુસ્તની તાપીનદી ઉપર પુત્ર ૧૨-જાને કહેછે શો પ સાહેબની ભગામણ અખ-તનું લખાણ પુત્ર ક્રમશઃ કાશર અમે જખાણવા બેઠેછે. અકાશ તેની બામમણ ૫૨ તાકોથી ધ્યાન આપેલો સાર. અખરનો નયમે દલાણમાં સુધાએ કરેછે અને સુખસતને પડતું સુકેછે તેનું કાશર સું હશે?

જ્ઞાન પ્રસાદ મંડળીના મેકેટરી તથા મેકેટરીની વાજથી તાકી પુરો પડે પડે અખરના અખરની અખરના સાધુ સાધુ છે. તેની જગી કાશર નીકળે પિયરમાં કરવામાં આવે તે કાશર.

મીસાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧૫.

ગુજાઈ, માસ અક્ટોબર, સને ૧૮૭૩

ક્રીં ૦ આંના ૨.

કાંકટર આવે ત્યાં સુધી શું કરવું.

(સાધન થાને ૫૮ થી.)

દયાની પેટી.

હું એકાન્તિક બીમારી અથવા અકસ્માત. બનાવ બાબી પડે છે તે તેમાં વખત મળેલા અનુભવના થઈ પડે છે. તેજ વખતે એક કોઈએ ઉપાધ્યક્ષ કામ લાગાડવથી તે આ બાજલ બીમારીને આવડતાં અકાળાં કરે છે. એકાકામાં કેકલીએક વાણુ તાજાંતેજા કાગળો બાને તેવી રાજ્ય કોઈને ધરમાં જાળવી રાખવાની જરૂર છે. — એક નાહાની પેટી કાગળો તથા તેને તાજું કુંચી વાગાડી રાખે; અને તેની ઉકાસાંબિયાને આવજનન થતો હોય તે જગેથી દુર ધરમાં રાખી મુકે. તેને કુતલ દાનાને રાંધેલ રામચરી રાખજનના કામગીર રાખવી. તમે તેને કિચી જગેએ મુકે કે, અથવા તેના અપ પછે તપરે તે એક કોઈમાં હાથ લાગે. તેમાં ઘણી વસ્તુએ રાખવી નહીં; કેમકે તેના કરવાથી રામચરી-જુલવણ પડે છે. તેમાં એવી વસ્તુ મુકે કે, તે મલુખ અનુભવનાં કામગીર અપ આવડી રહે.

પેટીમાં એક કપડાંનાં ધારાને પીંચે અને બીજે એક ફોલનનાં પાકાને વીંચે સુધી રાખે. તેજો જેમ જુનાં હોય તેમ વધારે

સાંકડાં થાય તેજો સહુ અને સુખ હોવા જોઈએ. વળી થોડું એક “લીંદ” ઉપાને ધાતું કેપડું તથા “રોઈંગ પાસટ” મિટલે મોટીથી અપ એવા અસમતી થડી, થોડા ફાલીનીનાં તથા કપડાંનાં કાંકડાં પણ પાકા બાધવાનાં કામગીર જેવા સાકુ જોઈએ. એવી યંત્રીની પણ જોઈએ. તેની સાથે એક એક કાંકડાં અને પાતળી કોઈથી પાકી તથા કેકલીએક રોઈંગ તેજા પાસટને તકાબી રાખવી જોઈએ.

વળી પેટીમાં “કેકટર આઈર્ન” મિટલે પિત્તામતી કોઈયાંની બાકલી, “કુપી કુપુ-આના વાઈન,” પેરે ઝાંરીક, “ધાયરસ બાકરામા,” ટરનાર સોરેટ, “ટર પીન લઈન,” સોનામણીના પાતરાં, “કાપરામા સાલટ” મિટલે જુલાખનું નીમક, કોરમાનેટ આઈર્ન સેરા, “કો-રુનમ” એકલે અકામર અરકની રીંદરી, જેપર તે જોઈએ એવો બીજી મારેડી હોય તથા એક બાકલી અગાંતીનું તેજ તથા એક બાકલી જુનાના પાણીની કાંકડાં, એકલી વસ્તુ એ રાખવી જોઈએ. આ બધાંકે મે તમને મક્કમ રાખવાનું લખ્યું નથી; કેમકે તે તપાલી બીજાથી જાય છે. તેને બાકલે કાપી મારથી રાખી હોયતો, તે મગામની ગ-

રજ પુરી પાડે છે. - સાર્જની બાટલી રાખવાનું
 ઘણું નથી તેનું કારણ એકે, પેટીમાં ઘણા
 દિવસ રાખવાથી તેનું જોર કમ થઈ જાય છે,
 તેથી તેને બદલે “ઠરપીનશાયન” રાખવાનું
 લખ્યું છે; અને “ઠરપીનશાયન” સાર્જની ગરજ
 સાર છે. તે લાંબી ચુદત સુધી શરીરમાં યુ-
 ગ્મ મારીને રાખવાથી બચતું નથી.

વળી પેટીમાં એક “મેટ્રીંગ ગ્લાસ”
 એકલે દવા આપવાના માપનું ગ્લાસ રાખવું
 જોઈએ, પ્રવાહી ઈલાને પાણી રૂપની દવા,
 અમલાથી અપાય છે; પણ અમલા નાહવા મોટા
 હોય છે, તેથી બાળે વખત દવા વજનસર
 આપાતી નથી; મોટે આંકડા લખેલા માપના
 ગ્લાસ આવે છે અને તેના ઉપર એક બાબુએ
 “ટી-સ્પુનફુલ” અને બીજા બાબુ પર
 “ટેબલ-સ્પુન ફુલ” એવું લખેલું હોય, તેવાં
 ગ્લાસ લેવાં જોઈએ.

વળી ચુતાં ચુતાં ખાવાએ એવું નાસણ
 પેટીમાં જોઈએ; કેમકે ઘોઈ આજીની બંજ
 બાંડી ગઈ હોય અને તેવાથી ઉઠતું નહીં
 હોયતો તે તેના કામમાં આવવી શકે. તેને

પાણી પી શકાય છે. આજીનીના કોઈ વખતે
 પાણી વગર હોક તાવથી સુકાય છે તે વખત
 તેને, પાણી મીવાની ખાઉંએ જોઈને દવા ઉ-
 પજો છે; અને ગ્લાસમાં પાણી આપીએ તો
 તેથી તે વડે ચુતાં ચુતાં પી શકાતું નથી તે
 વખતે એક ચોઈ થાસના તુણા લાવીને તેના
 એક છેદે પાણીના ભરેલા ગ્લાસમાં મુક-
 વામાં આવે છે અને બીજને છેદે તેના મો-
 હેમાં મુકવામાં આવે તો, આ તદબીરથી
 પાણી ઉતરીને તેના મોઢીમાં જાય છે. આવી
 તદબીર તમે ગામડામાં હોયોતો ત્યાં તમે
 તે સેદેલથી કરી શકો છો; પણ રોહિરમાં
 તો રજની નળીમાં મંગાવો તો મળી
 આવે અને તે વડે પોરાક અથવા પાણી
 પાઈ શકાય છે અને તેને વસેરા સુધી ભાંવ-
 વાની રહેસત રહેતી નથી.

ઘોઈ વખતે બાટલી માહેલી પાણીની દ-
 વામાંથી, ઘોડે ઘોડે વખતે જ્યાં જ્યાં દવા
 આપવી પડે છે. તાહાતાં બચવાનિતે શું,
 પણ એઈ વખત મોઢાને પણ જરા જરા
 કરીને આવવી પડે છે એઈ વખતે આવેલું

ગોઠાં વારણગાં રેડી આપીયું તે તેણું મન
તેમાં યજ્ઞોદિ એમ જાણીને પોતાના મનનું
રાખધાન કરી ગો જરો. એવગાંને દવાઈ પા-
વાનું એક નાદારું મહાસ કરી રાખ્યું હોયતો,
તેમાં હવા વેદાને તેને આપયો તે, તે પો જરો
એને પેલા વધારે કે એમણેના વિચાર તે મ-
નમાં આહારો નહીં

ઉપર યજ્ઞોદિ વરણગાં જોઈ કરી રા-
ખવા રાજ કોઠા રૂપોઆને ખસવ ચરોડ પાવુ
ખાને વખતે જે જગેદારોથી તેને ખરીદ કરે,
તે જગેદાર જાવ મુજબ એમણું વરણું આપે
પડશે; પણ તમારે એમણ વસ્ત જાવ ઉપર
નજર નહીં સખાવી. હજારો કામગઈ કરાર ઉ-
પર પેલા રાખઈ ખરાબ અથવા જુનું હવા
હોઈતો નહીં. કોઈ વખતે કોઠા પેરામાં મળી
હવા આપેતો તે જિજ્ઞાસુ આગળ ખસવ
હોવા વગર ફેરવ નહીં; માટે રવચ્છ હવાને
માફ વધારે પેલા કાગિતો તે કમુજ કરતા, ખ-
રાબ પેલાકથી જેમ તબીબીતને દુકસાન
પામી, તેમ આગળ દવા ખાધાથી, તે દવા
ઘેરની જગાં મુરીપડેછે.

તમારે હવાને વગળ ઉપર ધમિજાવ વિ-
ચાર રાખવો જોઈએ. કાઠર દુકાને તેટલા
વગળમાં દવા આપવી. એ તેના કુશાલેવા
વગળથી જોઈ આપીએ તે, ગુણ ગતો
નથી અને વધારે આપીએ તે, જોતને રાજ
અર્થ પડેછે, માટે એવાજ એ જોઈથી વરણ
છે તે ઉપર ધ્યાન રાખવું.

માણું કેરોને સમજા હવાનાં મે વર્ગે કેટલા-
માં આપાયછે-એકે વર્ગેની હવામાં એવા ગુણ
હોયછે કે, તે સમગી રાસીમાં ફેલાઈ થવાને
ગુણ સખિત એને તે સમગી જોઈથી થયે,
એક દાહાડી રાસીના ઉપર નજારાસર અસર
કરેછે; માટે તેને આગળ લેતાલેતાં, તેના વ-

ગળમાં મધ્યે કરતાં જોઈએ. બીજા વર્ગેની
હવામાં ગુણ એવા છે કે, તે ઘણા દાહાડ
ભીખાથી, રાસીપટથી તેની અસર ઉતરી જાય-
છે; તેથી તે દવા વગળમાં વધારે વધારે ઠેવી
પડેછે. તેના દાખલો ગાગિતો અડીમછે.

અડીમ જેવ એને લાંબી મુદત સુધી
કઈકસીરને યત્ન દુઃખ દુર કરવા રાજ લેવામાં
આવે તે, જેટલા વગળથી તે દુઃખ આવડ
દુર મળું હતું, તેનાથી કમગાં વધારે વગળમાં
આગળ આગળ આગળથી તેટલી અસર થશે,
આખરે તે વગળ એટલું બધું થઈ જાયછે કે,
તેટલું આડીમ પેટેમેજ દિવસે આપ્યું હોયતો,
તેથી તેને જાત નીકળી જાય, તેમજ એ આ-
ગળ લાંબી મુદત સુધી અડીમ જેવ વધારે
વધારે હોતો જાયછે અને પછી વચમાં ફેલા-
એક મહોત્તર તે નહીં અને પછી સુધી બીધું
તે દિવસે, જેટલું વગળમાં બીધું હોય તેટલું
ખાનું રોજ કરે તે દિવસે હોતો, તેટલું વગ-
ળથી તેના જાતની યુવાથી થવા વચ ફેરો
નહીં; કોઠારાજ કે હોમીના અસરના આ-
વરોએને કરવામાં આવેછે, તેમને સકાર
લખાણુ એક મોટી મુશળા આપેછે.

એક વળત એણું બન્યું હતું કે, એક
મુદતસર રાસીમાં, માણું દુખી આવતું હતું
તેને સજી ઘડેરે કરી દવા લખી હતી તેમાં
અડીમ હતું. તેની એકસી તેની આપણુ
ખો ખરો પેલી રાખતી હતી અને તે ઘણી
મિતથી જરોજર વગળસાર તેને દવા આપતી
હતી. ફેલાએકે અગાડીઆં- સુધી તે
દવાઈ, જરાજરા અડીમનું વગળ વધારત
જોઈને, જાસી રાખવા પામી, આગળની સાથે
થઈ અને દવા છોટી રીતે, ફેલાએકે મહોત્તર
નીકળી ગયા બદ, એક દિવસે રાતરે એકાએક
માણું દુખી આવ્યું. તે વખતે તેની આસર

પાસે, આગળ સારી થયા પાછો ફરી ગમગી
દવા હતી તેમાંથી, વળનસર દવા તેણે મળી.
તેની ખિસ્સે તેને 'વળનસર' દવા આપી અને
તેથી તે બેવો ભર લાઇમાં પડ્યો, ફરીથી
તેને તેમાંથી નતગવાનો વખત આવ્યો નહીં.

ઉપલા બનવર ઉપરથી તમારે ઈલાક સખાલું
નેહ્યું છે, હરેક અડીઅવાળી દવા છે, જેનો
મુકાબલો 'કુર' કરવાનો છે, તેને લાંબી મુદત
મુખી મુકી રીધા' પાસે, પાછી લેવાની જરૂર
પડેલી જે દિવસે છે, તે દવા લેવી જોડી રીધી
જેવળ અને તમારું નેહ્યું અડીઅરું વળન હોય
તેહું લેવું નહીં પણ જ્યારે પહેલેલાં જે
વળનમાં લીધું હતું, એકાદું માણું ફરી સીર
કરતી વખતે લેવું.

—*—

નિમકેલુલાન કતરો.

પાસે રહેવામાં સહે ખરસત નામની
જોડે આગળ એક આસપી વખતનો મુન્દાકર
કાઢ્યો હતો, તેની અંદર હિમરતી દારૂખી
આવી ફરી હતી; પણ તે હારમાં એક જોડા-
ના કેટલાંકો જાગીન પુલ્લી પડી રહેલી
જેવામાં આવતી હતી. તે ઉપર આગળ
જે અડાપીટ મકાન જોવાં હતાં; પણ હાલ તે
જોવામાં કેળાપ ધણીજ જાગર રીસતો હતો.
ત્યાં જતા અડાપતી આદમીઓને ચિતવાડી
લસીક લખેલું શું છે, આ જોવાપર કાઢ્યો
કાઢ્યત 'પાધી' નહીં અથવા ત્યાં પાસે કરવા
નહીં. આ કોતક શું હશે કે, આવી સારી
જોડા નજરે પડતોયો આદમી બધ પામે અને
કેશમે ખાલે, તે નજરખાને હુકમીને પણ
આરાંધા ઉત્પન્ન થયા વના નહીં રહે.

એ તબંગર અને રીયાળના પછોડીઓ
અંતરની શાજાની નાજદીક એક પ્રાંતમાં રહેતા

હતા. તેઓને એક સમે હંધ કાંધા રોજગાર કર
રહેવામાં જવાનો ઇન્કિલાફ પાતળા ઉપરથી,
અને જાણીએ સાથે જાગ વળવાનો દરબ
કાંધો. તેઓને મુશ્કેલી પડી કરવાનો દરબ
કાંધો; કેમકે કાં-સમાં સાસ આગળકાર લેવા-
માં 'પણ' જોગ કરવાનો સ્વકમિ હતો.

તેઓ ઉપર જમ્યા રહેલોમાં લાખત
થયા અને વીગર-કીચીક, 'કોરેલું' કામ કીધા
આગમળ અથવા ખીલ તેની સળીઆમણી
જોવામાં ગયા પહેલાં બેઠારે છે, આ નાક-
ની હુકાને જાદુ બેઠારે કરાવી લેવા. તેઓ પા-
રયા મુલખ તે હુકાન ઉપર ગયા; પણ તેઓને
જાલવીથી જ તરફ પાછા ફરવું પડ્યું અને
વખત રહેલો હતો થોડો તેથી, જે પહેલા
પરતરતો તેણે પોતાના સાંપાતીને, હાલું છે,
તું અહીંયા બેઠો છે બેઠામાં, હું પડોરામાં
મારે હંધ કામ છે તે ફરીને, તાખાતોય પાછો
આવું છજ. આમ કહી તે તે આવતો થયા.
પાછો આવતો જુએ છે તે તેના સાથી ત્યાં
કાને નહીં. તેને ખાખ મળી છે, તે તે ત્યાંથી
કાવારો અથ. આ સાંપાતી તેને ધણુંજ
તાખુળ જેવું લાગ્યું, પણ તેના સાંપાતીને
કુતરો હુકાનમાં કરવાનું ઉપર બેઠો હતો
તે બેઠ, તેણે વરતું છે, કેવી તે આપાર ગયા
હશે તે, આદમીઓને કેમ તેની ખાખ કરતો
ગયા હશે અને રહેજ વારમાં પાછો આવશે,
આ પ્રતિબલેમાં તે બહુ ગીરકુતાર થઈ ગયો
અને હજામની સાથે વાતચીત કરવા લાગ્યો.
થોડું લાંબું વખત ગયા પણ તેના સાં-
પાતી કંઈ આવ્યો નહીં તે બેઠ, તેને 'લવ
બોલો' આપીએ થઈ ગયો, તે રહેલોમાં
એક છેડેથી બીજો છેડે ફરવા લાગ્યો; પણ
પરો કુતરો તે ત્યાં બેઠો ત્યાંથી જગ પણ
ખરચો નહીં. તેણે હજામને પૂછ્યું છે, તેના

સાથે તેને કંઈ કહી ગયો. હજારે કેહું કે ના, તે તો જેવો આજ સાફ કેલવી રહ્યો છે, લાગેલો આલેલો થયો.

આહુતું સાંભળ્યા પાછી પણ તેને લાગ્યું કે, જ્યાંકુપો કુતરો અધીયારી ખસતો નથી ત્યાંકુપો, તેને ભાઈબધ કેવાં નજીકીયાં જોવા નોઈએ. આમ વીચાર કરી, તે પાછો આહુતીએ તેહુમિર પસાર કરવા લાગ્યો; પણ કંઈ થતો લાગ્યો નહીં. થોડે ધોને તેના મનની અધીરાઈ રડતું રૂપ પકડતી ગઈ. પેલા ગરીબ કુતરો પણ બીસીઆવી ખાઈ, પાછી દયામણી રીતે રકવા લાગ્યો અને તેના મનની અકપક મતાવા લાગ્યો. આ નોઈ પેલાના મનમાં રાંક ઉત્પન્ન થયો કે, અમે તેમ છી, પણ તેના જોખનીનો ઝોડાનો આ દુકાન ખરજ થઈ છે. તેણે દુકાનના સાંકેક સાથે કેહાડીએક રકવાડે ડોધી; પણ તેમાંથી આર ભે નીકળ્યા કે, ભાઈને દુકાન ઉપરથી ધમકાવોને લાગ્યો કીધા.

તેણે તો દુકાન ઉપરથી આલ્યા આહુતું; પણ પેલા કુતરો તો કહ્યો કરશે એક રંગણું જોઈ નહીં. તેને તે જગે ઉપરથી ખસેડવાને હજારો શુભતી કીધી; પણ તે બધી ભર્યું ગઈ.

આ રકવાડે થોડે ધીમે એકલે વર્ષે પડ્યો છે, રકતે આજનાર જોડો તે જોવાને એકલ રક ગયા. તેમનાની આગળ આ આહુતીસ-કારક બોના પેલાએ આડીને કહી. હવે આહુતું ધાન પેલા કુતરાપર રોક્યું અને તે નાનકેનો તાકીડ થઈ જાયો. કુતરાને લાંબો ડોડાવાને, ધણાએએ કંઈ નોઈએ તેહાની શુભતીએ કીધો; પણ તે બધી નીકાડુ ગઈ. કેહાડીએ વીચાર કીધો કે, પેલાને જો-લાંબો. મનો કેહાડીએ કહું કે, સીદા

ઉપાય એક છે, ધરતી અંદર ખુદીને તપાસ કરવી અને તે મુજબ એકદમ તેઓએ કરવા માટ્યું. એકાંતું બહું દોહું ધરમાં જા-ખત થઈ ગયું અને એક એક ધુણો જો-નકે સોપી વળ્યા; પણ મુઠાં કંઈ જો-લાંબો નહીં.

બારણું આગળ ખાહુતું, એકાંતે જમાવ એકલે બધે માર્ ગયો કે, દુકાનના દરવાજા બંધ કરવા પડ્યા. પણ આ બધી મરબટા-કમાં, પેલા કુતરો જાતે પેલા હોતો લાંબો, એક રંગણું પણ ખરડો નહીં.

જ્યારે આ બધી શેઠનાં નીકાડુ પાડ અને થઈકાડી સાથે રકવાડે કીધી તે નકાંતો જિતું રીકું ત્યારે, એકાંતે લાંબો વીખરાના મા-ટા તે વખતે હજારબાર દરવાજા આગળ આવી પોતે કરસાયાં નહીં, એવું કેહાડીએ મુજબની રાજીમાં જોડાવા જતો હતો એ-કલામાં, પેલા કુતરાએ તેના ઉપર એકદમ તપાસ આવી, તેના ગળાની ડોડા પકડી, તેને મરનોડ કરી ભાજ્યો અને આણ ખુદી-બતે કેહાડીએ વચ્ચે પડી બંધને છાડ્યા; જ્યારે કરીને, પેલા બીચારાના દુકાડે દુકાડો ઉઠી જતા બચ્યા. આવી વખતે જોમ મર-ખુસનો સોના કેવા તપો જાળવે, તે મુજબ કુતરો પણ સેરામાં આવી મરબટ રેખાઈ.

થવે ખાખાએએ વીચાર કીધો કે, કુતરાને છુટો છુટો રવા, ને જોતું કે, તે શું કરવા ગયો, જ્યારે તેને જાણ્યો કે, તે દુકાનમાંથી સેકીખત, ધરમાં જોડે તજીએ એક અંધ-ગાવ જેમણે પડું ત્યાં ગઈ ઉલ્લેખ અને થ-હીકા હજારબારી રીતે ખાહાર કરવા લાગ્યો.

ત્યાં આગળ તપાસતોય વેરાનો કરી લીધી અને તપાસ કરતાં, ખસેડા મર સાથે સંબંધ કરવાને, વેરાનો અંદર જો રહતો કીધો હતો,

તે માલગ પડી આવ્યો. હોડીને જાણે જમણે ત્યાં આવ્યાં થઈ ગયા અને પેલ કચતેલીયં મજાસની વારા તે જાણેમાંથી નીકળી. એ પાસેની કુકાનને મણી ચીકણ બનાવનાર હતો.

આ કાળે કરમ કરનાર રાખસોને ઈન્સાફની ક્ષતિ તપાસવામાં આવ્યા હતા; અને તેમને યુનેઇટ્ડ પાર્ટી ઉપરથી, તેમને કુકાની ચળમ કરવામાં આવી હતી. આ તપાસ આવતી હતી તે દરમિયાન, કેટલીકને ખરેખરી બીનામિયા ખાદેર પડી હતી અને તે પાછળથી યુનેઇટ્ડને કલુક પાછું કીધી હતી, તે આ યુગળ હતી. —

આ ગાદિન યુસાફરોએ જોયનેજે આ ચંદાળની કુકાન ઉપર, તેમને પાસે કેટલી નગરી હતી તે બીજી, વાતચીત કીધી. આ સાંજનો પેશાબ નીચ્છર કીધો કે, એ જોશને હુડી મેદાન યુકલ. અચી પેશા જમાને એક આઠગી, કુકાતપાથી ખચી કે, પેશાએ જાગશે પાતાને અસ્તરી ને રાખસ કુકાન પર રહેશે હતો તેના બગપર ફરેલી, તેને સફાઈ કરી દીધી અને તેના પેશા ટકા કીધેરે પાછું હજમ કરી ગયા. ત્યારબાદ તેનું શું કીધું. તે બીનામિયા તે કમગમત કલેલી છે કે, તે કાને પડેલી પાછું નહીં સળગાવ.

પરેશમાં મીઠાઈ ખનાનાર રહેતા હતા, તે તેની જગલ મીઠાઈને સાડા એકલો બધે વખાણાઈશે હતા કે, અમીર ઉપરના તેની મીઠાઈની ખાવેરા રાખતા હતા. એ મીઠાઈ-વાળાએ તેના પહેરા સાથે પંચાળું કીધું હતું અને તેમાં પાંચ પૈસાને દબાવ્યો પાંચ થયું હતો. તેમનાએ એની તલબીર કીધી હતી કે, હજમ જેનું મળું અસ્તરી હતી નહીં કરી એક તેને પેશા મીઠાઈવાળે જોતાની છોએ સમારોને મીઠાઈમાં લપેટે.

આ દેસ પહેલાં કેમકેમકે હિપનાવનાર હતો તે સળગાવ, હોરદે સોનડેસ મારતી વખતે એકલો હુકમ કીધો કે, યુનેઇટ્ડને મુખીએ અગવા એકલું નહીં પાછું ને પાસેમાં તેમને વસાઈ જતા અને ત્યાં આ ધાતકી રામ તેમનાએ કીધું હતું, તેને જમીન દોરના કરવા અને તે જગ્યા પર ગાવતી બોલાદ્યાનું કોઈ પાછું થર નહીં બધે અને ત્યાં વાસી નહીં કરે તેને રાડા એક જાતની જાહેર ચિતનથી આવતો.

રશિયાના અમીરે કીધેલા મનસાહ.

(બનાઈ અવિષ્ટ.)

રશિયા મંત્રવા અસલી વતનીએને રશિયાની રહેઠે પાછું વાંચનારોએને મુખના આગેએ જાણ્યું કે, મુખમાં કરાવનાં મુદત બનાવ અને ભારત કામગીરી અગતી મળેને ને મુદતીએ અપણે પાંચ બસીએ, તેમના રાખના રાખીએ કેટલાયએ. જાણનાં-જેમ હિલ્લો તેમ મુસાવનાવ પાછું મેલે. રશિયાના મુસાવનાવ પીત ગાત અને સુભાવમાં હિલ્લો નેપાટે. તેમના પહેરાવામાં અને ખાદેરામાં રાખમાં એકલાતા એક મળેલો કે, ત્યાં અસલા રાખમાં એક મુદતી કે, સહાવનાની કરમ પડી હતી કે, ને દિક દોષ, તેમ જોવાને કરાવે વાંચે રાખના. એ ઉપર રશિયાની દારૂથી અચળાવ પાછું કરી રાડે કે, એમના વડાએ અસલ હિલ્લો હયે. એકલી એકાવ આગેને અગે અસલ વિસાવ ઉપર એકાએ જાણ્યું. જેમાં એ રાખના રશિયા અને જમીન પ્રકીની પ્રકાર આપા-જોને પાષ અપેટે.

રશિયાના અસલી રશિયા રાખમાં આગેને નામે એકાવના હતા. હાલના રશિયામાં અગે રાખ કરેલો પાછું પ્રકી અગેના કરતા હતા. કેટલે કે, એક પેશા એક કુદના

નથી ત્યારે પોતાને ચુકાવે જલદે કરવાને
વખત મોકલે અથવાથી નાનાથી રખાવેલા
બેડ ચારના વચનના મિત્રાદિથી દુષ્ટીઆ
(બાકી) મેંઝાળાં અને તે પેલી સ્ત્રીઓએ
પોતાના કુધથી બરવાં એવા દુકમ કર્યા
દુકમ સુભવ ચારમાં દુષ્ટથી દુષ્ટીઆં બરવા
બાદ તે અને દુષ્ટીઆંથી પાછામાં સર્વોત્તમ
તો, બેલનદીના કુધમાં દુષ્ટિય વચનમાં વળું.
આ ઉપરથી અમરે સુકિત આપ્યો કે, ઊંડ
રાત્રી ગાંધારનું કુધ ઊંડની માના કુધ
કરતાં વચનમાં ભરતી હોય છે. એ ઉપરથી
જોકે તરફથી એકેસા ભયુષીને ખાલી માને
એકેસા કે, પેલી વધુને રખાવીને કરાવે.

ખરે પ્યાર તે શું?

(પાને પપ થી સાપછ.)

હવે આ કથના બાલુકોની ઉપાયાં ખ-
લેમ ન પડે એવા લીધારથી, ક્રાન્સને પોતા-
પર રાખાને કસવાને પેતે મદદ કરવા લાગે
અને બધે જાય ગાદીમાં બેસી. ત્યાંથી એકે
દુર જાયે મદદન હતું, ત્યાં વખત રસ જઈ
પેટિંગ્યા અને રાતની ડેનમાં સ્વાર થઈ ગયા.
સુસાકુરી કરવાની આ જુલમ સ્થિતિમાં જે
સુકાવે હતી, તે પેલા સંમિતે લાખનાર ક્રા-
ન્સમાં એવામાં આવતી ગાલી; તે છતાં એ
તે તે તેણે પોતાથી બની રહે તેટલી જકમ
કોપી અને સકલેસ નામની જગ્યાથી નીકળેલ,
બીજા હાથેડે સાંધાંજના તેઓ માથેલા ચુકાવે
આવી પેટિંગ્યા. અર્ધમાં કહેરે બાકીવાને
કહું કે, નજલીકમાં એકે નામનું માગેલે ત્યાં
તાખટતેલ વાઈ જશે તો, તને છુસ કસીયું.
આ ગામથી પેલી લાકડની જગ્યા જાએ-જાએ
જલ્દી દુર નીતી. ગાદીવાળે કહેરના કુરમમાં
સુજ્ય એકદમ તેઓને તે ગામમાં લઈ
ગયા. રતનામાં એક નાલુ જગ્યા આવી;

તેની નીચે તા. ૧૧ મી બેંગાલકાને દીને
લઘઈ થઈ હતી, એણે ક્રાન્સના ઉદ્દેશાપરથી
માલમ પડ્યું.

આ સુસાકુરીના સ્થળના વખતમાં, કહેર
એક અંદરમાં મરાજા થઈ ગઈ હતી કે,
લાકડની જગ્યાપર જઈ પેટિંગ્યા પછી પછી,
એકને સેધી કાઢાળો એ માણે સુકાવેલ
કમરે, કેમકે ક્રાન્સની સાથે સંમિતે એકાલી
વખતે, કહી જાએલે આવીને પાલા મળું,
તે વાત મેનદીને કેટલીએક બરખાસમાં, કે-
હું જુલી ગયા હતાં; તેણે એકેલું જ કહું
હું કે, કહેરને આ જગ્યાપર તેડી લાવ માને
તે પાછા આવશે ત્યાં સુધી મેકસની બર-
વાર કરશે. આ જગ્યા તા. ૧૧મીએ
લાકડ થઈ તેની એક બાજુપર હતી; એ
બાજુર લાકડના રાખાબાર સાંઠાડી, કહેરે
જલ્દી દેરાત ખાધી અને તેના દોરા બાજુતે
થઈ ગયા. ક્રાન્સ તેને કહું કે, જે જગ્યા
પર લાકડ મલતી હતી, તે દેકાણે બચાવ
કરવાને એક બાજુક સરીખું પછી નેતું. ત્યાં ઘર
એળાને જારે બાકે માલતી હતી અને ધુમા-
લો ગેરાકોથી ત્યાં એકેસા અંધકાર થઈ
રહ્યો હતો કે, એક બીજાને બરોબર એળાથી
ચકડું જાય સુકાવેલ થઈ પડ્યું હતું. આવી
સુસાકુરીમાં જારે અપ વેડી, મેનદીને પોતાના
ખસ દેસત મેકસની બરખાસત લેતા હતા
અને ત્યાંથી એકાએક નીકળીને, મેકસના
જામખાવાની દુષ્ટાદાયક ખબર તને આપવાનું
અને કુશાલી, લાખદો ત્યાંથી આવતા રહ્યા.

આ લાકડની જગ્યા આગળ એક કાંચાણ
જગ્યા હતી, ત્યાં ક્રાન્સ કહેરને લઈ ગયો.
જે કેટલી પેલા એક નામના ગામથી જલ્દી
નજલીક હતી. તેની પેલીતરફ એક બાજુ
પર કેટલાંકેક જગ્યા મળતાં એકાદો દીરાત

પત્ની તે કોકાણે લલત્યાબાંધેને ચોરી
આશાએસ લેવાનો 'જગી' હતી. કાન્સી
કલેએ કહ્યું; ને તું મીરજ પકડેને ચોરીવાર
આહ્યા; ઉઘી રહેલો, હું લતાવજો જઈ,
મિનડોને સોખી પહાડું અને મેરજની રી
હાલતે તેની પછુ ખાસ મેળવી જાવું. આ
સાંભળી, કલેએ જગમાં ગંધ ચઈ ગયાં અને
તેનીથી છા કે ના કઈ કહી ૧૪૨૪મું નથી.
ચોરીવાર પછે, મન ડોડું કુણાની કલેરે કાન્સી
જવાબ દીધા કે, તે જગીના બોલગણેરે કે-
ખાવ મોઢને, તેનું રીત કોડ્યુંવે હેસત ચઈ
ગણેરે અને તેના શરીરની જરૂર સેવામાં કલેસત
મેટલે જગી આપી ગઈ છે કે, હવે તું કરું
તેનું તેને જવાબજી આન તરી, તેજ મન ઉપર
આ વખતે જે ખસવ ચઈ તે તેનીથી કરી તેની
જરૂરગીના ઉછા રીવસ જગી પછુ લીસસનાર
નથી. આખરે કાન્સી તે રવાને કીધો;
પછુ કલેરે મિગમલી ગણ્યા માત્રી, આ કરને
આરે તેને મેકે આતની કુળની કુટ્ટી અને
પાશે મેકે નાદું બહાદ હતું તેને વજગી પરી
અને મેકે મેલેરા ચઈ ચઈ, આવી રીધીતમાં
ચલે; ગખત કોહાણા ખાદ, ને પાછી હોણમાં
આનવા જાગી અને ત્યાંથી મે કમમાં ભસમ
મેટલો રાકતી આવી મેટલો, લાગમી પોઠી
ચાલિ બીચારે કરવા કાગી કે, મિસત આતની
સ્વભાવીકે નાતગાની અપવચન સમય આ
નથી. આ વખતે લો હિંમત પકડી, ખરે કામ
કરજનો છે.

તા ૦ ૧૬મી ને દીવસે જે જગી પવ લલાઈ
ચઈ હતી, તેની જગજગી બાજુપર મેકે
ગોલા ઉપર કલેરે ઉઘી હતી. ત્યાંથી આરંભાસ
જુલેમે છે તો, મેટલે દુર નાજર પડે ત્યાં લગી,
ઈંદજ નહીં પણ મુદાંતની દગલે દગલો બેગમાં
આવ્યા. તા ૦ ૧૮મી ને દીવે રેજતરીજ

નામની જગી આગળ લાઈમાં ચવાના સનાચાર
લીલાપતમાં ફરી નંજા હતા અને તે લાઈમાં
લાઈકરની જેટની કતમ ચઈ હતી તેના કરતાં
લીલાપતની લાઈમાં રૂબ અને મુરીમત
અંધ બહુજ મલકા ગયા હતા. આ વણું
કલેરે પેલગની નજરે બેસ્યું.

સવારના પેલેરમાં કુણગમાં હાંમિ
જુલેમે છે તો, ઉપર આકાશ અને નીચે પૃથ્વી
સુત્રમ બીજું કઈજ તેની નજરે પડ્યું નહીં,
આકાશ વધું તેને ગંભીર કેખાવા કામું અને
મજલત લાઈએ પેતાનું તેજ રેખાં મેટ
હોય તેમ કાગાઈ ગચાં કાંખા દીસવા લાગ્યા.
આથી તરફ જુલેમે છે તો, આકાશ પેતાના
ખુશાનુમા પ્રગમી કીરેલો, પાહોરની પાછળ
મવાતે રેખાં. હોણમાં તે વખતના કે-
ખાવ મેલો તો મુરર અને રગદીપ હતો કે,
તેની ખુબી જેટલી કરીએ મેટલો ચોરી. આર્જ
નીરમજ અને રાંભાપમાન આકાશની નીચે,
લાખ્યા આકાશીના મુદરેલો. કોહીની નદીમાં
તરતાં હતાં જનપદીના ગુદર પછુ આ જગીએ
ઈંદ શાં પડેલો મોતી.

કેમ જેમ હાંડાં બહી ગયો અને આ
કતમની જગીને કારી કેખાવ જુલેમે પડતો ગયો
તેમ તેમ, પેતાં જુલેમે કીમતી અને કુલ
જેવાં મહુસીની હાસ, કલેના મન ઉપર
જાઈ અસર કરવા લાગી. કલેની અપંગતર
રાકતી અને મેલેરાઈની બીચાર તેના મનમાં
આવવા લાગ્યા અને એ બીચારોમાં તે મેટલો
ભયે દરબેરે જુલેમે ચઈ હતી કે, તે પેતાના
વાલસા જરગારના હોણાને સાર ત્યાં આવી
હતી, તે લોન પછુ તેના મગજમાંથી જાણે
અને ગઈ હોય એમ કેખાવું.

આ મુજબ કલેરે બીચારમાં જરૂર ચઈ
મેટલો ત્યાં હમી હતી મેટલમાં, તેણે

આત્રી પોહોંયો; તે વખતે નંદી જોયાન શક
શકે એવી વેદનમાં મેકસ તરફથી આરતો
હતો. આપણની બહી દાળોળિયાની એવી
એવી કરી, તેમાં મેકસને લાખી, સમાધિના
સેવાન આમજણી ફેરવેએક દુર લઈ ગયા.
એનટોનીની મરણ તો પાસેના ડોઈ નામના
બામમાં તેને લઈ જવાની હતી; પણ જરા
સેફર હોમવાલથી મેકસને એકલું તો ભરે
દરદ થતું હતું કે, તેણે એનટોનીની પાસે
ખાંચી લીધું કે, લાઈ વું અને રતતની એક
આલુપર મેકે દર્ત લાખ. વળી પેલા
મેકેનો મહત્તને સાર આપ્યા હતા, તેઓએ
પણ એનાનું કેલું કણુક રાખવાની બચામણ
કીધી; કેમકે એપામકેલોએતો એકલો મોટો
રાંખા લઈ લઈ જવામાં બધી હતી કે,
કેલુ મેકસને સાફ એકલે તેવી આશા
એવાની નંગી. નહીં પણ મેકે. આ ઉપરથી
એનટોને પિતાના શેને લાખની અને
ગંધની દુર વધેકે ટુકામ કરાવી અને પિતાથી
બનીશકે તેણી તેની શતની આકસે કીધી.
ટોકરેની મદદ ઉતાવળે મેજવાને જે કેસીરા
કીધી તે સારા બળેએ પાર પડી. મેકસને
જામએ લેઈ, ટોકરે એલીપ્રમ આપ્યો કે,
તે તકન સાસ થઈ ચકે હેવા નથી અને તેને
સાર હવે એપણુ દલાજ રહી નથી. ડોક-
ર તાલુખ થઈ કે, આને કાંઈ ખા લાગ્યા
કર્તા, હળુ તેને જાન મીકળી ગયો નથી.
બગી પીસમે લાઈ, એનટોન ખડિયા ધોખ
આવંજની પાએકે, બપાણુ બાઈ, હોરો માઈ
કર્તા કે, તેને મળવાની બુદ્ધિમાં તેને જાન
હળુ લગી પોતીબામાં સંદેરેક. કેમકે પાણી
વખતે જાણે તેનામાં કંઈક નયો એમ તે
એવાતા હતા; પણ લાઈ નામ લઈ પાણી
જ્યા જાગત મેલો. બાઈ, હું હું કહું તે

બીવાસનાં દુખની વાત; તે નહીં ખચી શકાય
હેલું એ અને હું તેના-મુખને સદજ માલું
છક કે તે - આટલું મોલી તેનીથી આગળ
મલાયું નહીં અને તેનું હીક છેક બસાખાનું
અને તે એવાર વ્યામુએ રળા લાગ્યો. કઠોર
આવાથી તે પણ મુશી બળતી ઝળતી મુલવા
લાગી અને એવાયતી મળણત મુશીના વાળી,
એવાના નસીબ ઉપર સંતાપ કરવા લાગી.
બાદ મેકી વાર રહીને મોક્ષ કે, એનટોન
આક ઉતાવળ કર.

ફેરને બધી ધમખાએલી મોક્ષ, એનટોને
તેને જાલ હિમત આપીને કહ્યું કે, હવે આપણે
તે જગો પર આત્રી પોહોંયો ઉંચે. જ્યા
એક આગળ આત્રી તે આકેએ અને જે
બંગો પર મેકે હતા, તેના દરવાજો ખુલે હતા
ત્યાં જઈ હોં. પેલો કોરને ત્યાં આવવાનું
કહ્યું. ફેરે ત્યાં દાખા થતાને વારજ પોતાના
હણને પડે પડી અને તેને એક હાથ આકલો
બાપા ધામણી આપે હતા, તેને એક લીલાના
આકમની મોક્ષે હુંબો કીધો. (આકે)

બ્રાયક એવરત હોને હેલુવી!

બાયક એવરત તેને હેલુવી કે, જે ઉમરે
અને આકેની મુખત દોખ અને એવામાં કેજ-
વડીના પ્રતો પ્રકાર હોય. તેને પોતાનું મર
સાફ સખત, પ્રતો અસખામ સખવતા, આકર
સુતે સથે સહુકામી આવતા, તેના દરેક
માનુસ સાથે વાતચીત કરવામાં મીડી લખ્યાં
જાણત આવડું એકલે.

તેણે નીચેતર સદજ મોલું મોક્ષ
અને પિતાથી લુખ સાપતા તે તકીદની કણુક
કરી એકલે. તેણે એક પડી ખોલું કહ્યું
ખાંચી, પોતાની વત મુદાણામાં સામેત કરવા-
ને કીધી ન કરવી એકલે.

પોતાના ધણી કિંદરે હું અને તેની તરફ પોતાના હું ધર્મોછ તે તેણે બંધન સમજવા નોંધ્યો. તેની રોવા ચાકરી શી રીતે બચાવવી, તે વાત બાળકની તેની મોઢીથી ફરજ છે, અને બ્યાંસુધી એ ફરજ તે સમજી નથી ત્યાંસુધી તે પરાણુ લાવકનો બચવા સ્વતંત્ર રહેવા નોંધ ગણાય નહીં.

તેને સીવતાં, ભરતાં, આતાં વંચિરે દરેક જરૂરના કામો બાવાઈ નોંધ્યો અને તેનામાં જાતે ખુશ થવાની અને સામન ખુશ કરવાની આજ્ઞા હોવી નોંધ્યો.

બચ્ચાં થવા પછી તેની આજ્ઞાત શી તરફ શાખવી, કહી ઉમ્મરે, કહી જાતને ધ્યાનક બચ્ચાંને આપવા લીધે બાળકો તે પુરતી વધીકાગર હોવી નોંધ્યો. બચ્ચાં તે સુધા યોગ્યની જગ્યા ફરજાં તરફની છે, એ વાત તેણે શાહી પડે સમજાવી નોંધ્યો. કિંદરુંજ નહીં પણ દુરમંથરો હું આતાં પછી-ણાય નીપજેછે, તેના પણ તેને જવાલ હોવા નોંધ્યો. બચ્ચાંને સાફસુદ સમજાવું તેને અને હોવું નોંધ્યો અને રૂઝતના કપડાં પહેલાવી, બચ્ચાંનાં બાંધની બાંધી સામવાની આત પણ જરૂર તેણે શાખાવી નોંધ્યો.

લાલ જવાનાં બિલેજા હોવામાં, જે બાળકો કામદા છે તે તેણે સારી રીતે સમજાવ નોંધ્યો; અને પોતે તથા પોતાનાં બચ્ચાંને, તેના પુરતો લાભ આપવા નોંધ્યો. આ-ટલું સાધારણ જ્ઞાન, જે તેનામાં હોય તે તે વાત તેને ધણી તંદુરસ્ત હાલતમાં ઉઠી શકે છે; પણ જેના એ જ્ઞાન નથી થવાતી, તે-આથી દુનિયાં નાણાંનાં વાજોંને વાત આપે. તેને સારી રીતે સંપત્તિ બાંધકું નોંધ્યો તથા ધ્યાનની કપી બીજે પેલાણુ કરતાં છે અને કપી નથી, તે સમજાવું નોંધ્યો. તંદુ-

રસ્ત તેમજ આજરી હાલતમાં, પોતાના બચ્ચાંની ઉચ્ચ બચ્ચાંની ખાવા પીવા લી-ઝેરની બાળકોમાં બચવા દવા દાડે આપવામાં તેણે વધીકાગરી થવાવી નોંધ્યો.

તેણે પોતાના બાળકોનાં કલ્યાણને સારું ધ્યાનની બઠતી કરવી નોંધ્યો અને તેની અપરંપાર રાહતીને તેના મનમાં જવાલ બા-વવા નોંધ્યો.

આ રીતે બીજાં ધણી હાજી રાહી કિંદરમાં હોવા નોંધ્યો; પણ તે સમજાવ ન-વારીને લખવા સારું જગો નથી તેથી, આ-ઈક બચ્ચાંમાં આપવી, પણ કિંદરું કેવામાં શાખવું નોંધ્યો છે. બધા હાજીનાં સુખ આધાર મનની ફેલવણી તમા પુખ્ત ઉમ્મરે લગત કરવા ઉપર, રહે છે, રી જાતને ફેલવણી આપવાની ફેલો જરૂર છે અને તેથી હું કામ-દ નીપજે છે તે લીધે આ બાબતના સંબંધ માં પ્રથમ પેલાવામાં આપવી.

—

ક્રીમેન નારમન સ્કુલ કોલેક્ટર્સ

સ્કુલ સાથે મળી ગઈ.

અખાઈ અભિવં.

દયાસ સાંભળવા પ્રમાણે, આ બાળે સ્કુલે મળી જવાથી કોલેક્ટર્સ સ્કુલને કામદ થયેછે; પણ નારમન સ્કુલને કામદ હોય કિંદરું કેવામાં પાસે કઈ સાધન નથી, પાછ-લા મહીનાની તા. ૧૨મીના મહિનમાં લખવું હતું છે, મહાસની નારમન સ્કુલમાં કુલ નણુ હોકરી હોવાથી, રવાની સરકારે તે સ્કુલ કે-લડી લાખવાને હુકમ ધિધિ. હવે મુંબા-ની નારમન સ્કુલમાં છ હોકરી છે તે સ્કુલ કેલડી વસ જાલશે તે નીચવાને, લામતા લગત-તાંજાને ધણી કલિતરી રહે છે.

હમારા સાંભળ્યા મળાણે હિંદુસ્થાનના સિદ્ધિ-
સિંધે દર ધિકાકાની સુમેલ-નારગમ રકુસના કાર-
ભાસને સાદુ ૫૦૦૦૦ની રકમ પાંચ વરસની
મુદતે, અજમુદા તરીકે કાણાવી હતી. તેમાંના
માવ વરસ તો એક ગયાં છે અને એ સંખ્યા
અજમુદામાં સારકારને મોકલિને ખસેલે, કેટલી
કાંકરી તેમાં થઈ અને સારી શીસેલે થઈને,
આ રવાની કાલેદી ખુદ મુલે પાવી, તે
આજુવાને હુએ મળા આજુરે છેલ્લે.

હાલમાં નાવમ રકુસની છ છેકરીએ
એસેકર્માં રકુસમાં લાસેલે લેલે. હમાર
સાંભળ્યા યમણે એક શુજાસતી મોકલાર
તેઓને દર મોરે કાણુકે એક એક કલાકે
શુજાસતી શીખવેલે. એસેકર્માં રકુસની સેરી
સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ ઓરીસ કોન્ટેન્ટેન્સે અગ્રિ-
ય શીખવેલે. પણ તેઓ અગ્રિય તથા હુ-
જાસતી કહી એપરીએ શીખવેલે તથા સુમેલ
નાશમ રકુસની કેલવણી મેનાર છેકરીએને
કહી બાબતમાં કાગિદા રકુ મોકલિને કે, જેથી
તેઓ શીસકના કામને લાવક માવ. તે બા-
બતો હુમે આજુવા અગ્રિયે ઉમેલે અને તેના
મુકાસાતી તમારી ગરહુતે અમારા રાખીએ
છેલ્લે-એવી ઉમેલથી કે તે કામ તમે મેલેલ-
વાની કરીને કરશો.

એલાનામાં બાઈબલ સોસાઈટીએ નીચેના
માવાપર રકુસને લાવવાથી કાંટની તથા બાહ્ય-
રકાંટની ઓકરીએને સખજ પડશે.

આ બાબતને અમાસે કરવા નીચે
તમાએ એસેકર્માં રકુસના સિદ્ધિસીને મળીને
પરિક્રમ કરે. તમાની રકુસ અસિદ્ધવાની બા-
લાખમ પછી દરકલ છે.

—૦૦૦—

FOR THE INFORMATION OF OUR
READERS we publish the following ex-
tract from a paper read before the All India
had Missionary Conference by the Rev.
Dhanjibhai Nauraji which, no doubt,
reflects great credit upon those gentle-
men whom it concerns.

"The first English school for girls,
in Western India at least, was establish-
ed by a Parsi gentleman, Mr. Menookji
Cursetji, who is about to retire from Gov-
ernment service after a long and honour-
able career. This Parsi was the first
to introduce foreign travel, and the first
also to establish mercantile houses in
Europe. To them also belongs the hon-
our of placing their family and social
relationships on a firm and enlightened
basis by a code of laws, part of which
they themselves drafted, sanctioned by
the Supreme Government some years
since. For those important changes in
their body, the Parsis are indebted to
the landed and educated men and their asso-
ciates, such as Messrs. Dadabhai Nauroji,
Noorji Furdunji, Ferozji Shapurji
Bengali, Cursetji Naurooji Cama,
(R. H. Cama), Dadabhai Framji Keracha,
Adasjee Framji Mulla, and others.
These noble minded men are entitled to
the esteem and gratitude not only of the
Parsi, but also of all classes of Western
India, for their labours in the cause of
education and progress have embraced
them all."

—૦૦૦—

પાંડુડા હરીના રમુજી કીરસો.

બાબ પદ્મના-

માસ નાહનપણના શિવરાત્રી અને હંપાદ છે
કે, મહાન દુઃખદાયક હવા. અને સ્વદી પડે
હંપાદ છે કે, હું ગમ, દેર અને મોહભિન્ન
પણની નીચે બેઠાં બેઠાં એવી રીતે પડેલો
હતા તે નોડ, અને એક શુજામાં માણસે
વાણ વસડી કાણાધો. તોપણ છેક સાંજીલ
હું વળી સાકો નહીં. એક ઘેરની ખસી માસ
કુમળા હાથ પર પડી; જેથી હું મોડી મોડી

નીસ ખાકીને રહ્યા. પણ આફ્રીન છે પેલા
હવાણુ બુદ્ધિને છે, જે મને વધારે જોષણથી
જન્માત્રી, પેતાના તંબુમાં લઈ બેઠે અને
મારા જોષણમાયસા હાથ પર મઝમ. પણ
બાંધ્યા તે બુદ્ધિને કોઈએ અને પેલાક મને
સારી પટે હજારપુરી છાંયર રહી નવશેકે.
તે નતનો મરણે હતો અને કામદાર જણા-
તો હતો અને કોઈ કામસરજ ટીરોકેમાં
કરવા નીકળ્યો હતો. તેના માથાપર સફેદ
માથકો હતો. તે યાત્રી માટી અને વજનદાર
કેળાનો હતો. ધરોર પર ફરિદાર હોતો હતો.
પગમાં ચેત્રપિયાં બુદ્ધિ હતો અને તેની આ-
લુ પર એક માટી તલવાર લહેકેલી ટીસતી
હતી.

આ બુદ્ધિ અને પેતા-પ્રતંબુમાં લાગેલો,
પેતા-પ્રતંબુમાં લાકરો કલાપીન કીમી. તેણે મને
મુજબું છે, હું કોણુ છતાં કયાંથી આવ્યો? મારા ખા-
વ્યાગ કોણુ છતાં આ વખતે જન્માવ્યામાં, હું એ-
કાંજાં એવો છે, અને કહી ખબર નથી. આકરો
માટે ગાંઠે મારી વધુ વિશે તકરારો કરતા હતા.
કેમ? કહેનું હતું છે, હું માર વરસનો હતો
અને કોઈ કહેનું હતું છે, હું પાંચ વરસનો હતો.
આખરે ખાંમ વરસ ખરો થયો. પછી તેણે
મારી નાત વિશે કલ કરવા લાગ્યા. મારા
કપાળ પર લાક નીસાણી જોઈને તેણે એ નીસ
કીમી છે, હું ખરેખરો સિંહ છતાં. જાણેજ રહસો
કે તેણે એને એ પ્રમાણે કહ્યું. એ વખતે વચવા
શુદ્ધ કયાં હોત તે, કોઈના ટોળાંમાં જ મરણે
પેટો આવત. આકરોએ મને રોક્યું છે,
મારે હું પેલા બુદ્ધિ રોકેલની રૂપ વાળે ત્યારે
આરે, રામસમ માહાશય, એ પ્રમાણે જોતલું.
હું આ પ્રમાણે માહાશયને હુમલો આ-
રમાન આવપતો હતો નહીં, તે હું કહી
સકતો નથી. તેણે મને કપાળ પેટીયવવાનો

હુકમ કીમી તથા લાક પામકી પેટીયવાને
કહ્યું. આવી તરેહના હુકમથી આકરો મારા
પર માલ વતલાવવા લાગ્યા અને મને બાબા
સાહેબ એને તામે યોસાવા લાગ્યા. આવાં
મિલ્લિયાં વળાં નામથી, તથા ખાર ભરેલી
રીતે યોસાવા ઉપરથી મારામાં મગરૂરીએ
પ્રવેશ કીમી. વળી મારા મળમાં આવ્યું છે,
આંધુસુધી આરો અનેકાતા મારા પર મેલેર-
માન છે ત્યાંસુધી, હું તેના આ આંધુસુધીમાં
મારી પુરી પ્રમાણે માલી રાકોર, મારા મનમાં
એક આંધુ છે, કદાચ એના આરો બાપ હશે.
તેણે મારે નામ પાડ્યું છે હરી રાખ્યું.

નીકળપણના કાળમાં એ વાંચવા લા-
ખવામાં કાંઈ. ખાર મારી શુદ્ધ કોઈ માગે
(હાથીના હકીનર) થયા. આમાં સાળ વરસ
પુરા થવા આવ્યાં તે વખતે, મારાં જોષામાં
માટે રાજા હુકર, લાકર એક હું કરતો હતો.
તેની એક કુકીતે હુકમ કરનાર મારો પાસન
કરનાર રોક હતો. તેનું નામ સાંવંતરાવ જો-
પાવવા હતું. લાકર થવાને મળ્યું મળીનાની
કીમી હતી તેપણ તાલીમી આગળથી કરી
સુકામાં આવતો હતો. એ પણ મારા અલયા-
સમાં રાજી રાકોરમાં મેળવી હતી અને
તથા સાંવંતરાવ મારા પર મળેલા પુરા હતો.
માત્ર રોકના ગદા કારનારીએ, મને બીજા લો-
કને પાડી કીમી ચોકલવાનું કામ કોણું.
અરુપરથી સાંવંતરાવના નોકરો મારી મળેલો
સમજવા લાગ્યા. એક ઉકરો મારે કદામદાન
પડેલાને અને બીજો મારા પર કલત ધરવાને
કલવવામાં આવ્યા. બારે હું તદ્દુ પર મેલી
આકર વરતે ત્યારે ખાર ખાર ખરેખર તમારો
મારી પાળદારો હાજર રહેવા લાગ્યા. બીજા
લેણે પણ મારી આકરો કરવામાં થયું આવર
રહેતા અને પુરામન કરતા હતા. તેણે મારી

બીસ પાણીને રહયો. પણ આકૂલીન છે પેઠા
દયાળુ છુલકને કે, જે અને વાકરે જોખાથી
જગતવી, પોતાના તંબુમાં ભાઈ બચે અને
મારા જોખાવાલા હાથ પર ચઢત. મહા
આધ્યા. તે છુલકને બહેને અને પોષાક અને
સારી પડે હવનુમુખી હાથે રહી ગઈએ છે,
તે બલતને ચાકો હતો અને કામદાર વાલુ-
તો હતો; અને કોઈ કામસરજ ડીઝોકરમાં
ફરવા નીકળ્યો હતો. તેના આથાપર રહેલ
પાથકો હતી. તે યુગી મોઢી અને ગજનદાર
ટોપાલી હતી, ચરોર પર રૂઢિદાર હોતો હતો.
પગમાં ગિસમિયાં છુલક છતાં અને તેની વા-
લુ પર ક્રિક કોઢી તલવાર લહેરેલી લીસની
હતી.

આ છુલકને અને પોતાના તંબુમાં ભઈજક,
પોતાના ક્રિક વાકરો કપાળીના કોપો. તેણે અને
પુછકું કે, હું કોણ છતાં ક્યાંથી આવ્યોઈ મારા મા-
બાપ કોણ હતોઈ આ મધ્યાના જગતમાં, હું કો-
કહુંજો બોલ્યો કે, અને કઈ ખબર નથી. આકરો
માઠો બહે બારી વધ વિશે તકશરે કરતા હતા.
કોઈ કેહતું હતું કે, હું આ વરસને હતો
અને કોઈ કેહતું હતું કે, હું પાંચ વરસને હતો.
આખરે પાંચ વરસ ખરા કર્યાં. પછી તેજે
મારી બલ વિશે જલ કરવા લાગ્યા. આજ
કપાળ પર લાલ નીલાલી જોઈને તેજેજે નીકે
હોયો કે, હું ખરેખરો હિંદ છઝ. બાલ્મિકરાણ
કે તેજેજે પ્રમાણે કહ્યું. નો અમાર અથવા
શુદ્ધ કાળો છેલ તો, દોરોનાં ડોળખાંજ આરો
છેડો આવત. આકરોજે અને રીકવું કે,
અર્થે હું પેલા છુલક રીકવની ક્ષણ જલ ત્યારે
અને, સમસમ માહાત્મ્ય, જે પ્રમાણે બોલકું.
હું આ પ્રમાણે માહાત્મ્યને હમેશા અ-
દરબાન આપતો હતો કે નહીં, તે હું કહી
રાકતો નથી. તેણે અને કપાં મેટ્ટાવત્તો

હુકમ કોમો તથા લાલ પામડી પેઠેરવાને
કહ્યું આવી તરેહના હુકમથી આકરો મારા
પર મથાળ બતાવવા લાગ્યા અને અને બાબા
સાદુલ જેને નામે બોલાવા લાગ્યા. આર્થ
મેટ્ટોટાઈ વાળાં નામથી, તથા ખ્યાર જરેલી
રીતે બોલાવા ઉપરથી મારામાં મગજીએ
પરેવા કોષો, વળી મારા મનમાં બાબુ કે,
અર્થકુમુખી મારો અનન્દાલ મારા પર કોલેર.
બાનકે ત્યાંમુખી, હું તેના આ અંબુસોમાં
મારી સુરી પ્રમાણે આતી રાકોર, મારા મનમાં
જેમ અબુ કે, કદાચ જેવ આરો બાપ હશે.
તેણે મારું નામ મારુંરંગ હતી રાખ્યું.

અહુ-પાણના કાપાલમેના. જે વાલ્મવા લ-
ખામાં મકથા, બાલ માત્રો હુરુ જેવક માવધ
(હાથિની હાંકનાર) થયો. મારા રોજ વરસ
પ્રકાં થવા આબ્યાં તે વખતે, મરાઠામિમાંના
મેટો સન્ન હુલકર, લાકર કોકું કરતો હતો.
તેની જેવક હુકડીને હુકમ કરનારે આરો પલત
કરનાર રોક પતો. તેનું નામ સંવંતરાવ કો-
પાણવા હતું. લતાઈ થવાને પછા મહીનાની
ઘીલ હતી; તેપણુ તપામી આગમધી કરી
મુકનામાં આવી હતી. એ પણ મારા અવધા-
સમાં સારી પાલીતવારી મેળતી હતી અને
તેથી સંવંતરાવ મારા પર મણિો છુલક હતો.
માલ રોહના ગડ કરલાયેજે, અને બીજા લે.
અને પાસે છે કરીને, મેકલનાતું કામ રોપાતું.
આ ઉપરથી સંવંતરાવના નોકરો મારો મેટ્ટાવત્તો
સમજવા લાગ્યા, જેવક કોકરો મારું કલમદાન
પકડતો અને બીજો મારા પર છતર નરવાને
કસવવામાં લાગ્યા, અર્થે હું તંબુ પર મિરો
જલદાર જતો ત્યારે આર અર જરેડગતવારી
મારી પતીદમાં હાજર રહેવા લાગ્યા. બીજા
લોકો પણ મારી આકરો કરનામાં પછા અણુર
રહેતા અને છુલામન કરતા હતા. તેજેમથી

મીલાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૬.

ગુજા, માસ નવમ્બર, સને ૧૮૭૪.

દીવ આના ૨.

ડાક્ટર આપે ત્યાં સુધી શું કરવું?

(આપણે અને ૬૮ પા.)

દામ અને દાઝવા વિશે.

આપણે બાતલો ગરીબ લોકોને તરંગર કું-
વોમાં હમીશાં બને છે, બધાંબધોની બોલોડી
વંધ્યા આવા બતાવેલી નાશ પામે છે. બધાંબ-
ધોને, મ્હાલરબાલને કમોર, કોઈ કોઈને,
તેમના પાશાં જેમ પાછોળા, રોડા અને
પુત્રાસે લેાય છે તેમ આપણ બહુ રોડે છે; પણ
તેમાં કપડાં પહેલે આતથપાઈ પાસે જાણી
તે સમયે ઉપાની કાંઈકો પાડતી રહે છે તેને
જાણક તે મોઢેને હોતી નથી. આને જાણે
હોવાસળેની પેટી જેમ ઉપર પડે હોય તે
ઉપર પગ બાળાથી તે રાળથી ઉઠે, પહેરેમાં
કપડાંને રાગાયથી રહે. કેટલાકેયે એકે
અન્યમાં રીવાસળેની પેટી સળેછે તે મ્હા-
ભાથી રાળથી રહે છે અને કપડાં બળી નાથા છે.
કેટલાકેયે કોઈ બધાંબધોને રમકતી જગી-
યર મરમ પાણી અથવા બીજાં કંઈ મરમ
પ્રવાહો રાખે છે તેથી બધાંબધોને રમકતી રમકતી
આને વળને બહુ જાગવું પડે છે.

ધોરમિના લુગડાં સગળી ઉનાં તમાજ
જોવામાં મળી વળને આપણો હરો. આજ-
પરના, હાથપરના, મરમ પરનાં કપડાં એક-

દમ રોડો બહુ રહે છે. બધા બળો નાથ છે
તે આસપાસના લુગડાંથી તેમજ મોર લુગ-
ડાપછે. તેને તે વળને સમજ પડતી નથી
કે, હવે શું કરવું; ને એવા મળકળકમાં બધાંથી
ત્યાં રહે છે, ઘેલવાથી પગની અપાઠ લુગડાં
પર રાત્રી રીતે બાંધે છે તેથી તે મોર વધારે
સરકે છે. આરે તેને રાસમાં કાસ આગને
ધુતવાથી રમતે મોર છે કે, તેણે લેજ
વળત જમીનપર કોટવા મંડી જવું. ખસે
કાંઈ બાળકર મ્હાણા ઉભું હોય તે તેણે
તેના ગર દાવ પકડીને અમવા નહીં કામગીરી
કપડાના આગને પકડી તેને જમીનપર લાખી
રેવો. આને પાસે કાંઈ સતરંગ કે કમિજ
અથવા પહેરેલી કમીઝ અથવા કાંઈ પણ તે
વળને ખળી આગે તે જાડ લાગે તેની ઉપર
લાખે રહે અને તેને તેમાં લપેટી રેવી. અમ
કરવાથી તમાજ હાથને આગ નહીં લાગે અને
પેટીના રાગગેય લુગડાં હાથને ખુજાઈ
નથ. પછી હુરત મંડ પાણી તેના ઉપર
રેલું. આર તેને કંઈક ગરમ મિઠાઈ ઉડવામાં
મોરમાં લઈ જઈ, જમીનપર અથવા રોડ-
રંગ કે સારી પાવેડો હોય તે પર અમવા
કેમજ પર ખુજાઈ રેવી; પણ બીજાંબધી
તમજ ઉપર મુજકથી નહીં. પછી તેને
જગ આહા આ આપણી કે તેથી તેના છવ

નીસંત થશે. કોઈકામાં હાકર આવી પહોંચશે તે જે વધારે કરવાનું હશે તે તે કરશે.

ચૂરી પડનાં કપડાં દુર કરવામાં આવજત તેવાની આરા બનાવમાં પાણી જરૂર છે. જે કોઈકામાં આવનારી મુઠું હોય તેમાં કંકર મળે પાણીને રહેતું નેહિયે. - એકએકવાર આવનારીની બાજુપર અને કોઈ જગ્યાં લાઈ લાઈ જવાપર, આવે વખતે બનેલાં કીમતી કપડાંમાંથી કઈ ભાગ બચાવે હોય તે તેને સમજાવવાની બીજાકુલ મતલબ રાખવી નહીં; પણ એકદમ કાતરથી અથવા તેજવર મધુમી તેને કાપી કુપોને દુર કરવાં, પણ એવા તાણ જરા કરવી નહીં. છુમકાંતે કઈ કંકરે બનેલા ભાગ ઉપર થોડો ગણે હોય તે તેને તેમના તેમ રહેવા દેવા, બારતે બારતે તેની મિલે તે ખસી પડશે. જો તેને કાપાડવામાં જોર કાઠું હોય તે બજારમાં ઉઠેલાં જોરમાં કુટી જાય અને તેથી આવનારીને જોરે ચેલના પામલ પડે.

ઢોપાથ—પહેલાં તે બનેલા ભાગને કોમરમાં થોડે પાડે. પાસે તેના અમિતી ભાગી રાખવાની હીકર રાખવી. વચરે એવી વસ્તુ કઈ લાગતી નહીં અને બનેલા ભાગ ઉપર પાણી દવા આપતાં અડકાવી.

હવે આ વખતે પેટી દવાનો પેટોને ઉપધાય કરવામાં આવે છે. તેમાં જે પેટા જુનાં કપડાંનાં કટાં મેળવે તે મારાડે. પાસે પેલાં કોતસીક અંદરે એકાંડે અજાસીત તેવની બાકસીમાંથી તેવ લઈ અથવા મીઠું તેવ લઈ તેની સાથે જુનાની બાકસીમાંથી સરખા પ્રમાણમાં નીતરતું પાણી લઈને, તે બંનેને મેળવીને; ને તેમાં પેલાં કપડું મેળવીને લાડેલા ભાગપર સુકે અને તેના ઉપર બીજે કોઈ કપડાંને અથવા ફેલપના કંકરે મુકાને પાડે બંધી છે. જો

આ તેવ ને જુનાનું પાણી મળી નહીં આવે તે એક બાકસીમાં સરખે ભાગે વામ પાંચી અને દુધ એકાંડે કરીને તેમાં એક વામથી જોરે કારખોનેટ ઓંઝ સોડા (સાફ કરેલાં સુકેલાં) લાખી તે પાણીથી કામ બાલાવે. પણ કદી ઈસેલાં એવે બને કે દુધ પણ મળી નહીં આવે તો સામાનજી સાધુ પેલાં પાણી સાથે મેળવીને તેથી કામ લે. પણ ઈસેલાં વખતે સાધુ પણ મળી નહીં આવે તે એમણું જાણીતું પાણી કારખોનેટ ઓંઝ સોડા સાથે મેળવી તેથી નીલાવે. આમાંની ગમે તે ગરુ લે, પણ કપડું કલામાં સુકી પહેલ ભીનું કરીને બોલા ભાગ ઉપર મુકતું અને તેના ઉપર બીજું કપડું લાંકેલું. જે આવે વખતે એકાંડેલા અથવા મીઠુકપડ જેમના પાણીથી બીજાઈ નથી જતાં તે હોય તો, એલીબા પર બીજાનું કપડું હોય તે ઉપર તે પાણી અને બાજુ ઉપર એક પાલ-બીની પડી કરીને સુકી ઠાડે. બેઠાંડું કોપા બાદ આગલીના સપાળાં કપડાં કાઢી લાખો, પેલાં બનેલા ભાગ પર ઉપર કંકર મુલમ દવા સુકી, તેને આહીરતે રહીને બીજાનામાં મુગાડે અને તેને હુંક આપવાને સાર પિચી થાભથી તેવા રાખી પતી તે બિરાડે.

ઉપર કહેલું છે કે બનેલા ભાગ કાંકરે રાખવા. હવામાં જોડકુલ જુલો રહેલા રહ્યા નહીં. તેને કાંકરે તે ઉપર બતાવેલી દવામાં એક બીજું કપડું મેળવીને તેથી કાંકરે અને જરા મુકાપાં આવે એટલે પેમો દવા વારે વારે સુકી તેને ભીનું ભીનું રાખે. બ્યારે ઝુકેલી પડી અથવા થઈ જાય ત્યારે તેને પાણી નરમારાવી કાઢી નાંચે સુકે.

આવનારીને માનું દુઃખ થતું હોય અને પાણી છુમ મારતો હોય અને તે જુનાનું હોય

તો તેને ક્ષેત્ર આપ્યું વાપર અજાણ પાણી ને તેમાં ૩૦ દીપાં લેવાનામ કોઈએ અમીમતા અવરના પાઈ દેખાં. આથી ને તેને આરામ નહીં મળે તો ક્ષેત્ર કલાક રહીને તેકસીજ હવા ફોં આપવી અને જરૂર પડે તો કોઈ કલાક રહીને નીલ વખતે તેકસીજ આપવી. હા વરસના ઊંચાને કોઈ વ્યવસ્થા પાણી અને યંત્ર દીપાં અમીમતા અવરના કિરણ વખત આપવાં પડે. કોઈ નાશન બજવાને આપવું નહીં. આથી વધારે કામ તમારે હાથે કરવું નહીં, તે કાકર આપે તેને સંપિત્તું કાકરના અવરના અગાઉ તમારે જે કરવાનું હતું તે તો તમે કરી શક્યા.

લેખિકાના નોંધમાં અવરનાલ બતાવે પાણીવાર અવરનાલે તેમણે પાવરે કે, શરણના કાંઈપણ મોઢાંથી ભગ એખગયસે ઊગે તે તેથી આનરીને ધણું દુઃખ થવું નથી. અને કદાચ તે માણસ મોતને ધારણ વાપરે તે તે દાન નેત્રિયને કિંદા લગવાથી થાયછે. ધણી વખતે આનરીના સાંઘાં, અનરીને કઈ દુઃખ નહીં થવું નોંધે તથા તેને શાંત અને મોઢાંનાં નોંધને તેની હંદગીને કઈ નોંધામ નથી ક્ષેત્ર સમજેછે. પણ તેમણે આવી સમજમાં ભારે અવરે. કેમકે દુઃખ નહીં યંત્ર ક્ષેત્ર બધની નેપાણીરે. જે નોંધાનું અવરું ૧૮તીપા દાંડે અને તે દાંડેના ભગ થયે મોઢાંથી દેવાયે તે બધું માણું સુરું સુરું રેડે અને કઈપણ ફરીઅવર કરવું નહીં; પણ મીઠા પીઠે દુઃખાં ભગ કરેછે અને વારે વારે યંત્ર પાણી પીવાને ભાગ કરેછે, આ સગાં નીપાણીરથી તમારે ખાતરજમે વાપરો કે, તેની હંદગીને છોડો નહીં. અવરના ભવરે.

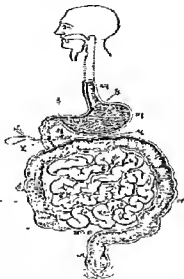
જે મોઢાં ભગ દાંડેના દેવાયે તે ઉપર

હરનર વીરે કોઈએ હરનરે બાવરેના અમ, લોનરે મેંદરે વા પર હાથાવાનાં કપાળના ફેંપણા ભગ પર વાપરો, તે પેટા જાળામ ઉપર ચુકવી. જેથી કરી તે બજેના ભગ ધણી મેંદરના વગર શરે વાઈ જશે. ને આનરીથી ધરમાં રહી દાંડાય ક્ષેત્ર હોય અને હાંડેનું કાંઈ હોય તો આ નીચે લખેલ મનમાં માણું કામ લગાવો.

જેમ ક્ષેત્ર તથા અનરીનું અવર દાંડાયેલુ આવીરું તેમ લેવું અને તેમણે અપરેનું ભગ વાપ તેની રીતે મેંદરવું. પછી તેની અંદર શરે વીનીગર હાંડેને સરે. મેંદરના, આ દેવાર થયેના મનમાં કુમરે અવરના મોંઘાની દાંડેના ભગ ઉપર વરેવારે હાથાવરે. જેથી કરી આનરીને ધણીજ યંદક વળશે. પણ આનરી ધરમાં રહી નહીં રાકે. હોય તે પેટા હરનરના મનમાં વાપરેના અવર દાંડેના જમે પર આઠે અજાણાં અને તે ઉપર જાઈ કપડું સૂકીને આંધી-સખરે. પણ ધણી વખતે હાથ વાપરી હોય તે તે વાપરે કારી; કેમકે તે દાંડેની તરેણે પર મોંઘે જતી નથી. મોંઘે જતી બજેના ભગ પર આનરીને માણુંજ દરક થાયછે. કાંઈ બજેનું હોય તે ઉપર યંત્રે પાણી વાપરી દવા લગાવવા કરનાં, મન લગાવી દેવા તો તેથી આનરીને વાપરે અવરના અવરે.

કેઈ અવરના પડાવેના ચુનામાં પરેતે તેને જાદાર કાદવી તેના ઉપર વીનીગર અને પાણી મેંદરને ચુકવાથી કાપરે મેંદરે. ને ચુને આંધમાં અવરે મોંઘે વીનીગર યંત્રે પાણીમાં લેખીને તેવડે અવર દેવો. પણ ને એકરના તેતરખ અવરના વીલ આનરીકશરીર પર પડવાથી જાણું હોય તો તેપર અવરનું ચુનાનું પાણી અવરના વડક અવરના કાંધે.

પામન ક્રિયા. (સાધક અને ૬૧ ચી.)

[પાને ૨૮ મીઠા પામન ચંદની વ્યવસ્થા વાંચી જુઓ. તેમાં જણાવેલાં જુદાં જુદાં ભાગો આ આકૃતી દિપટથી સમજાવામાં આવશે.]

પામનની પાંચાળ નામી—અ. ગરદા: બ. પેટ: ક. કારીજીત કોમીક્રીસ: દ. પાપ-
લાવસ: ઈ. નાનાં વ્યવસ્થા: ફ. બોલીજીત રકટ: ગ. પેન્ટીયાલીક રકટ: ઘ. વ્યવસ્થા
જેને નામ ક્રીડ-૬. તેના ઉપર ચડતો જાગ: ખ. તેના વ્યવસ્થા: ગ. તેના ઉપર
જાગ: ઘ. જાગવા.]

શુંક શું કામ કરેછે ?-શુંકનાં પિ કામ છે. પેહેલું તો, તે આવવાને મદત કરેછે.

આ અસર સુદા મોનારના પદાર્થને આવતાં કે પુરાકો પડેછે, તે એવા ઉપાયથી સમ- નવયછે. સુદામણું પ્રવામાં મણી પેદેનત પડેછે; પણ પાછળથી શુંક સાથે મળવાથી તે કામ પેહેલું થાયછે. શુંક પેશક સાથે મળવાને લીધે તેને ગળી જવામાં મદત મળેછે, તદન સુદા પેશક એકે શુંકથી લોનામાં નથી, તેને ગળી જવામાં મદદી પુરાકોથી પડેછે.

બાલ્યવૈતામાં પણ શુંક પેશકમાં છુટી ન પડવાથી, તેમના પેશક મળવામાં પુરાકોથી પડેછે. એવાને પેશકમાં મણી આવતો વખતે તેમાં શુંક નીકળીને આવતી નથી તો, તેના વગર તેને પેશકને પેશક આવવામાં તથા ગળી જવામાં મદદ મળી જવામાં મદદ મળેનવ પડેછે.

બીજું, શુંક પાચનશક્તિને મદત કર- વામાં પણ મણી કાગતી છે. શુંક સાથે મળેલા પેશકને પેશકમાં ગળા પડી, તેમાંથી નીકળતા પેશક-કદા રસને પીયગાવવામાં મણી પેદેલા પડેછે. પેશક મળેલા રસને પાચનશક્તિ વખતે તે માટેના પેશકના મળના બાજીમાં પેશક થતું પડેછે. પેશક વગર શુંક સાથે મળેલા પેશક લાગતા થવામાં તે પર તે માટેના રસ તેમજ પુર્વ પ્રવેશ થઈ શકતો નથી. હરેક પચ્છી જોઈ, નહર પદાર્થમાં સુમળવું પડેછે તો, તેની અવરજા પણ એજ પ્રમાણે થાયછે. એ સુદી જાણી પાછી પર લાખીએ તો, તે મણીએક વખત મુખે, ગાળીમાં અગળા અરેક કરેછે; પણ એ તેને બોનવોને પાછીમાં લાખીએ તો, તે પુર્વ તેને ઉત્તરને સુદા, તળીએ મળેછે.

એ ઉપરથી પેશકને મળીને તરફાર કરવાની વિધા કેટલી અગત્યની છે તે સમ-

જાવામાં આવશે. પેશકને ઉત્તરને તથા અગત્યની ગળાનો ન બોલેએ તથા બીજાકુલ આવવો વિશ્વથી ન જવો બોલેએ; કેમકે તેમ કરવાથી પેશક પાચન થવામાં કોલ તથા હરેક મરો એકલુજ નહીં પણ કેટલેક વખતે તો, બીજાકુલ પાચન થવામાં અવરજાવ થશે. એ પેશકમાં લીધેલા પેશક અગત્ય વખતમાં પાચન ન થાયતો, તે માટે અગત્ય કરેલા થઈ પડેછે; અને તે પાછા પેશકમાંથી નીકળી અમ ત્યારથી તેથી અતીરો મે- મળેતો થાયછે.

આવતી વખતે હજી શું કામ કે- રેછે ?-પેશકને આવવામાં હજી એક આ- ગત્યનું કામ કરેછે. હજી એ અવર જઈએ અને તેથી આવપણે કેટલીક પેશકની વસ્તુએ અવરજામાં લેતી કે નહીં તેની યોગ્યતાને વિચાર કરી શકાયછે. એ પેશકના પદાર્થો કે, પાપણ કરે એવા હોયછે તથા તેમને અવર જાડે એવી રીતે પડાવી તરફાર ક્રિયાએ હોયછે, તેમને પેશક પાતાથી વગર વિરોધે લાખા કરેછે; પણ એ પેશકની વસ્તુએ મદદી ગ- વણી હોયછે અથવા સારી દેતી નથી અથવા અગત્ય પડાવી તરફાર ક્રિયાથી દેતી નથી તો, એવી વસ્તુએના વગર વગર ઉપર હજી, તેમજ પેશકમાં લેવા લાખકની નથી એમ સમ- જાવી શકે છે; અને પેશક એવી વસ્તુએ કેવુત ન રવા હતાં, તેમજ કેવાં જોગબે પેશકમાં ઉતરે તો, તેમને તે પાછું કાઢી લાયએ.

વળી હજીમાં મણી તોડી લાખતુ શક્તિને મણી પેદેલા અને રેકી અને મેલકમાં લીધેલા પેશકના સુણીની તે પરીણ કરી શકે, તથા બોલેએ તેટલી અગત્યને પેશક લાખવા થયેછે કે નહીં તથા તેમાં વગર અતીરો કાજી રહી ગયેલાં કે નહીં, તે જાતને

છળ નિરખાય કહી આપિછે. વળી 'છળમાં તરેલવાર' રાતે ત્યાં જવાનો શુભુછે, તેથી કહીને તે 'મોઢાંમાંના' ખેરાકને એક 'જાળુ' પક્ષી બીજા બાળુ ઉપર લઈ જાયછે અને તેમ કરવાથી સમગ્રો ખેરાક આખરે દાંતની નીચે આગામી.

ચુંકની તથા નાવવાની એકઠી અસર—મોઢાંમાં લીધેલો ખેરાક ચુંકની સાથે મળીને, તેપર મધમાં કંઈ બીજે પ્રકારે ચપલો નજરે દેખાતો નથી; પણ દાંતથી આવેલો ખેરાક એકમેક ચર્ક જાયછે અને તે, જડખાત, મજાના તથા છળના દાંતના આલવાથી ચુંકની સાથે મળીને, સુભાષન થઈ જાયછે અને પીતાગાં પાચન રસિને પ્રવેશ થવાને લાગકેનાં થાયછે.

છળ, મોઢાંમાં લીધેલા દાંતથી જાચવાળ ખેરાકને મોઢાંમાં જુલિયિતવેગી રજરજ થોપી કાઢીને પીતાના ઉપર એકઠે કરેછે અને પછી પીતાના રેરામોના નેરથી તેને પાછળ દુકારીછે અને 'ક્રીમિસ'ના મોઢાંની મારફતે "ગસેટ (વ્મ)" ના ઉપલા ભાગમાં લઈ જાયછે.

"ગસેટ"માં ખેરાક વગર પછી આપણી ઈચ્છાનો તે મર કઈ પણ હુકમ રહેતો નથી. મોઢાંનું, જડખાતું નવા છળનું દાંતનું આગળું એક ઈચ્છાને તાબેછે, આપણી મરજી જાણે તેમને મતીમાં ચુંકાય અથવા અઠકાવી રાકાય, તેમનાની પાસે તાકોટથી આશ્વા પીગીથી કામ કરાવી રાકાય; પણ ઉપર બતાવેલ શુભ્ય ખેરાક "ગસેટ"માં પોલિયિછે એટલે તે બીજા ઈન્ડિગેનના હુકમતરે જાયછે અને પછી તે પર ઈન્ડાનું કઈ પણ અંતર રહેતું નથી.

ખેરાકનું મળણ—"ગસેટ," એક રાંધડી નજી "ક્રીમિસ"થી તે નીચે પેટ મુ-

કીની છે, એવું તમાને આંગળ સમજાવવામાં આવ્યુંછે. તે લાંબા અને ઊંચા, એવા બેન-તના રેરાની જમણી છે.

ઉપરના બેળ રેરાએ સક્રિય પાત્રીને "ગસેટ"ના સંપૂર્ણ ભાગમાં દાખલ થયતા ખેરાકને આગળ મથાલી આપેછે અને લાંબા રેરાએ સંકીર પાત્રીને નળીના નીચલા ભાગને ઉપર એવેછે અને એમ કરવાથી ખેરાકનો નીચે જવાનો માર્ગ ખુલ્લો કરેછે, જદ પ્રમાણે રેરાએના સક્રિય પાત્રવાથી તેમજ મોળાની માફક કામ કરતાં કેખામછે અને તે પ્રમાણે યદીએ યદીએ થવાથી ખેરાક એકદમ નર્મી, પણ કીમી કીમી નીચે જતો જાયછે અને આખરે નળીના નીચલા છેદ "કાઠીપ" (ક) આગળ જઈ પોલિયિછે અને ત્યાં તેનાં મોઢાં પર બાર થવાથી તે ઉપડેછે તથા ખેરાક પેઠામાં દાખલ થાયછે.

પેટ તથા તેનું આકાર—તેમને આગળ સમજાવ્યુંછે કે, પેટ (ખ) એકીબેનકરી કેનાક"ના એક પ્રકારે ભાગ છે અને તેને આકાર મારાના જેવી કેમણી સરખાઈ. તેમાં પાચન ક્રિયાનું શુભ્ય કામ કરેલેછે. દાંતથી થયેલો તથા ચુંક રામે મળેલો ખેરાક જે પેટમાં જઈ પોલિયિછે, તે હાથગુર પીગળી જાયછે તથા પ્રવાહી આકારમાં થઈ જાયછે તથા તેનાં શુભમાં પણ ફેરફાર થઈ જાયછે.

પેટનું આકારન નહું અને મુસાયમછે અને તેમાં પુરારકને લોહીની નળીએછે. તે કઈ સારું એક સરખું સમકર કેખાતું નથી; પણ તેમાં કેટલાક ઉપરના કેકાસિંક રજાયછે અને તે દર એકમાં એક નાદાની દો-લોની નળી હોયછે તથા તે આસપાસની બીજા નળીએ સાથે સંબંધ રાખેછે.

આમજાદનની નીચે "જાહેરો" છે. તેણે લાંબો નળીએ લેવાયે, આ નળીએ બારીક છેદ પડે પેટની અંદર ઉપડે.

જરૂરસ—જે રસ જે પેટના આમજાદનમાંથી નીકળીને તેમાં રાખલ થયતા ખેરાક પર કામ કરે છે તેને જરૂરસ કહે છે.

જેવોં ખેરાક પેટમાં રાખલ થાય છે, તેવું તેના આમજાદનમાંથી આ જરૂરસ છૂટવા માંડે છે. જે પ્રમાણે કે, ખેરાક એમાંથી લઈએ છઠ્ઠાએ ત્યારે તે માટે "જાહેરો" માંથી થુંકે છૂટવા માંડે છે, તેજ પ્રમાણે ખેરાક પેટમાં ગપા પાડી તેના આમજાદનને લાગાથી, તેમાંથી રસ છૂટવા માંડે છે. પેટ જે કામ કરે છે, તે કંઈ આપણે જાણી શકતા નથી. તેનું આમજાદન જે ઉંડકરણી પામે છે, તે પણ આપણે કંઈ લાગણી સંજિત પડે જાણી શકતા નથી. પેટ માટે આ "જાહેરો" પોતાનું કામ સ્વતંત્ર પોતાની મેળે કરવા જાય છે તે પર કામજાનું કંઈ પણ સ્વલ્પ નથી. આજે કે પાચનક્રિયા પુરી થઈ રહે છે એવે પેટ પાછી ધડને જાતું બેસે છે; પણ જેવો કે ખેરાક તેના "કારીબ" માં ડાંગાથી રાખલ થાય છે, તેવું તેના આમજાદનમાં સેદી તરતરથી આવે છે તથા તે માટેથી નળીએ સાફ પાણી જેવો તથા આંસોહની ખાસીયતનો રસ છોડવા માંડે છે. જેવોં આમજાદનમાંથી પ્રસેવે ટીપાંદ આકારમાં નીકળે છે, તેમ આ રસ પણ આમજાદનમાંથી ટીપાંના આકારમાં નીકળે છે તથા ખેરાકના સંબંધમાં આવીને, તે જેવે વસ્તુના બને છે, તે તે વસ્તુ પર કામ કરવા મંડી જાય છે.

પેટમાં ખેરાકનું ફરજું—જે પ્રમાણે કે "જાહેર" લાંબા અને ગોળ રેશમીનું બને

લું છે, તેજ પ્રમાણે પેટની દેવાર આ જે જાતના રેશમી બનેલી છે. ત્યારે કે પેટમાં ખેરાક જાય છે તથા તેમાં જરૂરસ છૂટીને રીર થાય છે એટલે પેટા રેશમીને સેદી બનામે છે અને તેમ થવાથી પેટા ખેરાક એક બાજુ ઉપરથી બીજા બાજુ પર તરત પેટના એક છેદથી તેથીન ઉડા મુખી ફરવા માંડે છે. ગાંઠની હાલ માલગી જેમ ખેરાક દાંત તરફ આવતાને સજ્જ હાજરાય છે, તેજ પ્રમાણે પેટમાંના ખેરાકનું ફરજું થાય છે તથા સ્થળની બાજુએ કાંઈ જવાય છે, તરફત આવ કાઠલેજ છે કે, કાંઈમાંના ખેરાક પર કામજાને હરત છે; પણ પેટમાં પોતાનું કામ આપણા વગર જાણે કરતું જાય છે. પેટમાં ખેરાકના ફરજીથી, તેમાં જરૂરસ સ્થળની જગા પર રાખી થીતે પ્રવેશ થઈ રહે છે.

પેટમાં ખેરાકનું ફરજું જાનવર તથા માણસના જેવામાં આવતું છે તથા તે માટે જરૂરસ કાઠીને તેની પરીક્ષા કરવામાં આવે છે.

જરૂરસ કાઠી કાઠી વસ્તુનો બનેલો છે?—ત્યારે કે જરૂરસને પેટમાંથી કાઠીને તપાસી જોઈએ જોઈએ તો, તે સાફ પારદર્શક અને કેરળના રંગનો દેખાય છે. તેમાં સિંદુર અથવા રંગ નો મુલ્ય રહેલો છે, જરૂરસ આ નીચે લખેલી વસ્તુઓનો બનેલો છે—

જરૂરસના ૧૦૦૦ મામ બાંધેલા તેમાં

પાણી	૬૦૫.૦૦
અમ્લપ્રમાણ નેરર	૧૫.૦૦
સલ્ફીક એસીડ	૪૦૦.૦૦
પાણી પદાર્થ	૫૦૦.૦૦

પદ્યો પ્યાલ તે રૂંડી

(પાને જળ થી સાંપણું.)

મંદસ-એક માસના ઢગલા કિપર મુલો દુતો. જીનદોનની પાસે આ વખતે મેડસને દોષાદપને કંઈ બીજાનું લુગડું તાજર નહીં પડ્યું તેથી તેણે તેના લાસકથી ડગલો તે કામમાં લીધો. અગરબને મેડસને પુખ્તમુરત બેઠેલે. કરમાઈ નહીં ગયેલે હતો તેપણુ દરદની વેદનાથી તે પછોજ બરબાઈ અંધે હતો. તે કુઠો પડી ગયેલે હતો અને તેની આંખમાં ખાલ પડી ગયા હતા. કુંડાણમાં આખર નીરાણીના સપળાં બીન્દે જાહેર દીસનાં હતાં.

આવી વેદના અને અપાતીની સાથે પણુ જેવી કમરે તેની નજરે પડે કે લાગેલા તેનામાં દોષા આણે, અને જોડેલા કે આવી પાસે હોય, માથ હાથપાના હાર-ખાલનું યોગી તેનીથી આગળ મક્કાનું નહીં. મોર-પ અંતરપણું જ્યાં જગીએ કહ્યું ડગડું નહીં અને તેની આંખમાંથી કોડનાં તે પાંડુ પડ્યાં કે મેડસને હાથ ને તેણે પકડી વાળ્યો હતો તે અંધ પડતી ગયે. બાર તેણે આ ગળીને જોઈને સહેજવાર કોડા કરવાને પિતાના મણીની સાથે પધારના જેલ કરવા આગ્યાં. આ નોઈ મેડસે જોતવને પછોજ પ્રવત કીધું અને તેના મોમાંથી કુંડા સળે નીકળેલે તે દરેક સાંભળવાને હોય મણીજ આતુરતાથી તેવાર થાઈ ગઈ. મેડસ જોડેલા કે એ દીસવારકે, એ મણીજ અકુસોરોની વાત છે કે, આવી પણીઆણી તાંતિને તેને કોડેલ દાહડે કોડેલા પડ્યો અને પાસે પણુ હળુ તારો હંદગી સગમલ છે. તેને દેઈ પણુ સ્ત્રીના પગમાં નોઈનું મુખ મળી આવશે. આટલું જોડનાં મેડસને દેડી

મેડેના પડી હશે તેના પચાલ માંમનારે મોતેજ કરી લેશે. આનો જવાબ કમેરે એની નજરપાસી આપેલો કે, જાણે તેના જોડાકલેનાં મરતાં અંતઃકરણ ઉપર લાહાઈ હીમ લેવા પડ્યા. તે જોડી, મોસ પ્યાસ મેડસ, તું મેડલું પાતરીથી માનજે કે, બીન્દ આદગીની સાથે આવી આખો હંદગી ગાળવા કરતાં, તારો સાથે એક લાહાડો ને મુખ મળ્યું છે તે મારું રાહનું મુખ છે.

આ પછર બનેલા મોડેલા મેડસના હળુને મણી સાદેલ બધો અને તેના મેડેરો જ્યાં હાથપુષ્પ કેપામે. તેમ એક આદગી બનીથી તરસથી મરતો હોય તેવામાં એ એક બરડેના કંડો તેને આવી બળે તે તે કેવો આનંદ પામેલે તે મોડેલા આ વધા-હાર અને સમજી કમેરના મોડેલા તેના પાસ મેડસને આખર વખતે જોડેલા તેડેલા દીસરેજ ગળે.

મેડસ આદેલો કે એ નેકબત આન, તાર જેવી લાહાણી અને પુખીદાર કોરતને તાર એક લાહાણા આદગીની તરફ વહાવારી બતાવા ખાતર તારે આખો જગમો અંધા દરી લાખવાનું તેને મણુ દેદનાર છે. તું હળુ બર ભુજનોમાં છે. તે આ દુનોબીનું મુખ નોઈતી સેતે આંખનું નથી; મારે એવો સાધ-સજ્જ છે કે તારી આવાર પડીની હંદગીમાં તે મુખ મેળવવાને તારે મોડેલા કરવી જોઈએ. આ જોડે સાંભળનાર હોય પોતાનું મણુ મેડસ આગળ નજરોને મોડી કે એ બારા અન, તારીથી ને મુખ અને મણુ છે તેજ મણુ આ દુનોબીનું સપળું મુખ છે અને તે મારી હંદગીનાં હેડા બની કાપમ રાખવાને હું નોઈતી દેડેલા કરવાવા રેદનાર નથી. તું ખવજીત મનને કે તે એક લાહાગની

બીજામાં તે મારી આખી સારી હંદગીની મજામજા રહેશે. તેટલું મુખ અને તારીચી મળ્યું તેજ માત્ર ખરું મુખ છે અને હું તેનું મુખ કદીપણ બીજા કોઈ પાસે મેલવવાની ખામેશા રાખનાર નથી. જે દીપસગી જે ખાસે ખાસ તેને ખરાણુ કોઈએ તે દીપસગી હું તારોજ છડું અને કદી ચોત બાવીને કેમ નથી સપડાવતું તેપણુ તું યાદ રાખ કે જ્યાં લગી આ બિનાબિનામી હેતુ છે ત્યાં લગી હું મિલકતોજ, વળી કસો મેળું છજી, મિલકતોજ, અને બીજા કોઈની જતાર નથી.

મરનારનું નાતજાત અંતકરણ બોલવા લાગું કે જો હવે, મુજબરુતા તારા ખાસમાં નહીં થકારો થાજ કોરો પછી કાઢાપણની વાત છે; પણ તું આ ખીજલી જુવાનોના બાહારમાં તારા દીવારા કેમ કાઢાશે જાણે? કદી મારા માબાપ તારો સંજાળ ભેરો તો તે કેટલા કા-
લાકા. આટલું બિલકતું તેને જે અમ પડેજ તેથી તે પડી ગયા તે કોરથી નેહ રાકાનું નહીં. કોર બાંધમાં આંધુ સાથે બિલકો કે, જો વાહાસા ખાવીકે, કદી મારી રક્ષા કરનાર તારાં સગાંબાણાં જેની હું દીકરી થઈને રહીશ, તેજીના જીવા દીવસ જા રુનીઆમાં નહીં કાઢાશે તો તારો સારો જોભિયાં જોકે દહાડાના મુખની અંદગામીમાં, આ અજાનની અંદર બીજા અગણીન જરોજિયા હુરો તેજીનું દુઃખ મીઠાકવાને હું મારીથી બનશે તેટલી કોચીસ પરીશ. હું જોહું ખાતરીથી અને કે જ્યાંસુધી તે પાક પરજર કેવર અને તારી ગોદની પાસે જોકે વખત હુંમરાજા આરા-
મને સાડે મુકે ત્યાં સુધી હું જોકે તારી સહાની ખરી વીધાજ તસીકે બધું પરિપકારી કામ બાબતીશ.

આ રીતે જોકે વજાદાર જોરતે ચોતના

ધણીના મુતુકાળ વખતે તેનાં હજાર કીકરી બરેલાં અંતકરણને પોતાની કાચીસીઅત અને સીરોન જાળાન વડે મીઠા બોલો જોવા-
સીને સ્તેષા પમાડ્યું. મેકસન મનનું સમા-
ધાન મનું મેકસે તેણે પોતાનું મનું બીજા તરફ ફેરવ્યું અને જાસ્તી બોલવાની કોચીસ કોચી નહીં. પણ જ્યાંસુધી તેના બોલો-
બામાં પ્રાણુ રહ્યો ત્યાંસુધી તેણે કોચી નજરે પોતાની ખાસી કલેર તરફ નેજા કીડું.
પણ તે આજવાર પેહિંમ્યું નહીં. જે ઉપરને વરતે તેને જાન આમલિર. કાપમ રહ્યો હતો તે મુસદ હાંસીજ થઈ જોહને તેની હંદ-
ગીના મસાક દેહાવાઈ ગયા. આ વજાદાર અને નીમકહજાલ જોરતારી તેના આત્માને જોહજો તેટલા આરામ મળવારી તે વધારે ધમાકું બંધ થઈ ગયું અને તેને આખજી રાસી સારી આખી ગઈ, જે ઉપરથી બધાને ખાતરી થઈ કે, મેકસ મીતાના સદાના આર-
માં થઈ સુધી. જોહકામાં તેના જોહસપર સહવારી કોચીની તેના મુઠાર પર પડેજ તેમ પડી અને તે વખતે તેને જોહકે દીપવા લાગ્યા. તેણે ઉઠલીવર પેપમાં જાગ્યો આસમાન તરફ નજર કીધી અને પછી સહને સાડે તે જોકે થઈ ગયા.

આ લાગ્યોની જગો જ્યાં જરૂરીઆત સાહીતિ જામિજોજ મળી આને ત્યાં મેકસની લારાને ડહુજાવાની લાપ કીધી. સગી સાંહાંજ-
ને વખતે જોનહોને તેને લશકરી પાસાકમાં વીઠાળી પોતે જે અમર ખોદીને તૈયાર કીધી હતી તેના કેટલાજોકે સોબતોની મદદ લઈને તેને ડહુજાવ્યો. જો જોહ પર ઘણા મુજબ ક્રિયા કરવાને જોકે પાદરી ખમુ હાંજર નહીં હતો કેકેકે ત્યાં આગળ હુબધે દેહગી વગરનાં જોખાંના કમસા પગવા હતા. પેસી જુવાન

તીધવા કુલેર પગુ કપર આગળ એક પાનુ
પર લખી હતી. પેલા નીમકદલાલ કોનથેને
બોહોઠો આનાદાની અને કાળીલી સાને મેસલા
આપણુ અને પુખ્તુરત એકેસને કપરમાં
સુધી પિતાની અને કુલેરની વચ્ચેથી તેને
મદાને સારુ કુલેર કીધો.

આ ચર્ચ રહ્યા બાદ કુલેર પિતાના હાથ
નોડી મુદસાન તરફ નજર કરી આજી ગજા-
ખતે વખતમાં તે કાલેથી તેને ઉપલ અને
ધીરજ ખતી તેને સારુ તેને પાક ગજાન
લાગી. આ ગજાને સુરજ તરતજ ખસત
પાડ્યો હતો અને તે વખતના તેના મહીમાં
ભેંજો કોરેલો પેલી કપરની આસપાસ
પડેલાં રૂખામાં.

આ પૂર્વે ચર્ચ રહ્યા બાદ કુલેર પિતાનું
ખડું રીક આ કપામાં મરાતર તરફથી
વેગળું કરી પાડી શરુ તરફ રવાને ચર્ચ અને
તેણે રીકે લખ્યા મરાતરને આપમાં હતાં
તે સમયે આગમાં લાવતી તળવીજમાં
ગણાણ ચર્ચમાં અને આની આકૃતમાં પો-
તાનાં મન ઉપર જેલે આજી ચર્ચ હતી અને
તે નમીતે મળી હતી તે નીચેથી હેજાલ
એક કોખમળુ અને કાલેથી તરફે વીજા
પરેલેલાં નેડાંએને આપવા લાગી. (સમજા.)

હિંદુધર્માનનો મિત્રે ગવરનર ગવરનર.

(સાંધ્ય પાને ૩૦ થી.)

પાપાણના ઉત્કૃષ્ટધર્મા ગર્ભની દરમિ
એક રેહામાં "ઈમ્પ્રોફ" નામને થતો. તે
અગરુદાર કુદૃખને અને મોટી ગણુર
થતો; પણ પેરેકે લાગત ચર્ચ થઈ હતી. તે
હમિ મિતરતો હતો અને ગદારમાં કેવલ
નિર અને દેસયાનના નડરા મિતરી લેવા

મળે હતો. સંચાતે પોતાની મિતર હતી;
આ મિતરની ગજાણી "આરચેન્ડ" હતી;
અને ચર્ચ રૂખાળી, ગજેલગંદ અને ચાર
અને મજાલવા રચનાવની હતી. અંદર
આનેથી તેના તેના ખર્ચાકપર આદ નોટોતો.
પાકાણુર હોરેન્ડાસની ગત વીતમાં પુખ
મણુર રેહી અને એમ કરતાં તેની પ્રીતિ
પણ તેજ પર ચલાગી. ઇન્કેક કોતો
ચર્ચ કે, હોરેન્ડા આગતરી પડ્યા. પેલી
મિતર તેની પુખ ભરદેસ લેલી હતી. તે
તેને રવા રાડ વખતસર આપતી હતી, અને
ચાલણમાં તેના કુખત મિતરમાં (કમીતમાં)
ચર્ચી રાત મેલી તેને સામવતી હતી. ચાલણ
મદાસ પેલિંચાના ધણુ દિવસ આગળ
તેનાની પ્રીતિ એક મિતરપર અતિશે લધી
પડી. આ મિતર તેને ખર્ચા અને આ-
સિક મળે કંઈ તોડ કાઢવાને એક ગજાએ
મળ્યા; અને ત્યાં એમો ઇન્કેચના થયો કે,
"ઈમ્પ્રોફ"ની મિતરે રેહીનેપાની મજાલ-
તમાં હેડ કુડી આપવાની ઇધાને લખાક
લેવાની કમીતરી માગી; અને તેનાં ધણુએ
તેમ કરવામાં મદદ કરવી અને વાંધો લેવો
નહી; અને આંચુધી પ્રસારે વાજ તાંચુધી
પણી પછીઆણીએ સાચે રેહું. વળી એવો
કલપ થયો કે, આ કુખીય અને મિતરો સા-
ખસ ઉપર હેનિટસે કંઈ મેરેન્ડાની વખતો
તેના કુખેડા ઉપર નજર ચામતી, અને આંચે
કાંઈ તલાક-પાંચુ પાકાસ રાખી મગાઈ તોડ-
વાની રત આપે ત્યારે હેનિટગમે એ મિતર
કાચે ચાડી કરવી અને તેને રેડે "ઈમ્પ્રોફ"થી
ચર્ચમાં વળ્યાં પોતાનાં કરી લેવા.

હેનિટસે મદાસમાં આવીને લુએએ તે
કપનના સળગે વેપારને આગળે અડુરે
તરફે ચર્ચ ગવરે હતો. પોતાનું મન પાણુ

વેપારના કામ કરતાં લોક કારભારમાં સામ્ય થતાં વધારે હતાં. મેતાના ઉપસંગોનું ચિત્તો કિવિંદમાં હતું; અને તેઓ તે કારભારી લોકો, વેપારમાંથી વધારે કિવિંદ મળે એવી તાલીમ કરતા. તેઓ પર શ્રેષ્ઠ પાત્રી સમજાતા હતા; અને એટલા વિવાદથી હિંદુઓએ પંખીના કામના તરફ અતિશય રુચિ લગાડી. કંપનીના બિજા નોકરી લોક વેપારી કલાઈ ઈમાને નવીસાનના કામ ઈસી, મોટા ઈમાને હઠાઈના અને સારતે અને રામાઈ કરાના કામમાં પડતા, ત્યારથી કંપનીના વેપારી થતા કામના બિંદુ જાતી દરકાર નથી રાખતા હતા. હિંદુઓએ તેમ નહીં કીધું; અને મોટા મહિનામાં કંપનીના કારભાર એટલે બધા સારી રીતે મુકાલી દીધા કે, દીકરો લોકો તેના ઉપર થજુ થુકા થઈ ગયા ને વળી તેઓએ તેને બંગાળના રાજ્ય કારભારના સુખ્ય અધિકારી રેખી. ઈસા ૧૭૭૨માં તેણે મહાસ ઇલાહ, અને કલકત્તે પોતાની નવી જગતના નાઈ લેવા થયા. પોતે “ઈમ્પીર” તથા તેની સ્થિતિ પર તેની સારી કલકત્તે ગયા, અને તેની રીત બંધ કરતાં વધારે વખત મુકાલી મહાસમાં રહ્યાં તેની સેતજ ત્યાં જુલુ રહેવા આગ્યાં.

[અનુર]

—અનુર—

વિશાલમાં તસવીરની કિમત

તપાસેલ ઉપરથી માલમ પડે છે, તસવીર પાડાને ઉત્તમ હુન્દર થયું લાંબા વખતથી બાંધ્યા આવે છે. હજાર હિંદુઓનાં લોકો, આજા, મેગેલ વગેરે કેટલીક બગે, ત્યાં જ પુર્વીક અને તારીફ કરવા લાગે છે. એવું બને છે તેને સહ વખતેથી છે.

તે છબીઓની અંદર એવું બોલું કામ હોય છે કે, માથાને એકેકે બાંધ અને તારીખરતું દરેક રૂપાં પછી આપેલું કેમકે. આજુ બારીક કામ કરાને સ્થિતી બધી મેળવત પડે છે અને વખતનું શેકાજુ થાય છે, તેના પ્રમણમાં તસવીરની કિમત પણ બારે થાય છે; અને આ કાચુકર એ હુન્દરને વિશાલ અને સ્થિત લોકો તરફથી થઈ પાડું ઉત્તમ ગણતું આવડું છે. મધ્યમ સ્થિતિનાં આવડો તેના લાભ લઈ શકતા નથી. પણ બહારથી અંગ્રેજ લોકોનું અને આવડું થઈ અને તે એવું તસવીર પાડાને સેલેલો અને સારતા મારમ લોકોની નજરમાં આવતા ગયા તેમ તેમ તેના લાભ લેવાનું કેટલાકે બની આવડું. તેપણ હજુ મુખી તેના રીતને નેરલો થવો નેલેલો તેને દરજ્જે થવો રીતને તો.

એ હુન્દરની છબીથી આવડું આપણું વાલમાં મળેલ અને ગાઈ બાંધેલી છબી પછી આવડું પાસે રાખી રાખી છે, બારે તેઓ દરજ્જા ગયાં હોય છે અથવા આ કુનીયામાંથી કુચ કરી નાખે ત્યારે આ તેઓની તસવીર, તેઓના મેલેલો અને સુરતને આવડું અને આજુ આવડું છે અને તે એક આવડું પછી સંતોષ થાય છે. જે લોકો બની શકે તેઓ બે દર વરસે પોતાની છબી પછે તે તે પછી લાઠા પાડે તો છે. એ ઉપરથી એક વરસના આવડમાં પોતાના ચાલેની અંદર કેટલો ફરક થશે તે દેખાઈ આવે છે.

વિશાલ અને બીજા મુકાલી કરેલાં એ હુન્દર પછીના રીતોથી અને તે લોકોના શોક એ વિશેષ એટલા બધા વધી છે કે, મોટા મેલેલી રકમ એ કામનાં સેલો તેઓ

તરફનાર જાતની તસવીરો, શેઠેરો અને ખા-
ધકોના રૂબાતો વગેરે કઢાવે છે.

ગયા બુન મહીનાની તા. ૧૫ રીએ
વિલાપતમાં ગી. ૦ નેન હાલથીયે નાનના
શાખરો પાસે જે છાત્રીઓને સંબંધ હતો તે
વેળાએ તેના ખાનું મળી રૂ ૪,૫૩,૦૦૦ ઉ-
પડ્યા. એનો અંદર એક છાત્રી રૂ ૨૦,૦૦૦
ની બીસ્ટ રૂ ૧૧,૦૦૦ ની અને બાકી એક
રૂ ૧૪,૦૦૦ ની એ મીસબે હતી.

બીજી એક અરજીમાં પેરીસમાં જોન-
રોર કાવરની તસવીરો વેચાઈ હતી તેના
રૂ ૬,૦૦૦,૦૦૦ આપ્યા હતા. તેમાં એક
તો રૂ ૨૨,૮૦૦ ત્રણે મર્ક; બીજી
રૂ ૨૪,૦૦૦ આપ્યા. બીજી એક રૂ ૧૩,૧૦૦૦
સાથે વેચાઈ. આ સીધાપ આથી ઉચ્ચની
કિંમતની છાત્રીઓને બહુ મિલેટોરે જશે
તેમાં હતો.

વિજળી પેદા કરનાર માછલી.

આ જાતની માછલી કેંગારીનાકો અને
મોલ કોડલીએક જાતે આગળ પાછળના બરા
અને ખાંખાલીઆંખોમાં જોતરોર હુમલો-
બદલ જોવામાં આવી હતી. એના રાસોરો
મોટા થોડા ભાગ પાછા લાપડછે; કેમકે વિજળી
પેદાકરનાર આગળ આસરે જે જાંબાંલિસ
ભાગ પેરેરો, તે ભાગ ખોલુકા ખાવા લાપક
નાથી અને તે શાખરસર કુદરતે તેને ખોળાં
આવરેલોથી તકન નીતોરે મુકાશે.

પાછળમાં વસનાર પાછળીએ એમાંકે રૂડા,
કામળાં વગેરે આ માછલીઓથી બહુ કમિર
યાંઓ, મધર, કીચપડ વગેરે માછલી
જાતનારો પણ એનાથી કુદરત કુદરતે
મુવીટક નામની જાતે આગળ એક નડીમાં

એ માછલીને જીવડો બારે જથો હતો કે,
તેણી તરફથી જતા આગળાં થોડેના છાત્ર
મોડા નડીમાં પાછી થીવા જતા, તે આ માછ-
લીના ચોકર મર્ક પડતા હતા. આ કાલુરસર
તે રતો બીજા તરફ બાં જવાની જરૂર પડી
હતી.

જો માછલી બહારે પાંચ ફીટ લાંબી
હોય છે અને એને આ કાર પાછળીમાં સપો-
લીમાં જાય છે તેના જેવો હોય છે. એનું બિ-
જળી પેદા કરનાર આવડવ કઈ હવડા કામ
કરતું નથી; પણ બધાથી કંઈ જવાનું સંજલ્ય છે
કે, કાલની અંદરથી તેઓ આજાર નીકળી
તેના લેપમેગ કરે છે. એ વાતકાર જોવાને એ
માછલીને માછીએ જથો એક ખાંખાલીઆંખાં
હતો ત્યાં કેટલાએક મોડા તથા ઢાંચે બાં
જવામાં આપ્યા હતા. આ જાતનારોના પગને
આવાજ સાંજાતાવારના સળગી માછલીએ
કાલની અંદરથી નીકળી ઉપર આવી અને
પેલાં અંતરજોના પેટની નીચાના ભાગ તરો
થોડી થોડી એકથી મર્ક મર્ક. બાર તેઓના
અડધા અડધાએ આજાર માંડ્યા; જેના
બેરથી કોઈએક એકલા બધા હેરાન મર્ક
ગયા કે, તેઓએ કોઈપણ પ્રકારે ત્યાંથી કુ-
રાત મર્ક જવાને પ્રયત્ન પ્રયત્ન કર્યું. કેટલા
એક તે એવા આજાર મર્ક મર્ક હતા કે,
ત્યાંથી એક કમળાં પણ આગળ જરવાને
તેઓનામાં તાકાત રહી નેથી.

એ જાતની માછલી પકડવામાં માછલીએને
પણ જાણે વખતે બારે આજારે લેય છે.
એની રંગોને જાળમાં જે ખોળાં રહીઆઈ
જાતનારો આવે છે તે ખાંખાં અધમુર્ક મર્ક
રહેવાં હોય છે.

ઈસ્ટ ઇન્ડિયા આસોરીકમિશન.

આ સભા વિશાલતામાં આપણા હિંદુસ્તાનના કલ્યાણને માર્ગે પ્રોત્સાહન દલાવનાર નવ-જેનરેશનની એકનવરી સ્થાપનામાં આવીછે. જે સભામાં થયેલા નામીયા અંગ્રેજોને આપણા દેશનું ભણતું કેપણું કામ, આમે હાઈ કોલેજ થયાછે. આવા માહારત કામ ઉદ્યમવામાં તથા તેને મજબુત પાયાપર મુકવા સાથે પૈસાની જોરોથી ભરૂં રહેછે. પ્રોત્સાહન દાતા બ્રાહ્મણ આપણા દેશી સંસ્કૃતિ તથા સાહારો તથા શૈક્ષણિક સામો મુલ્યનો તરફથી મદદ મેળવીછે અને તે કામને સાથે પ્રોત્સાહન દાતા બ્રાહ્મણને તથા મદદ આપનાર સાહેબોને જોરથી સાબરથી પડેછે. સંસ્કૃતિ તથા દેશીઆ આવી સભાની કાર્ય સમજવા બ-ગ્યાછે, જે એક હિંદુસ્તાનને કૃપાથી વચની-હોયે નીસાણી છે.

જે મુખ્ય મુલ્યવસ્તુએ ધિક્ક હોય ત્યારે સોસાયટીકમિશનની સભાને પૈસાની મદદ આ-પીછે, તેમજના નામ તાર ૧૬મ નીચે મુજબ:-

કાલના રાત્રે ભવિષ્યથી કે, જે સભા કામને મેલે ૧૫/૫/૫૦ ૧૦૦૦
રૂપીઆની સરકારી નોક ૫૫
૫૬ કાંડે તેનું નીચાન જે
સભાના અરજના વાપરવાની
આપણે ૧૦૦૦૦ ૨ ૧૦૦૦
જુલનામકના નવાન સાહેબે પૈસા
વરસાને સાથે પૈસા હવે ૨-
પૈસા આપણે ૨૦૦૦
નવાનગરની જામ સાહેબે પૈસા
વરસાને સાથે પૈસા હવે ૨-
પૈસા આપણે ૨૦૦૦
નવાનગરના ટીપાનના સાહેબ
મનેથી મવડીસારના કિસો-

કરણીએ પૈસા વરસાને સાથે
૨૨૨ હવે ૨૫/૫/૫૦ આપણે ૧૦૦૦
નવાનગરની સરકારે પૈસા વરસાને
સાથે પૈસા હવે ૨૫/૫/૫૦
આપણે ૧૦૦૦
પાલીતાણાના સરકારે પૈસા વર-
સાને સાથે સાથે હવે ૨૫/૫/૫૦
આપણે ૧૦૦૦
નવાનગરની સરકારે પૈસા વરસાને
સાથે હવે ૨૫/૫/૫૦ આપણે ૧૦૦૦

૧૦૫૦૦

પાંડુરંગ હરીના રમણ હીરસી

બાબ બીજો.

(ખાતે ૨૦ થી માંધણી).

લસારની તરફઆરી તે સમયે મધ્ય રહી
હુલી; પણ હુણુ લક્ષ્મીકારે થશે તેની આ-
તમો કંઈ જાણતી નહીં. નહીંની આજુ પર
આવેલી દુર દેશો પર એક મોટા મદના
જોડની નીચે અમાસ તેમજી મારવામાં આવ્યા
હતા. તે જગો જણી એકાંત હતી અને હું
ત્યાં સંજોને વખતે આવે દુવાની હોલે આવે
રહી હોય તે તે વખતે લસાર જતો અને
મારી હાલત પર વિચાર કરતો અને મનમાં
કહેતો કે, બોલાતા ઉપર આખર રાખતાં
માસ દાહાડ કેમ પુરા થશે. ખરે હું કેમ
ખાખત છું. કોણુ માખાખને પંડે ખા-
તમો છું, તેની પાલુ અને અખત નથી.
પણુ બામગ સારાં કે સાર્વતશવ સરખાને
આજુએ નવજોડે મધ્ય હુણુ તે માટે એક
મદ અમવા માસ પીખત જાતબાઈ પર રો
છકે છે. હાલતે મારો આસોરી સાર્વતશવ
છે. જોગે એકે જોની લંકાની વજા નકરે
તો મારું રું થશે. વજી કાણુ તેની હાથ-

તીએ તેની ખડ્ગથી તારી પર ચાઈ તો આરી
આસપાસના કાષળાં દમકામનિ શિક્ષા વળ-
તમાં છેડો આપશે.

આપણું જીવન અને સીધા ઉપાસથી ખે-
સકી પોણકો મેળવતી જેતો અને આસપાસ
લાંબે છે. સામાઈ જેવો તે નહાવાનો બોલો
કોઈ પણ પંથ નથી. સરખાવ તથા સીધા
ચલાના કનેતાં આજુ-થડું વધારે સ્થિત છે,
જેવમ કરતાં ચોડા હજાર કેસીબાં હાથ સાચક
તો પાછી કન્ટોરમાં વ્યવસ્થાવાળી કુશન
ખાદીય અને મણી ખારી જંગમીના લેવક
વાતચાઈ અને વાતબીને રરતે કાઢીશ.

આપા વિચારમાં રિત ખુબ ગીચનાર
હું. કોણકામાં નેલાવતો દુર એકે કોઈ
માણસ કોડા તથા આપણે રાક્ષ લોકાંતરી
માવી નાજરે-પડાયો. તે છાનોખાના આણી-
મેર રોહીમેર કહાં લગાવમાં હોય કોવી રીતને
જાણ્યો. સેતી નજર કહાં ગયા પર પડી
નહી, કેમકે કોઈના શિષ્યાના કોણકો મુ-
ળાં વાળા ચાઈ રહ્યું હતું; પછી મેં તેની મ-
નના કુરો જાણ્યાને કાળ કીધો. હું તુરત
આંક પર ચાલી-પાતરાંઓનાં કાષળમાં સેતાઈ
ગયા. થોડી વારમાં પેલો માણસ પેલા આંક
આગળ આવી પેહોંવયા. ત્યાં એક હર-
માનની ચુરતી હતી. શાસની પડી કરી બાબુ
પર ચુકી, તે હરમાનની પુંગ કરવા બેઠો
અને મનુષ્યુદરી રીતે બેઠો હતો કે "અ-
હીયાં નથી. હજુ હું અહીંયાં બેઠેલો
આવેલો છું. હું રાહ નેહવા. મારી
આગની ખસીછે તે હંમેશાં એ જગે પર
આવેછે અને આટો કાં નવાં-ધાવ કોઈ
મારે."

આ પ્રમાણે બોલી તે મનુષ્યુદરી મુઠે જા-
ડની નીચે ઉભો રહ્યો. એ મણુ મારે કાલસ

ખુબ સીકો રાખ્યો નહતો આજુમ પડી આવ-
ત. મારો ચંતમાં ખાતર જગ્યા થાઈ, એ
માણસ આરી કોષમાં છે, એ દોહા હરો.
કહાસ મારો બાપતો નહીં હોય. થોડી વાર
વિચાર કરી એ નીચે કિતોને તેને પુછવણ
કરવાને કાલ કીધો, મણુ કોણકામાં જામય
સાચાં કે મારે કાને એક આગની તરેહને બોલો
આજુમ રાંજાઓ કે, હું હવે! કુશન ખારી
આજુમ સામે નીચે નહાવતાં મારા પેલા
ખાઈ ગયા અને મને બેઠેલ કીધો, મારાં
આ ખંજવતી તેના બાન લઈ આંકુમી મુઠે
રહ્યું નહીં. તે ફક્ત મારું જાણવાની સાબતમાં
રહેછે; મણુ તેને તે પુરી કરી કુશમાં ખાતાયો
છે. આટલું બોલી તે અડમ્યો.

ઉપલા થોડે રાંજાઓનાં આ જગ્યાખા
તરમ ચાઈ ગયા અને પડતો પડતો અડકધો
અને પાતરાંની બાબુએ નીચાં કરી નેહા-
વતો પેલો અરજદાર હતો, તેણે મને આજ
પણ પાસેથી કન્ટાઈ મેળવવાને ખુબ લાંબ
રૂપવત આપી હતી. પેઠે બનીને નાહું
અડખ છતાં મેં તેનું કામ કીધું નહીં. છતાં
એના પાતરાંનો હતો કે, જસ રાણી કે પાતરાં
દુશરીતો તે ખાણમ પામી જશે; જાદે બાણી
છપમાં છપછે નહીં એમ દમ થોડી મુઠકાંની
પિત્ર મેસી રાખે. મારે માથેથી પરસેવાના
કોષકા પડતા હતા. બોણુ આંક પરના છપ-
કાએ એ હંમેશાં મુઠાં મેસી રહેછે તે માર
કાનની આસપાસ ધૂધું આપાવ કરવાં સાચાં.
મેં તુરત એક બીજો આપાવ પેલા હેળતીના
રાંજાઓ કે, બંધો રાત, એમ કહાવે, કેમ-
ખાતો મારે-બણું થયેલું અને ખારી આપણું
મણુ લીધો. હવે હું કોઈની મુઠે જામતો
નથી. હવે તે મેં આ કહાણીજ તેને અંત-
આવવાને મારે કાલ કીધો છે."

આ પ્રમાણે યોહાને દેવકી મોહીવાર પછી જન્મલેખ તૃણવતે પીપળાના ઝાંઝ નીચે ગયા. ત્યાં તે કદા કામ કરતો હતો પણ તે ગામીથી કેખાણું નહીં. પણ એ જોણ કે તે જમીનમાં ખાદી યાદી કરી જોયો આ- જોણું ધન હાલતો હતો. તે ત્યાંજ રહ્યો જ્યેવી તદ્દરામાં કે હું કાઈ રીતે તેને હાથ લાગું. મોહીવારમાં યાદિય તે આસ વડના ઝાંઝાને આજીએ અને યાદિય વુરસામી પંચર મીયાનામાંથી ખેંચી જાયો કે બે દુક પાંડું મને ગાળના સમયે કે, તારી લઈલો પુરી કરવા નીકા કરી નહીં હોયું. હું તારા ભે- હીને તરસ્યા કર્યો. હું ભજન ભજિયા; ત્યાંથી રિહી ભજિયા; અને ત્યાંથી છેક કેપ કમીરીન યાને કન્યા કુમારીમાં ભજિયા; પણ આ દીકમે તારા દીધીને નીકાલ કરવા સોચા મેલેન પડનાર નહીં.

આ પછાણે યોહા મોહી મીનીકમાં તે પાસે રાલખાલ હોડી પાતાને રહેતે ચાલતો ચાલે. આદ અષ્ટ જનમાં હજી આજીએ, તેપણુ દી- લમાં બંધેલો પછી રહ્યો અને મનમાં જિમ લાગ્યું કે, ત્યાંમુખી જાગણીમાં જઈ રહેલો- રોને જોએ થાળ ત્યારુપી હું સળીત જાયો એવ મન ગાતનું નથી. તે કામ મેલેલું કર્યું; આદ જોણે મને પુન કરવાના સપન લીધાએ તે મને જોતો નીકાલ કર્યો. જોણે તારી લઈલો લેવાને હાથ ડાખીલો તે આજ દિને, જિમ લાવતો જોઈ શી તરફ આરામ મળી રહે. આર મમેતેમ કરીને ગારી સોધને સારૂની જોની મેલેનત ઉજન રિહી અને કન્યા કુમારીમાં જાગણી જાગણી.

અને હેવકીને માદ સોરીતે ઉતારવા તેનો તજવીજીયો દિય ખીમકુલ પેઠું. હું માસ મનમાં વિચાર કરતો હતો કે, વામન પંચ

કાદી લીધા વગર તથા સહીના હાત કુર કરવા વગર તેની સાથે કુતેહી જાય કાઈ રાકાય નહીં. આસ દુરામનને ખજાને તે જોયા તેના પંચાણે; પણ તેમને આસ હાથમાં આ- વ્યથે. હું હેવકી ભેવકુ છળી. તેણે તે ખજાને પીપળ તણે હાથીલે. હું ત્યાં ગયા અને મારી કરાઈ વતી ખાદી જોડયા તે તેમની એક પીતળનો દોટો જેનું મારું આમકે વતી બંધેલું હતું તે મને હાથ લાગ્યો. ખીનું કદા હાથ લાગ્યું નહીં. મેં આસને બાપવર કરી મારી જાગણી તરફ રહેતો લીધો. સંયુમાં ગયા બાદ દીને રાજાના જોડામાં શું હતું તે જોવા મેલો. જોડામાંથી મુજ- સલજનું પુન કરી, તેની મધુ કરી રૂપાની ની- કરી તે આસને રૂ ૨૦૦ ની ધરી. ખીલ એક વાસળી મુનાલ મિદરની મરેલી. જે મુસાફ- રોમાં કર્યો બધીલે તે નીકળી. વળી મોહા રૂપીઆ અને બંધેલોના પ્રસેડું. વળી મુજસે ખાદીમાં, કરણ કુલ, બાબુમાંદ તથા કેમીક સોનાની વીડીએ તોમ મોહા પુર્મ મોલી અને તંબાના પેસા નીકળ્યા. આ જોઈ પાંડુએ વિચાર. કોણ કે ધાપતો દીક હાથ લાગી. દેવકીએ મોહા કામ કરીને આ ખજાને દીક એકમે કીધા. તે બંધો મળેને આસને રૂ ૨૦૦૦ નો ધરી. જે સાં- દી ઉપર પાંડે મુજે હાથે તેની નીચે ખાદી જોલીને આ સમયુ હાથે. હવે મોહાના દુરામન દેવકીને મુખીના આકાં ઉપર કાણુ તજવીજ અને ઉપાનગી લાવી મુકવા તેના વિચારમાં મગાયુ રહ્યો.

—૯૭—

પોહીય.

જાન વર્ધકે-આપનાથી હજો જાન રતયે કબુલ સખીએ હાથે.

મીલાવડો

તાં

THE MISCELLANY.

અંક ૭.

ગુણ, ગ્રાસ દીસેમ્બર, સને ૧૮૭૩.

શ્રી ૦ આના ૨.

પામન ક્રિયા.

(અંક ૭ અને ૮૮ ના.)

જરૂર માટેના એકબીજાનું મેરડું
પામન કરીને કેળવે. મારી લગાડવાથી
તથા પાતું બાંધવાથી મેરડું મરી પે-
પસીન થી નાકે અને પાતું તેને સુકાવીને
ઉમે તે તેના સહેત બીજા તુડે વર્ષ બન-
છે. આ તુડે પાતીમાં પીગળી જઈ રહે છે.
જરૂરમાં પેપસીન, એ એક મોટાથી અન-
ત્યની વસ્તુ છે.

“એકાદીક એકાદી” એક બીજાને પચાઈ છે
જે કે દુધમાં રહેલી ખાદ્ય પદાર્થો જાળી
થાય છે. તેનામાં પાચન ક્રિયાને મદદ કર-
વાને કુલુલે, પેપસીનને આસીડમાં પીગ-
ળાવા વગર તે ખાવાકપર અસર કરી શ-
કતું નથી.

જરૂરમાં રહેલા માનુષ પદાર્થો વજન-
નામાં ઘણું જુલુ હાય છે. આપણે જે નીચે
ખાદ્ય ઉમે તે તેમાં છે અને તે ઉપર
પાચન, સુત, મેગનેશીયમ, અને લોહ એ
માનુષ્ય છે.

ખાવાકપર જરૂરમાં અસર-ઉપર
અન્યના પ્રમાણે તાપિર થવા જરૂરમાં

ખાવાકપર એક અન્યના તરફની અસર
થાય છે. એ અસર એક મેરડાને નાકાને
કરે, અથવા રોડા, અથવા હાંડની વાગ-
કરે અને સુતની, અથવા પનીરના બીજા બીજા
કરે કરીને જરૂરમાં કુડી, જરૂરમાં મર-
વાથી તે, તે સ્થળે એકરસ થઈને, પી-
ગળી જાય છે.

જરૂરમાં પિંડી અસર આ ખાવાકની
જરૂરમાં જાળુપર થવાથી રહેવાય છે. તે બાગ
પાદર વાગવાથી તથા વધારે કુલુલ થઈ
જાય છે અને પીગળી પીગળી જાય છે.
તે અસર તેજીને હાથેથી તે તે પીગળી
જાળી થવા વધારે નાકીલી થાય છે અને
જરૂરમાં થઈને પીગળી ખાવાના દરેક બાગમાં
પાંડીની તમે છે તથા મરવાથી અવસ્થામાં કરી
લાય છે.

આ વિધિ પ્રવાહી પચાઈને તપાસી ને-
વાથી અસર થાય છે, ખાવાકની સ્થળી વ-
સ્તુઓની સ્વચ્છતા પર સરખી અસર થતી
નથી. ખાવાક માટેના એકબીજાનું મેરડું
બાગ માત્ર જરૂરમાં પીગળી જાય છે; પાતું
તેથી સ્વચ્છ તથા તેના બાગ પર તેની અ-
સર થતી નથી. તે રોડાના તથા તેના
ખાવાકને કાળે તેને એકબીજાનું મેરડું
સહેતે તે જરૂરમાં આ એકબીજાનું મેરડું

દરને પીંગળાવી લાખો, બીજા પદાર્થને છુટા કરી લાગે છે.

આ પ્રમાણે સેદસી, આઠા માટેલ નફરે જીવ્યુદીનસ સેદસી તથા સ્વાર્થની મેળવણી બનેતો છે. ત્યારે તે માટેલો જીવ્યુદીનસ સેદસી જરૂરસની વ્યવસ્થી પીંગળી બનયે ત્યારે સ્વાર્થના બાજી પછી, વ્યવસ્થાને છુટા પડી જાય છે તે પછી, તે પોતાના આરા સુધી કાયમ રખે છે.

પાની, દમ માટેલાં દસી બપમાં "કેદન" નું બનેલું છે. તેમાં માખણના જીવ્યુદીનસ ઉપાને કોણ સ્વકલ્પો હોય છે. જરૂરસ કેદનનો પીંગળાવી રહે; પછી તે માટેલા માખણના ઉપાને તેજ જેવો બાજબર રહી અસર કરતા નથી, પીંગળી ગમતા કેદનના મધાજા પર તેજનો ભાગ માખ તરફ રહે છે.

પેદમાં લીધેલા આરાકેના કોણમાં કોટા જાગ જીવ્યુદીનસ સેદસી દેખાય છે; અને જરૂરસ તેના પછી આરા રહે છે.

માખના કિણમાં જરૂરસ જે સ્વિક અગત્યનું કામ રહે છે, તેમાં સહેલાં પેપરીનનાં સુધુપર આધાર રખે છે. આ પેપરીન પદાર્થ ફેરવેલી માદક કામ રહે છે. તે ત્યારે સ્વિક-જીવ્યુદીનસ સેદસી રાંતમાં આમે છે ત્યારે તે તેના અવસ્થા બદલી લાગે છે તથા તેને પીંગળાવીને પ્રવાહી રૂપમાં બનાવી રહે છે. જીવ્યુદીન, જરૂરસથી પામવા મળે જ્યાં બાદ તે રહી જીવ્યુદીનસ કેદનનું નથી; પણ તે કદી પીંગળા રૂપમાં બદલાઈ જાય છે. આ બદલાયક પદાર્થને "જીવ્યુદીનસ" કહે છે અને તે પોતાના પદાર સુધીથી જીવ્યુદીન આને છે. બેદાંનો સફેદી પેદાની સ્વભાવીક અગત્યમાં અમી લગાડે છે રહી જાય છે; અને તે કાલનામાં પાડાય છે; પણ તે જરૂરસથી

પેદમાં પ્રવાહી અવસ્થામાં થઈ જાય, તેનું જીવ્યુદીનસ રૂપમાં બદલાઈ ગયા બાદ તેને ગરમી લગાડવાથી રહી જાય નથી; પણ તે પ્રવાહી રૂપમાં કાયમ રહે છે અને સોડીની નળીમાં સુસાઈ જવાને લાગ્યાર રહે છે.

બીજા ફેરવેટોની પદમ જરૂરસમાં સહેલાં પેપરીનને પોતાની અસર કરવા સારું તેમાં કદ નોયમીત ગરમીને સુધી હોવા નોઈએ; કોટલો સુધી ગરમી અવકા યહી થી કોઈ સેધનું નોઈએ. પાણી રહી માખે તે કોઈ સેધી ગરમી જરૂરસની રહીએ તે તે પોરાક પર અસર થયે રહતી નથી. તેમજ નો તેની અમી પાણી કોલે છે તેની કોઈથી અસરી પર લાગે એ તેની પછી તે પોરાક પર અસર રહી રહેતી નહીં. ત્યારે આ બે કોઈ સેધીની વચમાંની ગરમી પેપરીનની કોઈ નોઈએ. પેપરીનની ગરમી આસરે કોઈ (૧૦૦) કોઈથી હોય છે તે તે પોતાનું કામ પાણી અવસ્થામાં રહી રહે છે. પેદની અસરની ગરમી પછી તે રહી જાય છે.

કેદનને જીવ્યુદીનસમાં જરૂરસ સ્વિક માણે તાજુપર રહેલું કામ રહે છે. દુધને પ્રવાહી રૂપમાં પેદની અસર લાગે છે એ તે પેદને પેદનું રહી જાય છે; અને આજ સુધીને લીધે વ્યવસ્થા પેદમાંના સુધીએ તે સ્વ નોઈએ "કોઈ" કોઈને રહે છે તેને પાનીના કારણનામાં દુધને રહી રહેલા કામમાં લગાય છે. માખના કિણમાં આ દુધને રહી જવાનો અસર પેદમાં જરૂરસને દુરત રાખે છે, પણ આ રહી અવકા "કેદન" ઉપર "પેપરીન" કામ કરે રહે પાણી તે પાણી પ્રવાહી રૂપમાં બદલાઈ જાય છે. જે પદાર્થ પામવા કિણની સીવ્યુદીન રહે એવા હતા તે પાડાજીની જરૂરસનો મદદથી પીંગળી જાય, પ્રવાહી અવસ્થામાં

પદ જાણે. આ ઉપરથી સમજીત વાપરે છે, પામન કિયાથી ખોરાક માત્ર પીમળી બાથ છે જોય નથી, પણ તેજીના જોગબુદ્ધિસ પદાર્થોનું તદ્દન બીજા રૂપમાં બદલાઈ જતું વાપરે.

સાધના પામન રસોમાંનો જરૂરસ વજનમાં સઉથી વધારે હોય પડેછે. હાલિંગી કે આ. સક નહીં પચેછે, પેટમાં રહેછે ત્યાંથી તે તેના બાહ્યપ્રદાનમાંથી નીકળેલા બાકી રહેછે. પેટમાંથી જે રસ છૂટે પડેછે તે તે બાહ્ય કતા નબ્બેપ્રધુમીનસ મેટર"પર બસર કરેછે. જોતપ્રધુમનસ મેટર પ્રગટી અવસ્થામાં બસ. હાઈ ગાયામત્રી તે પેટના "વાયસરસ (૨)" ગાંઠમાં થઈને નાણાંનાં અંતરકાંઈ જાયછે; અને પછી બીજો તેની સાથેના બાકી રહેલો ખોરાક, જેપર જરૂરસની બસર પળે બાકીરે, તેપર જરૂરસ પિતાની બસર કરી પીમળાનીને નાણાંનાં અંતરકાંઈ ગાંઠથી આવેછે. આ પ્રમાણે પેટમાં લીધેલા સમગ્રો ખોરાક આંતરકાંઈનાં બાથ ત્યાંથી, જરૂરના પેલાનું કામ કરતું પડેછે.

આ પ્રમાણે સમગ્ર કામ ચર્ચ રહેછે બિ. હલે રસ નીકળેલા બંધ ચર્ચ બાથ. પેટનું હાજીબાલ ચર્ચ પણ આટલી બાથ છે અને તે બાથમાં હોય.

આ પ્રમાણે પેટ કેટલીએક વખત કામ કરીને બાથમાં રણુ લેછે. બાથ પામન કિયા બાકી હોયછે ત્યારે તે પેલામાંથી રસ જોડી સંભળાઈથી કામ કરના મંદી જાયછે; પણ બાથ પામન કિયા આટલી નથી તે દરગીજાનામાં તે હાનું બેસેછે. (આશ્ચર્ય)

દુધીયા દાંત.

દુધીયા દાંત જોડેલે જે દાંત થોડી યુવત ચુધી રહેછે તે. જાન્ય પેર માટેનાં બાળકમાં પાંચમે મહીને દાંતનાં આકાર દેખાય છે અને બાથસર સાતમે મહીને તેમાં પુરતો થવા મરેછે.

જાન્યના પછી બચતું જાન્યનાં બાકું ચતું બચતું અને તેને બાથક તેનાની જરૂર જાન્યનામાં વખત પાસે આવતો બાથકે તેમતેમ, જે દાંતો જાન્યનાની બાથકે અને જાન્યના પછી તેપર થતા હતા તે હવે કંપાવ દેવા મરેછે.

દુધીયા દાંત થોડેછે, હવે ઉપરના જાન્યનામાં અને હવે નીચલા જાન્યનામાં. તેમજાને નીચલાનાં વાપતમાં ફેરફાર હોયછે; પણ યાજા ખસ જાન્યનામાં જે યુવતે કંઈ દાંતો પડેછે તે તેને યુવત-આ નીચની આકૃતિમાં ઉપરનાં તથા નીચલાં જાન્યનાની એક બાજુ-પરના દાંત કેપાટનામાં આવ્યા છે.

૨. વળેલા કાપે કોવો દાંત. ૨. બીજી પુરતો કાપે કોવો દાંત. ૩. બાકીકૃત હાથને બીજી બાથના રાકી. ૪. હાકનો પેટલો દાંત. ૫. હાકનો બીજો દાંત.

દાંતના છેડા, માળાઓને કુદીને નીચે જણાવેલે વ્યુત્કે વ્યુત્કે વખતે પહોંચે નીકળેછે.

૪-વચ્ચામાં કાપે મેચા રાંત. જનમ્માપણી ૧ થી તે ૭ મહીના લગીમાં નીકળેછે.

૫-માળાપણી કાપે મેચા રાંત. જનમ્માપણી ૭ થી તે ૧૦ મહીના લગીમાં નીકળેછે.

૬-હાડના રાંત. જનમ્માપણી ૧૨ થી તે ૧૫ મહીના લગીમાં નીકળેછે.

૭-જાણીય પાને નીચે. જનમ્માપણી ૧૬ થી તે ૨૦ મહીના લગીમાં નીકળેછે.

૮-હાડના પીતલ રાંત. જનમ્માપણી ૧૮ થી તે ૨૬ મહીના લગીમાં નીકળેછે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણ રાંત નીકળાવનાર વખતમાં ફરફાર હોયછે. દેહકામિક બાજ્યામાં થયેલ વેદેલા નીકળેછે. ખાણું કરીને નીચલા રાંત ઉપલા કરતાં વેદેલા નીકળેછે.

દેહકામિક બાજ્યાઓ, પાણામાંથી બહાર નીકળેલા રાંત સમેત જાયછે. કુદીનેની ૧૪ માં કુદી રાંત જનમ્માપણી ૧૫ થી તે ૧૮ માં પાળામાંથી રાંત નીકળેલા રાંત. દેહકામિક બાજ્યા જનમ્માપણી ૧૯ થી રાંત નીકળેલા રાંત સમેત મેચામાં ચાલાઈ છે. દેહકામિક જનમ્માપણીમાં તે મેચેલા વખત કરતાં થયેલ મહીના. કોલ મ્માપણી અને બાજ્યા વખતે તે પાંચ વરસનું બચ્ચું સાચ ત્યાંસુધી આવના નથી. દેહકામિક વખતે નંદુરવત બાજ્યાઓ આકારા થાયછે ત્યાંસુધી તેઓમાં રાંત જણાવના નથી. દેહકામિક બાજ્યામાં અને ન બાજ્યા થકે મેચા. બાજ્યામાં રાંત ઉત્કળને આવેછે. પણ બાજ્યા રાજ્યા જુજા હોયછે.

માળાપણીને નાહીનાં બાળકોના રાંતને તેમજ સાંકુ રાજ્યાની દેહકામિક કરવી નેત્રીએ. વરોજા મહીવાર આવે બાજ્યાના રાંત પીઠ ૬ કરતાં નેત્રીએ કાણુ મીઠાઈ બાજ્યા

નીચે પહોંચે રાંત વડે લાળતાં આવે આઠ કાવ કરવા નેત્રીએ. રાંતની બંધા ન રાજ્યાથી બાજ્યામાં આઠકાવવા રાંત ઉગેછે અને તેઓ રાંતે. બાજ્યા વખતે આઠકાવ જતાં પાણામાંથી જણાવી કાઢાઈને લીધે, રાંત કોંકર મેચા વેદેલા રાજ્યાપણે. આ જણાવેલું દુર કરવાને વખત પાળાપણું છે, જે વખત આવે રાંતના વેદેલ તરફ મુરતું થાન આવે પહોંચે નેત્રીએ અને તેમ ના કરવાથી પાળકને કોંકરથી કોળાવતું પડેછે. દેહકામિક વખતે બાજ્યાઓના કુદીના રાંત કાઢી લાંબાવાપડેછે; જેમ કરવાથી બાજ્યા રાંતને નેત્રીએ તેમજ જોવા મળેછે.

કોઈ વખતે રાંતના રાંતમાં વેદેલા ઉદને મુનામી અને જીભ પહોંચીથી પુરી થાયથી, રાંતના મ્માકાવ કરવા પડેછે. 'વારતે' રાંતને સાંકુ રાજ્યાની તથા પાળકને ઈજા મતી જણાવતી હોય તેા તુરત રાંતના રાંતકર પાસે જઈ તેની રાજ્યા મેચાની માળાપણી ફરજે.

દેહકામિક વખત દેહકામિક બાજ્યા જાયછે અને આ બેબને લીધે તેઓનાં રાંતની કોંકરણમાં વધી પડેછે. અંગ્રીજ સોલજરીમાં આવાં બાજ્યા જાયછે તે માળાપણે થયું હોય જાયછે; કેમકે એવાં બેબવાળાં બાજ્યાને મેચામાં થતા પછી સોલજરીની નોકરીમાં રાખતા નથી; કારણકે આ બેબને લીધે તેઓની કારતુરી તેમજ રાંતની નથી. વળી અંગ્રીજ લેન્ડમા કોંકરોને આની બેબ, પરણવામાં આવે આવેછે અને તેમજ સાંકુ તેને કુરવત કરવાને તેઓ થયું મેદાંત લેછે અને કાળીકા ઠાક-રો તે કુરવત પછી પરી રાંતે. આવી ત-ફેટની બંધા મ્માપણું તેમજ લેતા નથી અને દેહકામિક બેબ તાંદુવાર વેદેલાને લીધે સદા કાજ્યા વેદેલ રહે. દેહકામિક માળાપણે બેબ

સમજેછે કે, આ એક સારાં નસીબની નીચા-
ણીછે. કેટલાંક વળી જુલો તરહેના બી-
ચારે સમજેછે. પણ આ એવું દુસ્સલ કેસી
એ તેમજની આપડન કુલછે એમ તેઓએ
સમજતું નોંધવું અને આની તરહેના વહે-
મામાં અકુળાવતું નહીં નોંધવું.

પારો આધારી થતાં તુકરણનાં.

ગોવિંદનાં મોઢુસર હેઠ નીચાણ આપડે
હતી તે વખતે, એક પારા પડેલા દરદીના
પગમાં હાલું, તે હાલકાએને કેપડાએને સાજ
લાવ્યા હતા. આ હાલું તેણે રેખાડ ઉપર
ધુપ અણતું એકરે તેની અંદરથી નીકળી.
બીણી પારાની રચડણી નીકળી, અને તે
અમી રચડણી એકી કરતાં અને પાસે જ-
ણાવે. તેણે કહ્યું કે, આ આણુએને લેના
વળે આવાનું કાણુ આ પાણુ હતું અને એના
નળા ઉપર ખાડાને મલમ મણિ મસાવથી ક-
દાસ તે પાસે રાસીમાં મુસાવે હશે. બીણ
સીતે એકરે બધે પારો જુસાવે હેમ એણું
તેની નજરમાં આણું નહીં.

આપણુ જાણા એકી અજાણેલ બધા
મેરાગીમાં વગર વિચારે અતીસે વિવસ રાખે,
તેમની આજ તેજ. તેમાં વગર સમજે આ-
વેલા પારે અવડલી આણુએની લંડળી તેઓ
રહ કરે નાંખેછે. અવા દાખાઈ આ જગેની
અનુલથી દાકરેના નોંધમાં તથા સાંભળવામાં
કાણે વખતે આવેછે. ને અજાણમાં પારો
કહી પણ અપવે નહીં નોંધવે તેવા મરજમાં
બધા મેરાગીને સંકાદ પ્રમાણે આલેલા રહ-
દીએ પણ વખતે ધરાપીયલમાં આવેછે
અને તેઓની હાલત હેવી હેવેછે કે, તે ઉપર
કદ પણ દુપાપ આસર કવી રાકતે નથી.

હાલ પોણ મહીનાના અવસા ઉપર એક
મણુ આણુદાર હિંદુ મુલકચની ગિરત, અને
અતીસરની ભાગદી હતી; તેમાંથી તે સારી
કાનિ કામગીરી તરફ હવા ફેરવે રાજ ગઈ અને
ત્યાંની હાલતે પોણ દાણામાં તેના ઉપર
પણે સારો ફાકાવ કીધો. અતીસરની બી-
મરી ફરી અણુવચ દાગે તે ઉપરથી, પોણ
મહીના પાણે વગર સમજના લોકોની સજા
પ્રમાણે અલગ આણું અને તેઓએ અણુ-
સમજતું વગર મેરાગીને માણ તેને અવડલી.
અવડે કહી તે ગિરતનું મિણે આવી વણું
રામતી બીજકલ નીચુક થઈ ગઈ અને પોણ
વખતમાં તે આ રૂનીઆમાંથી છુકામ ત્રાવી
આણતી થઈ.

તમ અને અતીસર જેવા મરજોમાં તે
પારાથી કોરેલી બધી ખરાબી થાયછે કે, તેમાં
ફરીથી કાસ થાની ઉમેઢ વેઢેલી નથી.
આજ અજાણેલાં વિદવાન દાકરેની ઉભ
સજાદ પડતી સુડી, અણુસમજ પાણ મેરાગને
તાણે લાયછે, એ બીના કેવી કમકામ લાગેલી
છે. આજા છે કે, જેમ જેમ ફેવરણીના
પ્રસાદે વટે અપછે, તેમ તેમ મેઢેલી લોકો
કુતસા બધા મેરાગી ઉપરથી પાણિ એત-
કાદ લેવાથી, નિશ્ચીન દાકરેની સજાદ પ્રમાણે
આણી, તેનેજ હાથે મરતું અવડા મેરાગે રા-
સણ થતું કમુલ કેસી. વિદવાન દાકરેના
સજાદ ઉપરથી અવડાવ્યા પછી મેરાગે
અવડીન થતું, તે અજાણેલ, એવકુ અને
કુતસા બધા મેરાગીએની કુળની નીમડીથી
સારાં થવા કરતાં, ઘન્ટર દરમજે બેઢેલરછે.

મણુ લોકોના હિંદીની જાતની આ સીતે
જુવારી થાયછે; મંદે સમજતું લોકોને આ એક
મુબાલ નહીં અપોછે, ને ઉપર તે લોકો આ-
વાર પાત્રી મુરતું આણી એની ઉમેઢ.

હિંદુસ્થાનનો ખીલે ગવરનર નંભરવ.

(સાંધણ પાને ૨૨ પી.)

હેરિફેગસે વ્યગ્રધાની ઠંડિનરોલના પ્રયુ-
ખનો માલ્ટે લીધે. ત્યારે કેલનાક હુલ્લુપી
કલાલના યુરર ૭ દેસા ફેવજ પ્રમાણે વા-
લતો હતો. કંપનીના મોકલેલો ત્યાં પહોં
સત્તા મેળવી હતી; તોપણ તેમણે કઈ ત્યાંની
સંભ્ય કરનાર કેલનાત ન હતા; તેમણે સિંહના
પાકશાધના નોકરે મળ્યાતા હતો; અને તેના
હુકમથી મોકલેલ મેથાં કમીટરની મુકે જે-
કે કરવાની તેમણે પચાનથી માગી હતી.
હુકે કરવામેળેપર પાકશાધની મોકલે વાલની
હતી; અને સીકાપર પણ તેની કામ રખાતી
હતી. કેલકેત્યાં હજી નવાખ હતો, અને
તે સળના નેકથી રાહમતથી સુરિદાખાદર્મ
ફેલેલો હતો. તેને સારી રીતે વ્યાખ્યાનિત
મળતી હતી. પણ કેશના કારનારમાં નેકલું
કંપનીના નવીસ-લાનું વાલનું હતું તેટલું તેનું
ગણી વાલનું હતું.

કેલકેત્યાં કંપનીના ફેવજમાં ફેવજ
મળી ગઈ હતી, ઠંડિનસીલમાં જે વાનર
કરે તે માથા કઈ લકાર વ્યગ્રે સમજ કર-
વાનું કામ તથા કાપને કંપનીની નોકરીનાં
રાખના કાલકવાની સારી તેના હાથમાં વ્યાપી
હતી; અને ઠંડિનસીલમાં બિન કોનો સારી
મેસનારના મતની સાથે એ જે વાને તે કરી
શકતો હતો. અથવા તરેહના ફેવજની સમજ
મીં બકે થયો હતો. પણ મીં થીક વાને
મીં કંપારે તે વાલવ્યે. હેરિફેગસે વ્યગ્રે
ગર્ગીર હતો, ત્યારે ઠંડિનસીલમાં મેસનાર સ-
ધના પિતાની વત આપે તેમાં એ જે વાલનું
તરફ સરખા મત પકે તે વાનરને વ્યગ્રિસે

વેક" ઇષ્ટને કોઈ વધારે મત વાને તે વા-
નુપર વ્યાખ્યાનિત હક હતો.

ફેવે સિંહનામમાં કંપનીના નોકરો દરો
સળાઈની રાધે રાહાદ મશવરતના કામમાં
માન પડતો હતો. બિન ત્યાંના રાજ મા-
મલામાં તેમણેનું જરાપણ વાલણ નોકરોનું.
ત્યાંના લોકોના રદણ સાર પાલીરા, વ્યગ્રના
તેણે કેણ તથા સુનહાની કુરીયાદી મુકવવા સાદે
અસલાત પણ નોકરોની. ત્યાંના સળ મામ-
લાનું કામ સુરિદાખાદર્મ નવાખને હકક
હતું. લરકરી કામ તેના હાથમાંથી પાદ-
રાહ કઈ લીધું હતું. બિનને પાધે કારનાર
તેને હરતક રાખ્યો હતો. તેને હા વ્યાખ
ફેવે પિતાની આકરીના વાલમાં સાલી-
અનું મળતું હતું, તથા તે સિવાય નીક
વ્યાખ ફેવે કરતાં વધારે વાલના મળતા
હતા. મોકલેલ એકે કરવાનું તથા ઇન્સાફ
કરવાનું કામ પણ નવાખને હાથ હતું. વ્યા-
કરી વાધે નવાખની સાત કરતાં. પિતાનામાં
વ્યાવરત ન હોવાને લીધે સમજી કોતવાર
અંતેમેપર અપતી હતી. બેગાબના કાર-
નાર સારી રીતે વાલવવા સારૂ કોઈ કામમે
રાખસને નવાખના હાથ નીકે રાખ્યાની બ-
વામણ વ્યગ્રમેગે સાર. વાધો હકુગત અને
અકરી વ્યાખાધનીની વગેરે લેવાને કોણ નર્મ
લકણવ્યેરે એ જગેને સારૂ એ ઉમેલારોવ્યે
વ્યગ્ર કોવો. તેમાં એકેનું નામ ગહુમદ
ફેવજાન અને બિનનું નામ આહાસન
નંકુમદ હતું.

ગહુમદ ફેવજાન ઇસિના સુસલાનના
નાનીયા ખાનદાનમનો હતો અને તે ઘણા
વ્યગ્ર અને વ્યગ્રસાર હતો, તથા તેને તેની
જગતના લોકો પહોં વ્યાખાદે ઇન્સા વ્યાખના
હતી. આ કેશના લોકોની નીતિના વિચાર

પ્રમાણે તે આપણર અને બહિષ્કાર થયોયો; પણ વિશાળતામાં જીવા રાખરા ખટપટી થયોયા વગર રહે નહીં.

નંદકુંભર જિ મહોશ કુળનો પ્રાદાણ હતો; અને કુળનોશાની વખતથી બંગાળમાં આવ્યા થયા કુરુકુરમાં સામીલ હતો. જિ મહોશ કુળનામેદ અને સ્વચ્છતમેદ હતો. વળી જિ કાંત કુળના કાલકાળ કોરેલે સમગ્ર દેશને જીતે પણ માન પ્રસિદ્ધ આપતા હતા. તેની નીતિના વિચાર ખરાબર આપવા જેવે કશું સંજોગ કામ નથી. તે શરીર મણા નળાં હતાં. તેનામાં ક્રિયમત અને સ્વચ્છતામાં નાહતાં; જેમ પાણી પિતાનાં પિયમાં વડે, ગામ પિતાના પંખાવડે, માણી પિતાના કેખાવડે, યોગેત પિતાની પુત્રપુત્રીતરી પિતાના હરી-કોને જેવે હરેલે તેમ બંગાળી પિતાના દુરામ-મને પિતાની કાલિકાથી કાઢીર હરેલે. બંગાળીઓમાં કાળાને કુલ નિશીઁ કરીલે. વળી ગિણ બસમત મહોશ મહોશ વચન આપતાં પણ પાળતાં નહીં; જુલુકામાં, લાંબ દુરામત, જુલુકા સીમાં ખાવા, અને જુલુકા ર-કાવેલો બનાવવાના કામમાં તેઓ કોણ કોણવારેલે. તેઓ મણુ લગલી હોયલે; એક વાતની હકમાં ગણી પિતે પિતાના બચ્ચાંકામાં મરખાર સાખાં કુન્દકૂતીમાં ચાક નાચ તથા કુરુકુરમાં જતીસુધી પણ પિતાની હક હોડતા નથી. પિતાના સેણકુલની બાળકમાં તથા વહીવાતના કામમાં તેઓ મણુ ખજારાર હોયલે. ઉપર જાણનેલા આ સમગ્ર સુણા નંદકુંભરમાં હતા. કેપનીના ગ્રેકુરોએ તેને કાણી વખત મહોશ કુળનાં જુલુકા કરતાં પક-કરે હતા. એક વખતે તે એક દિવસ ઉપર જુલુકા આજ લાંબી હતો, અને તે સામીલ કરવામાં તેણે જુલુકા દસ્તાવેજ બનાવ્યા હતા.

તે મહોશની સાથે ખાદારથી મણી રોડતી સંખતો હતો; પણ અંદરખાતેથી તેની નજર તેઓને મારવાની હતી. તે દિલ્હિના માલસા-હને મહોશને વીણા સંખતો હતો, અને કનીકમાં અંબેલેલો દુરામત કુમારે રાણી તેઓની ખાનગી અમલોથી વધેકુ કરતો હતો. હરેક અંબેલની સાંધા કીડાર કરનારાઓની સાથે અંદરખાતેથી સામીલ રહેતો હતો, આ અને બિલ્લ કુન્દકુને સાક તેને કંઠમાં રાખ્યો હતો; પણ પિતાની અકાલમંદી અને વસી-લાઈ તે બંદીખાનામાંથી છુટો થયો; અંબેલ સેવોની પણ ખાતર જમા થઈ તેનામાં કંઈ જાહીરેલ.

કલાઈવની છુટી બંગાળના કાલકાર ગુ-સામનાને સંપત્તિની નોંધોની. નંદકુંભરના રાખા જુલુકાથી વધેકુ કોરેલે તેને તેણે મહોશ કરેલો રોખિતમાં આવેલો ખાણ. આપરે કમળે મહમદ રેલખાને કરેલોથી ચુકર ઈશી. તેમ કાલકારના કાલમાં વર્ષ વૈતપા-વત્સ હરેકમણુ વર્તીર થયો. આ વખતે બિર બાકરની વહાની કાકરી નવાબ હતો અને તે બાકરવત્સમાં હોવાને લીધે, મહમદ રેલખાને તેના ગણી તરીકે કામ કરતો હતો.

નંદકુંભર પિતાના બંદીખસીના મણુક રેલખાને તેણાની કેશોર કરતો હતો, અને તેમ કરતું કશું ચુરેલ નોંધતું. હિંદુ-રાજામાં એક થતો જેલુ મંચકંડા બે-કોની ધારણમાં હતું. ત્યાં હીરા મોતીના ટક ને ટક મોલેલોમાં હતા, અને અચરહીના તે કાકી પાર નોંધતો; પણ તેઓ તેઓની ધારણમાં કમળા. કલાઈવના વખતમાં અંબે-લે જેલુ બંગાળનાં મહેલુકા મારકું હતું તે-હતું કંઈ પેલા ચતું નહીં.

તેઓના આ રસથી અંતનાજુપાણને

લાંબે મહિયુજ મટાઈ મળશે તે બાબે તેમજ નાહિમેદ કયા. ઈરેક્ટોએ પોતાની જુવનિ વિચાર ન કરતાં, મહિયુજ કમી મળવાને સ્થાનો ઈરેક્ટ મહમદ રેનાખાનપર મેલશે. વિલાયતમાં "લીડનહાઇ રટ્ટી"માં પણ નંદુખારનાં આદરિયા પતાં બંને તેમજ મહમદ રેનાખાન વિશે ઈરેક્ટોના આમાં ફેરવાં પૂર્તા. હિસ્કિયસને કલકત્તે પોહીઆને થોડા દિવસ ન ગયા, મોરહામાં તેને કોઈ કમી ઈરેક્ટરનું કમક પાકોઈ અબુ; અને તે હિસ્કિયસે જાણે છે તેમાં અમુક રેનાખાન પાસેથી કાગળાર ઈત્તી લાઈ, તેને કેદ કરવાનું, તથા તેણે રેનામાં રી તરફનો કાગળાર બચાવે પૂર્તા તે બાબતની તજવીજ નંદુખારને સાથે રાખી કરવાનું બાબતું હતું. તેઓ નંદુખારના દુરુજા વિશે જાણે હતા. ગવર્નરનાં પણ નંદુખાર તરફ સારો વિચાર નોહોતો. ઘણા ગર્વ ઉપર હુસિયાબાદમાં તેઓની વચમાં બારે કલકત્તે થયા હતા, અને ત્યાંથી તેઓ કમક બિબને સાતી રીતે પોહાવતા હતા. પણ આ વખતે તે નંદુખાર સાથે પોતાની અત્યંત કાલકયા સાફ મળી ગઈ. અમુકદાર અણુસ મતલબ હાસિજ કરતી વખતે દુરાખન સાથે મળી આવે. મહમદ રેનાખાન સાથે કઈ ગવર્નર હિસ્કિયસને દુરાખની નોહોતી પણ ઈપનીતે હુકમ બનાવવાની તેને કુચ્છ હતી. ઘણી વખતે ઈપનીતે હુકમ પોતાના વિચાર સાથે નહીં ગળતો તે તે હુકમ હિસ્કિયસ બનાવવાનો નોહોતો; પણ આ હુકમ પોતાને પસંદ પડતો હતો તેથી તે પ્રમાણે કરવાને વિલાંબ નહોતો. મધ્ય રીતે હુસિયાબાદમાં મહમદ રેનાખાનના મેદિયની ગાસપાસ

ચાકી પેટેથી યુકી લીધી; અને પછી તેને બર લાખમાંથી ઉઠાવી ખાખર કરી, તેને કેવી રીતે લીધે છે. તે આખું તખ્તો પોલો છે, છુલની મરહ, કમક કંઈ પેલા હુકમને લાગે થયા. મહમદ રેનાખાન એખાનના પાસે નહીં. સીલાબસય નામનો રસદાર બાહુરને કાગળાર બનાવતો. હતા; અને તે મહમદ રેનાખાનના કાગળારમાં હતા; તેને પણ પછી કેવી રીતે લીધી. સીલાબસય ખરો જુલામદ હતો, અને તે અંબેજના મહિા ખેરખાં હતો. તેની બાહુરો વિશે અંબેજને ઘણી તારીફ કરે છે. બ્યારે કેપ્ટન નોકસ પટનામાં પોતાની કુકી સાથે મેજાનના લોકેશની રૂબે થયા ગયા હતા, તે વખતે તે કીસામસયની બાહુર ફરીપર ફીલ ફીલ થઈ ગયા હતા અને સાફ બાહુરે હતા છે, આ રેનામાં તેના જેથી બાહુર રેરી લઈ રીતે તેના બેગમાં કદી બાળો નોહોતો. અંબેજની આ બે રાપારીને કેવી રીતે કલકત્તમાં લઈ જવાને હુકમ ફીધા, ત્યાંપુધી, કહિમસીલના બિબ. કામરિને આ બોરણી વિશેની ગયા. પણ અંબેજ નોહોતો. [બાહુર]

—O—

હિંક લોકોમાં હાંત રંગવાની

ખાસે ચાલ.

હાંતને રંગવાની તેનું ખાવાવડા કમિયું થાય છે. હાંત રંગવાને કલો રંગાં સુખાતમાં બાણેઆ, ખીસરી અને આવક લીધે કેટલીક જગતમાં લાખાલ છે. એ લોકો લગભગદી વખતે હોકરીના લેખર હોકરીના હાંત લાલ રંગે છે. બ્યારે કોકરી પુખ્ત ગભરે આવે છે ત્યારે તેના હાંત કાળા રંગમાં આવે છે. આ બધે રંગે હુકમ પેસતર ફી.

• લીડનહાઇ નામનો મેદિયામાં ઈપનીતી આદરિયા હતી.

તને આમલીની ખડાસ લગાડવી પડેછે. બાર તેના ઉપર પાંચી યુક્તિઓ લાલ રંગ બહેછે; અને પીઠ, બે હાથ, બેડા, આગળ અને હોઠકસીનો ગનેલીછે તે યુક્તિઓ કાળા થાયછે. આમલીની ખડાસ જેમ વધારે વખત રાખવામાં આવેછે તેમ રંગ બગાડા બહેછે; પણ આમલીથી દાંતને કેવું આરામદાયક યુક્તિના થાયછે તેની તે હોઠને મોઠાના સમજાવે છે. ગરબે વળતે એ પાકસથી ખાવાકે હોઠકસી તથા યુગ્મ ઉપર પાંચે પાંચે બેડા બેડા તાણાં આવેછે, તેજની ધોરી નરો આપાયછે, વધારે યુગ્મ ઉપરથી તે જાણે તાણે થતું પડેછે, એવું ખુબીઆના જોવામાં આવ્યું હતું.

આમલીનું ખુબું તુરકાન ગરીબે દાંત રંગવાને હું હેલુ હતું તે અત્યાર કહી શકાતું નથી; પણ એકલું તે કાળાપડું છે કે, આવી રીતે રંગ લગાડવાથી દાંતને હરોળ સાકર કરવાની શક્તિના કાળા થાયછે અને તે આમલીની કુખડાના જાણે પડતી નથી. જેવી રીતે એક ગરીબી યુગમાં ૫૨ કાળ પડ્યા હોય તે તે તરત જાણ્યાં આવતા નથી પણ સહેલ કપડાંપર પડેલા તરત દેખાઈ આવેછે, તેજ ગીસાલે આ આમલીના દાંત ઉપર કેટલી કુગમડેલા છે તે આ રંગની અંદર ગાળા પડતું નથી.

આવી રીતે રંગ લગાડવાથી દાંત યુગ્મ-સુરતે જોવાયછે એવા વિચારથી તેમ કરવામાં આવતું હોય અથવા તે એ રેલવે મળ્યાં મળ્યાં વખતથી આવતે આવેછે ગાંઠે તેમ જાત આવવા ખરાબ કામગીરીમાં આવ્યા હોય તે, જેથી કરી જે ગાંઠનારે તુરકાન દાંતને વેળું પડેછે અને ચેરકાળ કામગીરી લદા સાંભાળાં પડેછે એ ઉપર વિચાર કરી સગવડ લેવાને તેના એકલા

અકલ કરવી સમજાયછે. મોલીના જેવા સફેદ દાંત જેવા યુગ્મવાર દેખાયછે તેના રંગે દેખાતા નથી.

પાંદુરંગ હરીના રમુલ કીરસો

(સાધક અને ૨૨ થી.)

આમલીનો,

ખાંદા સહારે જે મામમાં ગાંઠ કાઢા મન દેખતી રહેતે હતા તે મામમાં હું મધ અને થાંધે પેલ યુગ્મીઆને મળ્યાં, તે મળે કાળાથી કાળા તેમજ હાથ હાથ કાળા થી રંગનાની સાથે કાળા, તેથી તેમજ તેને મોઠા આરમણ સાથે મળ્યા. તેથી કાળા થી પાંચીયા થયા હતા અને સાન મોગલ કાળા રાખતે હતા, આવી ઉપર અવાર ૫૨ રંગની હતી. પણ મેંદાને મોકલે કરવાથી હું ખાંદા વચ્ચેના યુગ્મના દેખાતા હતા, ઉપર કાળાથી એકથી રાગીર અવાર ખાંદા નહીં, તે મોઠા કર કરવાસાર હું મધે પાલ લીટાનો રાખતે હતો. વાળકાવાર સાનથી મોકલે આ વચ્ચે રાખતા હતા એકલા ચારે હું મોકલ રહેતો હતો.

સહુ મામના પેલ યુગ્મીઆને મળ્યા તેમજ પાંચે મળ્યાં સું મગલ હતા તે કહી શકું કે, એક દેખતી મામના રાખે યુગ્મીઆની સામાં કરી આર રાખીએ. હું તેની વચ્ચેના મળે અમો કાળા મળે તે કહી આર કરનારને મોઠાની મંગાવો.

જેમકાને મોઠાની મંગાવે તે પેલવચે મળેને એકથી અમોના. તેના મનમાં હતું કે, વચલી નીને ઉપા રહીને મોઠાના મોઠાની મળેને અવાર કરાવી. એ તેના માઠા ઉપરને વિશે કર ખુબી-કાળા અવાર રાંધ ન બતાવતાં તેને કહ્યું કે, માથા ખાસ ચેરત, હવે તને અવાર પડ્યું કે, હું તારે કામ વિચારી

ગયા નથી. તે ઘણું ઉતાવળે જાય : પણ હું કદ જાણાર. ગાંધીજીના સમયે વખત ચળકારવામાં એણે તરફથી સુધારા જોયો હતો કે, હું તારી વાત તેના કમર પર બાંધી રાડશે નહીં, હવે તું તારી ફરીઆદ માફને કેડે અને તેને ઈનિસાર મળશે.

મારે આજ નહીં પારલું મિલેસમની બરફ માનવું જાણતી, હેનલી કીધી પડી જયો, તેની નબર મારી તરફ જિવંતિ કહી દેવાતી હતી કે, ને મિલેસમની બતાવાની યત્નરતમાં હું તત્તર હતો તે ઉતાવળે આમલમાં વાગવાને હું કેલ્મીસ કરવા મિરા. હેનલી બસ રહીને ગુણસાહુની ઉપરની ફરીઆદ આજ જુલસમાં મોકલે અને જાણે તે હજુ આ ફરીઆદમાં કેલ્મી થીતે કોરે વારે કિમ જોવાતો હતો, તથા તેને સમજાવી મિલાવે અને પછી તેને તેને પ્રતિ કે, હું ને સાધની ફરીઆદ કદી છોડી તેને તે ઇનકાર કંઈ રહીશે?

મેં જાણ્યો બીધો કે હું ને સાગડ કેડેડે તેને તે કદી ઇનકાર કરનાર નથીક તેખમ તારી આજી કોમકે કે, તેને સમજાવી મોકલવાથી તે મિલાવક તેમ કરશે.

મેં ગુણસાહુને બીજાની સંબાધવાનો સમજાવ્યો, તે સ્વેચ્છા આ હક અને શક્તિ જોવા હેનલીની આંખ મારી તરફથીકરણ દેખાવા લાગી, મોડીવાર પછી બીધોએ ગુણસાહુના સંગીવાહુલ તરફથી અબર માલ્યો કે, ગુણસાહુ કામ સાર પાડેના મામલોમાં મોકલે : પણ હજુ તે પછી આપો નહીં, તેથી તેજિત યજ્ઞસાધા પડવાંકે.

મેં ગાંધી મનમાં વિચાર, કીધો કે સમજાવે કીકર થઈ, પોતા કુખિયાને મેં કરવામાં કે, કીકર નહીં, ગુણસાહુ આજે સ્વાસ્થ્યથી યથા જુલસા અને પછી પંચાગત મિલાવી હેનલીની ફરીઆદ પારલવી રાંબળી તેને જાણતી નિસાર આપે. એકલે મારી હું માનતો જયો.

મારે આ પ્રમાણે મામલો જાણીકરવાની સતબળ થિ હતી કે, હેનલી ઉપર

પુનઃ સાંજીવંતી-વખતે તે થીતે મારા પર જિવંતિ આજ્ઞ ન લાવી રહી કે, મેં તેની આ-રજી પર લઈ આપે નહીં.

મારે પરજાણાનો મામલતદાર સહિત પત્રો મોકલે અને મેં તેને ગુણસાહુના પુનઃ વિચિનો રાક જણાવ્યો અને કેલ્મી કીધું તે પણ કહ્યું. મેં મામલતદારને કહ્યું કે, આ કામમાં તમારો જવાબ જણુ તારાં કેરવાને વખત આનિયો : કેમકે જિ પુન કરનાર હેનલી કોરો પણ નાહ્યો. મેં કેડ કોરોને જુલમ નો કરતા તેથી થીતે મારીપછી મેં મુકાતીવધુ : પણ તે પર જયો મેં ગુણસાહુની પાંચસોમી ક્યોડે કેડ નહીં કર્યા અને તેમ વળી કેડ કરવાથી, તે પુનઃ તેજિતવધી દૂર થઈ એવી વ્યવસ્થા તેને સમા લેવાથી, તે તમારી આજ્ઞને અન પછુ કાઢવા કરશે.

મામલતદારે આ આજ્ઞને સાદ મારા મિરા ઉપર માન્યો અને હેનલીની તપાસ કરવાનું વચન આપ્યું. મારે તાજ પછુ મેલે મારી મરજી ન છતાં કેલ્મીની ફરજ પાડી.

પોતા હાંધામાં અને હેનલી મોકલવાની અબર મળી. મામલતદારે તેના પર પુનઃ આજ્ઞ કીધી અને હેનલીએ તેના ખીસકલ ઇનકાર કીધો. હું આતળી થીતે તરત મામલતદારને મળ્યો અને કહ્યું કે, હું કેડીને ક્ય પ્રમાણે કેડે, તે તેનું પુન કીધું અને તેને મિરા કુખમાં લખાવ્યો.

મારે આ મિલવું સાંજીવો મામલતદાર ધણે વાજુલ્ય વધો અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે, મારીપછી એકલું પાછું વગર જયો કેડીને મી-થીતે કહી રાકાય. મેં તેને કહ્યું કે, સાધવો એકલું જાણવું પડવાકે એકલે તેને સાધની સાતની સેગલ પડશે.

મામલતદારે હેનલીને ફરીથી કહ્યું કે, તે ગુણસાહુનું પુન કીધેકે અને તેનું કુખ મિરા કુખમાં લેવાડકું. આ પ્રમાણે તેનું મિલવું સાંજીવોને હેનલી નરમ પડી ગયો અને મનમાં કુકર કીધું કે, મામલતદારને

રાણી બાવતની હાથ લાગી છે. તે માન-
સત્કારની આજ્ઞા કરવા આજ્ઞા અને કહી
પ્રત્યક્ષ આપવાની હિંમત બતાવેલ છે કહી
તત્કાલીન થવી વળતે ભાંડે નેતિ. માથા ક્યારે
આડવીઆ હાં હાથર હોતે. હાથર રૂપીઆ
દેડ રૂપી અને મને આજ્ઞા કરી કે, સરકાર
માં પાંચસે રૂપીઆ રોક અતિ ભય કચ્છ
ઉપરાંત, માથા હાથમાં લેવાયા પાંચસો રૂ-
પીઆ રોકે.

દેખતીએ રોક આપવાનું પ્રથમ કલ્પન કાઢ્યું.
થાતે જોઈએ એટલે પોતાના ડિઝરને પા-
ભાવી મેળાવ્યા અને તેને કહી જ્યારેથી પૈસા
આપવા તે કહી, ડિઝર ડિઝરો વચ્ચે, દેખતી
થઈ પડે સરે તો પાછું પોતે હતો અને સીધા
સામક્ષી સાથે મળક કહા કરતો વખત
આવતો હતો.

આ પ્રમાણે હાથ આમનું હતું એટલામાં
ગુલસાડગની ભાગ મેલા દુવામાંથી બહાર
કઢવિથી મેકિની રૂપર ધુકી. તેનું મર્ક કાપ
અમતું હતું. તેની કાળીમાં પંજર પેરે મલેતું
હતું. તેથી જ દેખતા કહી હાથમાંથી કાઢવા
સાથે હાથ કાપી આપ્યા હતા.

આ પ્રમદીનો આમલો મર્ક રોકે હતો
એટલામાં, દેખતીને ડિઝર આવી પહોંચે.
તેના રૂપીઆ નરમ રખાયા. અતિ તેમ
મિલકાતીને બાવને વાત કહી તે વખતે હું
દેખાવાની પાસે હતો. મેં જોઈ લેખીએ ક્યારે
ચીસ. મારીને હાથે મારી કે, આડવીઆ કાન
એક વખત તેથી કહી બધા. રકમો હતો
અને ફેસકા વરતા હતો. કમકામો કરતો
હતો અને કેહેલો હતો કે, માથા જર પુને
બાવતના હું સાચી પોમ ખુસ કરીશ.
માથે બચાવ રોકે.

માથે નામ દેખતીના હેઠ પડે હતું. તેના જ-
નમાં તેના બાવતનાને લટનાર તેથી રૂપરમાં
હતો તેના તેને જરૂર પાછું ખાસ નેતિ. માથામાં
તેનાથી રોક આવી ન શકાવાની પંજર નાકર-
કપી રૂપરમાં મર્ક. થોડી વારમાં આમલતાર

નરકે ચારડું અને જો દેખતીને લઈને અ-
તેને જોઈ દેખતીના જતામાં નરમ મર્ક મ-
માર હું મારી હાથમાંથી બધા અને બ-
બતેલા બનાયા હાથર વિચાર કરવા બા-
અને મનમાં કેહેવા આજ્ઞા કે, મેં કેહેવું કે
કાપેલો. હું તે રૂપી આપાવીઆ માથે
પછી તેની કીઆર સંભળાવતામાં મલત
વાને બહારને તેના પૈસા હજમ કરી બા-
મે તેનું કામ નહીં કાપે. તેનો બાવતો કે
લીક, તેને આવી રોકે અને તેને મિલ-
રણામ કાપી પહોંચાડવા.

માથા દુખને મેળે જવું નહીં. વિચ-
કાપ કે મેળે આન કાપેલો તેથી તે ફાંસ
લાક કે પાછું મેં તેનું કામ બાવતો
માં મેલરકાવી નહીં બતાવી દેખતી, કે
પોતાના હાથ પોતાના કમનમના મારી
મિલવાની રૂપર રોકે નહીં. મેં મેલર
કરીને માથા મનનું સમાધાન કાપે. કે-
તામ મારી કાપેલી લોકોના કાપ કાપે. કે
તેને મેં બરકો વળી, ફીર નહીં. માથા
મેલવા નાકરે આવીએ. તે વચ્ચે નહીં
નાકીને ભગવાનને એક મીઠા એટલે ના
ચરને અર્પે આજ્ઞા અને થોડા આન
જમાડીસ ફીરને મેં જો કહી પાપ કાપે.
તે નીવારકું થશે અને માથા મનને એ-
વચ્ચે.

આ પ્રમાણે મનનું સમાધાન કરી કે
હતો એટલામાં શરકારનાં કાપવાનેકે માથે
આવી મારી જાણવીટલામાં મર્ક અને
ફવાવને એક લેખ જોની બધો બાવતો ફે
હતો તેમજ લઈ જવા. માથા પૈસા મા-
યક વચા. મારે મેળે કમનમ મર્ક. મ
દુખ જડ વધ મર્ક. આમલેના મેકિ.
કેકા કુટ સામનતા હોયે મેળે માથા મ-
આજ્ઞા. માથે કાપી કાપેલાં કાપા ઉપ-
પકડે અને માથા મનમાં આજ્ઞા.

આના મનરકને દેખતો જરૂર મેકા એ
મને વિચાર મનમાં આજ્ઞા. માથા પર તે

મત આપ્યો તે તેનો નીકાલ કરવામાં આ-
વેલી નથી. મનમાં ફરાપ ઈશ કે, સુખની
વાતથી માહાગળને વડે કરવાડે પશુ તેના
કાન પર ફેલી હેબલી ખાસે ઈશિલી લાંચ
ફરાપતની અખર લાખાની ન લેઈએ.

એક રાતનો, વહેરાઈને કાલી, દિવના ચંતા-
ખના વિચાર ગાંઠનારાઈ કરી મેલા. માટેથી
સહવારમાં ૪૬ લેખતા, ૪૬ લેખતા હતા
એકલામાં, મારે કાને ખીસી ખીસી ક્ષેપે
અવાજ પડ્યો. એજાએ તો માહાગળ પા-
તાના સુધળા રંગરખામ સામે લંબુમાં આવી
મેકા હતા. મને તેની ફરાપમાં લઇ ગયા.
એક વાજુ પર એજાએ તો વુળસાઈને ડો-
રો અને રંગાંપકામાં દોષથી કંઈક ફાંટી
તથા આપાર અપ્રિય રહી, છાતી કુટીને માથી
તરફ આગળ બતાવી ચાલતાં દર્તા કે. આ
વેળા વુળસાઈનો જીવો. બીજા બાજુ તરફ
એજાએ હેબલીનો ડોકો અને તેનાં વચમાં
રહતાં કુટતાં માથી તરફ એજાને પેલતાં દર્તા
કે, હેબલીનું માંસ લેખડખાનર આ રાખસાઈ.
આપારના કારકુને માથી મેકી કમગાં પા-
સીને તથા કાંધમાં ફાંટો તથા કામજ બધને
લેવા હતા. મેં તેજાને બળવાનતા કીડાન
અપાંને પૂછ્યું કે, આ બધી ગરજાઈ રાત
કારો, મને ઈસવીની રાતે તથા હું તેજાને
કપરી હતા તેના બધા પેણુ વુળસાઈને બતાવ્યા
પગર, મને શુષ પછી દેખાને તેજાને કહ્યું-
માથી આપાં બની રહી અને હું મેકાના રાં
ભાંભાનપર પડી ગયા. મને હવે આની ત્યાગે
એજા તો મારા લેખમાં માથી ચાલકી પર
હું પડેલા હતા. 'માહાગળ' હતા.

પછી માથા પર આપેલી અક્ષત કેમ દુર
કરવી તેના વિચાર કરેલા લાગ્યા. કારકુનેને
કઈ લાંચ ફરાપત આપવાનું વિચાર્યું કે,
એક વખત હેબલીને હાથ લાગેલા સુધળા
અગળા તેજાને રાજી રાખવામાં આવી રહ્યું
માથા બચાવ ચાલેલા રીડ. આ પ્રમાણે દિવનો
લખ ભાં તે રાત્રી દરમિયાન બેતા ગયા.

એજાને તો કઈ મળે નહીં. કાંઈ, ગાલી,
પેલા, વડેણું સમજાં શુભ ચર્ચ ગયાં.

મારાં કરમ કુટી ગયાં. મનમાં વિચાર્યું
કે ખરે ખરે બરોડા મળ્યો. જેવી નાદમેલી
હેબલીને અગળા મેકલી વખતે ચર્ચ અન
તે વખતે જો તેને લાગ્યું તેનો વિચાર હવે
મને ચાલ્યો. તેના કેદવાના માટેના વુળસાઈ
અને મેકીના માથાં રાંખાગળમાં આવી હતી,
માથુ કપાતે નાગીને આડ ચર્ચ ભતા હતા.

મેં જીવનો માર્ગ મારા પર આપ્યો. એક
જીવનું પાવેલ કલાસ આ કુટીઆમાં મારે
ચાલ. પશુ મારા પરતો મેં જીવનાં તેજામત
લામડાં આપ્યાં. મેં દિવત રાખી કે,
માથા કાપની વુળસાઈ માહાગળની ફરાપ
આપાર, હું ભાં મારા પર આપેલા કુળસાઈ
નીકાલ કરીશ. ઈશ નરીખાં અખરતે ફારી
બર્ડ, અગર તો તેજામતથી ધીકાં. મારાં.
જો મથાનું હશે તે મળે. ખીજા ચીલાય
ખીજા દેખા નથી? શરૂ તેપર આપાર રાખી
હાલતો વખત કાંઈક. (અધૂરું.)

—૦૦૦—

અકેર આને લખાંથી શું કરવું?

(સાધણ અને ૮૪ પી.)

જાણ્યું એજા પા.

જાણ્યો મળી બતાવે. એમ તેજા
એજાએ તેમ લખાં અકેર એમ નથી મળ્યું
તેજાનું લખકેરપણું શરીરનાં લુલુડાં લુલુડાં
અગળનાં રાજીપર આપાર સામે. એ-
કલા રાજ તેજાનાં લાંચ વિચાર કરવામાં લેઈ
લેલો.

કોઈ પશુ જાણમ તમારાં જોવામાં આવે
તો તેના પર મલમપણ કરવાની અગાઈ
તેમાંથી કેવો રંગ રેલાની નીકળેલો તે ભેલું.
એ રંગાંથી કાંઈ રેલાની મીઠાનું હશે તે
તેનાં બેલાખરત તમે કરી શકો, મળ્યું નો

કરનાથી જરા અચરસેતો પછે પછુ તે ગમ્ય-
પાઠ જાણીથી બંધ થઈ જશે. ત્યાર પછે
વિદિતા કહાપર ટરનર સીરેટ જોડશે અને
એ મુદ્દામાં ધ્યાનને તે પછી જાણના પર આ-
વશે. એ તે જાણી પણ જીવે સાધકને
પણ વેહેશે તે વેહેલા સાધક મશે પછુ જો
હીનગણા કરશે તે સારી થતાં જાર લાગશે.

એ પ્રાણી પકડવાને હુક શરીરમાં પેસી
ગમે હોય તે તેને તેને બાહ્ય ખેંચી કાઢી
દવાને કાઢીને કરનાથી જોર અંદર નુકસાન
કરશે; પણ એ તે જાણના જરા કાપીને
મોઢિયા કરવા પછી પેસા હુકને પાછા જો-
પીને બાહ્ય કાઢાદશે તે તે વેહેવા નીકળી
આવશે. પણ આ કામ લોકરને હાથે ન-
શવું નહિ.

(અપ્રકર)

૦૧૬૯, ૧૭૧૨ અને ૧૮૧૨નાં કામ
એક બીજા સાથે ક્રેડેલા સંબંધ કરાવે
તેનાં હુકમેઆવમાં થયાં.

પ્રાણનાં જાતનાં શરીરની આશીશતા આ-
જાવાને કહેવે તે અમરૂપીત સાધકો બોલે
કે તેમાં વેહેવાના શરીરમાંથી અને તેની
ખંડરની બેઠાણું કંઈ થીડી અગત થવામાં
નાથી. શાખીય સાધકને મોઢિયાં અપણે
પણી વાપત વાંચનાંને કોઈકે પછીની જઈ-
પણી એવી તરફની હોવી નહિ. કે, તેની
અંદર બાહ્યની તાટ હવાના અવગતવ
સાથ અને પૂરતું અગતવણું આવી શકે કેમકે
એ જે એને તરફની અગતવણું અગતમાં
પણી અગતની છે.

માતા પોતાની જાણ, જોનાપર તરફની
મણી આધાર રહેલા, તે જાણી પુણી તથા
મોડી અને આશીશનાં કામને અગત-

ની, આશીશ કોઈને પછી સારી થીતે કરી
રહેશે. આપણા ભોળાને આપણે કે, પર
આશીશમાં હોવા વિદ્યાને કોઈનેની આશીશ-
આશીશ તેની અને તેઓની આશીશ પ્રમાણે
પર આશીશ તે પર નીરોગી થાય.

એ મકાન આશીશ વળતે આશીશની પા-
ઠોરની પાસે અંદર હાથ અને શરીરની નીચે
આશીશનાં જાણનાં બંધ થતાં હોય અને તેમ
થવાથી તે જાણનાં વાંચનાં મોડીની તરફની
અગતવણું આશીશમાં અંદા પછી હોય તે,
તે આશીશ કામની મદદથી થીતે હુક કામ
ની રહેશે. એ પછીમાં અંધકી થાળી જાણ
હોય અથવા કારણ અંધકી કામ અગત
હોય અથવા એવું થીતે કામ કામને કરી
તરફની આશીશ થીતે હોય તે તેને અ-
ંદર પણ નીચે કરાવી રહેશે.

આ ઉપરથી જાણનાં પાછો કે, આ અગત
પણનાં અગતનાં પ્રમાણે એક બીજા સાથે
થશે નજીકનાં સંબંધ થાતે.

૦૧૭૦

જાણનાંનાં બંધવાંની.

આજનાં એક આશીશ થીતે કોઈનાંની
જાણનાંનાં જાણનાં વળતે એજાણનાં આપણમાં
આજનાં છે, હવે એક અજાણ કહેવે કેહતું
કુલ અગત પછી તે આ નીચેનાં એજાણનાં
પછી આજનાં પછી.

અજાણ કોઈને કંઈ માતાનાં થાંને વાપતે
મરતું પછી નથી; પણ પોતાનાં જાણનાં સાથે
પોતાનાં જાણનાં પુણી કરવી પડે. એક
અજાણનાં નહીં કહેવું, આજનાં એક પ્રમા-
ણમાં વેહેતું થતું, તેઓ પછી પછીનાં
અને એક થાંને તથા થાંવે અજાણનાં
એક થી, સારી મોડી જાણનાં કરતા થી.

ત્યાં દેશી સીપાઈઓ મંદુર હતા; પણ તેઓ, તેઓને કંઈ પણ ઉપદ્રવ કરે, એવા તેઓના મનમાં જરા પણ શક નોતો.

સને ૧૮૫૭ના મે મહીનાના વચ્ચે બાગમાં, મીસ્ત્રી તથા હિંદીમાં સ્ત્રીઓને હાણડે બેસાડેલી જે બારી કાપાય, તે ખાખર આ બંધોળેને ગળી, અખરને આ આમ મીરત અને દિલીથી ધણું દુર હતું તેખર પેસા બરીબ આખામ ખરો ખીજા તેની સાથેના રહેઠાર માણસો, ધણા રહેઠારાનંદ રેખાય, જે રૂઝમાં આ લોકો રહેતા હતા તેનું નામ મીનાક કરીને હતું અને આઈમાં જે સીપાઈસિર રહેતા હતા, તેઓએ પેસા ખસવામેશેની અખર સાંભળી પેતાની વર્તણુક પણ બાહી.

જેમ જેમ ખીજા આઈમાં ખસતી ખુન રેઠ પેસા અંચેનેતા કાદ પર પડતી બઈ, તેમ તેમ તેઓ ક્યાર ક્યારેય થવા લાગ્યા. પેલી બીબારી અંગેજી ક્યારેતને તો, ક્યેવી રહેઠાર લાગે, ખાણું પીણું છોડી દઈ પેતાના કુગળી વખતે ખાખરને લાગે રહ્યા કીધું. ક્યારે બચ્ચું તેઓની સ્થળાં બેઠાને હુસે, ત્યારે તેના માખાપતી છાતી કહ્યું ન કરે. તેઓ બચ્ચાં રહ્યું બેઈ વારેવારે કહે, ક્યારે વાહાલાં ખાખર, હું ખુસી શું થાયજી. ક્યારે નીરખપરાધી બેઠુનાથ ખાખર, હમણે બેતાં બેતામાં તને આમણ હાજમોગી દઈ બઈ, તારો ખાણુ લેશે.

સત મહી અને તેઓ મુતાં, ત્યારે પેસા છોકરાના વાપે, પેતાના તરોગ તમે જ દેશી મીસ્ત્રી અને માખે એક નજવાર સખી

મણુ આઈમાં તો તેઓએ આવાં કુખખમાં કાણક્યાં; પણ એટલામાં પેસાં બચ્ચાંના વાખને લાકરના કારદાર સર લેતી લારેસ તરફથી હુકમ આવ્યો કે, ૮૦ માણે ઉપર લખેલી કોલેર જે આઈની રાખખાની છે, ત્યાં તેના પેસાં છોકરાંને મોકલી દેવાં અને તેણે પેસે લાકરમાં ઉપરીપણાપર ધાખક થવું.

આ વફાદાર ક્યારેતને, પેતાના ધણીથી નોંખેગ કરતી બખે, ધણુંજ લાચું. તેના ધણીનું નામ કાકરે વાચેન હતું, તેણે પેતાની ક્યારેતને સમજાવી કે, તને ક્યેવી સારી જ્યોએ મોકલીએ કાકરે કે, કખ સીપાઈસિર તને બીકકુલ દુખ દઈ રહી નહીં અને હું તથા તારું બચ્ચું સહી મસામત અને આપણમાં રહી રહે. આ પ્રખણે કહીને પેસે કપડાંની પાટલી વાંધી, પેતાના કામપર ચાલ્યા. પેલી પેલી પણ ક્યેક મીસીસ કલારે તેના છોકરાં સાથે જતી હતી, તેની સાથે જવા નીકળી.

આ બખે ક્યારેતના ધણીજો, કાકરે વાચેન અને મોરતર કલારે, પેતાની બાંસીએ માલ આઈલ લખે મુકચ જવાને કાવ કીધે હતો; પણ તેઓના તે વિચાર પાર પડ્યો નહો.

[અધ્યક]

પ્રોફેસર હાલોવેની તારીફ લાયક

સખાયત.

હાલોવેની ગળી અને મલમની બહાર

તેણે વરલનીઆવાદર નામની જગ્યા આ-
ગળ વચ્ચેના વાંધાનો મારગ ઈશ્વરે ગંધા લે-
કેને રહેવાને સ્થાવ, એક મકાન બાંધવાને
રૂ ૧૦,૦૦,૦૦૦ આપાઉં. એ મકાન મ-
ણીય રોતકદાર અને રીઝામયાન થશે.
તેણે આધિકાર હજી જીતીએ. જાણે એ રૂઢ-
રૂઢે લાંબાનો નાજીક ખીલે એ આપણ વર્ગે
ઓંરપીકા બાંધવાને કાવ ઈચ્છીએ. તેમાં
એક ઓંરપીકા જે નહીં આપ આપ તેવા
કાંઈકાને રહેવાને સારુ અને ખીલ જે લોક
આનંદના પંતમાંથી નીકળી, નવજાઈએ ભા-
ગવળા કાવ, તેજાને રાદી હવામાં રહી, ત-
બીયત ગુપ્તરજા સારુ. આ જે ઓંરપીકાની
જમીન અને આધિકારી બરબાનો બરસકુટો
રૂ ૨૫,૦૦,૦૦૦ મળીએ. આ ઓંરપીકા
બાંધાઈ રહ્યા પછી તેજાનો કાંઈકાને આપણને
કામ આ જમીનની તથા આપણા જમાનાને
રેખાંતકાલી રોકીને રીંધવાને તેણે કાવ
કમીએ.

A HINDOO CALLS ON THE PRESIDENT.

Among the callers on the President today, was Mr. DAFNARY, (now Sur-
geon O. B. Daphary, M. D. of Fort
Mubandar in Peshawar) of Hindoo-
stan, an educated Oriental, who gives
convincing evidence to many people
here of the advance of intelligence and
learning in the East.—*New York Times*,
14th December 1870.

"INDIAN MAMMAS."

In the *Indian Medical Gazette*, Dr.
C. Moonamama gives us the curious
simper into Hindoo life in Bengal:—
"I was called to see the child of a
native gentleman residing in Calcutta;
the infant was a plump, well-made little

boy, nine weeks old and his mamma
was only ten and half years of age; she
was nursing her child. The native prac-
titioner in attendance on the family
informed me that when the child was
born the labour had not lasted more
than six hours, and on the whole was
by no means a difficult one. I have of-
ten known instances in which Hindoo
females have had children when twelve
and thirteen years of age, but I never
remember meeting with so young a
mother as the one above referred to;
and I assured myself that the facts
above related were quite true. There
can be no doubt that the girl was only
ten years and six months old when she
became a mother and proved able to be
an excellent nurse to her child. It is
further worthy of remark that in this
house there are at present five gen-
erations living—the father and mother
of the infant above referred to, their
parents, and their mother and grand-
mother, the latter therefore being the
head of five generations. I know ca-
sual instances of this kind. The head
of the family is an old lady, sixty-two
years of age; her eyesight failing, and
mental faculties are remarkably acute;
she has sons and daughters to the fifth
generation living in the house with her,
and numbering last year no less than
one hundred and seven people. Facts
of this kind would be an almost incredi-
ble to Europeans of the present day;
but in India they are by no means un-
common; and what is more, the head
of the family, under these circum-
stances, is the supreme power in the
house; she rules and guides all her
descendants in a marvellous way." *In-
dian Statesman*, 10 November 1873.

પોહિંચ.

મનરસની પેદાયસતું મુળ—આ
એકાદી તેના બનાવનાર તરફથી મળીએ, તે
વધિક લખાઈએ.

મીસાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૮.

ગુગલ, માસ જાન્યુઆરી, સને ૧૮૭૪.

ક્રીં ૦ આના ૨.

લખનોડીના બંધવાઓ.

(આપણે અને ૧૧૧ થી.)

ભારતના રાજાઓના અંગિકાને, હિંદુસ્તાનના કુટુંબની કન્યા, અહીં કુટુંબ લાવે છે. સર્વિદે હ વાગે પેલી એ ક્યારેતો પેતાના બચ્ચાને લઈ લાખીપર સ્થાય થઈ. તેઓને બંધાર રીવાજોના દર જુદા, તેથી તેઓ સ્થાય રહેતે નહીં જતાં, એક જાને રહેતે એક દેશીને લગાવે કરીને સ્થાય થઈ.

મોજ બાઈલ કાચ પછી, તેઓ એક સ. રતનારને ઘેર જઈ લીસામે એકાને ઉઠાડે. આ માણસ પીધી અને પેતાના બચ્ચાને હાથ પાડે.

રતનારના કુટુંબની લગ્ન દીનપરદીન વધારે મહત્ત્વ પડતો લાગે છે. અંગિકા મહત્ત્વની સારંગને રાજ દેશવલોકે રહી રીવાજોના સંખ્યા હતા; પણ તેઓ વ્યાપારથી તેણે હાથ ધરી અંધારપદોએ તેઓનાં જીવન કરવાની સેવાઓમાં હતા. એક સીવાજી, અંધારી રાતને મેઢેથી રોડવલોકે કરીને મેઢાં લાગ્યા, ત્યારે પેટી ક્યારેતો પછી યજ્ઞ રાઈ અને તેઓનાં જીવનમાં જીવ રહ્યો નહીં. વળી અંધારે તેઓને કુટુંબ અને મહત્ત્વની ક-

રતાં એવા, ત્યારે તેઓનાં હાથ મગડી ગયા; પણ અંધારે તેઓને અંકુસ ભરતા નોંધ, ત્યારે તે તેઓનાં હાથ ઉકેળી બાંધતે થઈ ગયા.

પેલી ક્યારેતોએ સીવાજીને પુછ્યું કે, તમે હું કહેછો કે તેઓએ કહ્યું છે, તમારી સ્થાયતાના બદલાવી એકાં થઈ ગયા, તેથી તમારે બચ્ચા કરવાની સેવાઓમાં હાથ.

મહત્ત્વ લાગ્યું ક્યારેતો આ વખતે હું કરી રહ્યો કે તેઓને મરણકારની અંકુસ કરી આગે લીધું છે, આ માનકી મહત્ત્વની અંકુસ કરેલું આ વખતે, તેઓની પ્રાર્થના સંખ્યામાં પણ હતી; તેઓ તેઓના બચ્ચાને ધાવા રાજ પાછી મહત્ત્વ, તે પેલા રીવાજોનાં તરત મેઢાંથી આપ્યું.

આજ કસરત રાતે નીકળી ગઈ; અને સહારને પોઢેર થયો. દેશવલોકે અંગિકા તેઓ સારંગને મેઢાં લખનોડી તરફ જતા હતા, તેઓને એકાં આ ક્યારેતોને કિંમત આપી.

તેઓને દેશવલોકે હાથી મળે અંધારી, તેમાં એકી સપાળાઓએ એક સંગતે નહીં ક્યારેતો. સ્થાયનાં મળી, હ ક્યારેતો, ૧૮ દિવસ અને ૫ કિલોસરે હતા. અંધારી રાત મહત્ત્વની કરી, તે સેકે માંડીને સેક રાઈ ગયા હતા.

હુમાં સહવારના નવ વાંચ્યા હતા. મર-
મીનાં તે કઈ સુમારના નહીં હતા. આખરે
તેઓએ દિવસે આવામ લેવાને વિષાદ કીધો
અને નદી કિનારે એક ગામ હતું. ત્યાં મુ-
કામ કીધો. થોડો પછો જોસક ત્યાં મેળવ્યો
અને બાજ્યાને ઝાંઝીળે દેખાયાં.

સાંજના આર વણી પાછા આગળ માલ-
વાની તપાસી કીધી અને સ્તેવકામ આક્રમ
કીધું. આ રાત, ગઈ શતાબ્દ કરતાં, ઘણી
બર્ષકર હતી. ઘણી જગે તેઓને સીપાઈ-
ઓનાં ઢોળે ઢોળાં બળ્યાં અને તેઓ કતલ
ચાઈ જશે, કોની રહેશત તેઓને જાગી.

તાં ૯ મી જુન અને મંગળવારની સ-
પ્તકરે, મીડી લરેસીની સાથે તેઓ લખનાર
રોહિમાં લખક મઈ ગયા. આ દિવસે તે-
ઓએ બે રાતમાં ૮૦ માઈલ કાપ્યા. એ
રોહિમાં એક જાગી જગેપર એક ગાંઠા કમ-
પાંડામાં સત્તર બંગલા આવેલાં. તે જગા
દેસીડને રહેવાની છે અને તેમાં ગવરનર રાજ
લેવા લખનાર એક બંગલો. આ જગે
પર સપ્તમ જાગેનેએ મુકામ કીધો હતો;
કેમકે ગામમાંથી બધા દેવો સીપાઈઓને તે
હાંથી કાઢ્યા હતા; તેપણ તેઓ ક્યારે પાછા
આવશે, અથવા લખનારના રહેવાની આ રૂં
કરવા મારતા હશે, તેની તેઓને ખબર નહીં.
આ જગેના બધા બંગલા, અંગેજ લોકોથી
ખીચા ખીચ બચાઈ ગયા હતા; તેમાં મુખ્ય
કરીને જોરતા ઘણી હતી. આકર આરટૂમની
બાઈરી મીસીસ વ્યારટૂમ તે જગે પર આવ્યા
અને એક ઝેગમકોટી કરીને યાર હતું
તેમાં ગઈ.

આ પર રાત્રીઓને ગેહિલ હતો; પણ
આ વખતે તે તે એક કેટલાકર ભેગા, સ-
ત્તને બદલે ભીખારીઓને રહેવા નેચા, દીરતો

હતો, તેને આંકેલાં રહેવાને જગી મળ્યા
ચુરદિલ હતી. આખરે એક જોરતામાં સાત
બીયાનાં હતાં, તેમાં એક જોરતા પર તેણે
મુકામ કીધો. આટલા બધા આદમી વચ્ચે
મજુરોએ અને એક જુરો હતી. જોરતામાં
મા કોકસં મળી ૨૫ આદમી હતાં, એક
જોરતામાં આટલાં બધાં આદમી હોવાથી ત્યાં
ઘણીજે અમી ચાઈગઈ, તેઓ પરે વાકર નકર
નૈતા; પણ કોઈ દેવી ગરીબ જોરતા તેઓને
કામ કરવાને લખતે મળી આવતી હતી.
મીસીસ વ્યારટૂમે, એ જોરતા મારે કેટલીએક
જરૂરી વસ્તુ મંગાવી; કારણકે, જુરતાને
ચેરે ઘાલે ત્યારે ક્યાં લેવા નય. તેણે મીજુ-
બની, રાણુ, વગેરે ન અમલતી વસ્તુને કા-
નાંખના મંગાવી મુકી. તે હંમિસા આવી સાકુ
શુક રહે તેનીથી અલગી ગલીથી કેમ ખમી
સકાય, તેણે પોતાને હાથે કપડાં ધોયાં; અને
એકે તેને વાકરડી કેટ્ટે તેની હરકાર ન કરતાં,
પોતાનું કામ કરવામાં તેણે આખરૂ મળી.
પણે અલેએ, એઓને વાકર નકર હતા,
તેઓને પણ હાથે કામ કરવું પડ્યું; પણ
આમાં એક શુખ હતું કે, આજી દાહડો
કામમાં સેકાવાથી તેઓને પોતાનું કામ વારે
ગઈ વાકર આવવું આટલું હતું.

આની દુર લશાખ તે ભોંડાએ કેટલાએક
કામકર કામકર. સહવારના પોરોમાં ઉંચા કે,
પોતે નાઈ પોઈ, પોતાના બચ્ચાને નકરવાની,
કપડાં ગેહિરે; ઘણી નાકરતાની તપાસી કરે;
પણ તે નાકરતા લાખે આપવાનું કામ દેવી
જોરતાના ધાયમાં હતું. આખરે એક જોર-
તા અમર પાણીનું વાસણ અને રકાખી લખને
આવી, પિયારી જોગખી રકાખ તેણે નેતા;
કેમકે તેણે એકલી માખી ગઈ હતી કે, તે
એકે કાળે કમતા લેવા દેખાય.

માખ્યોને ઉચ્છાદ્યમાં જે પવન જઈવતો હતો, તેથી અશ્મીનો ઉચ્છાદક ખજી નરમ પડતો હતો અને થંદક થતો હતો. જાગ્યજિને આનુકૂળ કરવા ખાદ, તેઓની મા મેલનાર કે ઠસેકેયેક વખત વાતચીત કરીને ધુસી જા-ધુસીમાં આળાવી હતી. સતને વખતે તેઓને જલદ પીનાને મળી આવતી હતી; અને ફોશ-નીને દેડાણે, એક મીઠાચીનીને બાગી, જલ-લીનું શમોદાન કરી, તેમાં ખોરાકમાં આવતી હતી. ખજી પીતાના ખવપાણીની જોજ અગાવી જાતો કરી તેઓ વખત જાળાતાં. તેઓ પો-તાના ખાસ ખાનકાની ચાલે કરનાં; અને દુ-શમોનાના ખાસ તમે તેઓ કેવી છાતમાં હતી અને તેઓ પાછાં કપાડે લેનાં થરી, તેને વિચાર વ્યવે તપાડે દબેક આંખુએ રડતાં.

આમ કરતાં ખજી અઢગડીયાં તે નીકળી જ્યાં, એકલામાં એક એક ભીરોસ હેઠ કરીને હતી, તેને ખપોડે એકએક ભુંક લાખી આપી. ડાકડીને મોલાખા, ખજી કઈ વખત નહીં, આખરે તે મરણ પામી. ખીસીસ આ-રુએ કોઈ દાણો શાકુડને મરતાં એમણું નહીં; તેથી આ એકને તે ચરચર કાપવા લાગ્યો.

ખીસીસ હેપ, ફેડી નામનું ખરચું ખુડી મરણ પામી. ખીસીસ ખરચું તે ચાલતાં ખરચાને પીતાના ખોજનામાં મુગાડ્યું. આ વાળકની માને કહનમાં ધાલીને રહનાથી. બીજે રાહડે કોક મામણ આડીકર અને તેની અશીયે ફેડીને તેડાવી મંગલથી; અને તેની આસનાચારના કીમી. જાણ ખાજ પીવાના વધીવળા હિંસામાં અમ્યાં પાળનાં, કો શાડી લાલકે; અને તેમાં ખરુસના કરીને મા વગરના બાળકને તેા ઉકેજ ખુડીલેલી ખડે. આ બચ્ચું પીડા મહીનામાં યસાઈ જઈ મરણ પામ્યું.

તાં ૩૦ મી મુને લખનાઉથી દસ આ-ઈલ દુર એક એકી લાઈ થઈ, તેમાં શી-ચાલજિએ અજિનેને માગી જલ્યા; અને લખનેઉમાં પેરી, જે કીદુમાં અજિને ખારતો સંતાઈ બેઠી હતી, તેપર તેણે મલક્યો. કિદુ પર જલારથી ગીળીએનો અપ્રક વાણે મલક્યો. કિદુમાં ગીળીએ કીદુની દેવારમાં પુરી મઈ, ખોરાક વાળના બંધ થઈ ગયો; અને તેકેક ખાણે જે ખોરાક હતો તે કહેક કહેક ચૂંચી લીધો. એ ખોરાકમાં ખજી, મુડી જીવડીક તથા બળકુંડું જલુ ખોવા હતું; અને તે જલુ ઘણીજ નાણી રીતે પકા-પેલું હતું. એક દરો ક્યારેતે એ ખોરાક તાંબાના દવાઈ વનાના વાસણમાં પકાવેલો હતો; અને તે કદાચિયે થઈ જવાથી, તેપર લીલુંજાગ એકે અપ્રાં હોય તેણું દેખાયું. તેણે આજ, ધોરા તરે બહું એકું રાંધું અને જલું એકેક એક રકાપીમાં ખીરકું, ખીસીસ ખરચું વાણે પકાવ્યા આપખખ, તેની કાતરે જની નાણી નાણી કહેકી કરીને શ-ખરચું; ખજી તેથી કરીને તે કઈ તરખ ખાવા લાગે થઈ નહીં. આવા ખોરાકથી તેના મ-ગરમચત ખજાનાં પ્રકડાં દેખાવા લાગ્યાં, મા ઘણીજ ઉતરેલાં માટે અને અકુસાસી સાથે, અગાં તરફ એમ ખોરાક લાગી કે, એા નાજુક ખરચાં, આ વખતે તારો ખાપ વને મુકેતે તેા, તેના-પ્રકમાં કેવી જોતળી મલે વાડું!

ખજાનાં ખરચાંને ચાલતાં અશ્મીનો ઉચ્છ-લાટથી બહુ મલકાક મયે; અને આખી રાત તેઓની અંબે પંખા લાખી તેઓને ઢલેમાં. ખોરાકમાં એક પંખા હતો; ખજી તે જીવ-વાને બાકેર નેતો. એક મનુરને પંખા જે-મવા રાખયો હતો; ખજી તે તે મેલેલે મેલેલો

મુક વધી અને ચિત્તરત્નાની રહ કરકાર કીધી નહીં. આ મોટા સંભાષને વળતે ગીતીસા બાણકુમ પુલની બંધગી કરવા લાગી.

નવલકર્ષ ગણનામાં ગાયણુ અને પાણ-કુર જનસલ સર હેનરી લોરેન્સ મોલના બિ-રકમાં બેઠો હતો, તે વખત તેને એક ગોળી લાગી અને બેઠાનનાને સ્વયંધોન શું પડ્યું. બેઠામાં બની તેને બીજી ગોળી લાગી અને તેના બેઠાથી તે બે દિવસમાં મરણ પામ્યો, આ જનસલના મોતથી બધા દેશો ધક્કા સેનાપ કરવા લાગ્યા. જે પાસેથી મોતના મોતને વખતે કિવા કરવા, આપ્યો હતો, તેનું નામ પાલ હોમટન હતું. તેણે, આ મોટાંટો ના-મીયો પુરુષ મરતી વખતે મોક્ષે, તે બધાનું સચિત્તર બધાન બધાની ધારણ શખી હતી; પણ તે કરવા પામ્યો નહીં; કેમકે એક અદ-બારે તે મોતનું બિજાનું લખેલો હતો, એક-લામાં તેના સારીમાં કઈ દુષ્ટા થઈ આવ્યું. એ દરેક એક ગોળી તેને લાગી તેથી થયું હતું; પણ તેને કોઈ રહેવાન લાગે હતી કે, જોનિ ગોળી તેના ધારીમાં હોય; પણ તેમ નહતું. તે તે બાહ્ય જાની પા પડેલી હતી, એ માણસની મદત લાગે તે પાસેના બેઠાની-રકમાં મથે અને પંદર લાકડા ત્યાં રહા પડી તેને દેશસ થયો, તેથી તે મરણ પામ્યો.

(અધ્યુક્ત)

હકરે આને ત્યાંગુધી શું કરવું?

(સાંપણુ અને ૧૧૦ થી.)

લોહી નીકળતું બંધ કરવા વિચ.

બાણકુ ધિવાટ રાખવું જોઈએ કે, માથા ઉપર, મોટ ઉપર અને માથું કીરને નાક ઉપ-રનાં જાણીમાંથી લોહી આવ્યું વેહેલું. થયું

જખત બધાંની ગદ, તેઓને મોહરો, ધાર તથા કપડાં લોહીથી ભરેલાં જોઈને ભરે-રેલું થત થાયે. પણ ભારે-લોહીના ડાંધાને પીઈ લાગી, સાફ-કરને જુઓએ તે, રહેવાન પામ્યાનું આવ્યું કાણુ રહેવું નહી. એ લોહી વરા જેઠલા જખમમાંથી નીકળતું બંધ થયું નહીં હોયતો, તેપર જરા ગિટી લાખનાથી તે તરત બંધ થાયે. જાણી શુકા લીંકને કહેકે લઈ. જખમ પર મુકે અને મોટી જી-નીટ લાગીને પાલે બાંધી રાખે તે તેથી પણ લોહી નીકળતું બંધ થશે. કઈ જાણી નામને મેચી વસ્ત્ર (ખાણુ) ધાપર વળગાડીને તે ઉ-પર પડી શુકા સંખી હોય તે તેથી પણ લોહી બંધ થઈ જાયે. ૧૫૬ લોહી બંધ કરવા-માં માથું કામ લાગેલું; પણ તે પિરો વિસ્તા-રને બિજે વખત લખનામાં આવશે. કાઈ વખતે બધાંને જાણી લગાડી હોયતે અને તે કંપનાંથી લોહી નીકળ્યા કરેલું. એવે વખતે આ ઉપરી સેત કામે લગાડનાથી બધાંને કઈ પણ દુષ્ટા થયા નતા લોહી બંધ થઈ જશે.

નસકોરી કુદેલે હિયાને નાકમાંથી લોહી નીકળેલું તે. — એ જાણ જેઠાનું લોહી જતું હોયતો કીર કરવા જેથી થત નથી. પણ એ જોઈ વખતે આવ્યું લોહી જતું હોય તે, તે જાણનાને મિલકીને તેની ગરદન તથા મોઢાંપર થઈ જાણીની હાલેક મારી તથા જરા-જોડ કુદકી પાણીમાં પીગળવાને તે પાણી નસકોરીમાં જરેરે. આ પ્રમાણે કરવાથી પણ લોહી આવે નહીં તે હકરને મેલાવી અ-જાવે. નસકોરીમાં જુગા પાડીને લોહી આટ-કાવવાની જાણપણુ કરશે કુરસ્ત-નાથી; કેમકે તેમ કરવાથી કલાન લોહી બહાર નીકળતું બંધ થઈ જાયલું જેઈ તમારાં ગાનમાં એમ આવે કે, હવે લોહી બંધ થઈ ગયું; પણ એમાં

આદિહીણ્યછે; કેમકે નંદેશરની પાછો રૂઢેથી નીકળતું હોય, ગળાં તરફ જાયછે અને ગળી જાયછે અને તેમ જવાથી આપણે જે સુખ કરીએ છીએ તેથી મારાં ધરીણુઓ નીપજેછે તે સીધા માયછે.

પ્રાણીના અથવા પાંચા જન્મમાં આંધી હોય નીકળેછે તે—જે હોય પણ નીકળતું હોય તે તે પર દખાણુ કરવાથી તેને અટકાવી શકાછે. એક સ્ત્રીવાળી ન્દરી ધરી કરીને તેને જન્મ પર યુકી, રૂઢાલ અથવા પાઠાથી જોવાથી આંધી રાખે. જે તે દખાણુ પણ થોડું જાણાયતો; પણ તે જવા લેશે કરીને તેમાં એક ભાઈની કડેશ પાથી, તેણે બી આમળા કીધાથી, એકરિ તેહનું દખાણુ કરી શકાય; અને તેમ કરવાથી હોય નીકળતું એમ થઈ જશે. જે પાણિઆમાં અથવા તેથી ઉપર, જન્મ થયું હોય અને તેથી જન્મ હોય તે, હાથને આપા ઉપર જ્યાં યુકવાથી હોય આદેછે. જે પગમાંથી તેથી નીકળતું હોય તે, તે માણસને મુગાડી છત્રિ તેનો પગ યુગ્મસીય જન્મના પાઠાપર રાખે પ્રકાળાથી હોય આદી જાયછે. તથા મિતરમાં કમ કરતાં હો તે વખતે વાતરામાં જન્મ થયો હોય અથવા રેવેમાં કઈ આકરામત થવાથી જન્મ થયો હોયતો, તમારે તુરત તે ઉપર મુજબી યુકી કરીને તેમ દખાણુ અને તે ઉપર દખાણુ કરી શકાયથી હોયને અટકાવતે તે થીએ તુરત મેહોથી મદદ થઈ પડશે.

જે પાણિઆની નીચે અણુવાન જાણ ભાગમાં જન્મ થઈ થયો હોયતો, તેને અટકાવતે યુકી મેહોત પડેછે. જે તે વખતે કાકર મળી આવતો હોય તે, આ કામ તેને હાથે કરાવતું વધારે મેહોતર છે. ખજુ જે તે નહીં મળી આવેતો, તમારે તે તેથીને અટકાવ.

જાને જાણ થયું વખતે મુગાવેવા નહીં ને-કયિ. આ કામ કરવામાં જે અટકાવીની મદદની જાયછે. જન્મની આદમીની એક જાણુ પર એક આદમીએ ઉભા રહી, પોતાના એક હાથે, જન્મથી જાણ ઉપર, અણુ વડે નહીં છત્રિને તેથીની નજી, જેમાં તે જન્મપર દોશ થયો કરેછે, તે દખાણુવતી; અને ખાન હાથના અણુ વડે નહાતો અણિની તરફના પેટિઆ ઉપર દખાણુ કરી શકાય. ખાન આજુએ જન્મની દોરણા પાસે દાવી, તેમ મિટ્ટી અથવા આટો મળી આવે તે મુકતું અને તેપર એક કપડાની આપવા લી-કની ધરી કરીને યુકવી; અને તેપર ફાલ અથવા પાટો તાણીને ખાનિયો. ત્યાર બાદ મેજ દાવી શખનાર માણસે પોતાના અણુમાંથી કીધેનું દખાણુ અણિ લાખતું. આ પ્રમાણે કરવા છતાં પણ પાણિઆમાં થઈને એલી વેહનું હોય તે તેમજ તેમ જાણથી સકરની મદદ મેળવી.

સપ્ત ન્દાના મેહોડા મેહોએ આ જાત મિદ શખની છે, કોઈ પણ વખતે ન્દાના અથવા મેહોડા જન્મમાંથી હોય નીકળતું હોય તે, તેમ દખાણુ કરતું, જે મેહોથી જા-કની વાવે. એક વખતે રતનામાં મહો હોયએમ કાચે ખાતતી જાણ હતા, એક ના હાથમાં ઉધાડી છત્રિ હતી તે તેની જાણપર થઈ અને તેથી અથવા જન્મમાંથી હોય વેહવા જાયતું. આ નેઈ તેના જે સ્થાને યુગ ખાંધા અને તેની મદદે કોઈને મિલાવાને એકદમ હોય જાય. તેઓ મદદ મેળવીને તેની મદદે પાછા ત્યાં આવી પેટિઆ તેની આગળ, મેજા ઉપર અને અથવાની રાજની આજુ જાતી રહી હતી. ઉપર જાણનેથી જન્મ પર દખાણુ કરવાની સમાજ જે પેતાના

સુધા મયો અને મિત્રોની કહી દરકાર કીધી નહીં. આ મોટા સંતાપને વખતે ઔદીન આરદ્ર્ય યુવાની-મંદગી કરવા લાગી.

વ્યુત્કાર ઔદીનાર્ગ માથાણુ અને વ્યદા-દુર જનનપ સાર હેનથી લંકિસ પોતાના બેઠ-રકમાં બેઠા હોય, તે વખત તેને બેઠે બોલી લાગી અને ઔદીનાને સ્વાધીન થવું પડ્યું. બેઠામાં જઈ તેને બીજી બોલી લાગી અને તેના બેઠગી તે બે હિવસમાં મરણ પામ્યો. આ જનરથના યોગથી બધા લોકો મરણ સંતાપ કરવા લાગ્યા. તે પાદથી બેઠા મોતને વખતે ક્રિયા કરવા. આથી હોય, તેનું નામ શોક હિમ્મત હતાં. તેથી, આ મોટાના ના-મીથી મુક્તિ મળતી વખતે મોતથી, તે વખતે સુનિરતર બધાના વખતની મારણ સખી હતી; પણ તે કાચા પામ્યા નહીં; કેમ કે એક રક-વાઈ તે પોતાનું મિત્રનું કપેરતો હતો, એક-લાખ તેના સરીખા કહી દુષ્ટા યજ્ઞ મળ્યું. એ દરકાર બોલી તેને લાગી તેથી થયું હતું; પણ તેને કોયે રહેવા લાગી હતી કે, જ્યોતે બોલી તેના સરીખા લેવા; પણ તેમ મેળું. તે તે વ્યદા જમીન પર પડેલી હતી, પર મળુસની મદન મળે તે પાસેની જમીન-રકમાં ગઈ અને મંદગ દાહ્યા ત્યાં રક પડી તેને કાસાર થયો, તેથી તે મરણ પામ્યો.

(અનુરૂપ)

અકટર આપે ત્યાંસુની શું કરવું?

(સાંધણ અને ૧૧ મી.)

લોકી નીકળતું બંધ કરવા વિશે.

આશરું પિયર સખનું નોંધવું કે, આગ ઉપર, માલ ઉપર અને ધણું કરીને નાક ઉપ-રના જગમોમાંથી લોકી ઝાળું રહેલું. ધણું

વખત બચ્ચાની ગદ, રાંધેના ચિહ્ન, હાથ તમા કપડાં લોકીથી જરેલાં નોંધીને ભારે રહે-શત પામેલું. ધણું ભારે લોકીના હાથને પિયર લાગ્યો, સાક કરીને વ્યુત્કારે તે, રહેવાત પામવાનું ઝાળું કાઢ્યું રહેલું નથી. જો લોકી જરા નેરેલા જગમોમાંથી નીકળતું બંધ થતું નથી લેખતા, તેપર જરા મિટ્ટી દાખવાથી તે તરત બંધ થાય, વળી મુઠા, લંકિના કટો લઈ જગમ પર સુતે અને થોડી મી-નીટ તાલિયને પાસે બાંધી રાખે તે, તેથી ધણું લોકી નીકળતું બંધ થશે. કહી વળગી જાય, બેની વસ્તુ (જાણુ) માપર વળગીને તે ઉ-પર પડી મુકે સખી હોય તે તેથી ધણું લોકી બંધ થઈ જાય. જરૂર લોકી બંધ કરવા-માં મણું કામ લાગેલું; ધણું તે વિશે વિરતા-રતે બિન્ને વખત લખવામાં આવ્યો. કાઈ વખતે વચ્ચાને જ્યોતે લોકી હોય છે અને તે રંગમાંથી લોકી નીકળ્યા કરે. જિવે વખતે આ ઉપરી રીત કાપે તમાપાથી બચ્ચાને કઈ ધણું કાપ થયા વના લોકી બંધ થઈ જશે.

રાસકોરી કુટોડી છીયાને નાકમાંથી લોકી નીકળેલું તે તે જરા નેરેલું લોકી જતાં હોય તે કીર. કરવા જેથી વાત નથી. ધણું જો-રથી વખતે ઝાળું લોકી જતાં હોય તે, તે મળુસની મેલાડીને તેની મદન તથા મિદાંપર વંધે પાંચીની માંડેલા મારી તથા જમ-બેઠે કુટો પાંચીમાં પીગળવાને તે પાંચી નરેલામાં છોડે. આ પ્રમાણે કરવાથી ધણું લોકી બચે નહીં તે કાઢરને મેલાડી ગં-માવો. નરણિમિ કુંચ માડીને લોકી, કાઢ-કાવવાની બધામણ કરવી દુરખ નથી; કેમ કે તેમ કરવાથી કદાચ લોકી બાહ્ય નીકળતું બંધ થઈ જાય, નેત્ર લાગતા મતમાં બિંમ આવે કે, હવે લોકી બંધ થઈ જાય; પણ બેમાં

લોકોને, હાંત કલાના જાતી વખતે હાંતના યા-
ગરને તે વિશે પેટાનેવેલે વધુ કરશે. કે,
તે પાતાની દુહાનીયારીમાં રહે, જો આપે બતાવ
તમારા જ્ઞેવામાં આવેલો, તમારે થોડી ગિફ્ટી
બધવા તે નહીં હોયતો, થોડી આવડો છુટી
લઈ, તેને કેન્દ્ર કરી બીક ઈયાને યાગ કર-
કામાં લપિયોને, તેને નાના સરખા છુટાના
આકારમાં બનાવી, તેને અધિનાયનમાં બિગી,
જે જાગેપરથી કાંત કાઠમે હોય તે જાગેપર
છુટીને, એટલે વધે તેની રાખતું. આ
છુટા પંદર મીનીટ શુધી રાખવાથી લેહી અ-
ડી નહીં બપતો, તે છુટા કાઠો લાખાને,
કરી બીજે કુણા ઉપર મુલખ બનાવી તે જા-
ગેપર મુકવો; અને તેને તે જાગેપર જોડામાં
જોડો આર કલાક રહેવા દેવા અને ઉપર
થઈ થઈ તેને કાઠી નહીં લાખવેડ મહુ
થંડાં થાણીમાં મુકુ થાણાને તે છુટો પડે ત્યાં
છુટી કાઠમે નથી.

કાંઈ વખતે કાંઈ લોકોમાં અને બીજા
લોકો જેઓને યાગેપર ઉપર રહેતું પડે,
તેઓમાં અવગત લોકોની નાનીઓ આણી
થાને ઘરડાં જેવી પગ ઉપર અને બીજા
જાગેપર રૂપાયછે; અને તે કાંઈ વખતે મુટેથી
તેમાંથી કેન્દ્રનું બધું લોકી અમછે કે, તેથી
માણસ મોટોના નાતવાન થઈ બપછે; અને
બાને વખતે તે તે પાતાની લાંબી જીવાની
આકૃતમાં આવી પડે. અત્યા અવગતમાં જે
વાત ઈયાદ રાખવાતી છે; એક તે એકે પ-
ગને રોપાનેસોધ લાંબા કેટલીએક મીટી-
મુની રાખી મુકના. બીજું એક અવગતમાં
પેડી નાનીઓ મુલ આણીથી થાય તેની આ-
ગમત, પગપર રાખતી જાગેપર રાખતું વખત
આવે એવી રીતે મુકે બધીને. મહુ અવ-
ગત જે કાંઈમાં મળી રાંધે તો, તે બાગમત તે

મેટીકની નાનીઓ. સારી રીતે સરખા અવા-
ણી અવાઈ રહે, ને પાતાની અડર રહેતી
નથી. (અમુકે.)

—૦૫૩—

મણી બીટી ઈયાને તંબાક પીધાથી
થતા ડેરકાપદા.

મુજાલ, કમલ અને કાઠીયાજાડ વગેરે
કેટલીક જાતોમાં તંબાકુ પિવાને આદા આદી-
રાયછે. તંબાકુની બીટી કરીને તથા તેને
બાતમાં ભરી ઉકા વટે પિયે. આ આદા
મહુ લાંબી મુલતથી ફિટી તથા મુસલ-
મનોમાં જાતી. બંને જાતોમાં મરદ
તથા મિયરત તંબાકુ પિયે. પાંડુગીક
લોકોમાં મહુ મરદ તેમજ મિયરત તંબાકુ
પિયે. કશિનેમાં મરદ તંબાકુ પિયે
મહુ મિયરત પિતી નથી. સામાસી પારસી-
એતને ઘટે છે, જેમાં કો અગાને સાજ
મોટીકી ઈટ રાખે.

ફિટીમાં કેટલીક જાતોમાં બાળપણથી
તંબાકુ પિવાને રવાજ છે. કેટલીક જાતોમાં
મારી ઉમર પિયે, કેટલાક એક બીજાનું
જેઈને તંબાકુ પિવાની આદત મકડે. કેટલાક
લોકોમાં એક માત્ર મહુ મુકો મોટા-
માંથી વેગેરે કરતા નથી. આ વાતના
દાખલાઓ કાઠીયાજાડમાં જોઈએ તેટલા
મળી આવશે. સગરપર તથા બીજા
હરેક જાગેમાં તેઓ હાથમાં ફૂંકો લઈને
નાય. મુખર લોકોને આ પરમણિ જોઈને
મેટી કંઈના ઉપર.

સગરપર તંબાકુ પિવાથી મુજાલમાં
મુજાલ તથા લોકોના હાથમાં મિનારને મોછે.
આ મુજાલમાં લોકો તંબાકુમાંથી કારકીનીક
આસીક તથા એસાનિયા, જે વરતુઓ

પિવામાં આવેછે તેપર આધાર લખેછે. મહોજ તંબાકુ પિનારને તંબાકુમાંથી નાઈ-કાટીન નામનો પદાર્થ તથા તેમાંથી પેદા થયેલું એક જાતનું તેલ, મોહીમાં મુસંજવાથી, મોહીની હાલતમાં ફેફફાર કરી લખેછે; તથા આંતરજલુના જુવરાને અતીસય નરમ કરી લખેછે. આમાં બાથને એક વાત કીડેછે કે, આ ઉપર લખેલી તંબાકુ માટેલી ઝેરી વસ્તુઓ જે દમમાં મેવામાં આવેછે તે, હિતાવળે દમ બહાર કાઢતી વખતે, મહીખરે દુસ્ત નીકળી જાયછે. પણ બાજે વખતે મહોજ તંબાકુ પિવાની ટેવળાએ, જ્યારે અપવાસી હોયછે તે દરમીયાનમાં તંબાકુ પિમેછે તો, તે તેના આંતરજલુના જુવરાને અતીસય નરમો કરી લખે, અંતરજલુને નુકસાન કારણ અસર કરેછે.

વિશાખતમાં એક સરકારી મોકરને અતી-સય બીડી પિવાની ખરાબ ટેવ હતી. તે ગયા અકલેબાર મહીતામાં એક દીવસે જુખરો તરસે હતાં, તે વખતે મહી બીડી પિવાથી તેના આંતરજલુના સમિ પાતાનું કામ કરતો બંધ પડી ગયો, અને તે માણુ જાયો.

મહોજ તંબાકુ પિનાર રાખસેએ આ ઉપર બીના પર ખુબ ધ્યાન પાડેલું હતું નહીં. (લેન્સે, તા. ૧૧ અકલેબાર સને ૧૮૭૩.)

— ૧૦૦ —

હિંદુસ્થાનના બીલો ગવરનર જનરલ.

(સાંમણ પાને ૧૦૪ થી.)

મહમદ રેન્ડખાનને ધણ મહિના કેદમાં રાખ્યો; પણ ગવર્નરે તેની તબવીજ કંઈ લ-રેક તરફવાર બાહાંગ કાઢાડી, તરી કીધી નહીં. હિંદુસ્થાન નીજ ગેલવર્ણી કીધી. પેલા મહમદ રેન્ડખાન કારજારીની જગા કાઢાડી

નાખી; અને રામજો કારજાર કંપનીના મોક-લેને સોંપ્યો. દીવાની તથા કોર્ટમાં કામના ઈન્સાફનું કામ પણ તેઓને કરતક કીધું. નજવાના હાથમાં કંઈ રાખ્ય કારજારનું કામ કામ રાખ્યું નહીં. તેને તે એક આરામમાં મજે કરવાનું તથા વર્ષે હાલાનું મોહી રક-મનું બાથું ખાઈ પડી રહેવાનું કામ સોંપ્યું. તવાજ બાજક હતાં તેથી તેના શરીરની સં-ભાળ તથા હરદેકના બંદોબસ્ત સારૂ, તેના જાજના જાનપાતામાંથી એક મની મેગમ નામની પેરારતને ગુરૂર કીધી. ગવર્નરે નંદ-કુમારને તેના મેહનતાનામાં કંઈ મોહી સત્તા તેના હાથમાં આપી નહીં; પણ તેનું મન બ-નવાજ સારૂ તેના કીકસ કુવદારને નવાજના ખજાનાથી રેન્ડે. આવી તરીકે બેઠેથી કંપ-નીયે બંગાળાને રાખ્ય કારજાર પાતાને જા-મીન કીધો. જાક સેવિ ઉપર જાણવેલાં જે દેલિએની તબવીજ કરવા સારૂ એક કમિટી ગુરૂર કીધી; અને તેના અધ્યક્ષ ગવર્નર પાતે થયો. સીતાબાથ પર કંઈ નરહિના શુન્દે સાચિત નહીં થયો, અને તેને આખરુ કલિ-તથી બંદીખાનમાંથી મોકલો કીધો, આ દેરાત ફેલજ પ્રમાણે પાણ કમકા પીરાક અને જાજારીની નજરના બધે, તેને ખુબ જાણવેલા હાથીપર સવાર કરી, પાંચ પહ-નાને કારજાર સોંપ્યો; પણ તબુરતીએ વફા કીધી નહીં તેથી, તથા કેદ રહેવાયો હિવાર્ ગેસ્ટ પોલિંગવાથી, તેના સીના નરમ પડી ગયો; અને ગયેમાં ને ગયેમાં થોડા દિવસમાં મરી ગયો. મહમદ રેન્ડખાન બીલકુલ નીરખપ-સથી મોકલેલો. ગવર્નરની સેની તરફ કંઈ કરેલી તબર મોકલેલી. નંદકુમર પોતે મહમદ રે-ન્ડખાનને કુસાવવા સારૂ તરફવાર આર્ડ તે-નાપર લાવ્યો; અને તેની તબવીજ મહી

લાંબી આંધી; પણ તોજાગત કંઈ તેનાપર સા-
ગિત થઈ નહીં, તેથી આખરે હૃદયિકાએ તેને
છોડી સુએ.

નંદકુમાર પેલા યુવાનના કારભારીને
તોડી તેની જગાંપર પોતે સુકર ચઢતી છુટી
ગતભાગમાં નાઉમેક થયો. વળી તેના દુરભ-
નને આડતો બધો હોરાન કરાયા છતાં, તેના
પર કંઈ શુંજો સામિત નહીં થયો અને આ
બાદ મગર સજાએ છુટો થયો. હૃદયિકાએ
પેલા કારભારીની જગે કાઢાડી નાખી; અને
નંદકુમારના કરકાગમાં અને હજી દૂડાને
લાગે કંઈ, સજાકારભારતું કામ સુરિશાખાદ-
માંથી ખસેડી, કલકલે લાવ્યો; અને રેશીના
હાથમાંથી કારભારી સત્તા હીનની કાઢી, કે-
પનીના મેકર બંધોએને કોપી, આવી રીતે
હૃદયિકાએ પોતાનું કામ કહાડી લીધું; અને
નંદકુમારના હાથ ધોવડાવ્યા. આવી રીતે નંદ-
કુમાર પોતાની ઉમેદમાં નાસીપાવસ થયો,
તેણે ગવર્નરના ઉપર છુગ કડી દાક રાખી,
અને પોતાનું મેર આગળ બિજે પ્રસંગે બા-
હાર કાઢાડ્યું તે હવે પાડી વાંચવામાં આવશે.

કંપનીને પેલાની તાણ પડી તેથી, હૃદયિકાએ
હવે બિલ સમગી વાતો પકડી સુકી, તે તાણ
મશાકાની મેકવણી લરક પોતાનું મેકન લા-
ગાડ્યું. તેણે વાજાની કે ગેરવાજાની રીતે
પેલા મેળવી, કંપનીની અબ્દ સમાવવાના
નિશ્ચય પોતાના મનમાં કીધો. કંપનીના
ડીરેક્ટરોને મેળવતા પેલાની તાણ હતી કે, તે
ગમેતે લાધા વચ્ચે અને કાળાંધોળાં કરીને
પણ હૃદયિકાને સુરી પાડવાની કુચ પડી;
અને તે તે કોમ નહીં કરત તે, તેને પોતાની
મેકસીનું ચાલનાનું આપી વિશ્વપત જણું પ-
ડત, અને પોતાની મંદોડી આપડવાનો પડી
મેળવવાની ઉમેદ એક બાળુપર રાખી બતા.

ડીરેક્ટરોએ એક પાન ઘણી પેલામાં ગવર્નરને
લખ્યો હતો. તે લખણની મતભાગ આ
કેલેવત ("મનને રામ બગલને છુટી, ગગત
બાગ પણ દાનત છુટી") શુભળ હતી. તે-
બેબે લખ્યું હતું કે, "હૃદયિકા ઘણી રાખતી
નહીં મશાવવી, અને પેલા મેકલવા, કનસાક
સુવર રીતે કરતો અને વળી તેમ કરવામાં
જરા લાડીપણ જણું." આ લખણને બાઈ
મેકલેજા થાયછે કે, તેણેને પાળવા પણ
ખરા, અને તેપર જુલમ પણ કરતો. કોઈ
વખત તેણેને નાનખી કનસાક કર્યો, અને
કોઈ વખતે અખાંડ કર્યો. કોઈ વખત
તેણેને સખતી મશાવવી, અને કોઈ વખતે
કેલેમ લાવવી. આ પ્રમાણે ડીરેક્ટરો લખ-
નાર તે યાણ બાહ્યાર હતા. તેણે એક
રાખતને કૃસીની સગલ આપે, અને કૃસી
કેનારને ગલમણ કરેકે જરા કૃસી કેતી
વખતે તેની બરદારી સેજે, અને ગળાવતો
નહીં. કલકલ ગાહેલી સારાની લીલીપાસી
નાણું તે ખાખી ગયાં પતાં. ગવર્નર પાસે
કોમને ખબર આપવા કિલું પણ નાણું
મેલોતું; અને પોતાના પગાર પણ મલકેલ
હતા. વળી સારાની જમીન મેકનાર મેકેલો
પાકે શારે ન થતો ગામ છોડી નાસી જતા
હતા. અબરડી બાપી અબડાણમાં વિશ્વપતથી
ડીરેક્ટરોએ ગવર્નરને જરૂર જરૂર કૃષિયા પ-
ચાસ લાખ તેણેને મેકલવાનું લખ્યું. હૃ-
દયિકાને પેલા મેકલવા વચર છુટો નહીં.
તેના હાથમાં એ ઈલાખ રહત-એકલો એકે
પોતે કંપનીને નંગમેલા પેલા નહીં મેકલો
પોતે અબલ અને રેલમરી કેલવણવું; અને
બિજે એકે અબલ કનસાક અને છુડાને દર
એકે ગેરવાપર મુકી, ગમેતેમ કાળાંધોળાં કરી
પેલા એકા કડી ડીરેક્ટરોની નાણાની તાણ

પુરી પાઠવી. જો તે ક્રિષ્કરોનો હુકમ નહીં હોય તો પછી પોતાના જ્ઞાનમંડ સંસ્કાર જાપ, આ ઉપરથી તેણે મણી વાર વિચાર કર્યા પાદ પાતે પ્રુદાની બીલીકને પડતી સુધી, જેણે સોધવાનો દરાવ કીધો.

સરકારની પેસા તરફની તાણુ ઊડવવા સારૂ, પોતે જ્ઞાનકલમંદ તેથી તેણે સિદ્ધિજ કરતો સોધી કાઢાડ્યો. તેણે નવાજના વા- મીસ લાખ ફરિયાલું સારિયાનું કોલકમ જિયાનું કીધું, સોજ લાખ ફરિયાલું કીધું. ન- વાજને પોતાના મુરકનો સમજે કારગર કંપ- નીને સ્વાધીન કરતી ગણતે, તેને ગીર લાખ ફરિયા સારિયાનું આપવાની તેણે સ્થાયે સ- રત કીધી હતી. તેજીએ કોરાડ અને અ- લ્યાપાદ ઈશને પ્રમાણ કરે પ્રમણિતે તેને બીજકુલ આપી રીધાં હતાં. નવાજ મોગસ પાદસાદનો નોકર હતો, પણ કંઈ સ્વતંત્ર પોતે પ્રુદાને મણી નોહીતે કિચી હતી. મણી, તેની પાસેથી આ પ્રમણું પણ ઊ- નવી લેવાનો દરાવ કીધો. પાદ તે દરાવ તે મનમમાં લાગ્યો, તેણે હવે પછી આ પ્રમ- હાજિની ખંડણી નવાજને આપવાની ચિત્રક રપણું બહોરનામું કરી, કોલકમ એ પ્રમણું ૧૨ મેં પાલવા સારૂ સ્વાર ચોકલી રીધાં. હે- રેંગાસને પોતાની પાસે રાખવાથી કંઈ કા- રણ નોહોતો. તેમાં કંઈ જાવ નોહોતો-એ- હમે તેમાં આપવત કરતાં-ખાખ તરફે હતો. વળી ક્રિષ્કરોને તો પેસા જ્ઞેયઃજ હતો તેજણે સારૂ, તેણે એ પ્રમણુંજિને વેચવા કહાડયાં. ખરીદદાર કંઈ સંધ્યજ ન્યા નહીં પડ્યો. જ્યારે મોગસનું રાજ- પતી ભાગ્યું, ત્યારે જુદે જુદે ઉકાળે બંધોબસ રાખવા સારૂ પાદસાદે પ્રુદાસ કરેલા નોકરે તે તે જગોના મણી મઈ બેસ. આઉદ ઈયાને જાળેયા

એ મણું કુળદુષ અને મોઢી આમલનીવાળું પ્રમણું હતું; અને તે નવાજ વજર મુજા- ચીતાને હાથે આપ્યું હતું. આપદે- ખાવીસ વર્ષ ઉપર મુજાચીલાના ખાનદાનથી કિતરી આવેજા નવાજ વજરને કચેજ સરકારે રા- નાને કોલકમ આપ્યો. ત્યાંસુધી આ ઉમલ જગતે આજવાર નવાજ વજરને નામે જિ- ળખાતો હતો. મુજાચીલા પાસે ખાનદાને તર હતો. અલ્યાપાદ અને કોરાડ નોકરો તેને ખાખ સામે કોલકાં કંપ-ઉને નહીં લાગે, મેકલા ઉપરથી એ પ્રમણું બંગલાના નવાજ પાસેથી ઊનવી લઈ, મુજાચીલાને પચ્ચાર લાખ ફરિયા સારૂ વિચાર્યાં આપ્યાં.

આ પ્રમણું નાણું તરફનો ચોકો મણી બંધોબસ રાખ આદ, નવાજ વજર તથા બવર્ને કોલકમ બિન અમલના મામલા- માં માણું ચાલ્યું. મોગસ પાદસાદના કારકરી ખાતામાં ચીટલા હોઈ નોકરી કરતા હતા. જ્યારે જીરેંગણના ચીત પછી મોગસનું ધન અડરે કોલકાં કાઢી ગયું, ત્યારે તેજીએ રા- હીવખંડ ઉપર પોતાનું સ્વતંત્રપણું મેળેયું. તેજી હિંદુચીતના બિન રેલવાસોજિને લેવા પેલવ અને જાગ્યાં નોહોતા. તેજી પદા જ્ઞાનપદ અને આદાદર હોઈ મણીતા હતા અને મણીપદે. તેજીએ પોતાના દરાને પો- તાની ધણાદુરીથી ધણા કાળ સુધી સ્વતંત્ર સમજે. તેજીના રેરામાં મેપાર વણજ તથા પિતીચીનું કાગ રપરી રીતે ચાલતું હતું. તેજી કાન્થવિજ તથા અંતકારવિજમાં મણુ કુશળ હતો. તેજીના હાજ પુજારે હોઈ આ- વગના સાર નખતમાં બધારે વ્યકુજન પા- દસાણે કોલકાંકમાં રાંધ્ય કરતા હતા, તે નવાજની મણી તારીક કરેછે. (અચરે.)

દુમીયા દાંતમાના કેટલાક દાંત નીચા જાયવા જાણીરા વરસાની વખતે ધુધી કાપમ પડેછે અને ત્યાર બાદ જાણુકનાં દાંતો બાબેછે એવું તે કવચીતજ કોઈક ખાણુસમાં થાયછે. પહેલા ૪ જાણુકનાં દાંતના દાંતો જ્યાપણુ દુગ્ધ બાધાથી શોનાય બાધાર નીકળેછે. પછી વખતે તેઓ ક્યારે નીકળેછે તેની તે જાણુકોને ખબર પણ પડતી નથી. બાળે વખતે જોવા જતાવ બનેછે કે, જો દાંતો નીકળ્યા પછી બે ત્રણ વરસમાં સકી જાયછે; અને તેમ થવાનું કારણ દુધીયા દાંત નીકળી જવાથી શેઠામાં જે ખરાબ પાણી છુટેછે તે તથા દાંતને રાક્ષ કરવામાં આંત્ર નથી રાખવામાં આવતી તે છે.

પછી ખાસકર્યામાં આ દાંતો કાઢવા પડેછે, અને જાણુકને સમજ નથી પડતી કે, તેઓ દુમીયા દાંત છે કે, જાણુકના દાંતછે. વગર દુગ્ધ જેવે બાધાર નીકળેછે તેથી તેઓને ક્યારે ક્યાંક ક્યાંક કાઢી પડેછે. એ દાંતોને જાણુવ કરવા એ વાત ધણીજ જરૂરી છે. તેઓ દુધીયા છે કે જાણુકના તે જાણુકને વાસ્તે એક ઉપાય એ છે કે, પાંચ વરસ થયા પછી દુધીયા દાંતોને ગણી નોંધા. તેઓ રહેક જાણુકમાં ૧૦ છે; પણ નો ગણુકમાં ૧૨ થાય તે જોમ સમજવું કે પહેલાં કાઢના જાણુકના દાંત નીકળ્યાછે.

જાણુકના દાંત નીકળવામાં થાયું કરીને ખીલકુલ દુગ્ધ જાણુકું નથી; કેમકે તે વખતે સારી ઉમરું અને ગજાણુત હોયછે. પણ કોઈ વખતે જ્યારે દાંતો એક બીજાના ઉપર આવેછે, ત્યારે તેઓ નીકળતી વખતે થોડું થોડું દુગ્ધ કરેછે. જોગીની શેઠાણુને બીધે કેમકે વખત દાંત વધિયુક ઉગરથી પણ દુગ્ધ આવેછે; પાણકને ગળાજમાં હરકત પાડેછે; ગળું કુલ આવેછે; શીડું બચેજા ઉપરનામાં હરકત પડેછે; પાણકમાં શુંમમાંથી પેદા કરેછે અને કોઈ વખતે તે એકલું બધું દુગ્ધ કરેછે કે, મોરી તેજ ખેંચાઈને જડમાં બંધ થઈ જાયછે. બાળે વખતે જાણુકનાં દાંતકાંતો નાશ થાયછે અને તેમાં વચિણી થાય થાયછે. આને વખતે દાંતના ડાકરની સલાહ લેવી જરૂરીછે, જે રહેતીને ધડતી ઉપાય બતાવશે.

જાણુકના જાણુકના ડાકર ખરોડલ હાથગલ પાણી, જેલ વિલામત જઈ આવતે પાણ જાણુકાં, તેજણુકના દાંતના કામમાં જાણુકની ડાકરોની સલાહ લેવાની જાણુકણુ કરીએ છે.

હિંદુઓ સુજાતીમાં અંધ રચવામાં તેની વીગત તેમાં આવેલી છે; તે ઉપરથી આલમ પડેછે કે, સુજાતી જાણુકમાં ૩૧ પુરતો જાણુકો હતા; અને તેઓના રચનાર થયું કરીને ખારસી ગુદરથી હતા; જેને સાડ તેઓને બેરાક સામાસી પડેછે; પણ હિંદુ અંધ, કરતાઓની પહેમ તેઓને પણ સુજાતીમાં અંધ રચનામાં આવેલાં જાણુકોને વખતે આવશે એવું જાણુકની રીતબાત ઉપરથી ગુદતા પડે.

આ સજાલને જાણુક નાં ૨૨૦ નવમ-ખર અને ૧૮૦૩ નું નેદીવ જાણુકનીનીઅન-વાજાની રીતે આવેછે. ગયા જાણુકનીની નુન-મદીના લાગીમાં સુખઈ ડાકરકાની અંધર-સુદીનુદી જાણુકમાં કેટલાં પુરતો રચનામાં, એવું જાણુકની રીતબાત ઉપરથી ગુદતા પડે.

સુજ્ઞાતી બાણા બાહ્યતઃ જનવચસામાં છે. એથી રચનાશક્તિ એ બાણાને સુધારવામાં અ-
મઝી તરફથી આગળ ચેકામાં હતા; પણ
હાલ તેમનાને આસરો નહીં મળવાથી તેઓ
એ બાણામાં એ રચના સુકી બેઠાં છે.
એ રચના તે બાણાનાં હાથ નહીં, કુલીન-
સ્ત્રીઓનાં તે એ બાણાને બાહ્યતઃ કીધાં છે.
અમલના સંગોરડીને બાણાને તથા વધારે
સુજ્ઞાતીમાં લેવાર થતા હતા, તે પરીણ
સુજ્ઞાતીમાં અંધ કરવાથી એ બાણા હાથ-
કેરડામાંથી પણ એક સાત બાણાં સુકીં છે.
આપણા કામમાં થતાં, સુજ્ઞાતીમાં અમલ
વધારે સંભળતા નથી. માંડવી, ધોળ, આખર,
ઈત્યાદિ તથા દરબને આપણામાં અંગેલ કા-
રાને આગળ કીધાં છે, આ સુધારાં કારણે ઉપર
મીઠાઈ કરતાં એ બાણાં તરફ આગળ
જતાં ઉપર એ બાણાં રીસાં નથી. એ
સુધારવાને સાફ મેળેજ રચના રહેલી છે; તેથી
તે સુધારે તે સુધારે, બાણાં તે શોધાઈ બીજા
કોઈ બાણા રચના નથી; એકદમ એકાદી
આપણાં કામ આ હવાકામાં એક એક
રચના આપણાં એક એક તેમ તેમ એ બાણામાં
સુધારે થતાં નહીં રચનામાં છે.

સુજ્ઞાતી બાણામાં એ રચનાને પસંદ
નહીં, તરફથી એક આગળ મળતા હતા; પણ
પણ એક તરફથી એકાદી મળતા. એકાદી
બાણામાં, એકાદી, સુજ્ઞાતી વધારે લોકોમાં ના-
મના લખવાની સુજ્ઞાતી નહીં છે. એ
લોકોમાં તે સુજ્ઞાતી એકાદી એકાદી આગળ
ગયાં લેવાં છે, પણ તેમ પણ લોકો કહે
લોકોમાં, લખવા અને શારે લોકો મળવાને
રાખવા એકાદી કામમાં એક એક આગળ
આગળ આગળ કહે એક એક આગળ
વર્તે છે.

સુજ્ઞાતી રચનામાં સુજ્ઞાતી તે સુજ્ઞાતી
લોકોમાં, એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
નથી, એકાદી સુજ્ઞાતી બાણામાં એકાદી
રચનાને આગળ મળે. સુજ્ઞાતી કરતાં મ-
ળી કરવામાં વધારે લોકોમાં લખવા તેમ
કારણ એકાદી છે, તે બાણામાં એકાદી લખવાને
લોકો આગળ પડે એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી

આગળ એક એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી

આગળ એક એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી

એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી
એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી એકાદી

"In the present infant state of our
vernacular literature, it is no wonder
that they receive encouragement from
foreign sources. The English, French,
and other languages of Europe are
their present state of development to
translations. School-books are highly
valuable for introducing foreign ideas, and
as they comparatively meet with a
ready sale, many authors turn their
attention to school-books. We have
often heard it remarked that our education-

ed men do not exert themselves to enrich their vernaculars. No doubt there is truth in the remark. But is their nothing to be said in their favor? Who are to buy their books, and who are to read them? At present an author's great difficulty is to secure subscribers to his work.

"And what are the prospects of our vernaculars under our foreign rulers? Our University has rejected them. Our High Court has driven them from the Subordinate Judges' and Pleaders' Examinations. Even our sage legislators do not condescend to hear petitions addressed to them in vernaculars! For honour, distinction, employment, promotion, the knowledge of English is become the sine qua non. Under such unfavorable circumstances, the future of our vernaculars does not seem promising. The question often forces itself upon our attention, "Is English destined to supplant them?"

"For the present we do hope that as education spreads, especially female education, in the presidency, our vernaculars will be better cultivated. The Bengali language within the last few years has received a mighty impetus.

"The Gujarati language owes a good deal to its Parsi speakers. Several Parsi gentlemen appear in the Catalogue as authors of Gujarati works."

પાચન ક્રિયા.

(સાંધ્ય માને ૬૦ થી.)

ખોરાકની પાચન શક્તિ—જુદી જુદી જાતના ખોરાકની પાચન શક્તિમાં અંતર છે. અનુભવ ઉપરથી માતૃગ પહેલે કે, કેટલીક ખોરાકની ધીમેને પચાવવાને લાગે અને કેટલીકને ઘણે વખત લાગે. પાણી ગરમ ઉપર આ ખાખત વિશે યકદર વીલીયમ બેર્નેટને તપાસ કરાવી એક ઘણી આલે તક થયો હતો. તેના એક આલે

સીધા પેટમાં ઘોળી લાગી હતી, તેથી પેટમાં એક છેદ પડ્યો હતો; તેમાંથી લીધેલા જુદા જુદા ખોરાકને પચાવવા ને જુદા જુદા વખત લાગતો હતો તે તેણે નીચે બતાવ્યું છે.

પાચન કરવાને લાગેલા વખત.

	૬૫ મી.
જીરું ૫૫.....	૧. ૦૦
હાથ.....	૧. ૦૦
હાથ (ગરમ કાપડી).....	૧. ૩૦
પે-સિસ રીડ.....	૧. ૩૫
હાથ ૫૫.....	૨. ૦૦
કાપડી, કાપડી કાપડી.....	૨. ૩૦
ખાખત ગરમ, કાપડી કાપડી.....	૩. ૦૦
મન, કાપડી કાપડી.....	૩. ૧૫
નીચ (ગરમ કાપડી).....	૩. ૨૦
ખોરાકમાં બેઠેલ ખાખત (ગરમ કાપડી).....	૪. ૧૫
ખાખત ગરમ, કાપડી કાપડી.....	૫. ૧૫

આ પરીણામ એક કાપડી કાપડીમાં નીપજત નથી. હાથ અને કાપડી પ્રમાણે તેમાંથી કાપડી થાય છે, કેટલીકમાં ગરમ તથા બીજીને પાચી જવામાં સારા વખત લાગે છે, કેટલીકને પાચી લેવામાં પચાવી રહે છે. કેટલીકને તેને પચાવવા પછી કોઈનું પડે છે. આ પ્રમાણે લેવા છતાં પણ, ઉપર જણાવેલી આલે તકની ગરુજોની યુક્તિએ કરેલી પાચન શક્તિને વખત ખોરાક પાચી જતો ખોરાક.

તંદુરેલી બેઠેલી રોતે પાચન ક્રિયા બાલકમાં કહી શરતોની જરૂર છે? પેટની—ખોરાક કાપડી પાચી તથા બેઠેલી ખાખતે લેવા ને પાચી; ખોરાકને તરફાર કરતી વખત આપણે તેને રોડોએ હાથ તથા ઉકળીને તરફાર કરીએ છીએ. ખોરાકની ને ધીમેને આપી ઉપર કાપડી તથા લાખીએ તો ધીમે બેઠેલી પચતી નથી અને કાપડી કરે છે; કેમકે તેમાં ધીમે જરૂરી

આવેછે અને તેમાં ગરબી લગતદેથી ખોસકે
 સ્વેચ્છામાં પિયો જાયછે, અગળી-પાણી અથવા
 મીઠાના પદાર્થો પેટમાં પડતી શકેતા નથી;
 કેવલ તેપર જરૂરયા કામ કરી શકેતા નથી.
 તેથી અગળા છુટા "એનિમલ્યુમીનસ મેટર"
 ની વાથે મળી રહેછે. વેલ્ડેલી સાથે અગળા
 લાઈલ સાથે મળેલું ગાંબુ અથવા ખોરાની
 સાથે મળેલી ચરબી "એનિમલ્યુમીનસ મેટર"
 સાથે છુટા પડી નાશ થીવો રીતે મળેલાં
 હોયછે. એ ચરબીનો કામ "એનિમલ્યુમીનસ
 મેટર"થી આંતરડામાં જતી વખતે સેટ્ટેજથી
 છુટા પડેછે. પણ ત્યારે કે, ગરબી ખોસકેમાં
 અગળા તરફ લપકાઈ જાયછે ત્યારે તેની
 જરૂરયા તેમાં લાખલ થઈ શકેતા નથી; અને
 તેથી કહીતે તે અગળી-પાણી ખોસકે પેટમાં
 અપચિત્તે, શરીર જાયછે એકલુજ નહીં; પણ
 તેની સાથે મળેલાં "એનિમલ્યુમીનસ મેટર"ના
 પચાણમાં પણ હુરકત પડેછે. માટે ચરબીમાં
 અથવા પીમાં પકાવીને લાધાર કાઢીએ ખો-
 રકા, વગર મી અથવા ચરબીના ખોસકે
 કરતાં ઘણા પચે ઘેલાછે. એકલા કાકે
 કાપળી જતતા જતરપતિના ખોસકેને પુરેપુરી
 રીતે અને તેના રેશમી સુતાયમ થઈ નાશ
 તથા તેમાં આવેલી "કેસીન" વાળા પદાર્થો
 સારી રીતે લાધાર થાય એવી રીતે પકાવે
 નેહમિ. ને કેસીન વગર પકે કાચીને કાચી
 રાખે નાશ, તો તેને ચમવામાં ઘણી મુશ્કેલી
 પડેછે; પણ ને કુટારાં વાળા ખોસકે જેવા
 કે ચોખા કોરે સારી રીતે બાહુનિ મુજામ
 કીધા હોયછે તો, તેના ઉપર જરૂરયા ઉતાવળે
 લાધે કોઈકાઈથી કામ કરેછે.

બીજા-ખોસકે નિમળી વજનમાં દર-
 વખતે લેતો નેહમિ. ખર્ચા વજનમાં ખોસકે
 એકદમ ઘણી જાયછે તો, તે પેટના રેશમીને

ઢીલા પાડી લાયછે, ઘણા હાદ્યા અપવાસ
 હોય પાડે એકદમ ઘણી છુપા છુટેછે અને
 તેથી ઘણાં માંડ અને ભંડકર પાછાં
 નીપજેછે; માટે તે બાબત ખબરડાવી ચાખ-
 ની નેહમિ. એવે વખતે ઘણી છુપા કાઢે
 એ કંઈ સ્વભાવિક છુપા નહીં રહેલાય; માટે
 તેને પુરતી રીતે પુરી પાડવી નહીં. પેટમાં રહે
 તેના કરતાં વધારે તેમાં લાખલ કરવાથી,
 તેના રેશા લપકા પડી જાયછે; અને તેમ ચ-
 વાથી પાચનક્રિયામાં હુરકત પડેછે.

ત્રીજા-ખોસકે હરશેજ અને મુકરર કરે
 વખતે તેનો નેહમિ, શીજના વખત અને
 રીત પ્રમાણે ખોસકે લેવામાં આવેછે તો, તે
 પર પાચનક્રિયા હુરત અને સારી રીતે કામ
 કરેછે. મેર વખતે લીધેલા ખોસકે પર પાચન
 છાદિ, બીજાનું અને રીતસર કામ કરતી નથી.
 ત્રીયાક્રીડીસે ખોસકે પિયો એકલુંજ લખ્યો.
 તેમાં જાણ્યુંછે કે, ને એક માણસને મધ્યાંને
 ખાવાની ટેવ નથી અને તે વખતે તેને ખા-
 વાની કુરજ પાડીએ તો, તેથી તેને ઈન્દ્રિય થાયછે,
 પણ એને કે, તે વખતે ખોસકે ખાવાની ટેવછે
 તે ને તે વખતે ખોસકે ન ખાય તો, તેની
 અવસ્થા પણ તેનાજ જેવી થશે એકલુંજ
 નહીં, પણ કદાચ તેજોની છુપા આવે હાદ્યા
 કે જતી રહેતી જાણીતો. કેટલાકમાં તે
 ખોસકે મેલાની ટેવ પ્રમાણે વખતસર લેવામાં
 આવતો નથી તો, શરીર બગડી આવેછે અને
 તેની પાચન ક્રિયામાં વાંધા પડેછે.

ચોથી-જરૂરસતું નીકળતું તથા ખોસકેનું
 પાચન થતું એ બળો, "નરવશ સીકામ"
 ઉપરે લેવામાં હવર ઘણો આધાર રાખેછે.
 હકેલે એકલું તથા બીજા વિદવાતોએ પોતાની
 અજાણતા ઉપજથી એવું સોધી કાઢાયુંછે કે,
 બીજાસલા તપી આજાણથી તથા બીજાં એવા

કારણથી જરૂર જોઈએ વખતમાં નીકળેલે; તથા કોઈ વખતે તો ખીલકુલ નીકળેલે બંધ થઈ જાય છે. તાવથી તથા મધ્યે થાકી જવાથી મધુ બેખત્ર માય છે. સહિ કોઈને ખબર છે કે, ક્રીકર, મુસ્લિમ અને નિકારોથી લુખ જતી રહેલે તથા પાચનક્રિયા બંધાવવામાં નથી. હરેક ખાણ ખાસ પાચનક્રિયાની રીતિમાં તેમજ તેમજ માગે તે તેથી, જે ખાણ ખાસ શાયે તે, મધુ લાંબા વખત સુધી પેટિંગિયે. વધી કઈ ખાણ વાગે તુરત કઈ ઉતાવળે કામ બાધવા ક્રીકર બાધી પડે અને તે રાત્રે દીવસ જતી રહેતો, પાચન ક્રિયામાં કુબેધની હાલત પેટિંગિયે; તે લેકે ને વખત સુધી રહે તેમથી કઈ પાચન ક્રિયાને હાલત થતી નથી.

પાચન ક્રિયા પેટમાં બસવા જરૂર કરે તેની સાથે કામને લુખ લાગે ત્યારે જીવસક લેવા જોઈએ; તથા જેમ બને તેમ મુકર કરેલે વખતે જ લેવા જોઈએ. જીવસક સ્વાસ્થી રહેવા તથા દીવસે સ્વાસ્થી રહેવા માટે જોઈએ. પાચન ક્રિયાની રીતિમાં ખાણ, ખાણ અને રાત્રે કઈપણ જાતની કુખાવાજ બાધવા નાખસંક વિચારે તે તાજે હોવા ન જોઈએ.

(અમુક.)

their houses. It was a monstrous thing, in their opinion, to mix up with men even of their own race and creed, but they had that evening a large number of native ladies making in the society of men, and not only mixing with men of their own creed, but with those of other races and creeds (Applause.) But above all, they had seen that day a native lady distributing the prizes to the Girls of the Institution, and not only a native lady distributing the prizes, but a Rane, the wife of the enlightened Chief of Jamkhundie; and not only a Rane of a native Raja, but a native lady who had made the English language a particular branch of study. (Applause.) Her Highness had paid Rs. 5,000 as the price of the picture drawn by the august hand of Her Royal Highness the Princess Louise and presented to the Alexandra N. O. English Institution; and not only that, but Her Highness the Rane had contributed Rs. 5,000 more, the principal sum not to be touched and the interest to be devoted in establishing scholarships in her name in connection with the institution. (Applause.)

It is gratifying to notice that His Highness the Chief has engaged an European Governess for the education of his family, and the noble example thus set is, will, we doubt not, be taken up in right earnest by the Chiefs and Rajas of Goyrat, Kutch, Kattyawar and other places.

EXTRACT FROM THE REPORT OF THE ALEXANDRA N. O. ENGLISH INSTITUTION.

(Times of India, 19th March 1870.)

As the light of knowledge and enlightenment alone wider and wider, ignorance and darkness must give way. There was a time when native ladies went about in their saris with closed doors and remained shut up in

મીલાવડો

6012

THE MISCELLANY.

2015 6.

કુબર્જ, માસ ફેબ્રુઆરી, સને ૧૯૭૪.

કોં આનંદ

પાત્ર્યના ક્રિયા.

(સામિપ્ય જન ૧૨૯ થી.)

પ્રારાધનું નાણાનાં આંતરદર્શન
જનું જે પ્રારાધનમાં પચીસ મહાત્મા રાખ્યા
યાં જાય છે તે પોતાના મુખપરથી નાણાનાં
ચાલિ કમારે નાણાનાં આંતરદર્શન જાય છે તે
પણ તે જે પદાર્થોનાં જાય છે તે આ:-

ସିନିଧି-୩୫୨୫.୦୧ ଶାନ୍ତି “ସ୍ଥିର-ସ୍ଥାୟୀ-

नमः शिवाय" शीघ्रं शिवं स्तुतुं त.

[illegible]

ગી.કા-લેખના ૫૫મો નો ૫૨ નંબરથી

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 अथ श्रीभक्तिसुखाश्रयः ।
 श्रीभक्तिसुखाश्रयः ।
 श्रीभक्तिसुखाश्रयः ।

આંતરદર્શનગાંધિજીના રસ તથા રસગર્ભી
પદ્યો - આંતરદર્શનમાં જે રસો નીકળે છે તેમજ
અનિ શિલ્પો "ઈ.દિસપાકનિસ જુસ" આપ્યા
આંતરદર્શનના આશ્વાસનમાં યાત્રી અને લાંબી
નજી જેવાં "આંદરિયો"માંથી આ રસ નીકળે છે.
એ રસ જાંઘી રહીતો છે; અને એની આસિચ્છતા

આમ આંતરજાતિયી નીકળેલા રસ "કદા-
ર્થ" પર સ્થિરની મરમી નેકલી મરમી
આસર કરેછે; અને તેની ખાંડ કરી દછ.
નો આપણે આંતરજાતિ આંદોલન મરમી તાત્ત-
રમાં આંદોલન "કદાર્થ" ગોળવી મરમી પા-
ણીમાં થોડા સેકંડ સુધી રાખીએ તો તમારા
નોજમાં "કદાર્થ" જાતી ફેરેલી અને તેની
જગો પર ખાંડ ખાતલી નોજામાં આંદોલ-
ન પેઠ આંદોલન "અપરમી" અંદોલન ગોરાક-
પર નેમ આસર કરેછે તેમજ આંતરજાતિ આં-
દોલન રસ તેમાં આંદોલન ગોરાકપર આસર
કરેછે. આંદોલન કે "અંદોલન"ના પદાર્થોની ખાંડ
જાતિ જાતિને મેલે તેજા પરી મપા મિમ
મમલવ.

આચાર્યે કે "રજાઈ" બાળી પહાઈ આંતરડામાં
આવેલ ત્યારે છુટી આંતરડાં વાલિયાં મળ્યાં-
કેસાં મંગળ શાગેલ અને રસ છોડેલ. આ
રસ "રજાઈ"ના રાંગેધર્મા આધારથી તેની
આંતરડાની આયોજી.

“મોનક્રિયાદીક જુસ” —આંતરરાષ્ટ્રીય
મીઠો રસ ધુણે છે તેને આ નામ આપેલું છે.
પેટના નીચળા છેડાની ખાણ “મોનક્રિયાસ”
નામની એક “પ્લાટિ” છે, તેમથી આ રસ
ધુણે છે. આ રસ નાંદીનાં આંતરરાષ્ટ્રીય ઉ-
પકાર છાજગર તરફ “પાપાનરસ”ના મોઢાની

ચોરાકતો તેણે મન મણુ તને જોય બને
સંગતમાં જાણીથી મળવાને આવીએ મારું રહેતું છે.
જાણ્યો હવે મનને આવી ખજારથી દેહી છુટી
ગુસ્સા થાય છે તેના વિચાર કર્યો ગુસ્સો, તો
તણી તો શી રીતે શકાય, ડગખાંડેલાં કર-
વાના આગળ તે મણી વાર ધીરજ પણુ તેણે
પામ્યું હાણું હતું તેથી તે પાણી અંદર
આવી અને રોજ પાંચે પોતાના પાણીની
સાથે નાનાં કરવાની તકમાંથી કોળી. આપણે
હાણે તેણે તેના ચણા બેઈ પણુ તે કઈ
આપણે નહીં તેથી તેના મનમાં અંદરે આ-
વવા લાગ્યો કે, તેને કઈ પોતે પાણીની
હોયે. શાંત પડી ત્યારે પછે સમય જે જાણમાં
વેળું થયે હતું તે ઉપર પોતાના પાણીને લ-
ખેને બહી અને ત્યાંથી નીચે નાજર કો અ-
ભિન દીપાળીયાના કરાકરની અંદર પોતાના
પાણીને તેથી પણુ તે કઈ તેની નજરે પડ્યો
નહી. આમ થવાથી તે છેક જાણાર થઈ
માઈ અને પાણીજ ઉદાસીમાં પોતાને ભેર
પાણી વળી.

બીજે દાહાડે તે લડી અને હાંકીની ફાંદી
થઈ જવી પાણી જોય લગી પણુ તેણે
આપ્યું નહીં ત્યારે તે પાણીજ નીરાસ થઈ
ગઈ. બપોરે તે પોતાના કોરસમાં પાણુજ
જણા વિચારમાં ગરજ વાળે બેઠો હતો, એ-
વડામાં તેના મીન તેની તરફ આગળે ન-
તે પડ્યો, તે જાતે કાકડા હતો અને
મન કોરસના પાણીની તેણે પાણીવાર
આગળ લીધી હતી. તેણે મણુ દબાવ્યું
નહીં હાથા ચપાથી પેટી બાંધીથી સાથે
એકડે તે બેસી પડો કે, અંદરે બેસારે
કાકડા મણી હતું લગી કેમ નહીં આપણે
તેણે કહ્યું કે, હા અને પણુ એમાં અપણે
આપણે છે. બીજા કહી તે કોરસમાંથી આગળે

પણુ. આ બેઈ પેટી લગતી પણુ મન
મણુ કરતાં છુટી બની ગઈ. તેના મનમાં
આપ્યું કે, બેઈક મણી મણી નાસ પામી છે,
પણુ આ સાણા મણુસની ડગ અને તે વાત
કેલે તેણે ઉપડી નહીં. આપણે તે બીજા પણુ
પણી પડો. તેણે મણી રહેલા દરવાજા
આગળ આપણે ગઈ. આ દુઃખદાયક વાત
સાંભળીને આ કોરસને કોમળ કહેણું ફેલું
દુખમાં તેના કોમળ આગળે મુરતી રાખી
પણુ મણી અંદર ગુસ્સો છે. શર કોરસના
મણુની વળે તે પાણી દિવા કરવા આપણે
હતા તે તે મણી ગઈ હતી; પણુ તેની વિધવા
કોરસ આ બાંધે મળવા આવી હતી. તે
આપણે મુરતી તેની પાસે પડી; કેમકે તે શર
પછે સમજાતી હતી કે, આપણે ગીરુતાથી
પરમેશ્વર સાથે બીજે કાંઈ શાહે મનાર નથી.
તેણે તેને પાંચે નહીં માર્યા કરી, તેની સાથે
આમકતી સજા આપી. અને આપણે ન-
નામયે બેઈ ગમ્યું થમનામવા લાગ્યું અને
તેની ગરદને વળી મણુ, બીજે લીધે એક
કાંચે મોઝે દેશીને જે આપણે તેની પાસે
આ. તે કોરસને બેતાં જાણે તેણે કહ્યું કે,
આ મોઝે મણે અને હું મેં પાંચે મેં કો-
લીક વળત મણુ પાણીની સાથે કરવા મારું હતું.
આ મોઝે ઉપર બેસીને તેના મણી લગ-
તો નાસી આપણે હતો; અને એક નીમક-
જાણ મોઝે તેને લગતોના દરવાજા લાગી
લાગી હતો; પણુ આ વળતે મેં કોરસને
તે મણુ નજર નોંધે આ બાંધે લીધે
મણુજ દેશન મારું મણુ.

જે આપણું હતું તે પાણું; પણુ તેના
મણી શી રીતે મણુ પાણે તેના કુંડે મણુ-
વાડ મેળવતી તેણે બાંધે બતાવી. એક
મેળવતે તેની નજરે કાંઈ મેળવે હતો તેણે

બસત કોલા નગર, તેની ક્રોજની સાથે મેળવવાને જવનરે મોકલી. શેણીનાએએ લાઈ નહીં કરવા તમા તેઓને નકામ નહીં સતાવવા બાબત મણી પણ આજેના કોલા, તમા મણી રકમનો લેક આપવાનું કરું તે સાચું વ્યય જનું; અને આખરે તેઓને પેતાનું રાત્રન પણ આજવાને. સદામન મેલનામાં આવવું પડ્યું. લાઈ થઈ. એ રજ રંગામમાં શેણીનાએએ ને પેતાની બાહુકુરી બહાવીએ તે બિરી કરતાં અધિકવન થાઈના લાઈ કરે. તે પડે છે કે, તેઓને બરાકરી વિધાનું પરીપણ જાન છે. સદાઈ ચાલી તે જખરે તેઓની બાહુકુરી બેઈ નવાન વાહરે તે લાઈ નાહાસી ગયો. અને અંતિમે એખત બહતમાં રજા, તેપણ તેઓને પેતાની બહુકુરી બાહુકુરી જાઈ રાખી, અને અપમાનુ થાઈ દરમા નહીં. આપણે શેણીનાએએમાં થાઈ બાહુકુરી રજાએ પ્રમા, અને તેઓને એક નામ પડ્યું. બાઈ નવાન વાહરે ખખર થાઈ, એએએએ દુખમનેને દાખલ, એએએ તે હુસ પેતાના હાથએ સાથે લઈ શેણીનાએના તંજુ હાથને આપે. આ તેઓને હાથ માણું, તે નખત કંપનીના બરાકરમાંથી એએ આનાજ દેખી કે, હાથએ લાઈ મુખ અને પેતા અંત હાથ દાખલ કાંઈક લાગવે.

નરેસુખતોના પેતા શેણીના હાથને એએ આ નહીં તેઓ તેઓના શેણીને સમવાની થાઈ. આ રીતના નુકસાની એક લાખ અનેશએ રજામાંથી નહીં નંગવમાં ગોદા ને. તેઓએ શેણીના રજી નુલગાથેથી માયો વગ કરતાં નંગવમાં છુએ મરેનાં તંજુ હાથવાના પોસમાં રજાનું તમારે આકાશની નીક એએએએ પેતાનું વાહર

શેણીના લેણીના તરફના મુખનીએને બાઈ આપી તેઓને પામવાન કરાઈ, તેઓની વાહ રીકરીની દિગજત લેવાની એ કામ થાઈ અનાથનું થાઈ. બાઈ ખીસી ખર્ચના પાળનાર એએએની પેતાની તમા તેઓના હેરાની આપણમાં આ કામથી બાઈ ખોડા પાડા નીકે. દરિદ્રએ આ નવનીસ લાખ રૂપિયા તરફ થાઈ, અને આ નિર્દય નવાન વાહરે પેતાના થાઈ કામમાં ક્રોજ બાઈ આપી દિગજત આપું. આ પ્રમાણે શેણીનાએ, અને તેના બાહુકુરી રજામાંથી, આ આએએ, એએએએ, અને થાઈ રાગને તમા આ. તે હેરાને મેળવ વાહર તમા ખીસીની ને આગળ મણી રજી રીતે આહત થાઈ તે હાથ મુખ મણી ગયા. આએ સવસ રંગીન દેસ લાઈ લઈ મણી. શેણીનાની અત કંઈ બીલકુત તારાજ થઈ આઈ નહીં. હાથ તેઓનાં વેરાના આદમીએએ, અને તેઓની બાહુકુરીની આજ પણ લાઈ થાપે. તેઓ હાથ નખાણવા દાખ શિપડે. હિંદુઆના રજામાંથી તેઓને આ ખરેખર "રંગામન" (પોસ) ના એએએએ મેળવે.

દરિદ્રએ મણી આનીતે આલીને કંપનીને બાઈ કામને કોષિ. જમિતપર કંઈપણ નુકસાન આવા કર મુકા દિપાએ કંપનીની વરોની કિજમાં પોસતાનીસ લાખ રૂપિયાની વજાર કાંઈ, અને તે વરોએ એક કરોડ રૂપિયા રીકર મેળવ્યા, તમા મંગાવાના હરકરની દુકાની નવાન વાહરે બાઈ આપી હેરા ખરે સખએ તેને મથે નાપી રૂપિયા ચમીસ લાખને બીને હાથે કોષિ તે તે નુકસાન. એ દરિદ્રએ કંપનીની નાણ તરફની તાણ હાથ નાણવેશ તરફ લેવા

કામે લગાડ્યા કરતાં, નીતિને અનુસરીને, દુર
હોમી હોત, તે તેના દેરા ઉપર તેના જોડા
આગળ ગત એમાં કંઈ શક નથી. પણ તેને
સીધા વસ્તે સુધી દેવાથી ખરે તેણે પોતાની
આબરુને વાંછત વગાડ્યું એટલું જ નહીં, પણ
પોતાના દેરાની આબરુને પણ પેટા મોઢાં-
આડે. (અમર)

સરસ્વાત્તની ખદકી.

કેમકે હીન્દી એમાં પાદશાહ પોતાના
સુખ સાધ્યોને લખેને ફારકમાં બીસજતો
હોતો, અને ફોબાક મોકિતો ઈન્સાફ કરવામાં
ચરાતુક હોતો એકલામાં, એક જુવાન ગળુ,
આફ઼ા પેશાક મેઢેતેસે યુગપુરત એકસે
ત્યાં આગી પેઢિ(આ), તેની રાધે તેનાજ એને
પેશાક પેઢેતેસા મે જુવાન યુગપુરત ઠોકર
હતો. પાદશાહની તબર તેજોનાપર પદનું,
તેણે તેજોને પોતાની ખાસે મોઢાવ્યા અને
પુછ્યું કે, તજોને આપ્પીયે કેમ આપ્પું પડ્યું.
તેણેએ જવાબ ટીકો કે, હું મઝબની પગ-
તણી કરનારું! આપ્પીયે સખાં એક આવાપના
મખ્યાં હિરે અને સખું મેલસું એ આપણા
મઝબૂં કુદખાનડે. હમારે આપ એક
આબરુદાર સેડ હોતો અને તે ડિમરે લાફ
હોતો, તે ફરગુણીથી દુર હોતો અને પોતાનાં
જરગુણોને વારતે વખણાયકો હોતો. હમારી
વખણામાં તેણે હમને ડિવો કળાયળું આમી
ફરગીયર અને વાવરયા કીધા. હમને મોઢા
છિે કામ લકો મેલી સારી ફોલખતની લા-
લો આપી; વળી તેણે હમારે સારે નસીયે
મેળી ફોલસું નાહું મેલ કીધું હતું. આજે
પોતાની વાટીખં ફરગ ગયે હોતો ;
પાકાં હોતો એકમાં

કરી રહ્યો હતો એકલામાં, આ મે જુવાનના
એકે તેની જુઝબીપર ખયાલ ન કરતાં, જય
પણ વારસા આપ્યા વગર, તેને મેળના કીધો.
હમે આ જગોએ તારી ખાસે ઈન્સાફ મા-
મવા અલ્યા હાધે.

આ વાન સંભળી, પાદશાહ પેતા અને-
હમરે જુવાન તરફ એકાં કહું કે, તેં રૂખ-
રૂખ મેલવી વાત સધળી સંભળી, હમે તે
ખાસે તારે શું કહુંગે.

પેતા જુવાને ધણી મંબીરાધી અને
જરાપણ દેહરાત આપ્યા વગર હસીને ધણી
મીની જગ્યાનાં માદશાહને જવાબ દીધે કે,
હે મઝબની જલબનાર! ખુદા તને સવામત
સખે. આ અરજદારીએ જે ફોબાક કરીતે
તે તબન ખરીતે. મારે એ આવતમાં જે
દેહવાનું તે હું પાદશાહ સવામતને કહું છઠું,
ઈન્સાફના આપ્પીયે હું અરપીમાંનો
એક ગરબ છઠું, હું જમલામાં ઉઠરમે છઠું,
અને મેં મારા હાદાં ધણી ખસમ રીતે કુ-
ખમાં યુગપાછા. હું ત્યાંથી વખ્યાં કમ્યાં
અને અસખાપ છઠું, આ પેઢેતેસા દરખા-
અસખ આતે પાંદિએ, ખાની રાધે ધણું
યુગપુરત અને જાગી જાતનાં ફેલગીયક
લેક અને સાવણીએ હતાં અને તેજો અને
ધણીજ આતે હતાં. સરોખમાં પાડીએની
જમ્યાં એક વરસે હોતે તેમાં વધને હું મારા
વજર અસખાપ રાધે આગતો હતો. મારાં
લકીયાંએ એક સરસ લેક આગળ ચાલતું
હતું. કદીની દેવાં ઉપર તરેવાર દરખતો
આવી રહ્યાં હતાં, તેનાં પોતરાં તે લેક આવા
જતું હતું તેને હું દુર કરતો હતો એકલામાં,
એકે છઠું એ એક યુગાજે અરુસે દુરગામ
લકીએ દેવાં પર ગયી, મારું ખાસ લકને
એક વખતે મારતો, તે તેને ડારી જગો પર

લાગવાથી તે તતલણ મારણ થાયું. આ નંદાદેહી બાપ નીકળે જાયે દીવ ફરી મળું; અને એકને માટે તેજ પથએ લઈ, મેં તે મુજબ રોક તરફ ફેરવે; જે તેને આજ્ઞાદ લાગવાથી તે કેવાપરથી તુટી પડી મરણ પામ્યો. તેણે તેણે કામ કીધું તેવા તેને બદલી મળ્યો; પણ પથથી વગતવાર તેણે મળેલા શોશનકાર દીવો તેથી હું તે જોઈપરથી ઉતાવળે ફરતા લેતો હતો. એવલામાં, આ નુવનો મને પકડી લાશે ક્યારે લાગ્યો.

આ દુર્ગત સંભવતાજ આમાર પાદશાહે તેણેખતલાને કુમારનું છે, તું જાનક હુમ્મ કહેજી, હવે તને જુદાને કંઈ સગવડો નથી; અને મગજના કુમારને મુજબ પુનને બદલે પુન છે.

છોકરાએ જવાબ દીધો કે, ઈસલામતા મથકના કુમારને તમને મળે મળે હું રાજ કરીશ. પણ જારે તને એક સુખાન કેહેવાનું છે તે, જે મરીયનવાજી તું સદેશવાની કાનિ સાંભળ. મારી એક તમને જાણે. તેજ મુજબ વધે જરૂરી વખતે તે છોકરાને તથા તે ફક્તેની કામત હતી તે મને સમજત કીમીએ; તથા મને તેની સાથે એખસ વાતી તરફે નહીં, પણ બાઈ મારી રાખેને વતલનું કરે માન્યું, મેં તે થન એક જગ્યાએ રાખ્યું. અને તેની ગરા રીવાય બીન કોઈને અજાર નથી, મને મુજબ ફરસી રેવાની હુકમ કરવાથી તે બપુનું પિતાની ખરી હોલ એકાએકો તેનું કાલણ હું પિતે કેહેવારે અને કામતને રાજાકે પુતાની ફણમાં તારે તેનો જાગ્ય આપશે મરશે. એકમા સહ હું તારી જારે મણ દાદાની રન માણું છું, એ વરસમાં હું બસી કોલણ કોને તારી જાગ્યામાં જાશે હાનર મળેલો.

પાદશાહે પિતાની આજ્ઞા નીચી કરી પિતાનો અજાર પર દરીયાકત કરવા તામ્યો; અને કોરમાં જે આજમ ભેગી થઈ હતી તેની તરફ નેઈ, પિતા કેકરાને પુછ્યું કે આમાને કેઈ તારી જામીન થવાને હણ કરશે? આ છોકરાને કોલણપરથી દખલ માણસને રોષે કહવાની જાકલી હતી; તે ઉપરથી તેણે એક રાખસને બતાવ્યો, તેનું નામ અબુનર હતું. પાદશાહે તેને મુઠ્ઠા કે તું આ બુતનાને જામીન થવા રાજ છે. તેણે જવાબ દીધો કે, હું આવીશ, હું મણ રાજાસ મુખી હોને જામીન થવા રાજ છું. આ ઉપરથી પાદશાહે કુનેદમાને મણ દીવ સતી મેનસ આપી.

કુનેદમાને દરબારમાં પાછા આવવાને વખત નજીક આવ્યો હતો, પણ તે પિતે મળે નહીં હતો. તે દરમીયાનમાં કુમાર મળ્યું, ત્યાં પાદશાહે અગર ઉમરાનો સાથે બીજાને હતો અને અબુનર પણ ત્યાં મુકર કરેલ વખતની પિતાને હાનર થયો હતો; પણ હાજરુથી કુનેદમા હાનર થયો નેતો.

પાદશાહ તથા મીનાવજીની વચમાં કુનેદમાને હણુનુથી હાનર નહીં થવા વિશે કોલેમિ થઈ રહી હતી. મીરાવર પાછો પાદશાહે અબુનર તરફ નેઈને કહ્યું કે, ઈસલામતા કુમારને મુજબ ને તે બુતના કુનેદમા વખત રાર હાનર નહીં થશે તે તેની જગ્યા પર તને ફરસી જેવામાં આવશે.

પાદશાહનું અણું બોલ્યું. સંભળી, દર-બારમાં હાનર થવા તેણેની બરાએમાંથી આંખની પાંચે આગવા માંડી; અને તેણે અબુનર જેવા મગજ ઉપર મુજબ કેહેનાર

શાખાના આદિ બાધને વાસ્તે કલગીએ બતાવી આક્રોશ કરવા લાગ્યા.

કેટલાક ઉપશાંતિ પેલા ને જુવના કુરી-
યાએ જુવની કીમત લઈ ખંડી વાળવાને
જાણ્યું; પણ તેઓએ તેમ કરવાને ઇન્કાર
કીધો.

આ પ્રમાણે લોકો અણખાને વાસ્તે દલ-
ગીર થઈ રહ્યા હતા એટલામાં પેલા જુવન
જુનેદમાર બરેખર ટુકડર કરેલે વખતે ખદ-
શાહની રૂબરૂમાં હાજર થઈ, સલામ બનાવે
એક બીરાડ ઉપર ઉભા થઈ. તેના બિરુદ
લાલકીતબ તથા તેના આંગપર ભાગી દારદે
પરસેવો થઈ ગયેલો જિવામાં આપ્યો. તેણે
હજી કે, હું મારું કામ બરેખર કરી ગયો વ-
ચન પ્રમાણે ક્રોધીતો હકીમો તોયે જાનખાને
હાજર થયો હતો.

તેણે તેની સમક્ષમાં અને યાનતરાસી
તથા મોતને શરણુ થવાની હાંગલ નેત્રાને ધણી
લાજુબ થયા, અણખર પોતાની તારીફ કરીને
વિભલા લાગ્યો કે, આ જુવાન જુનેદમારને
જે આ કાલેમાં કરી તેથી નથી બચવા હું
તેને ક્રોધાવ્યો છું પણ નહીં. એણે કહ્યું
કેટલે જોઈ, અને એના નામીન તરફે સોમી
કાઠ્યો. તે એટલે આશા ભંગ કરવા માંગી
નહીં; અને એના રાણુને કણુલ કીધો.
જે જે કેમ નહીં મીઠું હોત તે બધું ક-
નોખમાંથી દુધા જતી રહી કાંઈ રાખનાર.

પેલા બે કુલીયોએ અણખરનું આ
વેશજી રાખી પોતાને જુવનો દામે પેલા
જુવાન પરથી ઉઠાવ્યા એવું કહીને કે, જો હમે
એમ નહીં કરીએ તો રાજા કમિલ મહમુદ
એમ પાસે કે આ કુલીયાંમાંથી એટલેવાની
બોલકુલ ઉઠીગઈ.

આ જુવાન જુનેદમારનો વિષદા અને

સાબાઈ જોઈ પાદશાહ ધણી જુરા થયો
અને અણખરની ધણી તારીફ કીધી. પાદ-
શાહે પોતાના ખજાનામાંથી કુલીયારી-બાપત
લોહીના બદલામાં પેલા આપવાને કહ્યું તે
લેખને તેણે રાફ નાપડી આ બેઈ પાદશાહ
બહુ જુરા થયો અને બોલ્યો કે, હવે મો-
સમાંથી રાખવાત લેખ થઈ નથી.

મુંબાઈમાં ફાકીકર્તીંગ આંસપીટલની
જરૂરીયાત;

કુલર્જીંગ આંસપીટલ એટલે શું અને તેની
જરૂરીયાત વિશે “સર્વ ઉપયોગી મુખ્ય”ના
પેટલા બાગનો મિલ્લ આગુતિમાં પાને ૮૪ મે
ધણી અમલનો હાથે કીધેલો, તે અર્થમાં
કંઠી લેવે જાએ.

“કુરીયખંડમાં પેરીસ, લીર્મોન્સ, રીમન,
કોરા અને પાર્સેને એવી કેટલીક જગા ઉપર
નફાજીદાન આંસપીટલ” ફાળવ્યામાં આ-
વીછે. કુલર્જીંગ આંસપીટલ એટલે જે
લોકો પોતાના બાગમાં તેજી લોકો તેના
અવ્યક્ષિતે વાપાવ બમાં થાય છે તે. પિ-
લખતમાં અને આખા કુરીયખંડ ધણી જગા
ઉપર ધણી કુલર્જીંગ આંસપીટલ મળે પાસુ કરેલે,
અને તેઓ પોતાના અવ્યક્ષિતે, આ રેશના
રીખજી સુખમાં મારી સાખવાને બદલે, તેઓ
તે આંસપીટલમાં (કુરી જનાર વગર બાકારી)
બચુનું રાખતું ત્યાં મુખે જાયછે, અને પાછી
જતી વખત કઈ નિશાળી કહેલે એટલે તે
આંસપીટલની ઉપરીઆમે પોતાના કરેલા
બેલખાત પ્રમાણે ત્યાં રખેલી રાખીયા ઇ-
ત્યાલી તોડે નોકરી તે બચ્યાને લખને માના
કર્તા વાગર નીતા લઈ, તેઓને ઉત્તમ મો-

રાકી પૌરાણી આપી ઉઠેરે. અતરે આપ-
ણના ગરીબ સુકીસ દોડો, અન્નમાને ખાલી
લાખે છે તેંકવા યજ્ઞા લોકો પશુ તથા, અને
તેઓ પોતાનાં અન્નમાને ત્યાં સુધી આવે તો
તેઓને કઈ હરકત નથી. આથી જાતની
ઓંસપીડસની આ રેશમાં પ્રણી જોડે, અને
તે આપે આ દેશનાં સદુદ્દરે તથા પસંધ-
કારી પ્રરોધે મનમાં ક્યાંક રાખે, કોઈપણ
યુગલથી એ જોડે પ્રણી પાડી આપણા રેશ
ઉપર આપણા ખસણ રીવાજને લીધે આવેલું
માનન દુર દેવડું રાખવરે.

આવી તરિક્કની કુઝીડલીંગ ઓંસપીડસ
સવજાત બીરપરાણ રતનભાલે અમીતીકામાં
જોઈ પડી, તેને આદેવાલ કોઈ ખોલ વખતે
આપવામાં આવેરે.

આ ઓંસપીડસની પ્રાણત ઉપર આપણા
જાણીતા કામિલ રાકીસ રીવજનમ દલપતરામ
પોતાના બદાખમાં સદુદ્દરે જોડાઈ હતાં કે, રોડ
ગોઠણદાર તેજપણનાં કુંકારીથી જોડી રકમ
ખત્રીને કિસતદોતેડ ઉપર કોઈ નામને ખા-
તર ઓંસપીડસ બંધાવી, તેને બાદકે કોઈ
કુઝીડલીંગ ઓંસપીડસ બંધાવી હતે તે એ
જાણેથી રકમ ઉઘી નીકળતે. યહર
ધીરજનમના આ વિચારોને, ખાસપણે ન-
સંધિયોમાં એ વખતે જે લખાણ થયું છે
તેથી ભારે ખજાણી થયો.

અગતિય વખતે તા. ૧૮ મી તર્વેર રકમ
૧૮૭૩ ના પોતાનાં પત્રમાં લખે છે કે—

It exists; and its existence, or rather
the manner in which its existence was
made a fact, entails upon the author
of its being, responsibilities which render
idle any discussion as to whether
Banyan could not have got on very
well without it. It was especially built
man-for-man.

અનુભવ રોડ ગોઠણદાર તેજપણના કુંકારો
લાખતા વખતે આદેશ રકમ ખત્રીને
ખોજીને રકમ કિસતદોતેડ ઉપર ઓંસપીડસ
બંધાવી, તેને બાદકે રોડકોઈ રકમ ખત્રીને,
કોઈ સરદાર અણુવેલી કુઝીડલીંગ ઓંસપી-
ડસ બંધાવી હતે તે એક મણી અમલની
જોડે પ્રણીને કુઝીડલીંગ નહીં, પણ વિચાર
જોડે ક્યાંક ક્યાંક બાલી ગઈ ધારણ કરે છે
અને પાડી દેઈ સાજા અને કુઝીડલીંગ ખાતર
તે ગઈને રોડ પાડે અણુવેલી વખતે અણ-
તરે તે તેને પ્રણી મારી લાખી તેની ભાષ
કુના જેટલા હામ ખાજ કુના અણુવેલી તથા
વિશેર અણુમાં, લખે છે, કિયું જે આપણા
સાંજનમાં આવે છે તેને બાદકાવ માત.

ગુજરાતમાં નાતર કયાને માત્ર પરી-
પાત્રી પ્રરોધની મહનતથી ઘોટો થયો થય
માટે છે; અને તે કામ જારી રહી તેને
જોડે કોઈ દેલો આપ તે તેથી વિરલે આર્થ
કે રકમોને મોટો બાદકાવ માત. મણી
તેને આપણા કુણા થતાં હવે મણી લખી
સુલ નોંધે. સાજાપ્રણી પાત્રીમાં કોઈક
જાગ્યામાં તાંત્રાના રીવાજે મહમ હવડું
ભર્યું. કોઠાખાણ, સીરવાણ, ભાટ-
સાણ, ખરોત, ભાસણી, કંકડું અને
ભાટવેર નીચે જાણમાં જોડીય રાકસ
જાણ્યોને આસરે ૨૦ વરસની વરસી નાતર
પોતાની જમણમાં કયાં જતો કીપાં. તે
નાતર રીવાજ બીજે કઈ રાજા તેઓમાં
નથી. નાતરીઆમાંની રાંખજા આસરે
૫૦૦૦ જાણસની થઈ છે અને તેની બંદર
વરસી વરસ વરસે મતી આવે. તેઓના
સગાંવાલમાં પાછાં જમાતના લોકોની
મુશ્કેલીમાં એસી એક જોત સાથે જ-
મતા નથી; પણ ખાતરીથી તેઓ ખાતરી

મેદેદાર રાખેલે. બીજીમાં નાતરીઆની કન્યા લેઈ મળુ તે લોકોને આપના નથી. નાતરીઆની કન્યા લેવી નપ્પતે દેહુછે કે, ઉકરછેથી સતત આપણી લીધું એમાં કઈ રાસ નથી. અતરે નાતરી કરવાને સારુ છવી થયલી મંડળી શું કામ કરેછે તે બાલુવાને સારુ તે રાભા તરફથી કઈ રીપોરટ રખે હોય એવું જોવામાં આવતું નથી. દરેક સભ્ય ભાંગણી પેલાના કારનારનો રીપોરટ મસિદ્દ નહીં કરે ત્યાંભગી તેઓ શું કામ કરેછે તે વિશે લોકો તદ્દન અજાણ હોઈ તેમાં શી મતકઈ.

બાલ સમાજની તવારીખનો

ફુંક અહુવાલ.

બાલ સમાજ ચિરંજીવ એકજ પરમેશ્વરની બંધિત કરવાની મંડળી તે. તે મેદેલવેલી મુળ કલકત્તામાં સ્થાપવામાં આવેછે. તેમાં પાંચે સાપ્તાર રાત્રી રામગીરનસાથ જામને થોડો નિહાળન અને આપણીમાં ગૃહસ્થ હોય. આ દોમાં અંગ્રેજનું સભ્ય થયું ત્યારથી તે પેલેમરેડા હિંદુ સુધારક હતા. તેણે હિંદુઓ માંહેલી સતી થવાની જગતી વાતને નાબુદ કરવાને બારે મેદેનન લીધી હતી. તેણે આ દેસા-બ લોકોને દેવવળી આપવામાં કોઈ આગેવાની કીધી હતી. તેણે આ દેસાના રાજકારણમાં સુધારે કરવા બાબે ઉમરા વિચારે આપ્યા હતા. તેણે ધર્મ સંબંધી જે સુધારાઓ કીધેછે, તે વિશે અહીંયાં મેનાયે છે.

રામ મેદેનસાથ જઈવાન તાલુકામાં રાખા-નગર નામની જગ્યા આગળ ઈ. સ. ૧૮૦૪ માં જનમ્યા. તે અતનો અદવસ હતા. તેનું

કુટુંબ વિગૂને માનનારું હતું. દરરોજ કુટુંબના લોકોને રાજવારના પેલેદારમાં ભાગ-વતને એક અમીયા વાંચ્યા વગર બાલે નહીં. બારે તે સોજ વરસનો હતો ત્યારે તેણે મૂર્તિ પુજાની વિરુદ્ધમાં દેહાંક સખાણુ કીધું હતું. આ ઉપરાંત તેના બાઈબેલે તેના ઉપર નાબુદ હતા અને તેઓને તેનું ધર તબજું પાડ્યું હતું.

તેણે હિંદુસ્થાનના મુદ્દામુદ્દા જાગમાં મુરખાડી કીધી હતી અને ધર્મને છુપા અલગાસ કીધો હતો. તેણે જાણ વરસ "ડોમેટ" માં કાલ્યાં ત્યાં પાણુ મૂર્તિપુજાની સામે બેલાયથી "લામ" ને પુજાનાર લોકો-ને તેના ઉપર હોય ગણે હતા. ગીસ વરસનો થયે ત્યારે તેના બાપે તેને મઠો મેર બેલાયો અને તેના ઉપર મેદેદારની દેખાડી; પણ તેણે આલણીની સાથે ધર્મ સંબંધી વાદવિવાદ બાંધી રાખ્યા. વિમલાઓને બાળી મુકવાના આશમાં વાંચે હોયથી તેથી તેણે એકી દુરામની અપરવાહ કીધી; અને તેજાજ કારણને દીધે અગત્યને તેના બાપ તેજ ઉપર બંદરખાતેથી બધા રાખેલા હતા. તેમણે તેને દેખીતો મદદ કરવાનું કામ તેણે લીધી લીધું. ઈ. સ. ૧૮૦૪ માં તેના બાપ મરણ પામ્યા ત્યાર પછી તે પાણી બ્રહ્મચરીથી મૂર્તિ પુજાની સામે થયો.

આ નપ્પતે હિંદુસ્થાનમાં હાપવાનું કામ મેદેદારનેજ સારૂ થયું પડ્યું. તેના કાપરે લાંબે તેણે પિતાની અને પારકી વરસામાં મૂર્તિ પુજાની આમી આપાનીયાં તથા યો-પરેઓમાં હાપી પ્રસિદ્ધ કીધી. તેની મત-ભગ મળે આલણીની સામે થવાની નોતી. પણ મૂર્તિ પુજા સંબંધના રાસર વિરુદ્ધ તથા વડાવચ્ચેના બાલથી ઉતાડી હતી, તે પનાત-વાની હતી. તેણે એપ્પવા હિંદુ ધર્મના ઉ-

પરજ બહા આપું હતું એમ નોંધે. તેણે સરકૃત તથા અંગ્રેજી વગેરે બીજી ભાષાઓ, જેવીકે ફારસી, અરબી, ગ્રીક અને લીઝુનો અભ્યાસ કરીને હતો. તેણે હિંદુ યુક્તમાન અને ખ્રીસ્તી લોકોના ધર્મના પ્રવર્તી વર્ણવ કર્યા હતા. તેના વિચાર કદ નવા ધર્મ સ્થાપવાના નોતી. પણ તેની ઈચ્છા એવી હતી કે, એક ખરા પરમેશ્વરી સત્તા અસ્તિ કહે હજારે હજારે તેના વિચારને માળતા પ્રેરતલાલે તેને મળતા હતા; અને આખરે ઈ.સ. ૧૮૭૦ના નવેમ્બરી મહીનામાં કલકત્તા રોડેમાં કલકત્તામાં રજાઓ. તેણે પ્રાર્થના કરવાને પ્રીતપોરના રક્તો અમળ એક ધર પરીકે કોણું અને તે દૂરનીઓના દુઃખમાં કોણું, એજ વાસમાં સતી યજ્ઞની ચાલ કાઢી લાખવાની એકલતમાં તેને ફેરેદ ગઈ, એકલે સરકારે સતી થવાનો વ્યવ કાઢી લાખવાનો કાપકો રજા. તેજ વાસના નવેમ્બર મહીનામાં તેણે વિશ્વવત તરફ ક્રમ કરી. અસહ્ય તેને વીધાયત એજની હાલ હતી. વીધાયતની વીધાયત એજનીમાં એક નામોજા પ્રવચને અતીરો ગા. મળું હતું. તે વિશ્વવત તરફ પાછો આ દેશમાં આવ્યો હોત તો તેના મેળવેલા અનુભવને મુખસે લોકોને મળત. પણ દેશીઓનાં કામગીરીને લઈ ફેરેદ ગઈ હતી વિશ્વવતીને તે "વિશ્વવત" નામની અંગેમાં તા. ૨૭ સપ્ટેમ્બર સને ૧૮૭૭ ને રોજ મરણ પામ્યા. તેની લાશ ત્યાં મઆલસ પેલ મિમીટીમાં" સળવામાં આવ્યો; અને તેની ઉપર તેના મિત્ર દુધાકેનિય અંગેર થોડાં વરસ પછી વિશ્વવત ગણ હતા તેણે એક ચાદગારી તરફ મુગર આધી છે. દુધાકેનિય રંગેર પણ વિશ્વવતનાજ મરણ પામ્યા છે.

(અનુક્ર.)

પોતાની મળે સિમ્બોને તૈયાર થયલી કાઠ્ય રગનારી.

મીસીસ હેમ્બરટન નામની મિસન એક મીસીસ હેમ્બરી હતી. તેનાં માખપ પછી મીસીસ હેમ્બરટન હોવાથી તેને હેમ્બરીના ભાગ તરીકે આપી સરકારે કિર્મ કંઈ તાનુત્વ જેવું નથી. તે ૧૩ વરસની નાણાની ઉંમરે મરણી અને તેનું કુટુંબ મોહિયા વિસ્તારવાનું મળે હતું. આ મિસનને કામમાં જે મરણી અંગે તે અને વાંચવાના પછો રોકે હતા, તેણે પરણ્યા પછી ધર્મની માળત ઉપર ઉઠાઈ કે-વિતા રચી હતી; પણ તે અધોગે પાછળથી નાશ કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ તે ૫૦ વરસની ઉંમરનો મૃત્યુ થયો હતો તેણે અંગ્રાસ નરી સંખ્યા, પણ તે મારકમાં તેણે કવિતા રચી નોતી. ત્યારપછીની તેની રચેલી કવિતાઓ મિસનની વખતમાં અને સ્વસ્થ થવા લાગી કે, વાંચનારઓ તે વાંચીને ધણાજ ખુશ થયા.

તે ઈ.સ. ૧૮૫૫ માં જન્મી હતી. મરણના બીધાનમાં આખર વખત રુધી તેની અસહ્ય પછી રોગો હતી તથા તેની ચાલવત પછી તેજ રહેલી હતી. જે લોકોને તેની રાથે ભાસણ કરવાને ઈતિહાસ બન્યો હોય તે લોકો તેનું ધારુજ ઉતમ પ્રકારનું મો-લનું રાજ્યોને ખુશ મતા પતા. તે ઈસુલમાં અનિ અકરણ શિખી નોતો, તોપણ તેનું દુરુદ એમનું સંભળી, સંખ્યા લોકો તાનુત્વ મતા હતા. તેની લાખડીની નિશાળમાં તેને દીનાય અમળવને એક દીપ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. આ દીપની અંદર મીસીસ હેમ્બરટનનાં વખતો કરવાને મદરેશ, જેવકે લોકે યજ્ઞાકારી, લોકે હેમ, રાર હમ્બરી.

મીસાવડો

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧૦.

ગુજરાત, ગાંધી માર્ગ, અને ૧૮૭૪.

કિંમત આના ૨.

બખ્તોશીના બંધવાઓ.

(સાંપણ અને ૧૨૪ પા.)

મીસીસ બારટન ને જોખર રહેલી હતી ત્યાંથી નીકળી જવાનું હતું હમણે તેને જાણી આજે મેહુ. જુદામનેને હાંકી કાઢવામાં થયું અંગ્રેજ સીપાઈઓ હતા, તે પછી તે-એને કિલ્લામાં પાછા આવતા રોક્યા અનેકાની રાખ્યા, છતાં શત અને દાહડો બંધકને મારે માર્યા કરતે હતા. કરવાનની બહાર દૂરે પહોંચે એમના બંધનું હતું. તે પછી બન્નું કોટનું બીજાર હતું અને તેને તાલ હવાની કોટરો બધી બહાર હતી કે, તેને હવાન બહાર ફેરવવા બધે જવાનું નોખમ માથે પેગનું પડ્યું. જે એ ચાકરો મિના કાળીને ઘોડા સાથે અમ્યા રોજના એકને બન્નને રાહ રાખી હતો. તે બન્નને હાથ ખાવાને ચાલતા બધે જતા હતા. મીસીસ બારટનને આ દુનીયામાં હવે પિતાનાં બન્નમાં રીવાજ બીજું કંઈ નહોતું; તેથી તેને બધો જીવ તેનું મરજી લશક રહ્યો હતો. બપોરે ચાકર બન્નને રાહડો ત્યારે બન્નની મા તેને સાંઈ રીવાજની રૂતના કપડાં સીધી હતી. ઘણા દિવસ એકની એક જોખર ચોપાઈ મેહુવાથી બીજાર અંગ્રેજ બંધવાઓ પછા

દુઃખી થવા લાગ્યા. તે લોકોના મિત્રોને બન્નને જુદા લાગ્યા. મીસીસ બારટનની મારે કપડાં ધોવાને મોટી રાખી હતી તે પછી આવી ચાકર; તે નેઈ તેણે ઘોડા અણુ રળીને તેને એક તળિયાર કીધો અને તે સા-બુની જોગે વાપર્યા. પિતાનું બન્નું જાપણ ઉપર વંદરે આવે તેને પિતાના હાથમાં જે કંઈ ખાવાનું હોય તે ઘેર મોલાવે તે નેઈ માતા દુઃખી હોમને જાણ રહેલ બજાતી હતી. બાપરે આ બંધીખાના મેલી જોગમાંથી તેના પુકારાને જખત નજરોક આવ્યા.

તા ૧૧ મી નવેમ્બર અને ૧૮૭૪ ને હીને મોટે એક દુર તોળાના મોટા આવાજ સં-ભળ્યા. સર હોસીન કેમ્પેલ ત્યાં જનરલ હેસલક અંગ્રેજ સીપાઈઓની મોટા કોર્ટ લાગે ત્યાં આવી પોંટોંગ્યા અને દુશમનેને હાંકી કાઢી બખ્તોશીમાં મુક્યા.

અંગ્રેજ લોકો આ બખ્તોશીના કિલ્લામાં પાંચ મહીના લગી ફેર રહ્યા. નવેમ્બર મહીનાની તા ૧૦ મીને સંજના છ વાગે પેલી ગિ-રતને પિતાનાં બન્નમાંની સાથે આ બન્ન-સર કેદખા-પમાંથી નીકળી જવાની તર મળી, આ જોગથી પાંચ માર્ગને અંતરે અંગ્રેજ લોકોની જાણી હતી; ત્યાં હોજીમાં બેસીને એમ ઉતારણે જવાય તેમ તે માર્ગ; અને

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧૦.

ગુજાઈ, માસ માર્ચ, સને ૧૮૭૪.

દીર્ઘ આના ૨.

અખનોહીના બંધનચરિત્ર.

(સાંપળ અને ૧૩૪ થી.)

મીસીસ બારટન જે જગોપર રહેતી હતી ત્યાંથી નીકળી જવાનું થયું ત્યારે તેને બેઠે અઘરું નેહું. દુરામતેને હાંકી કાઢવામાં પણ અગિયાર સીપાઈઓ હતા, તે પછી તે જોને કિલ્લામાં પાછા આવતા તેમજ અઠકાની રાખા, હતાં રાત અને હાથેથી બંધકનો ગારી બાંધ્યા કરતો હતો. કસ્ટોમની બહાર ફરતું પાછું નેખમ બહિરું હતું. તે પછી અઘરું કોઈનું આગર હતું અને તેને તાલક હવાની કોઈથી બધી જગર હતી કે, તેને કસ્ટોમ બહાર કસવા લઈ જવાનું નેખમ માથે ખેંચતું પડ્યું. જે બે બાકીએ એક મહીનસ થોડા સારે અઘર્યા તેમજ એકને બચ્ચાને સારૂ રાખ્યાં હતાં. તે બચ્ચાને હવે ખાવાને વહસતા લઈ જતો હતો, મીસીસ બારટનને આ દુનિયામાં હવે પોતાનાં બચ્ચાં સીવાય બીજાનું કંઈ નોનું; તેથી તેને બચ્ચે છપ તેજમજીવ જામઈ રહ્યો હતો. જ્યારે આકર બચ્ચાને રમાડતો ત્યારે બચ્ચાનેની આ તેને સાડી સીપાઈની રૂપના કપડાં સીવતી હતી. થડા દિવસ એકનો એક જગોપર ચોંધાઈ રહેવાથી બીજાસ અગિયાર બંધનચરિત્ર મહુ.

દુઃખી થવા લાગ્યા, તે કોઈના ખોરાકને ખાવતો છુટતો લાગ્યો, મીસીસ બારટનની પાસે કપડાં જોવાના થોડા રકમ હતો તે પછી આવી ચાક્યા; તે જોઈ તેણે થોડા અઘર્યા હળીને તેને લેઈ લાંબા રીધી અને તે જાણુની જગોપે લાપરથી. પોતાનું બચ્ચું જાપસ ઉપર વાહરો આવે તેને પોતાના હાથમાં જે કંઈ ખાવાનું હોય તે સેવા મિત્રાને તે જોઈ માતા દુઃખી રીધને જરા રહેત મળતી હતી. અખરે આ બંધીખાનાં જેથી જગોપમાંથી તેમ છુટકારાને જગત નાનદીક બચ્ચા.

તા ૧૯ મી નવેમ્બર સને ૧૮૫૭ ને રીને થોડે એક દુર તેપોના મોઢાકા અગાજ રન બગાવા. સર કોલોન કેમ્પબેલ તથા જનરલ ફેલ્ડાક અગેજ સીપાઈઓની મોઢાકી ફોજ લાગે ત્યાં આવી પોલિંગ્સ અને દુરામતને હડાવી કાઢી લખતેકિમાં પુચ્ચા.

અગેજ લેફ્ટેનન્ટ આ લખતેકિમાં કિલ્લામાં, પાંચ મહીનસ લગી કેક રહ્યા. નવેમ્બર મહીનાની તા ૨૦ મીની સાંજના છ વાગે પેલી જો-રતને પોતાનાં બચ્ચાની સાથે આ જખરદ-સ કોંબખાનામાંથી નીકળી જવાની તક મળી. આ બચ્ચેથી પાંચ ગાઈલાને અંતરે અગેજ લેફ્ટેનન્ટ છાકણી હતી; ત્યાં રીધીમાં એકીને જોમ કિતાવો જવાય તેમ તે ગઈ: અને

સારાં બાપને તેમ કરતી વખતે તે દુરાશયના તોષના આશમાંથી થયું બનતી ગઈ. ત્યાં એક તંબુ હતો તેનો અંદર ફેરવી માખણ અને ચાએ તેજ દિવસે ખાવાને લેખાને બની આવ્યું. આનું ખાવાનું લેખાને થયું મહીના થયાં મળ્યું મોતું. આથી શીતનું ખાવાનું મળવાથી બચ્યું થયું પુરા થયું.

હવે આ જગોપર રહેલું વધારે સંતાપત નેતું. દુરાશયની બીજાઓ અનિ જામવામાં આવી રાત પગલ ડીધી. આજળ આમતાં મીસીસ બારદામની ડોળી બીજી બેઠી ડોળીમાંથી છુટી પડી ગઈ તે ઉપરથી તેના મનમાં કોમ લાગ્યું કે, રજાને આ ડોળીવાળા તેને દુરાશયની પાસે તો લઈ જતા નહીં હોય? આમ નિવાર કરી તે ડોળીમાંથી બહાર કુદી પડી અને બચવાને પિતાના કાચ-પર લઈ કોસાણાં પાસે ઉપર ગયું કલાકે તેર આવી. સારાં બાપને તેને રસ્તામાં અથા શીપકાળો મળ્યા અને તેણે તેને બાપને કરી તેને પિતાના તંબુમાં લઈ ગયા. બાપમાં તેને પિતાને આજી પીવાને માત્ર અને ઉકાવને પીવાને પેઠ પુર દુધ મળ્યું. બાદ બંધવામાંથી બુદ્ધિથી બની કોમી બી સીસ બારદામ ડોળીમાં બેઠી નહીં અને તેણે કોમ બાજુના રેળામાં મેસવું પાડે કહ્યું. આ બાદનાં આવડા તેનીથી ખજાત નેતલ થયું લાવવાથી મુગામુગા તેની અંદર તેને મેસવું પડ્યું; બાકે સતત થયું તેજ ગાલીમાં મુક રહેલું થયું.

બચવાની દમગલ થયે) માગણુ હતો. તે માંદ બચવાને સારું રસ્તે ચાલનાં આસપાસના ગામમાંથી દુધ બચાવે આપતો હતો. રસ્તામાં પુજ અને પાંગરના તે કણ પુજ-રજ નહીં; કેમકે ગાડાં ગાડી અને કાઠની

લંબર રાત ગાડાં લગી આવી હતી. લીજે અતીરે જરમી અને સતતા તેડેલો દાબો ચંદી પડતી હતી. બંદુકના આવવાને દુરથી થતા યદીયે યદીયે સંભળતા હતા; અને દર પળે એવે ભય રહેતો હતો કે, રજાને બંદુક બીજે મરી આવશે.

સતત લાદાં ઝુલી આવી બરંકર બુદ્ધિ કરી કરવા બાદ, આ બિચર તથા તેની સાથનાં અંજીય કેવળા રેલવે રટોના અગળ આવી પેઠિનિયા; અને ત્યાંથી તુરત એકલા બહાર ગઈ પેઠિનિયા. આ પેઠિનિયા રોડે મંગા અને જમના નદીના સંગમ ઉપર આ-થેલું. તે જગોપર થયું અથેલું હતો. તે લોકોને આ લખાનેલથી આવેલા પિતાને બાકાંબે કોમિયાને બેઠાં યાદીયે હયા આવી. મીસીસ બારદામને રજાને લેખાએ કોમ રાકે પર આપ્યું. છ મહીના મેલેલું દુઃખ બિચમલ થયું આ આશમ મળવાથી લેખાને યાદીયે બારદામને યાદ અને લેખાની કે-લક થિત દુર થઈ. લગી આ શીયાળોનાં દાહામાં હવે કોમી શીતળ હતી કે, કોમ બાકાંબે આથી લાદાં પિતાના બચવાને લઈને મેલનમાં તરફે મેલની કાલો. આ વખતે તેને તેણે પિતાના મજૂરી રામે મેલનાં બેલામાં જે મુખ મેલનમાં લાદાં કાલો હતા તે બદ આપ્યો; અને તેની આંખમાંથી આંસુની રજ ચાલો. તે પિતાનાં બચવાનાં મુખનાં મેલનાં નરકે જોઈને બિચમલ લાગી કે, આહા! આ કેવી આંસુસની વાત છે કે, આ જગોપર લને પ્યારથી જોવાર તાશે બાપ નહીં મને!! મીસીસ બારદામ સારી રીતે સ-માવતી હતી કે, આવી દુઃખદાયક હાલમાં તે થોતે એકપની નેતી. બીજી મેલનાં થયું એવીજ રીતે બચવું થયું. પડું. થોડી-

વાર પછી તે આસપાસ જવા લાગે તે
મોઢાઈમાં અડધીડાં મકાનો જેની અંદર કેટલાં
કેટલે મુખ્ય રેલિનાં થતાં, તે બધાં ઘણેનો
અજાણ્યાર સીપાઈમાં જ નરસ કરેલો તેના
જોવામાં આવે.

મોઢાઈનાં કાંઈકે મહીનો અગાસમાં
વહવા માટે, આ વિધવા મોરત આગળેથી
મોરતને દવાથી પાંચરે ગાંઠા દુરે મંગલ નહી
ઉપર કલાકના રોડેરે ત્યાં જવા નીકળી. આ-
ગળેથી તેની સાથે મીસીરા પાસના પાત
હતી. આ બન્ને મોરતોના ઘણી કંપાઈ મુજ
થતા અને તેઓ પાત પાતાના મુખમાંથી
વાતો કરવામાં વખત ગાળતા હતા. નજી
અડધીમાં મુસાફરી કરવા માટે તેઓ કલ-
કલા રોડેરમાં તા. ૩૦ મે ૧૮૪૪માં રીને
આવી પહોંચ્યાં.

હુડેલા બંધવાઓને રેલિવાને સહુ તેઓના
માથાથી રેલિવાને કોઈ જુલો જોવા લીધો
હતો. હવે મોરતને મારું કોઈ માળખું અને
કોઈ મુજાને મોરતો હતો; અને બાકીને
કોઈક મહોને ખાતરી કોઈ અગાસને મોરતો
હતો. જો મોરતો પાસે કપડાં નહાં તેને તે
પુરાં પાડ્યાં; અને હવે પ્રકારે તેઓને જો-
ઈતી રાહેલ બધી, જ મહીનાના મોઢાં દુખ
જાવાના બાદ આ મુખ જોઈ તેમજ હવેના
મુકેશના કરવા લાગ્યા; પણ મીસીરા જર-
રમનું બધું દીન પર દીન લેવાનું જનું હતું
તે જોઈને તેનું હૃદયું યથા પડે નહીં. તેણે
વિચાર કીધો કે, હવેનામાં જ્યાં દિવસ કા-
દવાથી બધાંની તંદુરસ્તી મુખરેરો તેથી
મજામાં છાંચકાં જવાને બદલે કમર રહેને
જવાને કાલ કીધો. તેણે મુસાફરીને પાસે
જાણું જોઈતું. મીસીરા જરવરીથી લાગે
કીધું. વાહાણુ. કુલપાસી મહીનાની વધારે

તાથી કુલપાસી હતું; એવી અખર પડી તે
ઉપરથી તેણે વિચાર કીધો કે, આવા મહીનાની
હવેનામાં મુસાફરીથી બધાંની તંદુરસ્તીમાં
સાથે મીસીરા થશે; પણ વાહાણુ ઉપરના
દિવસ જોઈ જોઈ પાસે આવતાં ગમે તેમ તેમ
જાણું વધારે લખાણું જાયું. તેણે ખાણું પીણું
કોઈ દીધું અને આપી લાઠાં સુધેને કા-
લાકાં. મીસીરા પાસના પાત બધાંની માણી
વધારત લેતી હતી. તેણે પાતાનું કોઈ
બધું જાણણું હતું તે અનુભવ ઉપરથી કહ્યું
કે, બધાં જાણુ આપતી સામે અને કાઠેર
માણુ તેજ સુખ્ય કહ્યું. બધાંની માણ મ-
નામાં ખાતરજા થઈ કે, તેનું બધાં કહ્યું
દને જોઈ જોઈ નહીં. તે અતીરો હલારી
થઈ અકસેસ કરવા લાગી કે, પુલાની મહત્ત
કલે એમ કરવાની હશે તે તે કોનીથી જોઈ
વનાર છે. ખરી પાસે હતું કહ્યું પણ નહીં;
અને હવેના અગાસી જે સાથે ધણીની ની-
વાણું તરીકે રહ્યું હતું તે પણ જનું રેલિરો તે
પાડી આ જુનીમાં વારે રા મામતી કેઈ તે
લાઈડે સાંજના તે બધાં અગાસમાં મુજું,
પણ મહત્તરે તે જાણી ઉપર અને અતીરો
મેચેરન દેખાણું. તેની મા તેની તાકુ જોઈ
હવે મેચેરન લાગી કે, આ ખાતર મેચેરન
મામતી હતું તેને કેમ કોની રહ્યું મોલાના હાથમાં
બધાંને જાણે જાણે અગાસના પાસના કરવા
લાગે પણ તેજ વખતે તેના માગાં વિચાર
કીધો કે, આ બધાંની આખરને વખત
આવી પોહિંનેયારે. મોરતમાં થઈ તેણે
મોલાની મોહિંનેયારે મીસીરા મોલાના પાસને
જોવાથી, બધાં તેના પાસમાં સુક્યું. તે
મોલાના દમ જોઈને મોણુ પાસે. આ વખત
આ મીસીરા જાણે મોરતના મનની અનુસ
રી તરેહની હશે તે બધાંને જાણે મોલા

મળવા સુકોઈલ. બાળકની લારાને મીસીસ વા-
રકુમની બેઠેલપણીએ સારી રીતે ઘાઈ કપકો
પિટ્ટિસવી બોધનાપર સુકી રાખી. તેનો મા
ધડીમકી લેખી તરફ જોઈને કહે છે, આ બાળક
જીવતું છે. એનું માટે જરા કમગમન નથી.
રાવારના પિટ્ટિસવી બાકીમાં જઈ જીવનની
કળીએ તથા નારંગીના મોર તેની દાબી બ-
ધાની કાશ અગમ્ય સુધી. એક વીસમી
ગોલાની ખેંચાવી તે બધાની લારા આ કુટો
વચ્ચે પડી હતી તેની તત્પર રેવણી. બે
વરસના હુંક આસપાસ તેણે બધાની બા-
લકા મણી મીસામી લીધી હતી. બધા સાર
મહીના આ કુખલાલકા આસપાસ પડી
તેણે તેની કીકર લેવામાં અણ રાખી નાતો;
પણ કીસમતમાં લખતું હોય છે તે કહી બોધ
મનું નથી. તેની બધી કોઈનેત આખરે
બરમાલ હઈ, ખસેડે બધાનું કાકીન કાકીને
મા તેની પાસે જઈને ગોતવા સાચી બુક ના-
ઈ” સંજગી સવાળ, કોઈકો કોઈકો
હરફ કાકીને વળી મુઠી રહી ગઈ છે, આ હું
તેને મીસા! વળી જરા કીસ લાવીને બ-
ધાના લાલકા બાલપર એક સુંઝે લાવે
કાકીન બધે કીડું અને દરવાજાની આગળ
બાકી હતો તેમાં તેને ક્રોડો, ધારી મીસીસ
પિસાપામટન, ઇકેટર ફ્રેંચર અને બીજા કે-
લાક આપણ મિત્રો તેને કુણવવાની જગા
આગળ ગયા. ત્યાં તેનું કાકીન કુણવું,
તે જગે કોઈની વખતે મા જોયું છે, એ
ધ્વનિ બાળક, આ મારી તને છેલ્લી સવાળ.
પુઠા આપણે બંનેને આપતી કુસીયામાં રે-
ળી. આ કુણી કુસીયામાંથી કુણી હતું તે
સુખી થયા, પણ ગલી હાલત રું થશે તેના
કઈ મારીની વિગત યાદ રાકતો નથી. પેર
આપણ પછી તે એક બેવડું આદમીની

મીસાલે આપણને તેણીને આક્રમી ક્રીડી
લકા કઈ પણ તેને જરા પણ કોઈને પડે
નહી. જે નાજુક હાથ તેને લેતા હતા
તે હવે નહીં બળે તે કોઈ ખરે તેને પાસું
લાગું. (અધર.)

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગવર્નર જનરલ.

(પ્રથમ પાને ૧૨૫ પા.)

આ વખતે પાર્લિમેન્ટમાં આ દેશના
મરનાર વિશે જાણે મહત્ત્વા પડી પડી હતી.
ઈસ ૧૭૭૭માં લોર્ડ નીચે હિંદુસ્થાનનો
મરનાર પાસે ગોરાપરનારી અગાળા સહ
મ રેગ્યુલેટિંગ આક્ટ” હયાને એક તમા
કાપેલ મુકર કોઈ; અને તેમાં એકું ખતા-
નું છે, પંગળ હાલકામાં એક ગવર્નર જનરલ
તથા તેને મદદ કરવા સહ માર કોન્સિ-
લરી મેળવા. બંગળા હાલકો બિજા હાલકા-
જોને મારે એક અગાળા અને ગવર્નર જનરલ
તે સમયપર હુકમ આપવો. વળી કલ-
કામાં એક મુખીય કોઈ કયાપત્રી, અને
તેમાં એક મીર જરડીસ (હુકમ નામાધીસ)
તથા તેના હાથ નીચે બીજા તમા જરડ
નેમવા; અને તેઓએ હોવાની તથા કોન્સિ-
લરી મુકરના ઈન્સાફ કરવો. એ કોઈ પર
ગવર્નર જનરલ તથા કોન્સિલનો હંધપણ
હુકમ તમા આજે.

આ આક્ટમાં ગવર્નર જનરલ તથા કોન્સિ-
લર નામ જણાયા હતાં તથા તેઓ-
એ પાંચ વર્ષ સુધી ચોતાવા હોવાનું કામ
આપણું એકલું હાજરું હતું. હિંદુસ્થાનને
ગવર્નર જનરલ કીમી. મોરાર વાસ્તેલ
નામનો રાખસ કેપતીનો જુનિ અગાળાની ગા-
કર જે અહીયા હતા તેને, તથા કોન્સિલ

હાડકાં પાંસામાં ભાંગીયાં શી રીતે સંધાયછે?

ભંગીયાં હાડકાંમાં લેણીમાંથી કોઈ પણથી છુટો પડે છે તેનાથી સંધાયછે. ભંગીયાં હાડકાંમાંના છાત્રાંશોને બસેબસ વેદોલ્લેખાં યોગ્યતા; અને પછી તેઓને બસેબસ યોગ્ય ભંગીમાં રાખવાને સારૂ પાટાંમાં ભાંધવાથી હાડકાં સંધાય જાયછે. પાટાં ભાંધવામાં મલુ પાછી ખખડભરી નેપથિ. પાટાં કોની રીતે ભાંધવા નેપથિ કે, તેથી થતું હજારો સખજી જગીપર ફાગળું થાય. બસેબસ રીતે પાટાં ન ભાંધાય તો હાડકાંના સંધાવવામાં ખોટ રહી જાયછે તથા ઉંચે જગર હાડકો વાપરે પાટાં ભાંધવાથી, હાડકાં સંધાવતી જગીપર લેણીનું ફરતું બંધ થઈ જાયછે, અને હાડકાં સડી જાયછે. હાડકાંની શીખવમાં જેઓને બસેબસ પાટાં બાંધતાં આગળું દિયછે તેઓને ઇલાગ બાપવામાં આવેછે. કોખતું પાટાં ભાંધવાનું કામ શીખવતા સારૂ નિશાળા મંથ સખજીમાં આવ્યાછે. પાટાં ભાંધવાનું કામ શીખવું એ કઈ સેદેહું કામ નથી.

આ ગાંધીના આગ્રીને પ્રપ્રથી પાટાં કેમ ભાંધવામાં આવેછે તે સમજવામાં આવ્યો.

પ્રપ્રથી તે દેણી તરંગના હાડકાંને બાધ કરેછે. આ પાછું હાડકું ભાંધેછે, અને

તે બાંધેલા છાત્રાંશોને બસેબસ પ્રકારે તેની જે બાજુપર રખાના બેસતાં કટકાં પ્રકારે તેપર ને છૂંતવે પાછાં પાટાંની વીરો કરીને કોની સરખી રીતે બાંધવામાં આવેછે; અને પછી હાથને ખાજો ન દાગવા સારૂ ગરબન થયેલી રૂઆંક ભાંધી હાથને ડીંગાવી રાખેછે. નવું બાધવાથીયું સુધી આ પાટાં રાખવામાં આવેછે; પછી કોની પાછાં ને બાધવાથીયું વાંદરે રાખવામાં આવેછે, તથા બાધવાથીયું થયાં પછી હાથને જરા રોટ્ટેજસાગ હાથવા ગાંધાવાની રજા આપવામાં આવેછે. પુરેપુરે મંથાઈ રહેવાને થણું મહીનાં લાગેછે. આ હાડકાં કોની મજબુત રીતે સંધાય જાયછે તેને નમુને તકરાર પીરજવાની પોતાના બાસાણમાં બતાવે છે. ભંગીમાં હાડકાંમાંના છાત્રાંશોને બસેબસ જગીપર પ્રકારથી તેઓ કુદતી રીતે સંધાય જાયછે; તેપર કઈ લેખખાંક મારવાનો જરૂર રહેતી નથી.

કોઈ વાત ધણી બચતતી માદ રાખવાની છે કે, બચ્ચાંમાં ભંગીમાં હાડકાં જુવાન કરતાં વેરેમાં સંધાય જાયછે; અને જુવાનમાં મરડાં કરતાં જગીરી સંધાયછે. જગીરી ખાંસકરણીની નજીરીનાં હાડકાંમાં જેકાં ઉતાવળે સંધાયછે તેકાં પ્રકારથી તેનીયો દુરના ભંગીમાં હાડકાંમાં સંધાતાં નથી. કોઈ રાખવા તરિકે ને કામતું હાડકું બાંધેછું હોય તો તે ખાંસકરણી પાસે લેવાને લેધે, પગતું હાડકું જે દુરછે તેના કરતાં વેદેહું સંધાયે. સારા તંદરબત માણવામાં બચ્ચાંની કરતાં વેદેહું બધારે અને સાસ પિત્રાક અને મલુ દવામાં વેદેહારમાં, ખરાબ ખોસક અને દવામાં વેદેહાર કરતાં વેદેહું ફારી.

ભંગીમાં હાડકાંમાંને બસેબસ જગીપર રાખવામાં થણું મલું રાસીર વિધાનું થાય

હોય તે વધારે કાઠું. કાલ લોકલુંજ. આપણે વધારે બુદ્ધિશાળી બિ બાપે લખવામાં આવશે.

કુનિયામાં કંઈ બીજ નિરૂપિયોગી નથી.

કુનિયામાં કંઈ હોવી જોઈ નહોતી કે, તે નકામી હોય. કોઈ વખતે હેતું બોલે કે, તે કામની હોય પણ આપણને નકામી લાગે છે. તેમજ આપણને તે વિશે કુરતું કોન હોતું નથી. કાણી વખત આપણે કિમ કરીએ હોય કે, કુલાણી બોલ નારા પામી. પણ કુરતું વધારે નેતરિયે તે તે નારા પામી નથી, પણ તે કિમ રૂપમાંથી બીજા રૂપમાં બદલાઈ જઈ છે, અને તે પાણી મનુષ્ય જાતની ઉપશોગમાં આવે છે. આપણે આપણામાંના મિદાનમાં જીવિષ્ઠ ત્યારે ત્યારે આપણી સાથે કિમ સવારીનું કાંઈ રાખીએ છીએ, અને તેની પાણીની કોમળી કાઠી જાય છે. તે આપણને ત્યારે કુરતન આપણે પાણું, પાણીના પાનને છુટી જવાથી જાક આગળ ચાલતું નથી, અને તેથી આપણી સાથે યુગ્મકારીને કાઠી લીધેલા મિસક આપણને છુટી પડે છે; અને આપણને ત્યારે કુરતનમાં આપણે, અને જાણે વખતે આપણે તથા આપણી સાથેના જાતનીઓ નકામી પણ જાય છે. ત્યારે કાંઈની સ્વચ્છતા કોમળતા તે ને પાણી ભરી રાખે છે, તે આપણે જાણવામાં કાઠી બદલ પડે છે, ત્યારે આપણે કિમ કરીએ હોય, કે તેના પાણીના સંકલને નારા મળે. પણ આ વાત ઉપર આપણે ત્યારે કોઈ દ્રશીયી લીધાર કરીએ હોય, ત્યારે આપણને મારા પડે છે કે, તે પાણીના નારા થયો નથી. તે પાણી ઉઠી જાય તેની વાત કાંઈ જાણ. આ વાત પાસેના જગમગના કોમળા આપણની જાણ

માં પડે છે, અને તે જાણના આનંદ પામી તાજાં કરે છે, અને ત્યારે બીજો કુસાર તે જાણના આનંદ, ત્યારે તે જાણના કુસાર ઉપર તે હોય. આ ઉપરથી તમારા સમજવામાં આવશે કે, જાણના ઉપર દોષાર્થ જાણ પાણીની પણ નારા થતો નથી, પણ ઉપર કરેલી રીત પરમાણુ તે પાણુ કામ લાગે છે.

કાંઈ વખતે આપણે કાણી નાણી બીજાને તુચ્છ બહુ દૂરી હોયે છીએ, પણ તેની બીજામાં રસતપણુ કીધેથી કુસાર થવાથી, તે જાણી કીધેથી જોઈ કાંઈ પડે છે. આપણા ધર્મના તથા રસના કચેરી પણ નકામી નથી. આપણા ધર્મમાંથી તમારે રસનામાંથી ને કચેરી નીકળે છે, તેને નકામી જાણી આપણે તેને ઉકારા ઉપર લાખીએ હોય, અને તે વખતે આપણા સ્વપનામાંથી કિમ નથી આવતું કે, તે પાણી આપણને કામ લાગશે. પણ કિમ જુલ જલે છે. તે કચેરી થોડી કીધેથી કાંઈ પડે છે અને મનુષ્ય જાતને પાણી ખપ લાગે છે. કેમકે છેલ્લા પૈસા આપણે તેને ચેલાતે કાંઈ જાય છે, અને તેમાંની કિમ સ્વચ્છ પણ ક્યારે જતી નથી. કોમળતા અને હોયેલી કોમળતા કિમ કચેરીને આપણે વતી જાણી, તે કાંઈની જુલો જુલો વસ્તુમાં નીસાળી કરે છે. તે કાંઈની કાંઈમાંની રસમાં જુલો પડે છે તે કાંઈનાં કાંઈ જાતનામાં કામમાં ખપ લાગે છે. આ ઉપરથી જ જાણ છે કે નકામી રતી, તેની મદદથી કાંઈ જાતી અને તે મદદમાંથી કામ લાગી. વળી રસના ઉપરથી જાણી કાંઈકેકે કચેરી પણ નીકળે પાણી નથી. તેમાં જાણના સ્વચ્છ હોય છે, અને તેથી તેને સ્વચ્છ કાંઈ જાય છે, અને તે મદની સ્વચ્છ કાંઈકેકે આવે છે. જુલો આપણે સ્વચ્છ કચેરી પણ નકામી થયો નથી.

ઉપર જણાવેલા કમરો આખી લાખવાથી તેમાંથી હાટકાં, ગીચદાં, કાગળ, બુનું લોહ, કાચ ઇત્યાદી નીકળે છે તેના જુદાજુદા રૂબરૂ કરે છે. હાટકાં ધણી કામમાં વપરાય છે. આ હાટકાંમાંથી ચરખી અને લેલી લાંબા શેષ છે. ચરખી સાધુ ખનાવવાને કામ આવે છે; અને લેલી ખાનામાં અને કુંડની જગીયાર કામ લાગે છે. બુનું ને હાટકાંને લગે નકેમાં રામચંદ્રે આણે કુંડી લીધાં તેજ પાછાં તમારા ખપમાં આવ્યાં. વળી એ હાટકાંના ધૂપ છાંય કાંચને દાંત ચાકુ કરવાને ધરા પણ વાપરે, આ વસ્તુ હાટકું ને મેટ્ટોમાંથી કુરેદીને કાણદી નાખેણું તેની બનેલી છે; અને તે પાછું મેટ્ટોમાંજ કુરેવડને કામ લાગે છે. હાટકાંના ઝીણાઝીણા કકકા હોય છે, તેમાં વધિકતા તેજાળ રહે છે, તે તેથી હસે "મુપરદ્દાશદ્દ" તર્જાવ શાય છે, અને તે પિંદમાં ખતરાની જગીયાર કામ લાગે છે.

જુદાં હાટકાંમિત્ર નવાં હાટકાં તર્જાવ હશે, એટલી જુદાં હાટકાંમાંથી ચણકું ખાતર જમીનમાં લાખવાથી ને અનાજ વાપરે તેમાં એ પદાર્થના ખંડા આવે છે અને તે આપણે અપણા મિશ્રકમાં લઈ દેને તારે તે અનાજ આપણાં હાટકાંને અજીવની અપે છે. આ પરમાણુ હોવાથી વિજાવતા લોહિ જુનના હાટકાંને રોધે છે, અને ઉપર કહેલી તજનીજથી તેને વાપરે છે, અને હેજ વાપરથી વિજાવતા હેમતામાં વધારે ચલે જાય છે.

હાટકાંમાંથી વળી એક બીજે પદાર્થ "કોસકુસ" નીકળે છે, અગર અને દાન તંબુલમાંથી પણ એ પદાર્થ મળી આવે છે; તે આપણે ને લીજરાગીએ વાપરે છે. હવે તે ખતાવતા કામમાં ખપ લાગે છે, અપુના લાવાએ, કાગળ કાપવાના વ્યુચ્છે ઈત્યાદી

વસ્તુએ અપણા ખપમાં આવે છે, તે પણ આ હાટકાંનીજ બને છે.

વળી રસ્તામિત્રાના વાળી લાખેલા કપ-શાંદથી ને રૂડી કાગળ તેમાં કરેલાં હોય છે, તે પણ દરેક રીતે આપણા કામમાં આવે છે. રંગદાર કાગળના કકકા દિવસીએના મિત્રાં બનાવવામાં કામ લાગે છે; અને સફેદ લાવા શાંદથી લખેલા કાગળ હોય તેને કાઈ પ્રણી નાખીને તેના કાગળ બનાવવાને કાર-ખાનામાં મોકલે છે. કપડાંમાંથી ગાભાંચું ચા નીકળે છે, તે પણ કાગળ બનાવવામાં કામ લાગે છે. વિજાવતામાં હેન અને રૂનો ખપ આવે છે. એ ગમિતા જુદાં જુદાં કપડાં ખર્ચ બને છે, અને બીજેને મિત્ર કરીને પણ કપડાં બનાવવામાં આવે છે. અરે એ અર્થ કપડાંએ વપરાયે બીધાં ચાઈ જાય છે તારે પણ તે તરખાં જતાં તપી કોકલીક વખતે હેન અને સુતરા લેજ કરેલાં ગીચદાંમાંથી જુન-રકે કપડું જુદું પાટવાને ધણી કુત્તી કાં મે લગવી પણ તે નીરાકુળગઈ હતી. હાલ થાઈ એક વધાં તેને બરીવાર જુદું પાટવાને એક કુત્તી રાખી કાણડી છે, અને તેથી ને સુતર જુદું પડે છે, તે કાગળ બનાવવામાં વપરાય છે. આ કુત્તીથી તે કપડાંના રેખામાં વણ જાય છે, તેથી સુતર જુદું પડે છે, અને હેન અગી જઈ પ્રગો લુહા ચાઈ જાય છે તેમાંથી એમાંની અના નાખ્યાં વધારે નીકળે છે તે પાછો ખાતરાને કોણે વપરાય છે.

નગરે એજ અસરમાંથી દેવાની નાળ, ખરીથી, નાળ ઈત્યાદી વસ્તુ જડે છે, તે પણ નીકળેલાંથી જતી નથી. નાળ અને બીજું જુનું લોહું બંધુક બનાવનાસએ ખરીદ કરે છે, ઝીણી ઝીણી લોહની ચમકણે પણ નીકળેલાંથી જતી નથી. આગળ તાંબું

એકાદશી કરવાને જાવતે જારિ સુરંગિણી પદની
હતી અને તેને કાઢાડવાને જે ખરજ લાગતો તે
પણ જારિ થતો હતો, પણ આ કવચમાંથી
નીકળી જીણી જીણી રત્નકણેણિ તાણ
લેણું કરનાર કંપનીને મેહલેયો કાપણે કરી
આમિયે.

કવચમાંથી કાવના કટકા નીકળે છે તે
પણ નીરાકુળ જતા નથી; તેના કાવના જરજરા
ખનાજમાં આવે છે અને સડીને સહી સુધી
તેજો કામ લાગે છે.

તેમજ નુનત મુરુગ આમાં પણ અંશે
લાગે છે. કુંકાણમાં કહ્યું છે તે કવચમાંથી જે
જે વરજુઓ નીસાળી કાઢાડવામાં આવે છે, તે
માંથી એક પણ નકાસી જાય છે એમ સમ-
જાણું નહીં.

બીનમાં, બીનજો ભાઈતરકારી ભડીને
જાડાંથી ખાતરમાં ખડો કરી આવે છે, અને
તેજ આડાંથીમાં નરખ ભરી લાઈજાં પેતાના
ખેલમાં લાગે છે. તેજો તે તેજોના પરખના
કરખાનાથી આ પરખણું કરે છે. બીનજોના
થરખમાં એજ લખણું છે; જે વરજુ તેજોએ
જાઓનમાંથી કાઢાડી લીધું છે તેજ વરજુ તેમાં
પાછી દાખલ કરવી અને તેમ કરવાથી
તેજોનાં ખેતર આ દુનિયામાં મેહલેયો કુળ-
રૂપત દેહેવાય છે અને બીન જરજરા કરતાં
મુઝાબીડ વસ્તીવાળાં રોહિતેને પછા કાળથી
નેહધિ તેરજો ખેલક પ્રેરે પાડે છે. એટલે-
વધેમાં અરજોમાંથી જાણું નરખ ખેતરીમાં
આજે વસે નરસ થયાં હઈ જાયયે; અને
જાનની જાનની તેરી તર થેજ પછી તે નર-
ખને કુઈ નહીયં જાણ દરે. બીનની રીતે
વસે એકર જાનની તરખાર કરવામાં આવે
હતી, અને તેમાં ઈશનીની વર્ધજસ વાનજામાં
આવી હંની, અને તે દર એકરે પીસતાળીસ

બીતે સાદ દન સુધી જરજોક કાપણીએ મળી
આવતી હતી. તે ખેતરીમાં વરસમાં પાંચ
વખત જાતેતર કરી થકાણું હતું. એ ખેત-
રીને ખેતજામાં વરસ લઢાડે દર એકરે દસ
રૂપીઆ ખરજ લાગતો હતો, અને પહેલો
દર એકરની દુધી રૂપીઆ ડીમત થતી હતી.
તેને બાકે હવે આ ગેઢાણી કીધા પછે
બીસ પાંચક એકરે જાણે રૂપીઆ થાયછે.
આવી તરેહની અન્યાયશર ઈલાંકમાં એકરે
સાપસ પેહેતરેલી કીધી હતી. તેમાં તેજો
કુતેહ પામીય નથી; પણ તારખાદ બીજા દેહકા-
લેએ કુતી તપાસ કરવા ઉપરથી તેજોને આ
નરખને ખાતરની જગોપર વાપરવાથી મેહલેયો
કાપણે થયેથી આ ખાતરની છુબીની ખાતર
જગા થઈ છે.

કીસાકમાં કીલીપકડીનર આઈનર
નામનો સાપસ થઈ જાખાદર ખેતુલ હતો
અને તેજો એક પકડાં મીસ આઠમો રેહેતા
હતા, તેજું નરક દરજીજ પિતાની બાર એકર
જાનની હતી તેમાં પ્રી તરખાર કીધું. તેજું
પરીણમ થાણું કુતેહ ભરણું દેખાણું. તેની જાનની
ડીમત પેહેમાં દરરૂપી હતી તેને બાકે આ
ખાતરની સુખારવા પાકો રૂપપ) મણાવા લાગી
અને તેમાં અનાજ પણ સીપાળા, ઉતાજામાં
જુગ થઈ લાગ્યું. હેમ જામનીકાનની તપાં હેવડે
હીક નામની જાનના પાગડખાનાં ઈલાને
પેલા રેખેને સાખવાની ઈસપીઢાકમાં વણ
વરસ સુધી આવી તરેહની અન્યાયશર કુતે-
હમતોથી થઈ હતી; અને તેમજ સરકાદના
ઈતરપીકેર ખોતરે રહેનેજની ખરજૂતે,
એનરડીની જાખપર અઢીકા ૭૦૦ ઇલા-
કરો રેખે છે, તેના ઉપરીપણા નીચે અન્યા-
યશર થઈ હતી; અને તેજો તેજ રીપા-
રકમાં લખી જાણીયું હતું કે, એ ખા-

તર ખરે પાણી કમિતી છે. એક વખતે રૂ. ૫૦૦૦૦ જેટલું ખાતર લેને બના કરીને ફેરવે, તેને એક જમીનના કેકડામાં પુરવું હતું, અને તેની સરખેજ બીજા કેકડામાં પણ નરખું ખાતર પુરવું હતું, અને તેની તપાસ ઉપરથી માલમ પડ્યું કે, નરખાના પક્ષતરવાળી જમીનમાંથી બહારની પાક તરફાર થયો. આ નરખા ખેતરમાં પુરું પાકવાને વિચાર તમાં કેપનીએ મોકલે. અને જુલિયા, આ-બીજા જે જીલ્લાના નકામી અણાઈ જતી હતી, તેમાંથી આવાં સાગાં ફળ નીપજ્યાં છે. આ નરખાને આગળ દેખેલ નરીમાં કાપાડી ના-ખવામાં આપવું હતું, તેથી નહોતું પાણી પી-વાને કારણે માણુ ખરાબ કરી નાખતા હતા, એકાદ જ નહીં, પણ તેમાંની આડસીએ પણ તે એકાંથી મરી જતી હતી. પણ આ મોડથી જે વરસાને નકામી ગણી માટે રહે તે પાપતા હતા, તેને સાચી સમજ સમારે વાપરવા લાગ્યાં અને આ સમયે યુબી તે રસાયણ શાસ્ત્રની છે. એકે કે જે વિધાના સામનો કે-લાવે થયો ન હોતાં આની વસ્તુઓની ખ-જાએકાં મારી ગયું પણ જાને કમીને માત્ર? એટલેવળેના આપીકારીએની તરફથી સાંભ-ળવામાં આવ્યું છે કે, તાર્દાનાં ૮૦૦૦૦ રૂંદેશસીએ પાસેથી ૨૨ વરસે તેજેના શેર-રતે કમીમાંથી ૪૦૦૦૦૦ બાર લાખ રૂપીઆને નફે તે કમીને મેચાને રોકવેલે, આ પરમાણે વિચારતા કમીની કમિત ધણી થતી મોકલે, પણ કમીની મુરતમાં આજ કમીમાંથી જે નરખા કાઢાડે છે, તેમાં સાગ મેચાને બંધીઆએ તેને યેલેને ચેલાનું આપેલે. એકાંતે તેને ખાતરની જ-ગાએ વાપરેલે અને જમીન સુધારેલે.

જોખારા શેરરતો ફેક અરુવાલ.

આ શાખ્ય તારતરીના મંચ બાગમાં આવેલું છે અને તે કમીસપીઆન સમુદ્રની ફરિલેલે. એ જગા રળીઆમણી છે; પણ તેમાં સાગ ઘણો જુલમગાર છે અને તેને જમીન ફેરવે. તેના મેલેક કમી જમીન પર આવી રહેલો છે અને આગપાસ મરીલે અને એકાંત મેલેક બંગલાએ આવેલાં છે, આ દમાસેમાં એક ફેરખાણું આવેલું છે. ફેરખીએ બંધારામાં સતે રારહીની જગા પર સમીલે. જમીનને વારતે ઉનાળામાં મુલું પાણી સપાસની જગા આ ફેરખાણું છે. ધંધ વારતાં હવડાં તેને "ફેરખ" કરીને ફેરવે તેથી જે ફેરખાણું બંધેલું છે; અને તેમાં રહે-નાર ફેરખીએ તેરાન કમીને વારતે તેની પ-રાસ તેમાં બંધારવામાં આવેલે. અપે ફે-લીએ હોતા નથી ત્યારે આ ફેરખીએનો નીબાડ કરવાને રાજ કાણું બેસા તેમને ખલવા કાર કુલેલે, જે ફેરખાણમાં એક કાંચે આલેલે જેમાં આલેસાને રાજાં બંધીને હોતારેલે. ૨૨ પખવાડીએ જમીન ત્યાં જમીને કેરીએને કમીસાફ કરેલે. કેરીએને જ-મીરની રાહ નેતા નેતા પ્રેષાડે પડે જમીન પર મવસાઈ અમલ બરસુ ઉપર કમીને કમીએ સુધી હોત મધ રહેલું પડેલે. આવે કડ રાજા કરી પણ મુખી હોય? ના. તેને પેલાની લંડનીની ભાઈ રહેલા રહેલે. પાણીમાં એકે દરે એક મારી તે પાણી પીતાં પણ યાગપડે. પીવાનું પાણી મસોમાં સાગ કમીને જે સેપાઈના એકાં પેલેલે નીચે મંગલેલે અને પાણી તે વસ્તુની પાસે લાઈ જવામાં આવેલે. વરસ અને તેના આકાર

નરુશે તે પાણી ચાખવા બાદ મસકાને કૃતી
સીક કરીને આબીરને વારતે મોકલેલે. આ
ગીરનું પાણ્યનું તેવાર ચાખે ત્યારે તેને પેટીમાં
ગુડો લાગું મારેલે. ત્યાર પછિત્યાંથી તે આખે
ત્યાર બાદ અબીરના મેલેનાં લાંબામાં
ગાળેલે. એખરે અબીરના મેલેની બીર
સખેલે એમ નથી. એક બીબાના દામમાંથી
કૃષ લેવાને પણ લોકોનું હાથું લાંબાથી
બીબે તે કૃષ આખે ત્યાંથી થતું નથી.
બીબાના નેચ પુનર્લે લોકોમાં વસતું
થાતું રહેવાનું છે.

લોકો રમીને આબીરને મારવાની ઝેડવાળી
કરતા હોય તેથી તેને રેલત જે કામળ પર્મને
મેલેવાર મહિમાદે રાખે તે બધા અબીર નેચ
આલેલે. પાણી પીતાની પાણીઆણીને કામળ
રખે તે તે પિંડાં અબીરને આમળા નેચ.
અબીર કેડામ્મિકે ઇકરમ્મિકે રોડેરમાં બનાવે
ત્યાં ફરવા મોકલેલે; એવી મતલબથી કે લોકો
અબીરને રાઈ જેનું આલેલે તેની તેજી
આવીને ખબર કરે. જેમ રાજા સેલિયા પર
નીચેદારની રાજીલ તેમ તેના પર તેના મુખ્ય
કામળામ્મિકે રાજીલ. કામળામ્મિકે પેશા આ-
બીરને કેડામ્મિકે આણીસેને રાખેલે અને
સજા તેમને આવી તાપવા વિશે તે વાતચીત
નામી કરતા તેની પેટી રાખેલે.

ગુખાસના લોક રાતરતે મોકના કરતાં
વધારે પુખ્તરૂત હોયલે. તેમના મેલેના
વધારે સફેદ અને બાદ પુણે કાળા રંગના
હોયલે. તેમના મેલેથી સફેદ ગામડી બનેલે
અને મેલેથી એડાવામાં મુઠ પેટેલે. મેલેથી
મેડીવાલા બેડાથી તેમના બેચેર વ્યાધી સ-
તા નથી. બ્યાર તથા મરડે અને લોકો પર
વારી કરેલે; પણ બ્યારતે પીતાનું મેલેમાં
તણા પુરખાથી કંડેલે. સદવારથી તે સાફ.

મુખી રાજના મેલેના કામપાંડિમાં લોકો
મેલેના તથા ખાખર પર મેલેના છુમ પાડતા
હજારને હજારના હોયલે. કામપાંડિમાં ન-
ચમાં કૃષ બચાર છે. દસકે, આણ, અખ-
સેટ, સોતર અને તરખુચ ત્યાં નેચમાં આ-
વેલે. ત્યાં વધી બચુના ઢગલે ઢગલા પ-
ડેલા હોયલે અને રસ્તાના બાંલનારે બીબા-
સેમ્મિકે પણ પારકું પાણી પીવાનું બની
આવેલે. બચારની હરેકે બચુને મરમ બાદ
તેવાર મળી આવેલે તથા કૃષ પણ તેવાર
મળેલે. પણ કૃષના આકારમાં બધાં છુમ રાખે
એક દુખ ત્યાં મેલેલું છે. ત્યાંનું પાણી
રાઈ નથી. બીબાના કંઈ નહીને કીનારે આણું
નથી; અથવા કંઈ તેનાં રાસાં નાખામ્મિકે નથી.
સખનું પાણી બામની નજીકમાં એક ઝી.
લોકો તેમણે નેહરની માફક લેવાય છે અને
આરે બચારથી મેલેથી મુકાઈ બામલે ત્યાં
દેઈ શીગય બીજે કેઈ પાણી હોતું નથી.
આ બંધીબર પાણીથી વાળાને મરમ થાય
કે વાળથી બધી બામની મુલ આપેલે
અને તે મુલેલે ત્યાં તેની બંધારથી વાળે.
નિકેલે અને તેને બીજે બીજે બીજે બીજે કા-
મળા ગામી દરદી સારી થાયલે. અબીરને
મતલબે પરમ પર પાણી મુકલે. તે મદમને
કાનેલે. તે પર મુકવાને મસીદમાં રખાત કરવા
આપેલે. સામે કુરાના ઇઈ આપેલે. બ્યાર
પાણીસે તે લાંબી તેની આમળા આવેલે, મુસ-
લામા લોકો પુખ્તના મેલેને મળું બામનીમાં
બેલેલે. દર મેલેનામાં રોજ સાંઈલે લોકોના
લેનેલેનાં ઇફેલત કરવાને એકડાં મળેલે.
એ સાંઈલે નીમાજને વખતે ઇકરમ્મિકે મુરોબ
એકમાં એકલે તેમને બાંધી બચારમાં
મસીદ મારતા લાંબી નાયલે.

દર મેલેનામાં બેલેલું મતલબમાં અથવા

નીશાળ હોયછે. ત્યાં ગરીબ છોકરાઓ સહવા-
રથી તે સુરજ આપમે ત્યાં સુરજી જેસેછે અને
કુશન પડેછે. તેઓ આવાને વખતેજ ઘેર જા-
યછે. બાકી આમિા કાંદાંદે ત્યાં કાંદાંદે. તે-
ઓને રમવાને સાંદાજ રીતિવા બીજે વખત જા-
ળતા નથી અને સુકરવાર રીતિવા છુટકીને લા-
ણાં નથી મળતાં, આવી રીતે વાંચતાં લખતાં
રીતિવા પાછળ તેઓ સદા વસા કાંદાંદે. ઈ-
કાંદાંદે છોકરા પાદ ને તેઓ વસારે સીખવાને
રેદાખ સખતા હોય તે તેઓ કોલેજમાં જા-
યછે. અહીંયાં કાંસેને પડીછે. કેટલાંકો તે
સારી લેદાંદાં કાંસેનેમાં કાંદાંદે છે અને
ત્યાંનાં સુપરમાં પડી રહી, મોઢાંદાં કોલે-
જમાં ક્ષેત્ર મળી વાંચેજ જાયછે તે સાંજ-
વા કહેછે. ઉનાળામાં શાળીરસ ચિત્તેમાં
કાંચ કરવા જાયછે. યુવકમાન કોઠા પા-
તાનાં ધવમને વાંચતે થયેા કુઠિા લખેછે.
તેઓ મૂર્તિ પ્રજવાને મીકારેછે; અમરને
તેઓ મખામાં ક્ષેત્ર કાળા પથરને પુલેછે.
ફરશીખત કોઠિા યથા મૂર્તિપ્રજકે ક્ષેત્ર
તેઓ જાણેછે કેમ ફરશીખત કોઠિા તરફીને
નજીકે ક્ષેત્ર તેઓનાં જોવામાં આવ્યુંછે.
એક વખતે મોખાસાને વરુર ને અગિયેની
સાથે તેઓનાં ગરબ રંગોંથી વાત કરવા
લદાયે. તેણે અગિયેને પુછ્યું કે, તમે મૂ-
ર્તિ પુલેછો, તેઓએ ના પાડી. વરુરે તે
વાત ગાળે નહીં અને કહ્યું કે, અને અંતરીછે
કે, તમારા ગળામાં લગ્ગકાકાઈરુની નાચીર
અને કાસ મારેલાં હશે. અથ ઉપરથી તે-
ઓએ પેતરનું આંગ ઉધારીને બતાવ્યું. તમે
તે ૨૬ અઢય પાડ્યું નહીં તે બેઠું વરુર
પુછા ચકા અને પીતાની પનેદમતરીમાં હુકમ
ઉપવનાર ત્યાકેરે હતા તેઓએ તરુ નોકરને
પેાધયે કે, આ કોઠિા કઈ ખસાય નથી.

આદ અઢે તેવાર કરાતી અને તે કોઠિને
ખીચાને જાણી. (અઢે.)

અલ સમાલની તવારીખના

• હુંક અઢેવાળ.

(સાંપળ અને ૧૨૪ પા.)

૨૨૬ ટીકાં લખ્યા હુજમ ઉપર જાણીએલ
પરમાં એક પરમેસરીની બંદિત થતી હતી.
તે ટીકાં મૂર્તિ પ્રજકને તદન ત્યાગ કરવા
એનું લખી જાણ્યું હતું. કોઠિા તેદ વખિવા
લાગ્ય; પણ એની લાલીતા કોઠિા ક્ષેત્રતિ
મોખાસા બેસી તે વાંચતા હતા; બીજા હુજમી
જાલીને તે વાંચવાને બની આવ્યું નેનું
અને તેથી કરી કેટલીક મેરસમજુતી કોઠિામાં
હી હતી.

સમસાદનસયે હિંદુકથાન કાઢવા મારી
૨૨૬ વસ સુધી અલસમાજમાં કઈ કોરકાર
થયો નોતિ. તેજ મોઢેએ તથા પાછળથી
ફારકાનાય કોરકારે કોખમાએ, આયેના કર-
વાને ખરખર આવી તથા પડીત શમબંદ
વિદ્યા જમીરને આમાયે રાખી, મારેનાનું
કામ જરી સખ્યું. બાદ એ કામ નીચે લ-
ખેજા રાખરે પીતાના હાથમાં લીધું.

ગીચંદનાય કોરકાર ૬૦ સં ૨૮૨૮ માં
જનમ્યા. તે પીરાબી આલજુ હતો; તેના
બાપ ફારકાનાય કોરકાર થયો પદરિવાળો
હતો. ગીચંદનાય સાથે પદે મોલરેજખમા ઉ-
તરેજો હતો. અસલ કોઠિને એની ગિતી
નિરેસા ખસાય વિચર હતો. વીસ વરુના
મયલવાદ એ ગુદરપની છુટી સ્વાં કામ કે-
રવા પાછળ ફરી અને પરમેસર પડે તેની અપ-
સ્તા થઈ. ૬૦ સં ૨૮૪૨ માં અથે તે
પરમેસર વસનાય થયે ત્યારે અલસમાજમાં

જાખાં થયો, ત્યાર પહેલાં ૬૦ સં ૧૮૩૮ના અકટોપર મહીનામાં તેણે તત્ત્વ બોધીની સભા સ્થાપી હતી. સભાની મતલબ, સમગ્ર હનગણનાં હિંદુસાક્ષર્માં જગ્યાબધા મુજબ જોડના પરમેશ્વરની ભક્તિ કરવાનું કામ ફરમાવ્યોમાં લાખત કરવાની હતી. સંભ ૬૨ અ. હતીએ શીબદ્રનાથના ધરમાં મળતી હતી; અને ત્યાં ધર્મે વિશે તરસણે તથા પ્રાર્થનાઓ ચાલી હતી એકાદુંજ નહોતું; પણ વળી ઉપની-શોદ વૈજ્ઞાતાં હતાં; તથા સમગ્રવામાં આપવાતાં હતાં, ધર્મ સીખવવા સાદું એક નીરાળ વચાપવામાં આવી હતી. તે કેટલાક વરસ મુખી ચાલી; પછી કુંક પુકો પકવાથી મુકી જાવી, ૬૦ સં ૧૮૪૪ માં બ્રહ્મસમાજના ધરમાં સભા મળવા લાગી અને ચેરોતી મતને પ્રસારે કરવાનું કામ જાધી રાખવામાં આવ્યું. સભાએ તત્ત્વબોધીની પરીકર નામનું એક બોધાનીયું પાતાની તરફથી કાઢવા માગ્યું. તે બોધાનીયું અખાઈકુમારદત નામના કાળીસ અને જાનુભની રાખરાની કલમથી લખાયું હતું.

જાખાંની તરફથી પાંચ ઉપનીશોદ ફરીથી જાખવામાં આવ્યાં એટલુજ નહોતું; પણ સમગ્રહનસાધના લખેલા કેટલાક ગ્રંથો પણ જાખવામાં આવ્યા. કાંબદ્રનાથ ઠાંગેરે મુકી મુજબની વિરુદ્ધમાં તથા વેદાંતમાં જગ્યાબધા મુજબ કુદત એકજ પરમેશ્વરની ભક્તિ કરવા બાબે કેટલુંક લખાવ કીયું હતું. તેણે અને તેના બીજા વીસ ગીતોએ પંડીત રામચંદ વિદ્યા બાગીસા આધ્યાર્થની રૂપરૂપાં સોમન લઈને ૬૦ સં ૧૮૪૪ ના લેસેવર મહીનામાં પહોલી રોતે વેદાંત મત-કલુત કીધો. જાખાં પુલ પ્રાજ્ઞાસાજની ઉપરી ચાંઈ; અને ૬૦ સં ૧૮૪૭ ગુપીમાં પ્રાજ્ઞોની સંખ્યા થઈ.

આજ મુખી વેદમાં જગ્યાબધા મુજબ એક પરમેશ્વરની ભક્તિ ચાલી; પણ સભાને સભાનાં વેદોનાં પ્રસારે અલખાસ કરવાની તક મળી નેતી; કેમકે તેઓ બધાં કલકતામાંથી ચેલ પછી શકતાં નેતા. ૬૧ સં ૧૮૪૪ માં અર પંડીતોને વેદોની નકલ કરી લાવવાની તથા તેના પરોપૂજ્ય અલખાસ કરી તરફાર મળાને અનારસમાં (કાશી) એકલવામાં આવ્યા હતા. તેમ કરવાની મતલબ એજ હતી કે, અપુર્ણતા તથા સંરેક મહી જામ, શીબદ્રનાથ ઠાંગેર એક આજુપર તથા અખાઈકુ અરદત તથા બીજા કેટલાક તેની આજુપરના, બિચ્ચીની નખમાં વેદમાં ને અખાઈકુ તે સા-મુકે તે વિશે સામસામી તકરારો ચાલી હતી; તે હવે વધારે જુડસાથી ચાલ લાગી, આખરે સત્યતાને જામ થયો, વેદમાં ને સમગ્ર વા-જુકે તે સામુકે; એ ચલ પ્રકરણાને ખાઈ કીયું; અને વેદાંત મત પ્રમાણે આલ-નરી સભા બંધ થઈ. પછી વેદાંત એ બાલે પડતો મુકી, એક પરમેશ્વરની ભક્તિ સખ કીધી, ૬૧સં ૧૮૫૦ના અકટોપર મહીનામાં પ્રાજ્ઞાસાજને બદલે પ્રાજ્ઞામાં એક રહે એક સાચા પરમેશ્વરને માનવો એવો સભા ફેરવી; અને તેમાં કેટલાંક ઉપનીશોદના વાકયો મુકી કાઢી લાખત કરી તે પ્રમાણે આલવાને પ્રકર કીયું. ત્યાર બાદ ૬૦ સં ૧૮૫૦માં તત્ત્વ બોધીની સભાને કાઢી લાખી, તેને ઉસ્તકેનું યુસ્તકેખાનું, જાખવાનું તથા એકાદુંએ પ્રાજ્ઞાસાજની દુરદીચ્છિને હસ્તક કીયું. આવી રીતે તત્ત્વબોધીની સભાની વીસ વરસની લાંબી રજીસા-રેખા અને રાગ-મોહલખનો કસપેલો બાજર સમાજને બા-આર કીધો; અને તેને ઉચી ચાલી કરી હાલની ચાલતી અવરવાની પ્રાજ્ઞાસાજમાં

લાવી યુદ્ધ; અને તેની વૃદ્ધિ આપણા અ-
છીતા નાગાંકીત બાણ ક્રિયાબંધથી થવા
લાગી, તેને વિશે અમે પછી જોવામાં
આવશે.

(અનુરૂ.)

વસંતઋતુ રાજ.

હાલ કેટલાક દોષ સર્વાં વસંતઋતુના રાજ
મામલ વિશે જોવારૂપ બારે વચ્ચાર આવી
સહી છે. સારા કાળીય મસતલીયા નહીં
માવી આવવાથી આ રાજ મેદાસ ધણસાકમાં
આવી પર્યું હતું. મતલબીયા લોકો રાજ
શાદિખને સાથ મસતલીયા મેળવમાં પંચી પડી
વંધામ્યા ઉઘાવી તેની અછલ જોવામાં
હોવા પડતા; પણ આખર સ્વર્ગે ભાગ્યે
રોક લાગાબાઈ નવોડા જેવા વિવાત અને
વાજદરબાવી કામકીરી અનુભવી મરજતીયા
રાજ સદિખને હાથ લાગ્યા છે તેની મદદથી
છાગે. પુર ખાતરી છે કે, આ વસંતઋતુને
કોમપાકે રાજમામલો, મેદા વખતમાં ખુલ-
તોમ પાયા ઉપર લાગી યુદ્ધરો, રાજ શાદિખ
ખામુસન કરીને આવે વખતે આ ડાસ પુર-
રાની રાજાહ સુખ્ય આગતું નરુરું છે અને
પોતાના કાલ મતલબીયામ્મને ધીરવામાં રા-
ખતેનો રાખની કો પછુ મેદો અગતની
વાત નથી.

સાર મસતલીયાની સજાહ વગર પછાં
દેરી રાખ્યા તુરી જાગ્યા છે. અપણી નામ-
દાર માથાણુ સરકાર દેરી રાખ્યાએ ખસે તે-
મ્મનાં રાજ ખીતી લેવાની જવાપણુ અપણ
રાખતી હોય મ્મિયું હને માનવા નથી; પણ
તેથી હાકું તેમ્મો તે તેવા રાખને સ્વકી હા-
લતમાં આપણને તથા મુખરવને હંમિશા હ-
તેનાર હોય છે, રાખિને રાખવર છે કે તે-

મ્મિએ પોતાની કામીસીયતથી દેરી રાખ્યાને
સંભાળવા અને વારી અગત્યામાં લાવવાં.

રોક લાગ્યાં નવોડાએ પોતાનો અ-
મત મેસલાં વારના હોશીયાર અને પંકાએવા
વિદવાને મ્મિશા હોડાએ તથા હનરાકના
કોમો સોમ્મિયો તે મ્મોઈ હને પછા પુષી
મયા ઉમે-આનો રીતની મોડવણથી તથા
મેચી અગત્યા વિદવાને મોડેલા પ્રચાર
કરવાથી વસંતઋતુના રાખની હાલત ધણ
ધીરા વખતમાં મુખરો મ્મિયાં વગર પણ
સહિ રહેવા નથી.

ઉમાતે તે પામેલાને મ્મિય વાંદળી છે કે,
માહારાજ શાદિખની અને રોક લાગાબાઈની
વચ્ચમાં હંમિશા સજાહ સંપળ કામમ રહે.

સિંહલથી અને મરજીમાં આવે ત્યારે ત્યાર થઈ શકે મ્મિયો ખાસની સામ્યા.

મીં સીકખમમ નામનો મ્મિક નવમન
અને આમો છે તે પોતાની સાથે ખાખવાની
મસતી નાનામાં નાનો સામ્યા આપરે
૩ ૩૫૦ થી તે ૪૦૦ મુખેની કામતિયા
લાખી છે. આ સામ્યા ધરતા મ્મિક છુલ્લામાં
રાખી રાખવ તથા અંખેરોના હોય તથા
ખચીરી રાખવ હેતો છે. કેમકીન અંખેરો
ને હવણું અગવાના કામમાં વખતાય છે તેને
તેવાર કરવા પડી ને કુમો રહે છે તેમાંથી
પાણીની મદદથી મે પાળવાની આસર મ્મિક
મીનીટમાં તેવાર થાય છે. દર પાંચ દોષે
આ ન્હાના સામ્યામાં પેલા કમો છેને
મ્મીટસેરીયમ" રહે છે તેને ખાલસા પડે છે.
આ તેવાર થયો અસ પછીજ સાક હોય છે
અને હિતમ પ્રકારની રોરાની આપે છે. આપણી
કામના અછીતા કરતાં તેની તથા મ્મિક

ઈન્દ્રનેરે આ ગ્વાસની તપાસ કરીને તેની
પ્રુળી નેચા ઘપરથી ગી૦ સ્વેદાણસ્વરને સ-
રસીકીકર આપયો.

ગુંગાઈની તેમજ મુકસોલની મુગીસીખ-
લીદી આ નવાઈની રીતના સાંધાઓમાં તેષાર
થપતી ગાસર રોહિરમાં પુરી પાડે તે તેથી કે-
રોને છાલના કરાં ખરખમાં ખોલે દિરોમે
મગાડે થાય. હાલ જે ગાસર કોષલામાંથી
કરજમાં આવે છે તેને સોફ કરજમાં ખળે
આપા રોહિરમાં પુરી પાડવામાં જારે ખરખ
થાય છિ તે ઘપલા સાંધાઓ વાપરવાથી દુર
થાય. કછ, હાડીયાતકના રાગ રાજાઓને
પણ આ પ્રુળીદાર સાંધા નેચા પછી પિત્તાના
દરખાર ખળે રોહિરમાં કો ઘખલ કરવાને
હોય મરી કોવું કહી શકાયછે.

આ રાગસ કારામીર ગયો હતો ખળે
ત્યતિ રાગ કો સાંધા નેઈ પડ્યો પુરા
ગયો હતો. હાલમાં કો રાખસ તી૦ ૧૦ મીનો
નીકળેલો દેશાણાઠ ગયો છિ તે ખળે પાછો
દૂરથી આ સાંધા વિરોની ભલકા કીકત લ-
ખનામાં આવશે.

આ ગાસમાં નળી કીક કામરો કોછે કે
મહીમાંની ગ્વાસ જેમાં ભલેલી હોયછે તે
કાઈને ભાડો થવાની ખાતરી રહેછે ખળે
કોવો રીતે વિજાયતમાં કાળીકાર થયું
આપણા સંભળવામાં આવ્યું છે તે રહેણ
આમાં નથી.

આ સાંધા હમારા નેચામાં આવ્યોછે. તે
પણે સાદો છે ખળે તેની યનાવટ સમજવામાં
ફેલે દરા મીનીટથી નમારે ગખત નોકરો
નથી. આ સાંધા નેચા પછી તેજી બોહોને
ઘપરોગ આ યાપુમાં કરાને હમે રાવે કાઈને
જાણાય, કોઈ રીતે.

હિંદુઓના ઊંટ વૈદ્યામાં સુનામકીનો તારીફ.

સુનામકીને જુડો જુડો તરંગો લેવાથી
જુલ જુલ કાપવા થાયછે તેનીચે મુજબ—

૧. ઘેર ક્યુકીસ કુધી સુનામકી આ-
ગતે રાષે રાગ ભવ.
૨. અધસાધે આપતો મરવાની મરે.
૩. મીનકા મરે રાષે આપતો રીત-
રાગ ભવ.
૪. હાલ રાફે રાષે આપતો અંગુ-
ભવ ભવ.
૫. ગામજુ રાષે આપતો અંગુભવ
રાગ ભવ.
૬. અંગુ રાષે આપતો અંગુ ભવ.
૭. રાખસાધે આપતો અંગુ ભવ.
૮. રાખસાધે આપતો અંગુ ભવ.
૯. નીરુડીની રાષે આપતો તાગ ભવ.
૧૦. અંગુભવ રાષે આપતો રાષે
રાગ ભવ.
૧૧. અંગુભવ રાષે આપતો રાષે ભવ.
૧૨. મરવાની રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૩. રાખસાધે આપતો હાલ
તાગ ભવ.
૧૪. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૫. હાલ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૬. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૭. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૮. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૧૯. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૨૦. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૨૧. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.
૨૨. અંગુભવ રાષે આપતો તાગ
ભવ ભવ.

મીલાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧૧.

ગુજર્ત, માસ એપ્રિલ, સને ૧૮૪૪.

ક્રીં આના ૨.

કાનપોરના કેદીઓ.

હાજીનાબાદ કેદીઓની દુરદરાશો બિદવાસ પહેલાં શેશન કોર્ટ, પણ એ કેદીઓ ઉપર જે જુદામાં અને દુરખ પડ્યાં તેના કરતાં વધારે વિપત્તી બાને જુદામ કાનપોરના અંગેજ કેદીપર જુદાવ્યાં. કાનપોરનું નામ કોઈપણ અંગેજ ફેલેસતી મુજબાવગર સાબની રાકશે નહીં. વળી નાનકડાફેલેસનું નામ પણ બોલતી બાધા વગર સાબની રાકશે નહીં.

તેણે કોલેક્ટા ગળત મળા વ્યાજું મરું. એ કહી શાળાના ઉપકરે નહતો, પણ શાળાના ઘરમાં ઉછરી ગોઠાયા થયો હતો, એ વાત ખરી છે. બીજુના શાળાના ઘરમાં એ બે-હોટી થયો હતો; અને તેને ખબર હતી કે, તેની સખી મીચકત ત્યાં સળગી તે પછી હતો. પણ એ વાત ખીચપ હતી. અંગેજ વરકાર પાછેથી આ બીજુના શાળાની સખી ગોલકત તેને નમજવાથી તેની ઈતસાહ બે-જેજ તરફ બાસતથી મરું હતો; અને મહુલ રીવરા રુકી તેઓ ઉપર કરી નજર રહેવાથી પેતાના રીખમાં જે જુન વેરસું હતું તે બહાર બનાવવાની તેણે આ તક લીધી. બહારથી એમ બતાવું કે, તે અંગેજોના સરકાર છે. તેઓની રાધે મણી બાસતસાઈથી

બલ કરે, તેઓને મીચવાન તરફ પેતાના મિલેસમાં તેડે, પેતાનાં હાથે ઘોડા તેઓને વાપવા આપે. બગરને એ શબ્દ નહતો તેણે, તે બીજુના શાળાના પાદશાહી કોલેક્ટરે રાનપોરથી છ ગાદિ દુર છે તેમાં રહેતો હતો. એણે તે કીલામાં છ મિલેસી તેણે સખી હતી; અને મહુલ બાસતસાઈ તરફ સખી હતી, એ મણી મંચલ મહુલ હતો; અને અંગેજ બારા મણી સમુદાયે બોલી બાસત હતો. અંગેજે સાથે એને પરીચય વાપથી એની રીતમાં પણ તે એના જેવી મળા લાગી, ખોડા અંગેજોને ખાતરજાત હતી કે, નાનો તેઓના પેરખાક અને ઈતજારી સરકાર; અને ને ખંડિયે ઉછરે તે તે તેઓને બચાવ કરી.

કાનપોરમાં ફેલેસ રીપોર્ટમાં હતા તેમાં એક પણ અંગેજ સેલજાર નહોતો. બધાં કાનપોરમાં જેડેનાર અંગેજ લોકોને રીપોર્ટમાં નથા મીચમાં થયેલી જુનલેલ વીરો સમજાવું ત્યારે તેઓના રીપોર્ટ ગોઠી રહેસન પેદા થઈ. અંગેજે પેતાનાં ઘોડાં સાથે પેતાના વિચખાસખત બંગલ ઘોડી રીપોર્ટ લોકોને ફેલેસની મેરકમાં જાડું પડ્યું. તા. ૨૨ મી એ સને ૧૮૫૦ ને રીપોર્ટ તેઓ મેરકમાં જાડું પેલેસી; અને અંગેજ મેરકસાથે

સીપાઈ લેખિની સાથે તંબુઓમાં બાહાર રહેવાનું બંધ કરાવ્યું. બેરકમાં એક રાત કાઢી; પણ તે કેલેબી બંધકર અને દુષ્કાલક સાગી. પુણી હવામાં રહેનારાઓને આ જગ્યામાં અતીશે ગરમી લાગી અને તેથી તેઓ પાણી બેચેન રહ્યાં. ગરમીથી બચવાઓને નીંદ આવે નહીં; અને તેઓની કેલેબરતને થયેલી જનતાઓને પણ એક સોને નીંદ આવે નહીં. તેઓમાંની એક એકરતને તે કેલેબી બધી બંધકર લાગી કે, તે મેલી થઈ જઈ. એક વાત દીર થઈ કે, ત્યાં કેલેબર અંગેશ સીપાઈઓ આવી પહોંચ્યા; પણ તેઓની સંખ્યા હવામાં રીપાઈઓની સાથે લગભગ જેટલી મોટી. બાહાર અંગેશ આક્રમકો તંબુમાં ગુલા હતા તેઓએ જોયું કે, તંબુમાં કુતું એ લગતે જોખમ ભર્યું છે; બાંદે તે એકપણ અંગેશ એકરતો તથા જનતા બેરકમાં રહેતાં હતાં ત્યાં જાઈ રહ્યાં.

આખરે પેલી બંધકર રાત અગ્નિ પાંદળની, તાં ૪ જુન રાતે રૂઢપડે તે રીકે એક આક્રમક એકરત તથા અંગેશને બંધકર અને પીપીટોના બંધકર તથા સંભળ્યા; અને તેથી તેઓના જનતાઓ એકરતો નરમ થઈ ગયા કે, તેમને પુરતું પેલાન થઈ રાખ્યું પુરતેલ. બંધકરોથી મોટા બાહાર કાઢીને જુલોડે તે રાખી બાહાર ગાત્રમ આગલ રીપાઈ બીજું કે રૂઢપડાઈ નહીં. તેઓના સંભળવામાં આવ્યું કે, તેઓના બંગાળ તે જગી જાકાર થઈ ગયા અને બંધકરોએ હાથે પાંડુ કલોડ્યામ કરતા નથી. થોડીકરમાં એવી અગર મળે કે, બંધકરો હાથે લાંબી કોટી નરક રાતે ચલાયે; પણ એકે હાથે લાંબી એમ માંભળ્યું કે, તેઓ પાંડુ કરતોર આવ્યાં; અને તેઓને ત્યાં પાંડુ લાગત નહીં.

હતા. અંગેશ લેખિની નાનામાં પુર વિશાસ હતા; પણ એ હાથમાં રાખી આ હાથમાં એકરતે રીપાઈને પાંડુ મિલાવ્યા. બાંદ તેને જનતા રાત હાથ લીકરને એક કાગળ બંધકર તેના મકરક એકરતે એકરત આક્રમક એકરતની ઉપર તે હાથે કરવાના ઉપર ગણે. બંધકરો આ કાગળ બંધકર તેને લાંબી નાનાની હાથમાં લેતા હતા પણ એક અંગેશ લેખિની બંધકરો નાતા, તેઓને કેલી થી મુખી બંધકરો હતા કે, નાના તેઓના બેરકમાં અને વિશાસ મીન હતા, તાં ૭ જુનને કીકર તે રીકે એકરત તેઓને ગર જાગ્યા અને એકરત બંધકરો મારે વધારતા ગયા. આ વધારે લાગત અંગેશ કેલીએ દુઃખના કાં પાર નાતા. આ જાગ્યાના નરકમાં આગળ જેમ કરતા કરતા તે તેઓને મુજ પડ્યું નહીં. એકરતે રૂપમાં સંભરો જાગ્યાને થોડી તેઓને નેત્રમાં આવી, કેલેબરો તે દેવાલની બાહાર પાસે એકરતે તેમાં સંભા; અને થોડીકર તેઓમાં નહીં આવે તેલક સાર થી એકરતો આપાનાં પાંડીમાં તે ઉપર કાંધ્યા; અને ત્યાં જુલોડે એકરતોના જાગ્યાને બંધકર થયે, પણ તેઓથી તેમાં મેડુમાર બંધકર થતી હતી તે બંધકર થઈ થઈ નહીં. તરતે તેઓના હાથે મુકારે નવ પાંડુ ગાગર નહીં કે, બાહાર કાંધ્યામાં કુતો હતા તેઓથી પાંડુ લાંબી જાતની તરત મીકર. પણ મુજ આક્રમકમાં બાંદ જે કલાક થઈ બંધકરો માર એકરતે હતા તેઓમાં એકરત બંધકરો થી કાંધ્યાને પેલાની તરત મીકરમાં થીકર થતા થતા અને પેલાના જાગ્યા આક્રમક બંધકર પાંડીમાં આવ્યાઓના મુકરને પાંડીના કુજમાં થયે

સીપાઈ હોમિની સાથે નંબુઆમાં બાહ્યર ફેરવાવું તરી રાખ્યું. ગૌરમાં એક રાત કાઢો; પણ તે ફેરવી બંધકર અને દુઃખલયક લાગી. બુદ્ધી હવામાં ફેરનાસંચિતે આ જાણમાં આવીરો ગરમી લાગી અને તેથી તેઓ કાપાં બેસેલેન રહ્યાં. ગરમીથી બચાવિયોને નીક આવે નહીં; અને તેઓની ફેરનાતમક થયથી જનતાઓને પણ એક લેને નીક આવે નહીં. તેઓઆની એક કોમરતને તેા એકલી બધી બીક લાગી કે, તે થી થઈ બઈ. એક તાત ઠીક ગઈ કે, ત્યાં ફેરનાક અંધેજ સીપાઈઓ આવી પોલિંગ્યા; પણ તેઓને સંજ્ઞા ત્યાંના સીપાઈઓની રાખા લગત દેખી નાહી. બાહ્યર અંધેજ આશીરસે તે બ્રમમાં સુતા હતા તેઓએ જોયું કે, તપુરથી મુકું એ હવેને જોખમ બેસ્યું છે; માટે તે બિાપણ અંધેજ બિારતો તથા બકમાં બેરકમાં ફેરનાં હતાં તાંહાં જઈ રહ્યાં.

આખરે પેથી બંધકર રાત આવી પાં. હોમી. તા. ૪ જુન સને ૧૮૫૭ ને રોજે ગૌરક માટેની બિારતા તથા અંધેજોએ બંધકર અને પીકીસેના બાર થતા સંબંધમાં; અને તેથી તેઓના જનાપા બિારતો નરમ ગઈ ગયા કે, તેણું પુરવું બિારના થઈ રાકયું બુકેલ. ગરમીમાંથી બિારે બહાર કાઢીને જુલિએ તે સમયે બાબુપર આતસ આતસ રીવાજ બોલું કેઈ રીપાસના નહીં, તેઓના રાંબળવામાં આનું કે, તેઓના બંધકર તે બધી સકાર્થ ગઈ ગયા અને બદગારીઓ હુલેછે પણ કલેનેઆમ કરતા નથી. થીટીચરમાં બિારે બાબર બાબી કે, બંડપેરે લીધે કરીને લીધે ૧૬૬૧ ને થયા છે; પણ બીજે રાહડે લાગી એમ સાંભળ્યું કે, તેઓ પાસ રાખાવેર બા. માટે; અને તેઓને ત્યાં પાસ રાખાવેર નાના

હતા. અંધેજ હોડાની નાનામાં પુર વિશ્વસ હતો; પણ એ દગલપાન રાખસે આ હસમ બોલેને રીપાસીને પાસા બેલાવ્યા, બાદ તેણે જનારક સર હજુ લીસરને એક કાગળ લખી મોકલ્યું. તેના મકસદ એ હતો કે, બેરક માટેથી ગેરીસનની કિપર તે હુમલો કરવાનો ત્યાં રાખેછે. અંધેજો આ કાગળ મળેને મોતે ત્યાંના નાના રી દગલપાંલો જના પણ ખચક અંધેજ હોડાને આપેને મોતો. તેઓને હોડી મડી મુકી જોડેલા હોડે કે, નાના તેઓના બેરકમાં અને વિશ્વાસુ ખીત હતો. તા. ૭ જુનને લીસર તેા તેણે બેરકપર તેમનેના માર બાજકથી અને હસેજ બંધકરોના મારે લખાવેલા ગયા. આ લખતે લખાવે અંધેજ હોડાઓના કુખનો કઈ પાર નોતો, આ ગાળીઓના વરસદમાં બાગળ કેમ રહેતો; ૫૨૦ તે તેઓને મુજ પડ્યું નહીં, બેરકની કેનાસમાં હુમલો ગાળીએ થઈતા તેઓને જોવામાં આવી. ફેરનાં તેા કેવાલની બા. ભુપર ખાસ બિારીને તેમાં સંતાયા; અને કાઈત જોવામાં નહીં આગે તેઓ સાડ પીટી ઓના બાબાનાં પાટીમાં તે ઉપર લીધે; અને ત્યાં ફુપાઈ બિસનાસઓને ગાળીઓથી બચાવ થયે, પણ તેઓથી તેમાં બેસુમાર ગરમી પડતી હતી તે ખાખાસ મઈ રાહી નહીં. તરસે તેઓના હોડે મુકાઈ જનાર પણ મગુર નહીં કે, બાબર કાંમપાંડેમાં મુકો હતો તેમાંથી જાણી લાવી પીટાની તરસ બી. યડે. પણ મુરજ અવરતપામ્યા બાદ બે કલાક ખાણ બંધકરોના માર બિારે. હતા તેમાં પીટા બાગતા કુખમાંથી હોડી કાઢાઈને પી. લાવી તરસ મીઠાઈને કીરીસ કરતા હતા; અને પીટાના જા આહેમાં મરણ પામ્યાં અંધેજોએના મુદતને ખરીના કુખમાં ગર

જુદી જુદી જાતનાં ગોરાએ તથા તેમનાં તદ્દયાર કરવાની રીત.

૧. મીઠા ઇયાને ગોરા-મીઠા જુદાં જુદાં જાતનાં "મસાલ"માંથી જે ગોરા મળે છે તે છે. તે ગોરા ધણે જગ્યાએ રાગે મળેલા હોય છે, જુદી જુદી રસેડના મીઠામાં, બીજા ઇયાને પાવડાનું ગેસા મિશ્રક મળું હિમતી છે અને તેના વાણ પલુ મિલે છે. મીઠા. મહત્ત્વ ઇયાને પાવડાનું ગોરા તથા તેની રાગ ઇયાને મસાલનું ગોરા અને જાગડના ગોરાથી, હિમતે રાગે છે; અને તેથી જીવડાનું મસાલનું ગોરા અને બીજાં રીકાર કરવા દિગ્ધ તરીકવાર મસાલનાં ગોરા છે અને રાગ થી હિમતે મીઠાથી છે.

મીઠામાં, "સેખુચર દીયુ" તથા "મસાલ"ના ગોરામાં રહેલાં "મસાલ"માંથી પાવડાં હોય છે તથા તે રીકાર તેમાં જગ્યામાં રહેલાં તેનાં જાગ હોય છે.

સાધારણ "મીઠા"ની જાનાવડ.
"મસાલ" નો પાવડા ... ૧૪.૫૨
જાગ ... ૧૪.૫૨
મસાલ, "સેખુચર દીયુ" રીકાર ... ૧૪.૫૨

૧૦૦.૦૦
જિસકને સહ "મીઠા" તથા જગ્યા કરવાને ધણી ગરમી જાગડથી પડે છે. "મીઠા"ને "મીઠા" ઇયાને સજે છે અને "મીઠા" ઇયાને હિમતે બીજા તથા કરે છે. "સેખર" કરતી વખતે "મીઠા" પોતામાં રહેલા રસમાં રીકાર રહે છે. "મીઠા" કરતી વખતે "મીઠા" હિમતે પાવડાની મદતથી પડવાય છે. "મીઠા" પર ગરમી નો અસર નીચે મુજબ થાય છે.

પેડેનું ગરમીથી "મીઠા" "મસાલ"ના જાગમાં જે "મસાલ"ના હોય છે તે થી

જાય છે. તથા ગરમી જાગડથી જાગડ તાજા "મીઠા"માં "મસાલ"ના રીકારથી જે જાય છે તેના કરતાં જાગડે કહ્યું થાય છે.

બીજા, "મસાલ"ના રીકારની વખતે જે "મીઠા"માં રીકાર હોય છે તે ગરમી જાગડથી પડી મુજબ થાય છે તથા તેનું "મીઠા"નીમાં જાગડાયું થાય છે; અને તેમ જાગડો તેના રીકારથી જેક બીજાથી જાગડે રીકારથી જાગડાયું થાય છે અને સપાનું પાવડું નરમ અને રીકારથી જાગડો રીકાર થાય છે; અને મીઠા, ગરમી જાગડથી "મીઠા" માટેના "મસાલ"માં જાગડાયું થાય છે અને જાગડાયું થાય છે તથા તેની રીકારથી નીકળી જાય છે, જાગડો તરીકે કહા "મીઠા"માં પડવાની જાગડાયું હોય નથી, જાગડાયું પાવડા રીકાર તરીકે ગરમી રીકાર થાય છે; અને તેમાં જાગડાયું થાય કરવામાં જાગડાયું થાય છે અને જાગડાયું થાય પડી રીકાર થાય છે તથા જાગડાયું થાય કરતા હોય.

"મીઠા"ને પડવામાં ધણી ગરમી જાગડાયું થાય છે. જાગડાયું થાય તેમાં ગરમી "મીઠા"ને પડવામાં જાગડાયું થાય તેમાં નીચેથી તેથી કહા પેલા થતા નથી. અને જાગડાયું તે કરતાં જાગડાયું ગરમી જાગડાયું તે તે ગરમી જાગડાયું તેનું મુજબ થાય છે અને જાગડાયું જાગડાયું જાગડાયું થાય પડે છે.

૨. ઇયા-ઈયા સજે તથા જાગડાયું થાય છે. સજેમાં "મસાલ" તથા જાગડાયું થાય છે અને "મીઠા" ઇયાને જાગડાયું થાય છે.

પદ્મ (પ). જે મણિજી સુશાધન લાગે છે. એમાં દાંતના મુળમાં જે એક છેદ છે તેમાં સ્થપિત (આ. વ. નં) જે લેણીની નથી તથા નવે હયાને હાંતતંતુમાં પોરીને અંદર ફરી વળે છે; અને દાંતને પોષણ તથા લાગણીસક્તિ આપે છે.

ઉપરના લખાણ ઉપરથી તજજ્ઞ સમજવામાં આવશે કે, ૧, તે ક્યુનેમનમાં સડો બતાવે છે; અને ત્યાં સડો છતાં દાંતમાં દુઃખ થતું નથી. પણ જ્યારે તેથી જરા સડો આગળ ચાલે છે અને તે હેનડીન, ૨, માં લખાયેલા છે, ત્યારે દાંતનું દુઃખ જણાય છે. ૩, જે પદ્મ આગળ સળે પોડિબિસ બતાવે છે ત્યાં તે જાય છે ત્યારે દાંતમાં થતું દરદ થાય છે, હવે આ જગ્યા પર જ્યાં લખાણમાં આસપાસ આશી સળે છે, પણ જ્યારે તેમ નથી કરી શકતા ત્યારે બીજી જ્યાં લખાણને જે પદ્મ માટેની દાંતતંતુને નારા કરી પછાડે, જેથી કરી તે માટેની લાગણીસક્તિ જતી રહે છે. આમ કરવા છતાં પણ દાંતમાં દુઃખ થતું હોય છે તે તે દાંતને કાઢે લાખી, દાંતતંતુ સાથેના તેમજ સંબંધ દૂર કરી પછાડે; અને તેમ કરવાની સાથે દુઃખ પણ જતું રહે છે.

આ પણ વસ્તુના ૧૦૦ આગમાં નીચે જણાવેલાં વસ્તુઓ છે.

મીનાબાઈ નામ.	ક્યુનેમન. ૧૦૦ ગાંધી.	હેનડીન. ૧૦૦ ગાંધી.	સોપાનકમ. ૧૦૦ ગાંધી.
ફોસફેટ ઓફ લાઈમ	૮૫.૦	૬૨.૦	....
ફોસફેટ ઓફ લાઈમ તથા કૅલ્શિયમ ફોસ્ફેટ ઓફ લાઈમ	....	....	૫૮.૦૩
ફોસફેટ ઓફ લાઈમ	૮૦.૨	૨૦.૦	....
કૅલ્શિયમ ફોસ્ફેટ ઓફ લાઈમ	૮૦.૦	૫૦.૫	૭૦.૨૨
કૅલ્શિયમ ફોસ્ફેટ ઓફ લાઈમ	૧૦૫	૧૦.૦	૮૦.૬૬
કૅલ્શિયમ તથા મેગ્નેશિયમ ફોસ્ફેટ	૧૦.૦	૧૦.૫	....
જીની જીની જીની નીચે	....	....	૮૦.૬૨
કૅલ્શિયમ તથા મેગ્નેશિયમ	૧૦.૦	....	....
મેગ્નેશિયમ તથા પોષણ	....	૨૮.૦	....
કૅલ્શિયમ	....	....	૩૧.૩૧
અરબી	....	....	૮૦.૬૬
	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦

આ ઉપર કહેલી વાત ધ્યાનમાં રાખવા ઉપરથી વાંકા મુંકા દાંતથી જે દરકતો થાય છે તથા દાંતમાં સડો થવાનાં કારણો અને તેના ઉપાયો વિશે, થોડું થોડું જાણીશું તે રાખજી શકાશે.

જુહી જુહી જાતનાં ખોરાકો તથા
તેઓને તદ્દપાર કરવાની રીત.

૧. ખીટ ઈયાને ઝોરા-ખીટ જુહી
જુહી જાતનાની "મસા"માંથી જે ખોરા
ખજે તે છે. તે થોડે પ્રમાણે બરબી સુધી
ખજે છે. જુહી જુહી તરેહના ખી-
ટમાં, ખીટ ઈયાને બાજુનું ખોરા ખોરાક
મળું કિમતી છે અને તેના બાજુ ગણે છે.
ગદન ઈયાને ગદનનું ખોરા તથા
જાનીશાન ઈયાને જાણનું ખોરા, જે બાજુના
ખોરાથી ઉતરતે હરબને છે અને તેનીથી
ઉતરતું ગણીનું ખોરા અને ખીટને વીકાર કરના
થોડા ઉતરવાર પદાર્થોનું ખોરા છે અને સુધી
થી ઉતરતી ખાકી છે.

ખીટમાં, "મસા"માં હીરુ" તથા "મસા-
લ"ના રસમાં રહેલો "બાજુ"માંથી "મસા"
હોય તથા તે શિયામ રંગનાં બરબીમાં રહેલો
રંગનો ગામ હોય છે.

આમાંથી "ખીટ"ની જાતના.
"મસા" નો ઈલાજ ૨૩.૨૨
ભાગ ૮૫.૦૦ ... (જુહી, ગદન) ... ૨૨.૫૮
૫૨.૫૮, "સિયામ હીરુ" ઈલાજ ... ૩૪.૩૦
૫.૦.૦.૦

ખોરાકને સારુ "ખીટ" તદ્દપાર કરવાને
મળી ગરમી લગાડવી પડે છે. "ખીટ"ને "ખોરાક"
ઈયાને તજી છે બાજુના "ખોરાક" ઈયાને ઉધા
ખીને તદ્દપાર કરે છે. "ખોરાક" કરતી વખતે
"ખીટ" થોડામાં સ્થિત રાખી રાખી રહે છે.
"ખોરાક" કરતી વખતે "ખીટ" ઉધાત્ત થા-
ણીની મદતથી પકાવાય છે. "ખીટ" પર ગરમી-
ની અસર નીચે જુદાજુદા થાય છે.

પહેલું ગરમીથી "ખીટના" "મસા"ના
ભાગમાં જે "બાજુ"માંથી હોય તે કી

ખાય છે. તથા ગરમી લગાડવાની અગાઉ તાજા
"ખીટ"માં "મસા"ના રસમાં જેવા જેવા છે
તેના કરતાં વધારે કાણ થાય છે.

ખીટ, "મસા"ના રસની વખતે જે
પહેલું હીરુ" હોય તે ગરમી લગાડવા
પછી ખુલાસા થઈ જાય છે તથા તેનું "બાજુ-
લ"માં બહારવતું થાય છે, અને તેમ ગણી
તેના રસમાં જેક ખીટથી વધારે સોડવાઈથી
જુહી પડી જાય છે અને સપાટું મળું નરમ
અને સોડવાઈથી પકાઈથી ગામ બેનું થાય છે;
અને ખીટ, ગરમી લગાડેલી "ખીટ" મદદમાં
"બાજુ"માંથી તદ્દપાર થઈ જાય છે. બાજુ
કમ તરેહની કોઈમત નોકળી બને છે. બાજુ
તરેહના રસ "ખીટ"માં પકાડવાની અ-
મોઘ હોતો નથી. આ રસમાં પાચન
રસ તદ્દપારથી બરેલી રીતે ઉધાત્ત થાય છે અને
તેની કમતે જુહી કરવામાં કામ લાયક છે
જેનું નહીં; પણ વળી તેની ખોરાકને
ખાવન કરવામાં મદત કરે છે. કાચે ખોરા
સીમતાર તથા તે થોડાનું ખા શાય જેવા
રસમાં નથી. "ખીટ"ને પકાડવા પછી તેમાં
કમતે રસ થાય છે અને તેથી જુદા ઉધાત્ત-
યે તથા ખોરાકના ખોરાક કરતા જુદા
સમયે.

"ખીટ"ને પકાડવામાં મળી બીજા સપાટી
જાતે છે. જેથી જોઈને તેથી ગરમી "ખીટ"
ને પકાડવામાં અગાડીયે નહીં તેમાં જોઈને
તેના કમતે થઈ જાય નથી. જે જોઈને તે
કરતાં કમતે ગરમી લગાડીયે તે તે જુદો
જુદો તથા તેનું પુષ્કળ થઈ જાય છે અને
ખોરાકના કામમાં નહીં થઈ પડે છે.

૨. કોઈ-કોઈ સમયે તથા જાણના પાનમાં
જે સમયેમાં "બાજુ"માંથી તથા ખાનુના
પાનમાં હોય છે અને "ખીટ" ઈયાને લાગમાં

એને ક્ષેત્રે નિમ્નગતી સ્થિતિમાંથી. તેમાં કુદરતે
કેટલી જાણવાને કુદરતે રહેલું છે.

અત્યંતે આગળે કુદરતે આગળે કુદરતે
ત્યાંજે તેમાં જ્યાં પાણીમાં “કેટલી” જાણને
તે પાણી કુદરતે જોઈને કુદરતે તે જો જાણે.
આ દેશો કુદરતે માણે કુદરતે આગળે કુદરતે
આગળે પાણી નીકળી જાય છે અને તે કુદરતે
તે “કેટલી” છે. કેટલીમાં જોઈને આગળે
જ્યાં રહે જાય છે તેથી તેના જેમ પાણી કુદરતે
ત્યાં તેમાં જોઈને કુદરતે. કેટલીને કુદરતે
સાચાથી તે જોઈને આગળે તત્ત્વમાં કુદરતે
કેટલી જાણને અને તે પર “કેટલી” કુદરતે
જુદાથી આગળે રાખે છે. કેટલીમાં કુદરતે
જોઈને કુદરતે તત્ત્વો આગળે રહેલું છે; પાણી
તે જોઈને પાણી ન જાયે કુદરતે રાખે છે.

૪. કેટલી—જુદા જુદા આગળે
કેટલી જાણને; પાણી કુદરતે રાખે અને પાણી
કુદરતે કેટલી રાખે અને કુદરતે. કુદરતે
આગળે નીચે જાયે તેથી વરણ જે.

પર્વતો આગળે જાયે.

પાણી.....	૭-૮
કેટલી.....	૭-૮
પાણી.....	૭-૮
કેટલી.....	૭-૮
પાણી.....	૭-૮

૭-૮

કેટલી કુદરતે આગળે પાણી રાખે
જાયે છે. તેમાં જ્યાંજ્યાં જાયે જાયે.
આગળે તરેલાં તાપિર કેટલી આગળે જો-
ડવાર દોષી રાખે છે. આગળે કુદરતે
માણે કુદરતે પાણી. આગળે કુદરતે ત્યાં
કુદરતે નીચે કુદરતે પાણી રાખે. કુદરતે
જાયે. કુદરતે નીચે કુદરતે જાયે. કુદરતે
જાયે. કુદરતે જાયે અને તે પરથી રાખે

પાણીમાંથી જાયે નીચે જાયે તેમ નીચે
જાયે રાખે; પાણી રાખે આગળે જાયે તે જાયે
પાણીમાં જાયે રાખે તેથી કુદરતે જાયે.

આ કુદરતે કેટલી કુદરતે તેને જાયે છે.
ત્યાં પાણી કુદરતે કેટલીમાં કુદરતે જાયે
જાયે. આ કુદરતે પાણી કુદરતે નીચે
કેટલી નીચે જાયે પાણી રાખે. આગળે રાખે
કેટલી જાયે રાખે.

આગળે કુદરતે કેટલી વાદળો જાયે
કુદરતે જાયે. આગળે જાયે આગળે પાણી
જાયે જાયે કુદરતે કેટલી જાયે જાયે
જાયે. તેમાં પાણી જાયે જાયે જાયે
જાયે તે પાણી કુદરતે અને પાણીમાં
કુદરતે જાયે. આગળે જાયે કેટલી જાયે
કુદરતે તે કેટલી જાયે રાખે ત્યાં તેમાં
જાયે રાખે કેટલીમાં જાયે. કુદરતે
જાયે કુદરતે.

આગળે કુદરતે કુદરતે કેટલી જાયે
જાયે રાખે “આગળે” પાણી રાખે; પાણી
તે જાયે જાયે.

જાયે આગળે “કુદરતે” કેટલી કુદરતે
જાયે જાયે જાયે પાણી જાયે અને તેથી
તેથી જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે.
જાયે પાણી ત્યાં કુદરતે આગળે પાણી
જાયે તેના જાયે રાખે ૨૫ જાયે કરતાં
જાયે છે; આગળે જાયે જાયે પાણી જાયે
જાયે કેટલી જાયે જાયે. તે કેટલીને
જાયે જાયે ત્યાં જાયે જાયે ઉપર જાયે
જાયે જાયે.

૫. પાણી જાયે જાયે — જાયે
જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે.
જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે.
જાયે જાયે “જાયે” જાયે જાયે જાયે
જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે જાયે

જુલુજ વાજનમાં ધાતુનાં પદાર્થો હોય છે. વાઈન તરબાર કરવા સાફ પેટ્રોલેલો દારૂને ચાળી લાખીને રસ કાઢી લઈ તેને પેટ્રોલ ગરમી વાળી જાને પર હાથમાં સંખે છે. એમ વખત પછી તેમણેના સંખેલનાં આલેખથી તે માહેલા "એક્સપ્લોઝીવસ મેટરમાં" ફેરફાર થાય છે અને તેનું "ફૂરમેટ" હવાને ખમીર બને છે. આ પ્રમાણે તરબાર થયેલું "ફૂરમેટ" દ્રાક્ષના રસમાં રહેલી ખાંડ પર વાસને કરે છે અને જે પ્રમાણે રેડલી બનાવવામાં "ફૂરમેટ" કામ કરે છે તે પ્રમાણે તેનું પુષ્કળતણ આલકોહુલ તથા કર્ખાનીક ડાયેસીડમાં કરે છે. દ્રાક્ષના રસને સકવાની કિણ ધીમી અને રહતે રહતે થાય છે અને બાજે વખતે તે રિવા પરી પુણું થવાને ધણુ ગૂઢીલા લાગે છે. આ કિણ થવાના હરાધાનમાં જે કર્ખાનીક ડાયેસીડ પેલા થાય છે તેના પરપોલા થઈ તે નીકળી જાય છે અને આલકોહુલ પાછળ રહી જાય છે.

વાઈનનું ફૂરમેટરના પુરું ગઈ રહ્યા પછી તે સાફ પારદર્શક પ્રકારી દેખાય છે અને તેમાં પાણી, આલકોહુલ અને ફેલ્ડ-લોક ફેમ્પાજ તથા અન્યકાણા પદાર્થો રહે છે. આ પદાર્થોમાંના મિલકત આસપ રસમાંથીજ પેલા થાય છે અને બીજાએ તે રસના "ફૂરમેટરના" ને કિણ થતી વખતે ફેરફારથી પેલા થાય છે.

સામાન્ય બાઈનમાં દ્રાક્ષમાહેલા રસમાંથી ખાંડનું "ફૂરમેટરના" પુરું પુરું થતું તથી તેથી કરીને તેમાં આલકોહુલના તથા ઉપચીત વજનપણુ રહી જાય છે.

દેશિક વાઈનની "ફૂરમેટરના" ની કિણ પુરી થઈ રહવાની વખતે તેને બાટલી-બોમાં ભરે છે અને તે બાટલીમાં તે કિણ

થતી જતી વેલે છે અને તેથી કરીને તેમાંથી પેલાં થતી કર્ખાનીક આસીડ બેધાર રહે છે. બજારે બાટલી લિયાવામાં આવે છે ત્યારે પેલી આસીડ પરપોલા થઈને મિલકત બેરેથી બજાર નીકળી જાય છે. આવા વાઈનને રચકર્મીગ હવાને એફરેસેડ, તઈન કહે છે.

દરેક વાઈનનું બજારપણું તે માહેલા આલકોહુલના પેલાં બેધાર વાજનપર આવ-ધાર થયે છે. વાઈન કઈ આલકોહુલ તથા પાણીની કાઠી મેળવણીથી બનેલા છે એમ નથી; પણ જે દ્રાક્ષના રસમાંથી તે તરબાર થાય છે તે માહેલા દેશિકાએક પદાર્થો તેમાં રહેલા છે. ધીમથી તથા ફૂરમેટરનાથી આલકોહુલમાં બીજાં ગુણના પદાર્થો મળેલા થાય છે. તેમાં પણ ફેરફાર થાય છે.

આ ઉપરથી તથાને સમજમાં આવશે કે, વાઈન કઈ બાટલીકિલ, ખાંડ, પાણી વગેરે પદાર્થોને અમસથ મેળવવાથી થતા નથી. આથી તરેહની મેળવણી તે કાઠી મેળવણી દેલેલા અને તેને વાપરવાથી તેની આસર નુકસાન કારક થઈ પડે છે અને જે હુણી કે ખરેખર વાઈનના છે તે તેમાં બેધારમાં આવતી નથી.

૬. બીઅર-જે પ્રમાણે દ્રાક્ષમાંથી વાઈન બને છે તેમજ "આરમી" હવાને જગમાંથી બીચાર તરબાર થાય છે. દરેક બિર આ-પણે જગમાંથી શેપીયે વાઈન તેમાંથી કાઢવા નીકળાવી જાય તે તે બિર માહેલાં કર્ખાનીક ખાંડ થઈ જાય છે, જગને શેપીયે કઈયે ત્યારે થતુ તેમજ થાય છે. બીઅર કરવા સારુ જગને ગરમ અને ઠીની જગેમાં થીજા કુટવા સારુ સખવામાં આવે છે અને તેમ કરવાથી તેમાં ખાંડ પેલા થાય છે. પછી

આ જગના કુલુમાંને ચાલી લાગેલો અને તેની સાથે હું પાણી તથા "હીપસ" તથા કાઠાં તથા જગાંને "દ્યપસ્ટ" ઉપાને ખગોર મેળવેલો. "હીપસ"થી સ્વાદ પેદા થાય છે અને "દ્યપસ્ટ" એકે કુરંગેલો અને તે પેલા જગાંનેની ખાંડ પર આસરેલીને આલકોલોલ તથા કારખાનીક ઝેરી નાપણે અને પાણ્ય જે અગાળી રહી જાય છે તે બીજમર છે. વાઈમાં આલકોલોલ દોષણે લેતા કરતાં તેમાં જોણે દોષણે, તેમાં પોશણ કરતાં તથા સ્વાદ યાજા પદાર્થો બીજમર ખનાવતી વખતે જગમાંથી નીકળેલો તે મોટા પ્રમાણમાં હોય છે.

૭. બાલ પાલાની તદ્યુરી-જુદી જુદી જાતની બાલકો જેવી કે પંદેરા, બીનસ, વજ્રવજ્ર, ડગીપ, કુખી, વેંગલુ, કેલું, હરીમાં વગેરેમાં "પ્રકાર" તથા ખાંડ, પાણી, ધાતુના પદાર્થો તથા જુદા જુદા પ્રમાણમાં આલકપ્રકારનીસ મેટર રહેલા છે. જાણને પકાવવાથી તે માટેના પદાર્થો નરમ થાય છે, વગર પકાવેલી બાલકમાં તેજો કલુ રહેલો અને બીજકુલ પાલાન વખતે લાયકના હોતા નથી; આટ બાલને સારી રીતે પકાવવાથી એકી જુદા છે. તેને સારી રીતે ન પકાવવાથી તુકેયાના કારક પરીણામ નીપજે છે. પકાવવાથી બાલકમાં સ્વાદ મેદા થાય છે; પણ એકલો સ્વાદ કે જન રૂપ પદાર્થને પાકવાથી પેદા થાય છે તેટલો સ્વાદ વનસ્પતીના પદાર્થને પકાવતી વખતે પેદા થતો નથી.

૮. સારા પોશકના જુદીઆલ જુદી-તદ્યુરીના જાગવા સાથે જે પોશક આપણે હાથે હાથે તે રાજમાં રહેલો સાથે તથા જુદામાં પોશણ કરતાં હોનાં બે-

કમ. એ મોટા. વાપરીયે તે તે સારાં માલેમાં જાનવરનું હોયું નોંધાયે. તે સારા રંગનું તથા પુરાકળ રસથી બરેલું હોય એવું નોંધાયે. સેટલી સારી રીતે બોલેલા તથા સુકાવેલા જાટાની ખનાવી નોંધાયે. જાલ તથા તથા નજબનીક રંગની હોવી નોંધાયે. અને તેમાં ઘોલ તરફની આપણે ન લેવા એવી નોંધાયે. પોશક રાધનાં તે જાંતુ ઘણી ચિંતા લઈને રાધનાં; કેમકે અયોગ્ય રીતે પોશકને રાધવાથી તે માલેમાં માણ્ય કાંમતી અને પોશણ કરતાં જુદાનાં નાશ થાય છે.

૯. પોશક વજનમાં કેટલો નોંધાયે- જે પોશક કે આપણે બોલીસ કલાકમાં હાથે હાથે તેનું વજન ઉપર, બાતી તથા જુદા જુદા જાણસની એ પર આધાર થાય છે. જુદાનીમાં કરતાં બાલકમાં તેના કરતાં પ્રમાણમાં વધારે પોશક હોય; અને જે કોઈ એવી રહેલો તેના કરતાં જે કોઈ સારીની કરતાં કરેલો તે વધારે પોશક હોય. સારાથી જેટલા પોશકની જુદા છે તેટલો પોશક હર રેખા તેવાય એ તંબુરનીની એકે બોલી નીસાણી છે. તંબુર કરતાં ઉપરથી જેનું બાલુપ પડે છે, એકે તંબુરની જવાન જુદી દવામાં કરતાં કરેલો તથા જે સારા અને કવિતવાર પોશક પર નીવવાદ કરેલો તેને સરસતી નીચે જાણવેલા વજનમાં પોશક નોંધાયે હાથે.

પોશકના રાજનાં મારાસથી વજન.
 મોટા . . . . ૧૬ આંધા અવવા ૧.૦૦ રાતમ.
 ડાહલી . . . . ૧૫ " " ૧.૧૦ "
 માળખુ . . . . ૧૪ " " ૧.૨૨ "
 ચણી . . . . ૧૨ અગાલીઆંધા ૩.૩૮ "
 આ પ્રમાણે રૂઝ બાકી રાતમ કરતાં

એણે નાકર ખોરાક તથા ઓ પાણી ઉપર પ્રજાણી બિલાડી જુલાન માણસનાં અપને વાસે બસાઈ.

બ્રહ્મસમાજની તવારીખનો

ફૂંક આણેવાલ.

(સાંપણ પાને ૧૫૦ પા.)

કેરાળચંદ્રસેન ઈ/સ ૨૦ ૧૮૭૮ની નવંમ્બર મહીનાની ૧૯ મી તારીખે જનમયો. એ વાંદ જાતીનાં છે. કેરોળ બ્રાહ્મ કમળસેન ખોટો છુલીઆન અને આપણવાળે સખરા કેણાંસિ પતો; અને તે મોટી મોટી આફરોસાન કામ આગવતો હતો; પ્રોફેસર હોરીસ વીલીસ. ને તે વખણાવતો મિત્ર હતો. તે પછે પછો વેસમ હતો. કલકત્તામાં તેના માર્ગ મંત્રિ મુખ થતી હતી તેની બીજી કોઈ કોઈ થતી નોંધી. તેના પ્રશ્નમાં આ કેરાળચંદ્રસેન ઉછરેલા પતો. એણે કલકત્તાની “પ્રેસિડેનસી કોલેજમાં” કેળવણી લીધી. એને વિરાજસ ખૂંતિ મુખ ઉપરથી ઉઘી. મગુ વાસ મુખી હોઈને ધર્મ આનવો તે કઈ તેને મુખ પડ્યું નહીં; અને કોઈ ધર્મ સીખવા નાર પછુ તેને મળ્યા નહીં. આગરે તેને કઈ રસતો હાય જાણે; અને તેણે કેરણક મિત્રો લેજ કરીને એક સગા સ્વામી. એકામો તેને એક બ્રહ્મસમાજમાંથી નીકળેલા કામળ હાથ આપ્યો. તેમાં જણાવેલા વિચારો પાતાના નિગાર સાથે અગાધ એઈ પ્રાપ્તિમાનમાં લાખત થઈ; અને તેના બોલ પ્રતિ પછ તેમાં તેની સાથે લાખત થતા. આ બનાવ સને ૧૮૫૮ માં બ્યારે તે તેનીશ વરસનો હતો ત્યારે બન્યો.

આ રહ વરણના દરમીયાનમાં બ્રહ્મસ-

મારે મણુ કામ કીધું. એ સગાજનાં મતને પૂર્ણરો માનતા હાળ્યા. એ સગાની સાખાએ વંચાળના જુહાજુસ બાંધેમાં સ્થાપનામાં આવી. કેરાળચંદ્રસેને બ્રહ્મસમાજને મુખત પાયા ઉપર મુકવાની, બીજા લોકોની સાથે સખાએ રહીને મોઠવણ કીધી. એ કામ પાતાના એખલાથી થઈ ૧૮૬૦ સુ-રહિત હતું. ફવરકાંનાય સગરે પાતાની કીકરીને સને ૧૮૬૧ ના જુલાઈ મહીનામાં મૂંતિ મુખની કિયા કરાખા નાર પછુ વખાની ગાલ પેટુરવેલી લાખત કીધી; અને તેજ વખતમાં પાતાના મરમાંથી એ મૂંતિ હતી તેને કાઢી લાખી. બની તેણે જાને અને મરણ નાખતની કિયાઓમાં ફેરફાર કીધા. તેણે જાનેકાને કાઢી બાંધ્યું; અને તે મોટી જાતીનો હતો એણે. બનીઆન કાઢી લાખી જાતી લેક નદન દુર કીધો. સને ૧૮૬૨ માં તેણે એક નીરાળ સ્વામી; અને તેણે તેણે વંચાળી સ્વામીમાં અને કેરાળચંદ્રસેન બ્યે-લમાં કલકત્તાની “કોલેજ”ના જુલાન વિદ્યા-યોજિને “પ્રાપ્તિમાન વિદો” લાખ્યો. આપવા લાખ્યો; અને તેનો સંભાળનારે મોટો કું-પતો થયો. સને ૧૮૬૦-૬૧ માં કેરાળ-ચંદ્રસેન બ્યેલમાં જુલાનીયાઓના કામ-જાને સાક્ર “જેકીલી” કાઢ્યાં; સને ૧૮૬૨ માં જુલાન કાકરાઓને સાક્ર કલકત્તામાં એક “કોલેજ” ઉઘો કાઢી, તે સને ૧૮૬૮ મુખી કામ થઈ.

સને ૧૮૬૨ માં કેરાળચંદ્રસેન કલકત્તાની બ્રહ્મસમાજના બ્યારણે યજ્ઞ. તેણે તેની બ્યેલને કીમંદનાય સગરને રપો જાળ્યો મો-કલો, અને બીની રીતે જાતી લેક લેકા. આ કામ કરવાથી સગાવાસાએએ નીપુણ થઈને એને મરમાંથી કાઢ્યા. - છ મહીના

જુલો રહ્યા પછી એ વ્યાખ્યાની પડયો. તે ઉપરથી કુંડળના લોકોએ તેને ધર્મમાં પાછો મોસાવ્યો. તેણે પોતાની ક્ષમતા વિચાર કરાવે સમજાવે. એને પુત્ર થયો તેને સાચા પ્રાણસામ્રાજ્યના કામદાર મુલ્યમ જાતે કરી કરાવતું કર્યું.

આસરે પાંચ વરસ સુધી ઈર્ષાદ્રિય ધર્મોર તથા કૌશલ્યંદ્રોને પ્રાણસામ્રાજ્યના સે. કવેરી તરફ રહી, જ્યોત્સની સમજાવતું કામ ચલાવ્યું. સં. ૧૮૬૪ ની અઠવાર સુધી તે સમયે કામ ઠીક ચાલ્યું. પણ પછી તે બંનેના વિચારમાં જસ કૌશલ્ય પડવા માડ્યો. કૌશલ્યંદ્રોને એવો વિચાર ખતાવ્યો કે, જે પ્રાણી થાય તેણે જાનોઈ કાઢી લાખ્યું. ઈર્ષાદ્રિયને પોતે તે જાનોઈ કાઢી લાખ્યું હતું. પણ તેઓ પ્રાણી થાય તેના જાનોઈ કાઢી લાખ્યાં જોઈએ એ વિચાર તેને ખસેડ પાડે નહીં. જાની રાતે ૧૮૬૪ ના અઠવાર અ. હીનામાં કૌશલ્યંદ્રોને એવો વિચાર ખતાવ્યો કે, અસાધના જુલોજુલી જાતીના લોકો પ્રાણી થયા પછી એક બીજામાં પરોણે એ વિચાર હિંદુના ધર્મથી ઉલટી પડે. કૌશલ્યંદ્રોને એમ ખતાવ્યું કે, સાધવી મુલ્યમજાતને એક જાઈ તરફ સમજાવે. તેઓમાં જાઈ જાતને અંતર હોવો જોઈએ નહીં. ઈર્ષાદ્રિયને આ વાત કહ્યું જાગી. અને ૧૮૬૫ ના અઠવાર મહીનામાં કલકત્તાની પ્રાણસામ્રાજ્યના જુલોજીના ગણિત પ્રાણજીવિ પ્રાણસામ્રાજ્યના ત્યાગ કીધો. અને ૧૮૬૬ ના નવમ્બર મહીનામાં નથી સળા કીધી. તેનું નામ પ્રાણસામ્રાજ્યમાં હીયા, હીને હિંદુસ્થાનની પ્રાણસામ્રાજ્ય. સમજ્યું. એમ થવાનું કાલજુ એ હતું કે, એ સમ્રાજ્ય બીજા સાધવી સામ્રાજ્યની સામાજીની સુખ ગણાય. એ સમજાવ્યાં

કાઈ "પ્રેસિડેન્ટ" રાજાતમાં ચાલ્યો નથી. એને સુખ "પ્રેસિડેન્ટ" હીને અધિકાર પરજોડતે રહેતો, કૌશલ્યંદ્ર પોતે પોતે રહેતોનું કામ હાથમાં લાખીને, સમાજનું કામ ચલાવ્યા અચો.

આ પ્રમાણે કરવાથી પ્રાણસામ્રાજ્યના માનવસામ્રાજ્યની સંખ્યા એને શક્તિમાં ખતીરી વધારી થઈ; અને જે લોકોએ કે પ્રાણસામ્રાજ્યના સમયે કાઢી લીધો તે લોકોના હીમ કાસપણ તમા બાવસાપણું બેરી લોકો દ. કલ લાગ્યા; અને તેઓના સમાજાવાજિયાએ તેઓને પોતાની જાતમાં પણ સાખસ કીધા નહીં. (ખાખા.)

ગાખાસા રોહરના કુંડ અહિવાસ.

(સાંપનું પાન ૧૫૦ થી.)

ગાખાસામાં અંગેલ લોકોને રોહરનું પ્રાણ રહેતમંરે. ત્યાં જે જોડા અંગેલ આગે તે લોકોએ એવી રીતે ચાલતું જોઈએ કે, રોહરને પુષ્કે નહીં લાગે, નહીંતર તે લોકોના જાતની ગાખાસા થયા વગર નહીં રહે. ગાખાસામાં બીજા લોકો કરતાં અંગેલ લોકોના પ્રાણે ટર રહેલું; કેમકે તેઓ એમ સમજે છે કે, એ લોકોએ હિંદુસ્થાન ખતમત કીધું છે. એ રીતે તેઓના રોહરને પણ છેડે અને એ જાજ પણ અસતમત કરે. જે જોઈ અંગેલ ગાખાસામાં સાખસ થાય છે, તેને કા. અખ લાખસાની મણ કરવામાં આવે છે; અને તેમ કરવાનું કાલજુ એ છે કે, તે તેમ જાને બીજા કરમને તે ત્યાં ગાખાસા ચંગાવે. રોહરમાં અંગેલને કાલ પર ગેસવાની રજા નથી. પ્રાણસામ્રાજ્ય સ્વામી કવી થઈ. કવી અંગેલની પુરી રોખતો રોહરની આવાસ થાડે એવી

કૃષે. યોગ્યતાસંગાં ધણ્ય અંગેનને આરી લા-
ખવામાં આવ્યાછે. કરનય વરોહકેને એક
જાંઠા અંધાસ આરામાં કરનય અંધીને ઉતારયો
હતો. તે ખાણે યવગંધી બન્યો હતો અને તેમાં
મોહાભાસ દુઃખ સારે તેને એ મહાન કાહ-
લ્ય પડ્યા. બાક તેને ખાણમાંથી બહાર
કાઢાયો; પણ રોહિતમાંથી બહાર જતા દીધો
નહી. તે ત્યાં ધણું વરસ સુધી કેલે રહ્યો.
આખરે તેપરન કોનસી ત્યાં આવ્યો તેને
પણ ત્યાં કેલે કીધો. પછી અંતે તેવો બનેને
મારી નાખવામાં આવ્યો. તેવે બનેના હાથ
તાણી સુરેકાક વાંધી કુંચી પર વધનખાને સાર
મેહસની નજીક લઈ ગયા. કોનસીને પસરીને
લઈ ગયા તારે તે મોહિટેથી રકમ લાગ્યો; અને
મોહિટે છે, હું કોઈ જુલમખાના પંજાથી આવો
કુચી છજ. કુંચીની જગ્યા પર મેં મેં અંતેનને
એક બીજાને મોહી કીધો. કોનસીને પોતાના
કેસરી કહ્યું કે, આપણે મોહનમાં એક
બીજાને મળ્યું. આ તેમના છેલ્લે મોહ દતા.
બાક તેમનાં ગામાં જગીરી કામ લાખવામાં
આવ્યાં અને તે મોહથી બંધમાં મોહી દુરક
અમીરની કુમર હાવયામાં આવ્યાં. ત્યાં એક
દરબાર હોયો હતો અને તે જાનીને આવો
હતો તેથી અમીરનો કંઈ પણ દરકાર જાણ્યા
તબો મોહી હાથે કે, આ છુન કીધાં આ-
રોનું લેકી ખાણ તરફથી તાંબ પર જાણ્યા
લાવશે. દુરવેશના આ મોહ સંબંધી અમીર
મોહિત ખુવસમાં આવ્યો; અને તેને સારીપકે
સંકડે કરી દેશનીગલ કરવાનો હુમલે કીધો.
પણ આ દુરવેશના મોહો તેને પછી થઈ વલ
અવતા હતા; અને તે વળતે અમીર કેલેલો
કે, આ અમીર લેકીને આરી હાજરથી તેના
મન પર ને દુઃખના જખતે સમજાણે તે કરી
દેશનાર નથી અને એ વાત ખરી પડી.

આ છુન કીધા પછી તે નજીકવાર આવ્યો
અને ગૌરુતારીમાં ફરી પડ્યો હતો.

એસકે ગુલ નામનો પાદરી પોતે અમ-
લેજ આ સુધી અંગેનની તપાસને વાકેતે
વિશયતથી નીકળ્યો તે અહીંયા આવી મોહો-
ચી. તેને મોહ અમીર ધણે વિશય પામ્યો
અને મોહવા લાગે કે, હુનરી મિરાનીવે
અને આવેલા તેમને મેં સુધામ કીધા; પણ
કશનથી તેમનાની તપાસને સાર કોઈ આવ્યું
નહી; અને આ મેં અમીર ખચ્ચાને મેં કેલી
કીધા કે, લાખલા તેમનાની તપાસને સાર
અહીંયા ખરી લાંબી મંજલ કરી એક આદમી
અવનીજ પોહીચેલો. અમીરને ખબર નહીં
કે, અમીર સોઈ પોતાના જાતી ગાંધિયાની
લંકમી કેલી કિંગતી ગણેલો. આ પાદરી
અહીંયા આવ્યા તો ખરા પણ ફરી પડ્યા.
અહીંયાથી પાણું નીકળ્યું નહીં. તેમને કેલે
કીધા અને તેમના મનમાં પણ નિકમ થયો
કે, અહીંયાથી કંઈ સહીસમમત લખતા જવાપ
નહી. તેણે અમીરની પાસે વરોહકેના અને
કોનસીના હાકાં વિશાખ લઈ જવાને વાકેતે
અમીર તારે અમીર જવાબ દીધે કે, હું તોર
હાકાં ત્યાં મોકલોશ. બીજા છુન લેકીતા
હાકાં ને કુધામાં લાખવામાં આવેલે તેજ
કુધામાં એ બલે અંગેનના હાકાં પણ લા-
ખ્યાં હતાં આટે તે મળી રકવાં કહ્યું હતું.
પણ મેહનતે આખરે તેને યોગ્યતા રોહર
કાઢવાની રત્ન ખરી. અને આવી જગ્યાએ
ચીરાનસોને કેમ મોકલી રાખ્યા.

યોગ્યતાના સમયમાં યોગ્યતા એક મો-
હોટા કર્યાછે. એ સજની વતરે એસક
નામનો સમુદ્ર આવેલો. એ એક મોહો
તપાસે પણ તે કાસપીઅન સમુદ્ર નેવડ
મોહો નથી. કાસપીઅન સમુદ્રમાં મોહસ

નામની નદી વહેછે. એ નદી મુનાની સેતીને
સાડે પ્રખ્યાતછે.

ગોખાસાને મેલેછે. નેખાર કાળાં મેઠાં.
આના ઉતવાળાં આમડાંને છે; જે ધરિણી
સેધિને યેથી બનાવવામાં કામ આવેછે. તેમ
જેઠું જુવાન તેમ ઉત પ્રજાં ચુંદળું છેવટે.
તેમ ધરિણનાં જમીર ઉમરાંનીની યેધીનેજ
ખાતર ધણીં સાતીં નાનીં મેઠાંજિને કુત્ર
કરવામાં આવેછે.

કુનીયામાં સારામાં સારી દરખામ વેળખામ
ઓ આવેછે.

ગ્રાંઠ કાલેજમાં યુજ્યોતી વર્ગની શું જરૂર છે?

THE GUJARATI MEDICAL
CLASS—IS IT WANTED?

આમા ખાસમાં ગ્રાંઠ મેડીકલ કાલેજનું
વારંશીક વિદ્યેશીશન થયું તેમા વણ સી.
ખસાણુર ગ્રાંઠ કુલે પાતાને વારંશીક સીધાર
વાંચીજિ, તેમા ગ્રાંઠ કાલેજમા યુજ્યોતી
ભાગાને લેક વરગ લેખાડખ માટેની વરગત
ભાગાણુ કરી હતી અને જણાવીયું હતું કે
એ વળે બાગણુ યાકરશેએ યાત્રી અગત
ખાવાવા છતાં અને વરગના ખસમ માટે
કુંડ થવા છતાં સરકાર તરફથી તે બાગે
કાંઈ કરવામાં આવીયું ન હતું. આ ઉપર
થી હમારા બાગકીજા બાગબંધ આગિય
આવ છુંદીઆના કોઈ માગ્યા પતરોએ લોક
ર ઉઘવી હતી કે આવા કોઈ વરગની સી
જરૂરછે. તેમા મુખીઅ વાંધા એ છે કે
ગ્રાંઠ મેડીકલ કાલેજમાંથી વર સારસુંખીઅ
બંધ જરાલજીએ પસાર થાયછે તેમને
પુરું પાધરું કામ ખમનું નથી તથા વણી
નથા ખીખરાને ખસાર કરવાંગ કાપશે શું.

તે બીજું કોનું કાપેછે કે એ કોમ કેટ-
લાક ગણસાદાશીત ઉપરાણાથી વરગ કાણાડ-
વામાં આવેતે કાલ ઉકીને કેડસક સીધી
ખરહસીથી ઉપરાણું કરી સીધી વરગ કરાવવા
માને અને એ પતમાંજિ ખુબી જુલી બરસાત
વરગેના છેટે ન આવે. ઉપરે અરચ પતરી
પાતાના ટેકામાં આ બીનાએ રખું કરેછે
તેમા જવાબ મળેલુ સિદ્ધછે. મેલસેસે કે
તબીબે ગ્રાંઠ કાલેજમાંથી પસાર થાયછે
તેમા રખાતા કરતા નથી પણ જમનું કોણું
કામ મુખમાં મેલવી માફી સારી ફાલતમાં
રહેછે અને તેમનેના મુખમાં ખરેખરી ખપ
છે. એમા તબીબે આદાર જવા મક્કતા
નથી અને એ જાયતે મિહા પગારની આસા
મળે. હવે ધણી નાહાત અને વારીઅ ગામી-
આ બાગ મિહા કાકરશેના ખસમ. આપ-
વાની શકતી નહી તમારે તેમને યુજ્યોતી
વરગાથી પસાર થમલા સારતા કાકરશે ધણ
કાગે લાગે રોકે. યાથી વણી તેમા યુજ્યોતી
જાણનાર હેવાથી મેકેને કોઈથી રીતની
અરચાણુ ન પડે. હવે ખીઅ વાંધાને જવાબ
લેછે કે આ કલિકાની જુખવ ભાસા યુજ્યોતી
અને મસીદિ આંઠે એ જે ભાસા સીવાય
બોલ ભાસામા ગાંઠકે ખાતાને વરગની કાંઈ
જરૂર નથી અને તેની અજાણી અને નકામી
ભરામા વરગ લેખાડખાને સરકાર કલમ
જાલખીની રોકે ના પાડે રોકે. ખવું અગર
કોણ સીધી કાંઆ કનકસીઅ વરગ લેખાડવાની
જરૂર પડ્યાથી તે લેખાડવામાં આવેતે તેમાં
મુકરેશન શું છે? ઉપરે અરચ પતરી નો
લોક, વચમ, ઉડજાસ વગેરે ટેકણુમાં ફરી
બેસેતા તેને આલમ ગણે કે કોણ માંમીઆ
યુજ્યોતી જાણનાર સારતા યાકરનું કેલું
મુખછે.”

વખાણવામાં શક્ય હશે એક તબીબ
ગૃહસ્થની સાથે ગાલગીતમાં પોતાની વિચાર
બાબતે હતા કે, આ શકિત મોકલ કાઢવાને
સ્વાધિકાર સ્વરૂપે ક્યારે અંગ્રિજી પેટક સાર
તે અને શીખવવામાં આવે છે તેનું બાંધાર
યાને તેના પેટકોને ફેલાવે. ફેલાવેમાં થશે
તરફ થશે. અંગ્રેજી પેટક સાર હશે માં
કાઢવાના એક એકાગ્રીનરમાં મારી કલા-
સમાં અંગ્રિજી પેટકનું જ્ઞાન અપાવે છે તેવા
મોરણ ઉપર એક ગુજરાતી કલાસ રચાવવાને
પોતાના બાબતમાં કહ્યુંમાત આપો હતી, તે
હવે મુખી પાર પડી નથી તે ઉપરથી એમ
સમજાવે છે, સારકાર કોષા મારીએનું ક-
લાણુ કરવા પાછળ વધારે ઈતિહાસી રાખે છે.
મારી વર્ગ કદવાથી સરકારે મારી પોલી
બાબતને વાસ્તે એક કારો થશે ઉપર
દીધે છે તેવા બાબતવાળા અને સારો ધંધો
કમનશીબ ગુજરાતી પોલી બાબતને વાસ્તે
ઉપરવામાં આવેલા નથી એકેનો અકુસાસની
વાત છે. [સસ્ત ગૃહસ્થાર તા. ૮ મી ફેબ્રુ-
આરી રાને ૧૮૭૪.]

પટેલો.

ગોળમી સદીમાં સર વાલાર જેનો માંમત
રાખસે પટેલો અંગ્રેજીકાળથી પેટકોવેલેલાં
લાગીને આપવામાં કાઢી નીમની જગ્યામાં
એક વાડીમાં રાખ્યા હતા; પણ વગર અનુ-
ભવને લીધે તે માણસ એ કાંમ કરવામાં
પેટકોવેલેલાં નાકમેલ થયા હતા. એ માણસે
ગરજનેઆમાં આવીતરેથી એવધ ફળ અપા-
વતાં. ત્યારે એણે પટેલો રાખ્યાં ત્યારે
એની ઘરણા પરમાણે તેણે પેતાં એવધ
ન રાખી તેણે પેતાના આગીને પટેલોના
અંકે ઉપરથી ફેલાવે કર્યાં. માણસે

કોઈવા અંગ્રેજીકાળમાં તે વખતે તેના મુળની
સાથે પટેલો વાલાર નોકળી અંકેલા તે નોક
તે ખુલી થયો. તે દીવસથી પટેલો એ
મોટોટી નોકાઈ હતી. મોટોટી મોટોટી કોઈક
વખતે એક ઉમડા ચોર તરફ એ મળી
આવતા હતા. વિલાપતતા રાજ પેટકોના એમના
સમયમાં એટલે રાને ૧૯૦૭થી તે રાને
૧૯૨૫ સુધીમાં તેણે, ગરમાં કોઈકાઈ
વખતે રાજના મારમાં એક રૂપીઆતે એક
રતલ મળી આવતા હતા. અને ૧૯૨૭માં
એક મી. ૦ અકાંડ નામના રાખસે એ વસ્તુને
રોપને મોટોટી તરફાર કરવા આટલું ત્યાંની
રોપને મોટોટીને બહાણુ કીધી; અને
તે મોટોટીને એમ સમજાવું કે, એ વસ્તુ
કોઈવખતે દુકાળને અટકાવવામાં મળી અપ
લાયશે. આ માણસની બાજમવાળાં લાગ
લાગીને એ મોટોટીના લાગતા વળગતાએ
પટેલો રોપનાની અજમાયશ કરવાની તબીબ
કીધી. હજારે હજારે બીજાં મોટોટી પણ એ પટેલો
રોપને લાગ્યા, અને ધીમે ધીમે અગીય મોટોટી
પણ અગીય કટકાઈ ગઈ તે રોપનાનું
રાટ ફેડું અને તેમ તેમ કરતાં એ ચોર
મળી પરાંડ પડતી ગઈ. પટેલો મોટોટી
સખી રાકાય, મોટોટી પીડી રાકાય, મોટોટી
પડાવી રાકાય, મોટોટી પાચન કરી રાકાય,
અને તેને રોજ આપ પણ તે ઉપર અપડાર
વાય નહીં, તે ઉપરથી તેનેની મોટોટીના ઉપર
ખેલો થયો. સેખા વગેરે લોકોમાં ધીમેધીમે
તેમના અપ અતિશય થવા લાગ્યા. મોટોટી
નેટલા આવત ખાધ તેટલા વજનમાં પટેલો
અગા લાગ્યા. શક્ય રૂપીય લખે છે, ક્યારે
પટેલો રૂપીમાં યાજુ તેવાર યાજુ ત્યારે એક
જુલન માણસ પોતાના પોષાકમાં દીવસના
જુલ વખત મળીને રાજામજુ. રાજ પટેલો

appear foreign to you, I can nevertheless assure you, and am proud to say, that I am the same flesh and blood as yourselves (Hear, hear.) It may strike you as strange, but I am by birth a Brahmin. It is related that during the ascendancy of Hoochiam, which at one time well nigh threatened to expel its great rival Brahminism from the face of this country, a certain king of Gaud (as Bengal was anciently called), being desirous of performing some ceremonies, and finding that there were no Brahmins or priests competent to perform them, determined to import 5 Brahmins from Kannj, and five Brahmins accordingly came. Of those one was Dhutta Narayan, the celebrated author of *Vedantakara*. I trace my descent from this Dhutta Narayan. O! How fallacious you will naturally exclaim—The descendant of such a noble ancestor! ("No, no.") But various causes have combined together to bring about this result. It is stated that a certain ancestor of mine (I forget his name) being invited by the Nabal to a dinner party, accepted the invitation. His caste prejudices of course would not allow him to do more than sit like a mere dummy over the various tempting dishes that exhorted their odours around him. But notwithstanding this he was given out by evil-disposed people that *Grand artha bhogianum*—*"smelling was half-eating"*—and he was forthwith excommunicated. Since then we have lost the purity of our caste, and the Tagore family have been obliged to form themselves into a separate community. I am not sorry for this result, for it was owing to this circumstance that I was enabled to attain my present position. If my parents had been as orthodox as I too some of you here, it is next to impossible that I should have been allowed to cross the *Antagonist* and win the coveted prize of the Civil Service. There are also other circumstances which have conspired to make me what I am. You must know that in Bengal caste has

lost much of its hold on the people, at least on the enlightened few, and as regards eating and drinking, we enjoy a degree of latitude to which you are strangers. We are not such strict vegetarians or rigid totalitarians as you seem to be here. Fish is the universal food of the Bengalees, and the most orthodox Brahmins don't hesitate to partake of it. But what has exercised a more healthy influence on our society is the Brahmo Samaj. I dare say you all have heard more or less of the institution. It was founded about 40 years ago by Rani Mohun Roy, that great reformer whose name is a household word in Bengal. It derives its name from Brahmas, the pure true God whose worshippers its members profess themselves to be; and as a consequence they bind themselves to discard all forms of idolatry. How far they have succeeded in doing so is *separate question* into which I will not at present enter, but this I say, any of myself, a humble member of that Samaj, that idolatry forms no part of my creed, and that caste has ceased to exert its influence on my daily life. But enough of myself, and I trust to your kind indulgence that you will excuse this bit of egotism into which I have digressed.

DR. JOHN PEET, THE LATE PRINCIPAL OF THE GRANT MEDICAL COLLEGE, IS NO MORE!

The death of this eminent Surgeon which took place at his residence in Lugden last month deprives us of one of our connecting links with the past of Bombay. Dr. Peet was one of that band of Professors who made our Grant College what it now is. He was the first Professor who taught the science of Surgery to the Natives of this Presidency. Dr. Peet was a kind and considerate chief with whom it was a pleasure to associate. To his operative skill the Jamsheer Hospital owes the foundation of its fame as a School of surgery.

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૧૨.

ગુજરાત, આસ ૩, અને ૧૮૭૪.

કીં ૦ આની ૨.

કાનપોરના કેદીઓ.

(સાંપણ પત્ર ૧૬૭ થી.)

દીનપર દીન આ કેદીઓનાં હુખમાં વર્તેલો થવા લાગ્યો. પાસે મુજબત ધોડા-ઝોની હરગંધ અને ખાખીઓનાં જુલમ, થળી પાણી પીવાને મળે નહીં, તેનો સાથે આવકર્તા સાર્સા. કેદીઓનાં આરથી રોગાલ હુદે પકળાની રહેણાટથી તેઓ તદન નીસરા થઈ ગયા; અને કોમ વિચાર કરવા લાગ્યા કે, કામે આ હાલતમાં નાનાની રામે થવાને કછ પશુ આપાર રહ્યો નથી; માટે તેની રૂપા ખાવનો કોમ રહેલો પાત્રો, તેમ કરવાને નીકળ્યો થયો. જે વખતે આ અંગેજ કેદીઓ નાના પારી રૂપા મેળવવાની મેલગણુ કરતા હતા તેવામાં જાણવા અંગેજોની મદમ તથા પાખાંચો દુરામનેની રહેણાટથી નાસલાગ કરતી હતી, તેઓને પકડી હતલ કરવામાં નાના કામે લાગ્યો હતો. આ વાતની ખેલ ગરીબ લાખાર કેદીઓને ખબર મેલી; અને તેઓએ આરા રાખી હતી કે, જો તેઓ સર-કારને ખબરના તથા તેપે રાજી -કામને અસરક કરે તો પાખીત તે આ કેદીઓના જતનનો ખચાર કરશે. આનો વિચાર અંગેજ

કેદી આપીસરો કરતા હતા તેઓમાં, નાના તરફ તેઓને ભિન્ન ઝાળ મળું કે, તેઓ જે તેને વાળે થાય તો તેઓને સહી સમા-અત કાનપોરથી મોકલી આપશે. પેલા કેદી-ઓએ કો વત તુરત કણુ કીધી અને બીજે રીપસે નાનાએ પોતાના આકમી સાથે લખેલી સરતને કામળ આ કેદી આપીસરોની સહી મેલા રાહ મોકલ્યા. આ અંગેજ કેદીઓને મંગા નહીંમાં હોડીમાં મેરડાને અલાહ-ખલ ને ખસે માર્કસ કુરછે ત્યાં પોહ્યાક-વાને લખન આપ્યું. તા-૦ રાહ મી જુનને રીપસે આ મેરક માલુઆ કેદીઓએ આ કુરખ રાખક જાણા છેડી. તેઓ થાપા મળીને ૪૫૦ રાખીલ હતા. આ વખતે તેઓનાં મુકાઈ ગણમાં મોલેડાં તથા તેઓનાં કુખખાઈ ગણમાં બચ્ચાં તરફ કોઈ નજર કરે તો તેઓને લોકમાં ગયા હોવાના વતો રહે નથી. આ જાણા અંગેજને ખોલ અકાપીયાની આખ-મત આ પુલિપાર કોઈ પશુ માણસને વચ-આમાં થયું નેતું કે, આ લોકની આવી કુર-છા કરશે. આ કેદીઓએ ને દીવરી મેરક છેડી તે રીપસ તે લોકને મેલોટા પુરી અ-રેલે લાગ્યો; અને તેઓના મનમાં જે રાજ-મીરીએ વાસે કોમે દુતો તેના છેડે આલો-કેમ તેઓ વિચારના લાગ્યા, મેરકના રાખના

આગળ સામાન લઈ જવા સારૂ ડુબી, ઠીક તથા ગાડાં હત્યા; અને બાકમાં ઠીકરણે મિ- સવા સારૂ તથા બેઠપમાએના સીપાઈને લઈ જવા સારૂ ગાડીએ તૈયાર રાખવામાં આવે હતી. બીજા કેટલાક સીપાઈએ તથા એક- ડ્રીસર પાતાની બંધુક હાથમાં લઈને આ ગાડીની સાથે આંતરાય લાવ્યા; અને તેઓની સારે મોઢાં કેરી બઠમારે સીપાઈઓનું ભણકર મુકવા ગયું હતું. સહકારના આઠ કેલાકે તેઓ નહીં આગળ આવે પોતાં જ્યાં. નાનો ત્યાં હાજર હતો. હેરીએ બેઠમાં કપાસ થવા. એક છુટી તે આગળ આસ- ના-લાગી અને બીજાઓમાં તેઓ હાખસ થયા એકઠો, નાનાએ નીચાણી કરવા ઉપરથી, પેલા બઠમારે સીપાઈઓએ બંધુકને મારે સારૂ કીધો. આઠ! આ વખતે પેલી છુટીમાં મિસતાર અંધિજોના હીલની ઘાલતને કારણે ખસા કરી શકે! તેમજ ઠીલાહી! કોઈ દુર દોડના માણસે રહેવાય આવા પાતકી કામને નિબધ કેહાને ન આવે, છુટી ઉપરતે એ- આછી બંધુકને ગાસાદ નહીં પણ તેની સાથે તેમણે મારે પણ નહીં થઈ ગયા. ગમે તેવા સખત હુકમને આઠનો હોય અને પોતાનું દીલ આખરીઆરમાં રાખી શકે તે હોય તેનીથી પણ અઠમાં પેલાં છોકરાં-ની બીસ પડતી હતી તે સખખોને ઠકી નહીં થકાય. છુટીમાં એકા સીપાઈએ મળસ- રનો કંઈ પારજ નહીં. તેઓમાં કેટ- લકે તે કુદીને પાણીમાં ઝંપલાવ્યું; પણ પારમારીએ તેઓનો પુકે લાખ. કેટલાક તરીને સખે માર નહીં પોતાં જ્યાં; પણ ત્યાં પણ દુરામનો લાખી હતો. એક તરફ મારે લાખી થયે કુદી કીધો. પેલા છુટી ને રવાને થાઈ તેમાં નેટલા બચ્યા

બચ્યા. પેલાં છોકરાંને મારમાં મેલાં તેઓને પકડીને પાછા કાનપારમાં એક નાણાં ધર- માં એમ બકરાં ભરે તેમ બચ્યા. તેઓને સુલતે વીંછાનું નહીં, આંબ સારૂ કરવાને પાણી નહીં તથા લંદની બાળવાને જરૂરી- યત નેટલાં મોઢાં તેમણે કંઈ મળ્યું નહીં. ને એક પેલી બેઠમાં મેસીને સારી સખ- ન નારી ગયા હતા તેઓની પાછળ સીપા- ઈએ મેસીને એ દાણાં લાગી કરી તેઓ- ની ઠીક પકડી પાડી અને તેમાંથી કાઢી તેઓને જાહીમાં લાખી કાનપારમાં પાછા કતલ કરવાને વાસ્તે લાખ્યા. તેમણે એક માણસે માર માણસે પાણીમાં ઝંપલાવી દુરામનોના પકડાનો આગમમ, તરીને બાહાર નીકળી ગયાં હતાં. ૪૫૦ માણસમાંથી આ માર માણસે તે અંધિજો લાગતા રહ્યા. છુટી- માંથી પકડેલાઓને કાનપાર લાખ્યા તે વખતે નાનો રવાજા આગળ હાજર હતો. તેઓને મારમાંથી ઉતારી જમીનપર મેસકવાને કુકમ કીધો. આ બધાં બધીને ૧૦ માર, ૧૦ મેસે આરત અને ૫ છોકરાં હત્યા. છુટી તરફ તથા મેસીનારે બાધા મરી મળ્યા હેરીએ જમીન પર કંઈ મદદ પરીણમિની આશમાં મેલ. નાનાએ તુલત કુરંગનું કે, એસતેને તેઓના પ્રણીઓથી જુદી પાડો. હેરીએ આવાં દુર રોનકસની કરી પણ આશ રાખી નહીં. પાચી આશતા પોતાનાં છોકરાં સાથે પોતાના પાણીના ગળામાં લખ- યાઈ પડી; અને ધસો ધસોને તેઓ આગળ જતા હેરી જાગી, આપણું બધા એક જથ્થે થાઈ સામગ્ર મરીયે તે બેઠાર. સીપાઈઓએ જળસરતીથી તેઓને વળગેલાં છોકરાં; પણ એક જળસરત આશ પોતાનાં બચ્યાં સાથે જાગીને એનીતા ગજગુલા વાળે રહી હતી

કે, તેને ઘીરી લાજગાનના ડોહણી વગાય નહીં, નાનાં જો લોકાંને વધુક આરામનાં પુરતજ હુકમ કરવા હતો હતો એકઠામાં, એક વખતજ કહી આવજી કરતો સંજગ્યો, તે માણસ કહી પિતાની હાંડણી વ્યવાજને આજ કરતો હતો એમ મોતું, એવો પેલા પાદરી સહજેય મોનટ્રીક, આ વરવાને વેપાર ચમત્ત શરમ્યોને નારતે પ્રાપ્તતા કરવાને સહ આવજી કરતો હતો, આ હુક નાનાએ તેની આજ કરાવ્યું જાણી, તેઓ સ- માજ દાસ લાખ કરી બંધવી કરવા લાગ્યા; અને ફરક અંગેજી સીપાઈએ એક બીજાને હેઠી સમામ કીધી, બદ દુરતજ નાનાનાં મેહોમાંથી નીકળ્યું કે, લુચ્ચોએ પુર્વે કરાખીત હાથે અને એક મીનીઠના આજમાં ૧૦ માસ અને એક મેપાસનાં જાનની ખુવાસે થઈ ગઈ, કેહાડોતો જાન તજ નીકળી ગયો; અને કેહાડોતો જે ધામ્યોત ચણ તેઓનાં માણ પાછળથી નરવારથી કરવામાં આવજી, ગળી લાખાર નરવારથી મોત કરતાં પછુ બધાંજ કુખારમાં બદલ પાતે નાજે તેવા બધા, તેઓને એકાંની પદમ કરી કરાને પેલા કેટલોને બદલ હતાં ત્યાં લઈ ગયા, ત્યાં તેઓ માંદોમાંદો આ નાનાની હેવાનોએત બરેલી બદલની મોકુતેગી કરવા લાગી તે વખતે તેઓનાં કુખમાં આવજીરહુ ઉપર કેવી આજ થઈ હશે તેનાં જીતાર કેહની કલમ પછુ ખસ અકારમાં આવવાને થાકી થાગતી હતી,

આ ઉપરાંત દુખમાં પછુ બાણે દુખેય વધવાને પાત નાજીક આવતો જતો હતો, એકમાં જે દુખ હતું તેના કરતાં આ વળી તેને હાથે તેણે હતું, કાંઈકાંઈ લુખમાં મેહરી થાંધાથીયે રહેતું, નહીં એ નાજાને

પાણી કે મુખને બીજાના; અને મેપાસમાં ફક્ત મુખે ચેહલી, એવત તથા બધાંજ મળીને ૧૫૦ રાખથી એક પખવાડીયું લુખ, તરસ, બરેલી અને બીજાંમાં કાઠતું, આવજી પોતાની માના હુખમાંને દાંધમાંજ મરી ગઈ, કે- ઠવી એવતો મુખમાં મરી ગઈ, તેઓ મરી બધે તેઓ તો ખરે મુખી થયાં અને તેઓ રહ્યાં તેઓને એમ આવજી હતી કે, અંગેજ દુખે આવજી તેઓને હુકમથી કરી અને ખરે અંગેજ દુખો તેઓને હાથવાને રાખે મઈ મુકાં હતાં, પણ આવજીરાજાદ- માસી સીપાઈએ તેઓને આવજામાં વા- રેપકોએ અકારવ કીધી અને તેઓની સાથે જાનવા દેવાકાં હતો તેને કાનકુમાં બધી પેદિંબધાની આગમમ માણ નરવારસત લક- તો કરી પરી હતી, મીટ લલ તેણે કાનપાસથી વીરા ચાઈવા પર એક જગીરે ત્યાં કીધી અને તે હીવરે સાંજે નાનાનાં દુખ પાકાં થર તજ વધાં તે તથાપાંચેસ દેખવાં; અને આણે વેર લેવાને તેઓએ નાના પાસે રજ મોડી કે, અંગેજોનાં બ- ક્યાં કોકરં સ્તેવાં તેને મુરેચુકે કરી લાખવા; અને આ પછર તેવાં હીલના ચા- બુરી કોથા કેઈ શક્તો માથાંપેતો આ જા- મીન પર અવજાર લીધી હોય એમ ખનાયો; તેને તેમ કરવાને હેકમ આવજી, આવજી અકારેસ આવવાં રીનવા માણસ પર! અકારેસ આ કમખખાનની બદલ પર! તેજ સતત આ રીખખના કુતરાઓ પેલી નાઈલાવ કેટી મેપાસો પર છુડી પડ્યા, તે- ઓનાં હાથમાં હરેત નેહનાં એવતો હતો, કુખરેસો, અકારેસોની અને કરવાની હતી, એ તથા ભંડુકની વ્યવિધે દાંધમાં હતી, આ કલમ કરવાને મોડ પેલી કેટી મેપા-

તોના મનમાં કેવો ક્રોધ પડ્યો હતો તેના ખરો ચીતાર એવો ફોઈ કવી હતો કે તે આપી શકશે. ઝું ચીર, ઝું કુખ, કેવો આવાજ, આ ગરબાદારો એક શબ્દ આપુરતો કે એક શબ્દ અરબાનો જન આડો રહેતો નહીં. શાખાં કતલેઆમ શઈ ગયાં. આ દુઃશ કામ કાવનારને ઊંધ 'કેમ આનો હશે? આનું હૃદયનું શાપ મોલા બાદ કઈ તેમને પડતો નથી હશે પાડું! ખસતોયો! જોને! જેનું મનુષ્ય જાતનું તોલ્ય નહીં હોય તેને! કહી નહીં; કહી નહીં.

બીજે શાહદે સહુને આ કતલની જગ્યા પર પેલા સીપાઈઓ જઈને જુએ છે તો તરા પાર એકાદ તથા કેકાદિ અરબાં પેલાં યુદ્ધશિખીની લોકે પડી ગયો ગયો, લોકીના નીગળતાં તેમનાં જોવામાં આપ્યાં; જાને તેમને નક્કીને પારીના કુવામાં ડાખાજી નહીં જોત તો ખચીત આ માતકી સીપાઈ-એ તેમના પાછું કાઢી લાખવામાં જાય લખત નહીં.

આ ખનાવ અથા પછી બીજે દિવસે એકે લોકે ૧૦ જુલાઈને રોને જનરલ હેલ્થક અંગેજ દુષીની સાથે ફોરેમાં લાખક થયો. તેણે કાખાં મતાંજ પેટીની સામલ એ કાપી કે, પેલા 'કેકે' ગાંધિ, એક અંગેજ જુ કતલ થવાનાં એ લોકો અંગેજનાં કેમ સંતાઈ ચીકે હતા તેણે અંધ કતલ વિશેની વાત તેને કહી. તે સંજાતમાં ખાજ તેના ફોરમાં કેમકાક ઉપતથિ. અંગેજ આ-ફ્રિકા આ સંતાપ હોડીને જોખર પાડાવો જઈ પેટીઆ આને ત્યાં આજુબાજુ પેસ-તાંજ તેમના પગ એવી વુધી લોકીમાં જાય શઈ ગયા. એક તરફ જુએકે તે આરતોનાં યુદ્ધ, અરબાની કાપી, તેમની કંચકો, એકાદી,

તેમનાં ખેંચાતાં કરીને લોકો લાખેલા બાદ તથા નહાનાં અરબાનાં યુદ્ધ વિશે પેટીનું તે-એકે એનું જાને તેમનાં હીલ યુજવા અંતે કાંપત લાખાં. કેકાકે લખેલા કાગળના ક-કાકે આવીને ઉપર પડેલા એક, તેમાં એકે બાજકે એક કાગળમાં લખ્યું હતું:—

“આ બારની જુલાઈએ મરણ પામી, એલોર નવામ જુલાઈને રોને મરણ પામી, જુલાઈ ૨૦ મી જુલાઈને રોને મરી ગયો. કાકા વીસી ૧૮ મી જુલાઈને મરણ પામી, કા-પી વીસી વાન ૧૦ મી જુલાઈને રોને મરણ પામી, મરક વાન ૨૦ મી જુલાઈને રોને કાકા, નવી કાનારે હવા એકાદામાં કેવી કવી લીધા.”

પછી બધારે તેમને પેલા કુના આગળ જઈને યુદ્ધને કાકા એકે ત્યારે તેમના મનમાં કેવો કેમકાક ઉપજ્યો હતો ત્યાં તેમને આ યુદ્ધશિખીને શીકા કરવાનો હાલ કોષી. આ કતલ કરનાર યુજ્ય ગાંધિના નાના તે તે સત્ત આઈલ દુર ગીધુર છે ત્યાં જઈ પેસે પેસે. જનરલ હેલ્થક પેલાનું લોકે સત્ત તે જોયો પર અરબાં જાને ત્યાં જઈને જુએકે તે નાને પેલાના લોકે સત્ત ના-રી મપેલા હતા. તેમના અંદક જાને પેલા કેકાકે રહી બધા હતા. જનરલ હેલ્થક આ સપેલા આજુબાજુ લઈ પાડે કાનપેરમાં આ-વ્યો; જાને પેલા કેકે વાર શાક લઈને લખેના-માંને કેકેએકે કાગળમાં આપે; જાને પાક પરવરલીગારની મોરબાનીથી ત્યાં વખત રસ જઈ પેલાંજવાથી કેકેએકા જાનની યુવાની મતી અકારી. તેમને અરબાં એકાદાં ગતીમાં સમજ, ત્યાંને હુલેલા ખીન જનરલ નીલને આપી, જનરલ હેલ્થક પાછા કાનપેર આ-વ્યો. અહીંનાં તેણે એકે એકાદી કેપની આસપાસ અહીં આહવાં જાને પગમાં રહી બેસેજત કવી કુકમ કોષો / રહી હતી

સૌપાંડિયોને પડીને તેની રૂપરૂ લાંચવા. દર-
રોજ બહારથી સૌપાંડિયો પડીતા ગયા અને
તેમણેની તપાસ કરી એમને પંચા મુનેદગાર
રૂપરૂ તેમણેને કુસીરો બુદ્ધ કરતો મણિ; પણ
કુસીરો આપવા પિટુરો હુનેઆરોને એક વખત
પેલી કરામ કરવાની વળે પર વધ વખતો
પર પડેલાં લોકોને છુટકાનો દુકમ શીવે હતો.
આ સારા જોત કરતો પણ વળેલા હતો;
કારણ કે, કુસીરોના લોકોના લોકોને પિટુરો
અનંતે તે બુદ્ધ પદ્ધિ તેમણેના અપવાદ બી-
લાડી વંદરનો સામ એવું તેમણે સાબરો,
આ કોણ તેમણેના હસવા એમ અને દુક
ધનમ કે, એમાં માત્રો સૌથી વસાવવાના કરતો
લોકો છુટકાનું વગરે ખાતમ સાબરો.

અહરમખાની તથાગેખના

કુક અહિવાસ.

(સાંમણ ૭ને ૧૦૧ પો.)

સામણમાં સન કીવત એકલે સામણ
આમે એકલે યાગે આરોના કરેલે તે કરવા
આમ્યા. આમે ઉત્તર કરેલે તેને અહિવાસ
કરોને કેલેલે. ૧૦૧૮૯૭ના નવમવાર મળી-
નાની રૂપ બી તરીકે કેસાવ્યંદરોના શરનાં
પેટિઅવેલે અહિવાસને મેલા હતો. ૧૦૦૨૬
નવત્રીવારી ૧૦૦૨૬૯ ને રોજે અહરમખા-
ન્યાખાની આદરોશાની આખોરોને લીવે-
નાડું મંદીર વ્યામખાનો ખામે લાખ્યા. તે
લીવે સીવે કેસાવ્યંદરોને જોતિ પિરે વ્યાવણ
કીર્ણ હતું. ૧૦૦૨૨ આગસ્ટ ૨૦૦૨૬૯ને
રોજે નડું મંદીર અહિવાસના ઉત્તર સમિ
આરોના કરવાને પેટિઅવેલે ઉત્તર; અને
નાચ એમણે કરવાની કિલ બાકી કીધી.

૨૨

એકલીસ બુદ્ધના, તેમાં કેટલાક પ્રતીવ-
સીધીસ આમણેક હતો, તેમણે "પુત
પોટ" ઈવાને એક સૌપાસન આમણે આરો
ગેખમાં છુટકાને "પેલી અહિવાસના ધર્મ
કેસાવ્યંદરોની રૂપરૂમાં કણુસ કીધો. ઉપર
નવત્રીવારી ૨૦૦૨૬૯માં મે ૨૦૦૨૬૯ની
ગામી પણ અહિવાસ.

અહિવાસ આરોના કીર્ણના કીર્ણો. વળી
એક એકલી એ સમણે બનાવોલે, તેમાં
હિંદુસ, વાહુડીસ, ખીરોડી, ગુજરાતનાના
તથા પારસીઓના, પગે આસામાંથી સારી
સારી નીતીની રૂપરૂમાં એકલી કરીને આપણે
બનાવોલે. આવી રીતે અહિવાસના અહિવાસ
આમણે સામણમાં વસાવી દીધો. આ અહિવાસ
વિરો કેટલાક વિધાયોએકલે તથા આરો-
લોકોને આરોનામાં ગોળી સમણે; અને અ-
મીતરેપો પરીવરતાના ગુણ તેમજ ગામણે. આરો
વરસ વર્ષા માણે આરો એક ખસ પરીવરતા
ગુણે રવે રવે અને ગામણે ગામણે ગા-
મણે. આ વાત ૨૦૦૨૬૯માં કેસાવ્યંદરો
રોના ઉત્તરોગી પેટિઅવેલી રીડી થઈ.

એક વરસમાં અહિવાસના "મીરોના-
રી"માં તપીવર થઈ કરતા બેંગાળામણ કરતા
હતો. પણ આમણો લીમે પેલી પિટુરોનાના
બીજા આમણો ૦૦૦ લાખા. ૨૦૦૨૬૯માં
કેસાવ્યંદરોના "મીરોનારી" તરીકે મુંબઈ અને
મહારાષ્ટ્રમાં ગયા હતો. એ વરસમાં રોક
કેસાવ્યંદરોના માખણરની ગામકેસરના "બે-
ંગાળામાં તેમજ વામણ કીધી હતી. તે વખત
એમના પણ વિવચન આપણેએ તેને કો-
લગાવની એમનામાં મળી હતો. પણ તે
પેટિઅવેલે ગયા હોય. પછી બીજા અહિવાસ
"મીરોનારી"માં આરોના, લાહોર, મીરોનાર,
અને મુંબઈ વગેરે કેલેલે તથા લાહોર; અને

અહમ્મદશાહની મતની પ્રશ્નશે કરતી લાગ્યા. માંમલોર મહાસ ઇલાકાની પદ્મિય વ્યાખ્યા ઉપર આવેલુંછે. ત્યાં અનપદ હિંદુઓને પણ ધર્મનું અજ્ઞતાણું દેખાતા સહુ અહમ્મદશાહનું "મીરીની" જે મોઢલપદમાં આપ્યા હતાઃ અને આ તેઓની દેશ ઉપરથી લોકોને ખાતરી ભરેલી રીતે સમજાયાં અપરે કે, થાજ-સમાજ હિંદુઓને તો કરમ આપવાને શકિત ધરાવેછે.

સં ૧૮૭૦ માં દેશવંદ્યેન કેટલાક બુદ્ધિમાન વિદ્યાર્થીઓને લઈને વિલામન ગયા. જેવી મતવાચી કે અંગ્રેજ સુખાસને લાગુ પડેલું મેળવાય તથા ત્યાંના લોકો હિંદુઓના નામ અથવા કોઈના સંસાર ધર્મ તથા શાસ્ત્રના સંબંધી કલ્યાણ કરવામાં રીત ધાતે, છ મીના ત્યાં રહ્યાં. તેના અહેવાલ અંગ્રેજીમાં લખીકે "નામની આપવી વ્યવસ્થા તેમાં પ્રગટ કરાઈછે.

દેશવંદ્યેને હિંદુઓનામાં પ્રાણ આપ્યા પછી ઘુરત "ઈર્ષાપત રીઠાઈ કોરોઈધિરાન" નામની મંડળી ઉઠી કીધી. તેમાં બધી બાતનાં અને ધર્મનાં કોઈને મળ્યાં નહીં હુકમ. તેમાં હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, તથા અંગ્રેજ મેળાવેલે. મળે લોકો તે પાતાના અહો-માતાગી.

આ "કોરોઈધિરાન"ના પાંચ ખાતાં કીધાંછે, તેમાંમાં (૧) કોરોઈધિરાન મુખાર; (૨) ભગવતી; (૩) સરલું જાગન; (૪) પારદેશવાસી; (૫) સખાવત. આ દરેક ખાતામાં જે વાસ ચર્ચા સારું કામ ચાલેછે.

મેટલાં ખાતામાં જે કામ સીકે ચલેછે તેમાં—જેક "હીરોપ નારગલ રુકા" જેના હિંદુ રીતે રીદા તથા પારસી કલ્યાણે, તેવી મુલ ઉપાધામાં આવીછે. જે રુલ સં

૧૮૭૧ના દિવસવાસી મીનામાં તથા સપરમાર મીનામાં જેક ઈર્ષાઈઓની નીશાળ ઉપર-વામાં ચાલીછે. સ્વીઅપનારીઓની પરીકર દર મહીને અને દર વરસે તેમાં આવેછે. સરપારી સર્વસ્વિકરે તાગી બીજા હિંદુ ચેટ-તાલગે, તેઓને પોતાની આપમાં તપાસે; અને અંગ્રેજીમાં હિંદુઓનાં રીદનારી મહી-તપાસી મેળવેલી દેઈ અંગ્રેજ ભેટી સ્વીઅપનારી તપાસે. તપાસ કરનારાના પિયાર ઉપરથી રુકમ સાચી મેટ આસે જેમ જાણાયછે. "હીરોપ નારગલ રુકા" ના વિદ્યાર્થીઓને પિતૃના ગાદિગાદિના મુખારને સારું જોઈ નાણાની સરખી મંડળી ભેટી કીધી; અને તે દર રુકમવાસના અધીરે આપુ દેશવંદ્યેનનાં આપણપણું નીચે મળેછે. ત્યાં તેઓ આ દેશની સ્ત્રીઓને હાથેલા સાય કિયા વિવધ ઉપર લેસાલોજો લાગી લાવી વાંચે, તથા તે ઉપર તરસાર કરે. સં ૧૮૯૪માં જેક કોરો સાથે બંગાળી આપમાં "બંધોઈની પ-નીડ" નામનું આપનારું જર દેશની કોરોતોના હાથમાં સારું કાલમાં આપું; અને તેનું કામ કોરો રુકાસર ખાતું બતાવે. જે આપનારું રીદેક કોરોતોના વાંચવામાં આવે છે; અને તેમાંની પછી ખરી કોરોતો તે પ-કમમાં તથા ગરખમાં લખાણ કરે. (અમુક)

હિંદુઓનાની બીજે ગવરનર જાનરલ.

(સાંધમ પાન ૧૫૦ થી.)

હરિજનમને લાગ્યાર નેઈ તથા ઇંદને દરબે આપવા ઉતારવાની સમજી અ-ધિવાર કોઈસરોન પાયામાં બેઠે જે નેઈ, તેની સામાં ઘુરત લોકો લઈવાર નોંધાત લાગી આપ્યા. કાંકાસરો તે કોનું રી-

પત્તાજી હતો. આમે વખતે નંદકુમાર જીને
બિરો બેસી શ્યા નાથ જેવું કૃપાવાઃ તેણે
નેત્રું કે હવે તેના જીવના કુરમન-પર હાથ કે-
વાનો વખત આવ્યાછે. તેને મનની સાથે
આશુખનાંવ થવાને સચાર વધે વહી ગયાં તેપણ
તેના મન પરનો યામ વધે નહીં. તેને પેતાનું
વેર કામવદની પ્રુપ શરસ તક મળી આવી.
તે થેમા કાંઈકાસને સાથે મળી ગયા. અત્યારે
તે કોડા પેટુનવેપત્રા આવા તે વખતે નંદ-
કુમારે થાણું વખડાવ્યુંથી તેઓની સુલાકાત
લીધી હતી, તે ઉપરથી અવનર જનસે મોઝા
કરસે થઈ તેને અપરમેઠ હાથ મોકલે શા-
કાથી બંગાળમાંથી કાપડી ખુડાવે હતો.

નંદકુમારે ક્રોધ કાગળપર લેખવાર આજ
દેવિગમની સામાં લખી તે તેણે ક્રાન્તિસને
આપ્યો. તેમાં ક્રોધ પછી અપૂર્ણ હતું કે, મનની
અવરસે મોઝા રૂકમની કુશવત હાથ મોકલ
રેખાપાન જેવા મોઝા મુન્દેમારને વગર સળ
કરે. પોલી દીધા. ક્રાન્તિસે આ કાગળ કા-
દારીમાં વાંચ્યો; અને તે ઉપરથી ભાવે તક-
વા ઉઠી. દેવિગમે નંદકુમારને ધણી ધિકાર
કીધો, અને તેના ઉપર વાંચનાં તેણેમ્ત સાં-
ખ્યની મળ્યો અમ્ત થઈ ગયો, અને મોઝા
અહુ થઈ ગયાછે કે, કાંઈકાસને મનનેતે
ઈન્સાફ કરવાને આજિત્યાર નથી. બિલ
વખતે ભાવે કાંઈકાસને મળી ત્યારે નંદકુમારે
માવેનાં તેણેમ્તની તજવોજ વતી વખત, તેને
કાંઈકાસમાં દાગરવેલનાની અવર કીધી; અને
તેવિશે ભાવે ભાંગવાડ આવી. મનને ક્રોધ ત-
કસાર ઉઠાવી કે, અપરા ઉપરના આજની તજ-
વીજ કરવાને કાંઈકાસને થાય જગ્યા નહીં.
વળી તે કોડાને હોમશ ખરી સાથે મળ્યું નથી
તેજ કોડા માહરે ઈન્સાફ કરેએ મેરજુનથી-
મટે; અને નંદકુમાર જેવા આરંભી માહર

સામા માય અને માહરે તેની સાથે ખુરકેમા
લડેએ ક્રોધ વાત અપરા મોકલને આપવાન
પાંહોનકે. કાંઈકાસને ક્રોધ અવનરની વાત
મિવાન કીધી નહીં અને તેના ઉપર આવેલાં
તેણેમ્તની તજવોજ આપવાને હાથ કીધો.
દેવિગમે તક ઉઠી થઈ કાંઈકાસને અવરનાત
કરવી એમ કોઈ પોતે ત્યાંથી વળાને ગયા,
અને તેની સાથે આપવાને પછી આલેલી થયો.
બિલ કાંઈકાસે ત્યાં મેલી વહા; કાંઈકાસનું
કામ વતી સાચું; અને કોઈવરંમને આપવાની
પુરણી આપી, નંદકુમારને કાંઈકાસનાં જો-
વાવળને કુદમ કીધો. તેણે આલેલા તેણે-
મતમાં ક્રોધ ઉપર કીધો. વળી એના આજ
કાંઈકાસે, દેવિગમે સાચા કુદકાસને નવાખને
અખાનગી ખુરર કરતી વખતે તેની પાસે
તથા નવાખની આલવાવડવાને લીધી મનીજમને
તેની વાડી ખુરર કરવામાં તેની પાસેથી મોઝા
રૂકમની કુશવત લીધીછે, મની જિગમની પાસેથી
લીધેથી કુશવતની સાથેતીમાં ક્રોધ કરવાવેજ
મેગમની સહી માહરે કુદકાસને કાંઈકા-
સનામાં રજુ કીધો હતો. આ ઉપરથી ક્રોધ
સાજિત થઈ કે, દેવિગમે મળી આપ ઉપરની
રૂકમની કુશવત લીધી; અને તે રૂકમ તેની
પાસેથી પાછી કરવાવાને હાથ થયો.

કેવનીના અંગાજ માહેલા બિલ અંગેજ
નેકસેનું અવનર વિરોનું મત પછી સાફ હતું.
તે તેણે તેની કામ કરવાની આજકારી તથા
વખાગુજાને આજનવણથી તેનાપર ધણી
જુરથી હતો. તેમજ તેઓને અપર હતી કે
અવનર આ દેરાથી સારીપડે વહિકૃત, અને
તેના રૂકમવનાથ કરતાં હવર કરવળે
સાચે. વળી તેઓમાં એવું અધિમાન
રજુ હતું કે, તેઓની સાથે રહી એક સાધા-
રજુ કરાકેની જગાપરથી મોઝા સાધમને

પોહીએ, એ સારી આબરૂમાં તેજીને પણ
 કમ લાગતું વળગતું છે; અને તેથી ઉપરથી
 તેજી સ્વભાવીક રીતે નિહાળતીથી ગવર્નરનીજ
 નરફતમાં રહ્યા. હરિદાસના હૃદયે તેનાં
 ઉપર આશ્વા મેદરેવાન કરતાં તે દુષ્ટો હતો,
 તેને છૂંકડેમાં તેના ઉપરથીને અપીલ
 કરવાનું આજી રહ્યું હતું; અને તેમ કરવામાં
 તેને મ્હેંથી બીછીકે એ હતી કે, એ તેના
 ઉપર પણ તેના દુરાગત સાથે એકમત થશે
 તે પાશે તેને મોકરી યુધિ વિજાપત રવાને
 થતું થશે. આશ્વા કારણ ઉપરથી તેણે
 અમાલીથીજ પિતાના અંધપ્રસ્ત કરી મુક્યો
 હતો. તેણે પિતાનો મોકરીનું પાછાપાછું
 તૈયાર કરી લંદનમાં પિતાના આસનીયા
 "કરના મિમિતનને મોકલી યીધું હતું; અને
 તેને જાણી જાણ્યું હતું કે, એ કપનીના
 યાદશિક્ષેને વિચાર તેની તરફ સાથે નહીં
 હોય એવી તેની આત્મામાં થાય તે તેણે તે
 પાછાપાછું કંપની આહીસમાં રજૂ કર્યું; નહીં
 તે નહીં.

હવે નંદુમારના હૃદયને તે પાસ
 નોહીતો. તે ગેાવા જેવે ભરમાં રોજ લગભર
 બરી મેરેતો અને પિતાના રોગેજીને હરિદા-
 વસ ઉપર નોહીત પર તેજીમત લાવવાનું
 રાખવાતો હતો. આ રીજા પ્રાજણે
 રોહિત-ય રીક સાલકાને બીજાથી તથા કોઈ
 વખત ધમકી આપીને પણ તેજીને ગવર્ન-
 રની રામાં બાઈ લાવવાનું કહ્યું. બાવા
 કેમ કરવામાં તે પિતાના આત્મામાં પોતે ધુલ
 લાખતો હતો. તે પિય કહિસસેરીની
 હિંમત પર કુરતો હતો. પોલીટીકલ તથા
 જુદીરિયા પદ્ધતિ નિર્ણાય નિર્ણાય હતો;
 તથા તે જુદાજુદા રાજસાન રાજમાં હતો
 તે વાતનું તેને જાણાય જાણ, મોહીતું.

મુખીમ કોઈપર કંઈમીલની કંઈપણ સત્તા
 નોહીતો તેની પણ તેને જાણ નોહીતો;
 તથા કંઈસરીત જેને માસ્ત્રા માગતી હતો તેને
 મુખીમ કોઈ બાવાની શકતી હતી, અને જેને
 બચવા માગતી હતી તેને તે કોઈ કૃતિની
 સંજ્ઞાએ જોહીવડી શકતી હતી. એ વાંદાથી
 તે તે કેવળ અંગત હતો. હરિદાસ
 સાથળી વતે જોહીવડી એકલે તેને મુખીમ
 કંઈના ઉપરીને પિતાના હાથમાં રાખાથી
 પોતે શાસે રોતે કાગરી એવું આગળથી મુક
 પડ્યું; અને તેણે તે પ્રજાણે મોકવણી આપી
 રાખી. સાળા મુખીમ કોઈના જાગરને
 અને તેનાં ખાસ કરીને બીજી જગતીસ કંપાને
 મ્હેંસ કરવાને પિતા કહિસસેરી સાથે પાપરી
 એખાસ નોહીતો. આ વાતવ પણ હરિદા-
 વસને કાગરેક હતો. (અધુર)

સત્ર મામસાના કેમ કરે શકે
 એવો સ્ત્રીમાં આગળ કિંકુ-
 મોમાં પણ હતી.

સમકે નામના રાજસ વંશજામાં સત્ર
 શાસી નામની જગીયા રાજ હતો. તે સન
 ૧૭૪૮ માં વાસ મુકા વગર બચ્ચુ પાગ્ય.
 મરતી વખતે પિતાની બિરતને કિંકુ શાસ
 પ્રજાણે એક ૧૭૫૩ મુકર કરવાની રજા આપી
 હતી. આ બિરતનું નામ માહારાણી બાબની
 થતું. મેલક હવેસ તેણે વાજને કારભાર
 તેના જગામાં ફાલગને સોંપ્યા હતો. તે
 સને ૧૭૬૦ માં મચ્ચુ પામ્યે. નંદુમાર
 રામ નામના મુશ્કરી ખંદાકને લીધે આ સ-
 હીનું સત્ર મરતીવસા નામના એક રાખસના
 હાથમાં ચ્યું; પણ તે થિલ મહીતામાં ખાઈ
 પાછીને રહ્યું આજી.

માદારાણી ભવાની ધણી છુદેવાનો અને
અલગ પડી. રાજ મામલે શી તરે બચવો.
તેથી તે સારો પેઢે વાંકે હતી. જમીનદારીના
કામનાર નિશી તે પ્રાણુ રાના પસાવતી હતી.
દયાશયમા કરીને તેને દિવાન હતો તેની
સલાહને લાખ તેને મળતા હોય પછુ તેની
પેલાની કાબીલીયતને લીધે કેમળ, નખતો
તેને તરફે આપવાની જરૂર પેહતી હતી તેણે
મગજ હેલું તે બોલેલું હતું અને તેને પર-
મેશ્વ તરફથી છુદેલી બકીસા કિચી તે
ક્રમાર કીસરાની હતી કે, તેણે પેલાની ઈ-
ચ્છાને સારી પર મુખારી અને વધારે આ-
વકવાળી કીધી ક્રિસ્ટીયન તરીકે; પણ ત્યાર મતો
ચીમનને રાખીમાં જતી અટકાવો.

માદારાણી ભવાનીજીઈ પેલાના કાગર
કરવામાં આવે તરફ નજર સજાતી હતી; અને
જે કંઈ કામ કરતી હતી તે ખાક અરેસાથી કરતી
હતી. બપોરે હિંદુસ્તાનના મયરનાર જનાર
વારત્તેડીગરાના પર કારવત બજાવતાં મણ
એક મુકદ્દમનીતબ્વીજ વિશયતમાં આવતી
હતી ત્યારે ભવાનીજીઈ તરફથી ૪,૪૦,૦૦૦
લેખને તેના પર એક આર્ડ આપી હતો.
પણ તે આર્ડ સાબીત કરવામાં કંઈ પણ
લાખડે અચવા પુરાવો મળી આવ્યા નોતો.

માદારાણી શેહેરમાં અને અખી લીડની
આવત હતી તેણે નજાની બોલેલી રકમે
ધરમ કરવામાં ખરબી હતી. તેણે બનારામાં
૩૮૦ ધરમરાશના કાકરવાળી નિર્ધેર પરના
મકાનો શેહેરકે ખરબે બંધાવેલ. તેણે ચી-
દામિ દશ આશ્રમ મુખાના તે રસો અંધાવ્યા
છે. એ રીવાજ તેણે મણુ દેરાશિ બોલ-
વ્યાં છે અને તેના કારણે અનેદાત મુખી
આખમ શખવા સારુ તેને જમીનની બોલેલી
પેલાથી કરીઆપી છે.

માદારાણી ભવાની ધણી ધારીક હતી અને
પેલાના વખતમાં, રાગને અનુસારને આલ-
વામાં મુકી વાંકે હતો. તેને બજારી કહેને
તરસ ઉપખતે કિચી બીતા અનેશી નીચે
બહુવવામાં આવેલો.

નવાળ સુરબદેશને ખબર પડી કે, મા-
દારાણી ભવાનીજીઈની હાકરી ધણી છુ-
દાસુરત અને ભરખુવાગેમણિ, તેમો ધણો
મરી ગયો હતો અને હિંદુસાર પ્રમણિ તેનાથી
કરી ધણી કરી શાખમ નાહી કોવી હાજતમાં
તે હતી. નવાળની નજર બગાવા વિશેની
ગત માદારાણીના કાતપર અલખાથી તેના
કાકીઆ ભાગી ગયા અને બોલવા લાગી કે,
જે નવાળના સજાની તોષે હું મરું છતાં તે
પેલાના શિદ્ધાઆવાજ દેવાળનો વિચાર ન
કરતાં, મંગળામાં પેહેલા દરજાના આખ-
રાર કુરંબમાં વધારી રાજકમારોના પતી-
તાપણાને ભંગ કરવાને અમ નામિ મારે
લીધું છે એ પોણી લાજુબી ઉપખતે કિચી
બીતા છે. પણ તાબારી બપોરે શાન કે જેતા
રસણુ તમે આપણે નમીયે છામે તે પેલાની
રખિયતને પેલાના પ્રખમાં પ્રમણિ ન સખલ
જુદી રીતે જેતા પણ તેને શું કહેવું? જે
નજમવર માથણુ શરકારના આસસ નીચે આ-
પણે બમીયે છામે તેજ બપોરે આપણુ રસણુ
કરવામાં તથા આપણી મલમીયતને ભવાર
કરવામાં બળિા કિચાર ન રામે તે પછી આ-
પણી શી વચે? મલમીયાના લાખડે બનેલો
હાલ મેળુરછે, આપણુ માથણુ અને રમણુ
આદારાણીના નમિયા મેરિશિને આપણી મા-
લમીયત તથા યજના રસણુ શરૂ રાખેલા
છે. સુએએ પેલાના દોહાના ભાખમ ભરેલાં
કામે કરવામાં જેવી ભેદમે તેવી ખખરદારી
બતરાવી નથી એવું મણુ ભેદનું બોમનું છે.

નજીવી કાળીય ડાકર ધીરજસગે સર્વે ઉપ-
ચોગી સુખ્યામાં લખ્યું છે તે વાંચીને એ ત્રીજી
વધારે વાપરવામાં અટકાવ કર્યો જરૂર છે.
બાળકોળીમાં ખસુસન કાંને અદ્વિત્તો ભાગ
વધારે વ્યવેષે તે બાળકોના ઉપર હેરી અ-
સર કરેછે. હિંદુસ્થાના કાંઈકેલામાં પણ એ
માથું કુખવામાં ખસીને બાળકનામાં તથા માકે
વીગેરે અસાધ્યજીવામાં ગાળી તરે વપસાય છે,
જે ત્રીજી આપણા હમિરાત વાપરમાં આવેછે
તે ત્રીજીમાં મોડું પડ્યું રાત સર્વે કોઈને મેળ-
વવાની જરૂર છે; પણ તેની બાબત ઉપર
કેવળ આપણની બાંધપાત્ર ભેદોમાં દેવ નથી
તે હવે રહે રહે પકડી લેઈએ.

જેમ સુખ્યાતમાં બાળક ઉગેછે તે ક્રમથી
એ ડાક સીકાપુર તથા પીનાંગમાં ઉગતાં
હમણા એક મિત્ર ડાકર ધીરજસગ જેવળ
સને ૧૮૧૨ માં તે ભાગ તરફ ગયા હતા
તેના ભેજમાં આવીમાં હતી. પીનાંગમાં
પાણીના ધિમ્યા હમાંથી ખેંચે છે તેનાને
એ ડાકર સાહેબના ગાય તથા તે હુંગરને
તળીએ એક મઠી આ બાંધકુળના ડાક સામ-
વતી તેમના ભેજમાં આવીયા. આ નજરે
જોયલા ઉપચોગી અદ્વિત્તોને રહે હમે એ
ડાકર સાહેબના આભારી થયા છઈએ.

બપર્યામાં કેમળાની આબર

અને વેલુગી બાઈ

બાળકમાં જે કમળો વાપરે તે તેના
કોળમાં કમળાનર ગણે હોય તેની નિ-
શાની છે. કમળો અમળીના પીનાંગ ઉપરથી,
આપણા સરિત ભાગ પીળા કેળાયાથી, પિ-
શામના રંગ ઉપર નીચે હોયછે તે ઉપરથી,
અને પિટનો રંગ સરિત અચળ મીઠી જેવા

હોયછે તે ઉપરથી, આપણે વરતી સકીયે
છઈએ.

કમળો બાળક ધીરા લાહાડાનું હોયછે તે
વખત પડ્યું. આપછે, અંતે આસરે એક
અઠવાડિયામાં જતા રહેછે. જે બાળક બરો-
ણ પુષ્પ થઈ જાયછું નથી હોતું તથા નળાનું
હોયછે તેમાં વધારે જણાયછે. જે બાળક
બરોણર કાસિરવાસ હઈ નથી રહેતું, અંતે
કઈ જેરી હવા તેના કાસિરવાસમાં આવેછે,
તથા તેની આમરી બરોણર પોતાને ધર્મ
બાળની રાકતી નહીં હોય તેવાં બાળકમાં
કમળો જણાયછે. કમળો કુસેડો, કુંખ,
જે પેટમાં આબર હોવાથી પણ વાપછે.

બાળકને સાફપુરે જાયલા ઉપર જાત
સપિયો, તેનાં કપડાં કવચ્છ થાયથી, તેનાથી
નિર્મળ હવાને તિપ્તોગ થાય એવા કાસિરવામાં
જાયથી, ને એવી બીજી કોઈક ગીરજા
કવચી બાળકને કમળો થતો નથી, અંતે
હોય તેા દર આપછે; નરે એ બાબત માંત્ર
અનર્મ હાલક સામની, એ રીવાય કલા-
રના ઉપાય તથા રી ડાકર તમને સમજાવશે.

હિંદુ આસરે હવામાં કરતાં વેલેગીમાં
વધારે એતકાક સમિતે તેના એક લાખેલા-
હમારે એક મિત્ર એક હિંદુનાં બચ્ચાને
કમળો થયો હતો તેને જોવા ગયો. તે બ-
ચ્ચાનો જોળી નીચે એક સાળીમાં લાસ
રંગનું પાણી તેમાં જોવામાં આવ્યું, તે શું
હવું તેની તપાસ કરતાં માત્રગ પડ્યું કે, તે
એક અંતરો કુચેડો હતો. પાણીમાં આસરે
સોય લટકી તે પાણી બચ્ચાને સારી ઉત્ત-
રણથી બધો રોગ તેમાં આવતો હતો હતો,
બચ્ચાને જરા સારું નેઈ, ડાકરે બચ્ચાની
મને પુછ્યું કે, હવાથી કઈ કુખરો થયો કે
નહીં- તેણે કહ્યું કે તમારો હવાથી તેા કઈ,

सर जेनबन्गीन फ्रैंकलिन

राष्ट्रमंडल.

सर जेनबन्गीन फ्रैंकलिन यद्यपि विदेशी
जनि नाभीया राधस हति, तेषु पितृना
जातीय कलाके सी तर्हि सुखरवा वेने रस
दरेक कामने अयुक्त राधत गुरुनी अयुक्त
हती ते नोय सुख.

सहस्र.

राधा.

अने नुं ह
साई काम क
दीया

१. राधा, नाभां जनि परम-
परमि नोनी करी
२. राधा, नाभां नुं काम करी कि
३. राधा, नाभां करी ते कर-
काम करी
४. राधा, नाभां काम करी करी
अने नाभां करी.

५. काम करी.
६. काम करी.
७. काम करी.

अथ.

८. राधा, नाभां जनि राधा
९. राधा, नाभां जनि राधा.

१०. काम करी.
११. काम करी.
१२. काम करी.

सां.

राधा.
अने नुं ह
साई काम
दीया

१३. राधा, नाभां जनि राधा
१४. राधा, नाभां जनि राधा
१५. राधा, नाभां जनि राधा
१६. राधा, नाभां जनि राधा
१७. राधा, नाभां जनि राधा

अथ.

१८. काम करी.

THE PRECEPTS OF SIR BENJA- MIN FRANKLIN.

1. TEMPERANCE.

Eat not to dullness; drink not to
elevation.

2. SILENCE.

Speak not but what may benefit
others or yourself; avoid trifling con-
versation.

3. ORDER.

Let all your things have their places;
let each part of your business have its
time.

4. DETERMINATION.

Resolve to perform what you ought;
perform without fail what you resolve.

5. FRUGALITY.

Make no expense but to do good to
others or yourself; i. e. waste nothing.

6. INDUSTRY.

Love no time; be always employed
in something useful; cut off all un-
necessary action.

7. SINCERITY.

Use no hurtful deceit; think sin-
cerely and justly; and, if you speak,
speak accordingly.

8. JUSTICE.

Wrong none by doing injuries, or
omitting the benefits that are your duty.

9. ABSTINENCE.

Avoid extremes; forbear recounting
injuries so much as you think they
deserve.

10. CLEANLINESS.

Tolerate no uncleanness in body,
cloaths or habitation.

11. TRANQUILITY.

Be not disturbed at trifles, or at ac-
cidents common or unavoidable.

12. CHARITY.

Rarely use vexery but for health
or obliging, never to dullness, weak-
ness, or the injury of your own or
another's peace or reputation.

13. HUMILITY.

Imitate Jesus and Socrates.